

T.C.
KONYA TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

KENTSEL KİYILARDA YERE BAĞLILIĞIN
GELİŞİMİNDE ALGISAL SÜRECE ETKİ
EDEN FAKTÖRLERİN TESPİTİNE YÖNELİK
KAVRAMSAL BİR MODEL ÖNERİSİ

Begüm AKÖZ ÇEVİRİMLİ

DOKTORA TEZİ

Mimarlık Anabilim Dalı

Şubat-2024
KONYA
Her Hakkı Saklıdır

TEZ KABUL VE ONAYI

Begüm AKÖZ ÇEVİRİMLİ tarafından hazırlanan “KENTSEL KİYILARDA YERE BAĞLILIĞIN GELİŞİMİNDE ALGISAL SÜRECE ETKİ EDEN FAKTÖRLERİN TESPİTİNE YÖNELİK KAVRAMSAL BİR MODEL ÖNERİSİ” adlı tez çalışması 7/02/2024 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Konya Teknik Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı’nda DOKTORA TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Başkan

Doç. Dr. Fatih SEMERCİ
(Necmettin Erbakan Üniversitesi)

.....

Danışman

Prof. Dr. Mine ULUSOY
(Konya Teknik Üniversitesi)

.....

Üye

Doç. Dr. Murat ORAL
(Konya Teknik Üniversitesi)

.....

Üye

Doç. Dr. Hatice Derya ARSLAN
(Necmettin Erbakan Üniversitesi)

.....

Üye

Doç. Dr. Yunus AKDOĞAN
(Selçuk Üniversitesi)

.....

Yukarıdaki sonucu onaylarım.

Prof. Dr. Mevlüt UYAN
Enstitü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Bu tezdeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini ve tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

DECLARATION PAGE

I hereby declare that all information in this document has been obtained and presented in accordance with academic rules and ethical conduct. I also declare that, as required by these rules and conduct, I have fully cited and referenced all material and results that are not original to this work.

Begüm AKÖZ ÇEVİRİMLİ

Tarih: 7.02.2024

ÖZET

DOKTORA TEZİ

KENTSEL KIYILARDA YERE BAĞLILIĞIN GELİŞİMİNDE ALGISAL SÜRECE ETKİ EDEN FAKTÖRLERİN TESPİTİNE YÖNELİK KAVRAMSAL BİR MODEL ÖNERİSİ

Begüm AKÖZ ÇEVRİMLİ

**Konya Teknik Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Mimarlık Anabilim Dalı**

Danışman: Prof. Dr. Mine ULUSOY

2024, 231 Sayfa

Jüri

**Prof. Dr. Mine ULUSOY
Doç. Dr. Fatih SEMERCİ
Doç. Dr. Murat ORAL
Doç. Dr. Hatice Derya ARSLAN
Doç. Dr. Yunus AKDOĞAN**

Kıyılar, ilk çağlardan itibaren kıyı kentlerinin odak noktası olmuştur. Kıyılar tarihsel süreç içinde çeşitli dönüşümler geçirmiş ve farklı kullanımları içermiştir. Sanayi devrimiyle birlikte kıyı alanlarında yer alan endüstriyel alanlar, 1970'li yılların sonrasında kıyılardan uzaklaşmıştır. Bu alanların kent çeperlerine taşınmasıyla birlikte atıl kalan kıyı alanları, kıyılarda tahribata neden olmuştur. Kıyılardaki tahribatın farkına varılmasının ardından atıl, niteliksiz kıyı alanlarında yenileme uygulamaları gerçekleştirilmiş ve kıyılar kamusal mekanlar olarak düzenlenmiştir. Bu düzenlemelerin amacı, kullanıcının yer ile kurduğu bağı güçlendirmek ve kıyıların kullanıcı algısında başarılı bir "yer" olarak yer almasını sağlamaktır.

Bu çalışmada, kent kimliğinin gelişiminde önemli rol oynayan kentsel kıyı mekanlarında, bireyin algısında yere bağlılığın gelişimi araştırılmıştır. Çalışmanın amacı, kentsel kıyılarda bireyin yer ile ilişkilerini güçlendirilmesi için algısal süreçte yere bağlılığı etkileyen faktörlerin tespit edilmesi ve tasarım süreçlerine dahil edilmesine yönelik kavramsal bir altlık sunmaktır. Algılama-kavrama-davranış sürecinde birey-çevre-süreç bileşenlerine ilişkin faktörlerin araştırıldığı bu çalışmada birey bileşeni sosyo-demografik faktörleri, süreç bileşeni kıyının kullanım sıklığını belirten faktörleri, çevre bileşeni ise mekan kalitesi faktörlerini içermektedir. Mekan kalitesini oluşturan faktörler kıyı mekanlarına özgü olarak, literatür araştırmaları ve uzman görüşleri alınarak örneklem alanda uygulanan pilot çalışmadan elde edilen veriler doğrultusunda Açıklayıcı Faktör Analizi ile elde edilmiştir.

Çalışmada veri toplama yöntemi olarak anket kullanılmıştır. Dört bölümden oluşan anketin birinci bölümü sosyo-demografik özelliklere ilişkin soruları, ikinci bölümü kıyı kullanım özelliklerine ilişkin soruları, üçüncü bölümde mekan kalitesi ölçeğinde yer alan soruları ve dördüncü bölüm ise yere bağlılık ölçeğinde yer alan soruları içermektedir. Mekan kalitesinin objektif yaklaşımla ölçülebilmesi ve algısal özelliklerin sayısal verilere dönüştürülebilmesi için faktör yapısının belirlenmesinin ardından Doğrulamalı Faktör Analizleri ile “Kentsel Mekan Kalitesi Ölçeği” geliştirilmiştir. Bu ölçek, geçerliliği kanıtlanmış ve güvenilirliği yüksek bir ölçüm aracı niteliğindedir. Yere bağlılık ise literatürde daha önce Williams and Waske (2003) tarafından geliştirilmiş olan faktör analizleri tamamlanmış ve güvenilirliği yüksek olan ölçekle ölçülmüştür.

Anket çalışması, çalışmanın örneklem alanı olarak seçilen Antalya Konyaaltı kıyı alanında kamu erişiminin sağlandığı, fiziksel ve sosyal çevre özellikleri açısından farklılaşan alt bölgelerde, 15 yaşından büyük, Antalya Konyaaltı kıyı alanının örneklem alanı olarak seçilmesinde, kıyı-kent dokusu boyunca farklı karakterlere ve mekansal niteliklere sahip kıyı alt bölgelerinin olması, kentsel tasarım uygulamaları

ile kıyıda dönüşümlerin gerçekleşmiş olması, ancak bu kapsamda yapılan düzenlemelerin kıyının bir bölümünü kapsamaması dolayısıyla kıyının bir bölümünün eski mekansal karakterini sürdürmesi, kıyının farklı sosyo-demografik yapıdaki bireyler tarafından farklı kullanım sıklıkları ile ziyaret ediliyor olması etkili olmuştur.

Anketler, Konyaaltı kentsel kıyı alanındaki farklı nitelikteki kıyı alt bölgeler tespit edilerek uygulanmıştır. Anketten elde edilen bulgular SPSS programı aracılığıyla istatistiksel olarak değerlendirilmiştir. Birey ve süreç bileşenine ilişkin faktörler Anova Testi, Bağımsız gruplar t Testi ile analiz edilirken, mekan kalitesi faktörleri ile yere bağlılık ve alt boyutları arasındaki ilişkiler Yapısal Eşitlik Modeli (YEM) ile analiz edilmiştir. Bu yöntem, mekan kalitesine ilişkin faktörlerin birbirleri üzerindeki etkileri ve ölçüm hatalarını modele dahil ederek, faktörlerin yere bağlılık üzerindeki etkisini eş zamanlı olarak değerlendirmeye olanak sağlaması nedeniyle tercih edilmiştir. Ayrıca mekan kalitesi faktörlerinden her birinin yere bağlılık üzerindeki tekil etkisini belirlemek amacıyla regresyon analizi uygulanmıştır.

Analizlerden elde edilen sonuçlar, Konyaaltı kentsel kıyı alanında sosyo-demografik faktörlerden yaş, meslek ve ikamet süresinin yere bağlılık üzerinde belirleyici olduğunu göstermiştir. Kıyı kullanım sürecine ilişkin olarak ise kıyının ne kadar yıldır ziyaret edildiği, günlük kıyı kullanım süresi ve kıyının kullanım sıklığı faktörlerinin tümünün yere bağlılık üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu tespit edilmiştir. Yapısal Eşitlik Modeli ile yapılan analizlerde, mekan kalitesi faktörlerinden açık yeşil alan kalitesi, canlılık ve çekicilik, güvenlik, bakım ve hareket kolaylığının, yere bağlılık ve alt boyutlarını etkilediği ortaya konulmuştur. Ancak, açık yeşil alan kalitesinin yere bağlılık ve alt boyutlarını olumsuz yönde etkilediği de elde edilen sonuçlar arasındadır. Regresyon analizinden elde edilen bulgular ise, tüm faktörlerin yere bağlılığa pozitif yönde etki ettiğini göstermektedir. Bu iki analizden elde edilen sonuçlar, faktörlerin eş zamanlı olarak birbirleri üzerindeki etkileri ve ölçüm hataları da analize dahil edildiğinde farklı sonuçlar elde edildiğini göstermiştir.

Sonuç olarak, kentsel kıyı alanlarında yere bağlılığın gelişiminin çözümlenmesine ilişkin kavramsal bir model geliştirilerek örneklem alanında uygulanmış ve birey-süreç-çevre bileşenlerine ilişkin belirleyici faktörler tespit edilmiştir. Kentsel kıyılarda mekan kalitesi düzeyinin belirlenmesi için bir ölçüm aracı geliştirilmiş, çok faktörlü yapıların analizi için de bir yöntem önerisi sunulmuştur. Özellikle açık yeşil alanlara dikkat çekilmiş ve bu faktörün, erişim, bağlantılar, okunabilirlik ve arazi kullanım özellikleri gibi mekan kalitesini belirleyen diğer parametrelerle birlikte ele alınarak kıyılarda tasarım önerileri geliştirilmesi gerektiği ortaya konulmuştur. Kentsel kıyılarda yere bağlılığın gelişiminde birey ve sürece ilişkin faktörlerin yanı sıra, mekanın niteliğine ilişkin bu parametrelerin tasarım araçlarına dahil edilmesiyle yeni yapılacak kentsel tasarım çalışmalarında yere bağlılığın korunması ve geliştirilmesi mümkün olacaktır. Böylece başarılı bir “yer” olarak kıyı alanları oluşturulabilecek ve kıyı kimliğinin fiziksel ve sosyal sürdürülebilirliği desteklenecektir.

Anahtar Kelimeler: Çevre Psikolojisi, Kentsel Kıyı, Kentsel Mekân Kalitesi, Mekân Algısı, Ölçek Geliştirme, Yapısal Eşitlik Modeli (YEM), Yere Bağlılık

ABSTRACT

Ph.D THESIS

A CONCEPTUAL MODEL PROPOSAL FOR DETERMINING THE FACTORS AFFECTING THE PERCEPTUAL PROCESS IN THE DEVELOPMENT OF PLACE ATTACHMENT IN URBAN COASTAL AREAS

Begüm AKÖZ ÇEVRİMLİ

**Konya Technical University
Institute of Graduate Studies
Department of Architecture**

Advisor: Prof. Dr. Mine ULUSOY

2024, 231 Pages

Jury

**Advisor Prof. Dr. Mine ULUSOY
Assoc. Prof. Dr. Fatih SEMERCİ
Assoc. Prof. Dr. Murat ORAL
Assoc. Prof. Dr. Hatice Derya ARSLAN
Assoc. Prof. Dr. Yunus AKDOĞAN**

Coasts have been the focal points of coastal cities since ancient times. Throughout history, coastlines have undergone various transformations and encompassed different uses. With the advent of the Industrial Revolution, industrial areas located on the coastlines moved away from the shores after the late 1970s. As a result of these areas relocating to the city peripheries, the unused coastal areas have caused degradation along the coasts. Upon the realization of the degradation along the coasts, renewal practices were implemented in the idle, low-quality coastal areas, and the coasts were arranged as public spaces. The aim of these arrangements is to strengthen the connection the user establishes with the place and ensure that the coasts are perceived as successful "places" by users.

This study investigates the development of place attachment in urban coastal spaces, which play an important role in the development of urban identity. The purpose of the study is to identify the factors influencing place attachment in the perceptual process to enhance the relationship of individuals with places in urban coasts and to provide a conceptual framework for their inclusion in design processes. In this study, which explores the factors related to the components of individual-environment-process in the perception-understanding-behavior process, the individual component includes socio-demographic factors, the process component includes factors indicating the frequency of coastal use, and the environment component includes factors of space quality. The factors constituting space quality were derived through Exploratory Factor Analysis based on literature research and expert opinions specific to coastal spaces, as well as data obtained from a pilot study conducted in the sample area.

An survey was utilized as the data collection method in the study. The survey consisted of four sections: the first section included questions regarding socio-demographic characteristics, the second section included questions about coastal usage characteristics, the third section included questions from the space quality scale, and the fourth section included questions from the place attachment scale. After determining the factor structure to measure space quality objectively and convert perceptual characteristics into numerical data, a "Urban Space Quality Scale" was developed using Confirmatory Factor Analyses. This scale is a validated and highly reliable measurement tool. Place attachment was measured using a reliable scale previously developed by Williams and Waske (2003) in the literature.

The survey was conducted in different sub-regions with varying characteristics within the urban coastal area of Antalya Konyaalti, where public access is provided, and which differs in terms of physical and social environment characteristics. The selection of Antalya Konyaalti as the sample area was

influenced by the presence of coastal sub-regions with different characters and spatial qualities along the coast-city fabric, the transformations on the coast through urban design applications, and the fact that the regulations made in this context cover only a part of the coast, thereby maintaining some of the old spatial character of the coast. Additionally, the fact that the coast is visited by individuals with different socio-demographic backgrounds with varying frequencies also played a role.

The surveys were conducted in different coastal sub-regions with varying characteristics identified in Konyaaltı urban coastal area. The findings obtained from the survey were statistically evaluated using the SPSS program. While factors related to the individual and process components were analyzed using Anova Test, Independent Samples t Test, the relationships between space quality factors and place attachment and its sub-dimensions were analyzed using Structural Equation Modeling (SEM). This method was preferred because it allows for the simultaneous evaluation of the effects of space quality factors on place attachment, including their effects on each other and measurement errors. Additionally, regression analysis was applied to determine the singular effects of each space quality factor on place attachment.

The results obtained from the analyses indicate that in the urban coastal area of Konyaaltı, socio-demographic factors such as age, occupation, and length of residence are determinants of place attachment. Regarding the coastal usage process, it was found that factors such as the duration of visits to the coast, daily coastal usage time, and frequency of coastal usage all have a significant effect on place attachment. The analyses conducted with Structural Equation Modeling revealed that the quality of open green spaces, liveliness and attractiveness, security, maintenance, and ease of movement among space quality factors influence place attachment and its sub-dimensions. However, it is also among the results that the quality of open green spaces has a negative impact on place attachment and its sub-dimensions. The findings from the regression analysis indicate that all factors positively contribute to place attachment. The results from these two analyses show that different results are obtained when the effects of factors on each other and measurement errors are included in the analysis simultaneously.

In conclusion, a conceptual model was developed and implemented in the sample area for the analysis of the development of place attachment in urban coastal areas, and determinative factors related to individual-process-environment components were identified. A measurement tool, "Urban Space Quality Scale," was developed to determine the level of space quality in urban coasts, and a method proposal was provided for the analysis of multifactorial structures. Particularly, attention was drawn to open green spaces, and it was emphasized that this factor, along with other parameters determining space quality such as access, connections, readability, and land use characteristics, should be considered in developing design proposals for coasts. By including these parameters related to individuals, processes, and the quality of the space in future urban design studies, it will be possible to preserve and enhance place attachment in urban coastal areas, thereby creating successful "places" and supporting the physical and social sustainability of coastal identity.

Keywords: Environmental Psychology, Scale Development, Space Perception, Structural Equation Modeling (SEM), Place Attachment, Urban Coastal Area, Urban Space Quality

ÖNSÖZ

Tez çalışmamda bana daima yol gösterici olan, benden desteğini esirgemeyen, bana daima inanan ve güvenen değerli danışmanım Prof. Dr. Mine ULUSOY'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Tez izleme komitemde bulunan değerli hocalarım Doç. Dr. Fatih SEMERCİ'ye ve Doç. Dr. Murat ORAL'a süreç içindeki katkıları, yönlendirmeleri ve bana olan inançları için teşekkür ederim. Tez savunmamda değerli görüşleri ile katkı sağlayan Doç. Dr. Hatice Derya ARSLAN ve Doç. Dr. Yunus AKDOĞAN'a da ayrıca teşekkür ederim.

Tez çalışmam sürecinde fikirlerine başvurduğum, değerli görüşlerini benden esirgemeyen ve her zaman yardımcı olan Doç. Dr. Kadriye TOPÇU'ya ve çalışmama katkıda bulunan Prof. Dr. Murat AKTEN, Prof. Dr. Ümmügülüm DAĞLIOĞLU ve Doç. Dr. Esra ÖZHANCI'ya teşekkür ederim.

Tez sürecim boyunca, en zor anlarımda bana verdiği destekle benim güçlü olmamı sağlayan, tezimde aklıma takılan her noktayı benimle tartışan ve fikirler sunan, benimle aynı süreci paylaşan, daima yanımda olduğunu ve benden desteğini hiç esirgemeyeceğini bildiğim canım eşim Yük. Mim. Cevat ÇEVİRİMLİ 'ye ise ayrı bir teşekkür borçluyum. Yabancı olduğum bu şehirde bana ailem kadar yakın olan, her zaman her zorluğun üstesinden geleceğime inanan çalışma arkadaşlarım Arş. Gör. Hande Büşra GEYİKLİ'ye, Arş. Gör. Mihrimah ŞENALP'e ve Arş. Gör. Yelda KORKMAZ ALDEMİR'e ise çokça teşekkür ederim. Diğer bir teşekkürüm ise bu süreci en başarılı şekilde sonuçlandıracağıma inanan ve bana daima güvenen desteğini hep üzerimde hissettiğim annem Birgül AKÖZ'e...Ona da bana inandığı ve her zaman yanımda olduğu için ne kadar teşekkür etsem az kalır. Hayatı boyunca benden desteğini hiç esirgemeyen, başarılı bir akademisyen olacağıma inanan ve beni yüreklendiren, şu an hayatta olmasa bile manevi olarak desteğini üzerimde hep hissettiğim canım babam Hasan Hüseyin AKÖZ'e ise minnettarım. Ona söz verdiğim yolda daima ilerleyeceğim.

Begüm AKÖZ ÇEVİRİMLİ
KONYA-2024

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT.....	vi
ÖNSÖZ	viii
İÇİNDEKİLER	ix
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	xi
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Çalışmanın Amacı.....	2
1.2. Çalışmanın Kapsamı	4
1.3. Çalışmanın Yöntemi	5
1.4. Kaynak Araştırması.....	7
2. ÇEVRE, MEKAN, YER VE MEKAN KALİTESİ	14
2.1. İnsan-Çevre İlişkisi	16
2.2. Yere Bağlılık Kavramı	18
2.2.1. Yere bağlılığın psikolojik boyutları	19
2.2.2. Yere bağlılığın birey üzerindeki etkileri	22
2.2.3. Yere bağlılık bileşenleri	23
2.3. Kentsel Mekânda Kalite Yaklaşımları	24
2.3.1. İnsan gereksinimleri üzerinden ele alınan yaklaşımlar	26
2.3.2. Mekâna ilişkin fiziksel ve sosyal çevre özellikleri üzerinden ele alınan yaklaşımlar.....	29
3. KIYI VE KENTSEL KIYI.....	44
3.1. Tarihsel Süreç İçinde Kıyı Gelişimi.....	47
3.2. Kıyının Kent ve Kullanıcı ile İlişkisi	49
3.3. Kıyı Alanlarının Planlanması ve Tasarımı.....	51
3.4. Kıyı Alanlarında Kentsel Yenileme Yaklaşımları	52
3.4.1. Dünya'dan kentsel kıyı tasarım örnekleri	54
3.4.1.1. Charleston kıyı düzenlemesi.....	54
3.4.1.2. Cidde Kornişi kıyı düzenlemesi.....	56
3.4.1.3. Benidorm West Beach kıyı düzenlemesi	59
3.4.2. Türkiye'den kentsel kıyı tasarım örnekleri	61
3.5.2.1. İzmir kıyı düzenlemesi.....	62
3.5.2.2. Ordu Rüsumat Sahili kıyı düzenlemesi	69
3.5.2.3. Narlıdere Sahil Evleri kıyı düzenlemesi	71
4. ÇALIŞMANIN METODOLOJİSİ.....	75
4.1. Kentsel Kıyılar İçin Mekan Kalitesi Ölçeğinin Geliştirilmesi.....	77
4.1.1. Mekan Kalitesi Parametrelerinin Seçimi	80

4.1.2. Pilot Uygulama ve Açıklayıcı Faktör Analizi.....	82
4.2. Model Önerisi ve Hipotezler.....	84
4.3. Yapısal Eşitlik Modeli (YEM).....	88
4.3.1. Yapısal Eşitlik Modeli'nde değişkenler ve model varsayımları	90
4.3.2. Yapısal Eşitlik Modeli analiz aşamaları	92
4.4. Anketin Tasarımı.....	93
4.5. Anketin Uygulanacağı Örneklem Sayısı ve Özellikleri.....	94
5. ARAŞTIRMA BULGULARI.....	96
5.1. Antalya - Konyaaltı Kentsel Kıyı Alanı.....	96
5.1.1. Konyaaltı kıyı alanının gelişimi.....	98
5.1.2. Konyaaltı kıyı alanı kentsel tasarım uygulaması	101
5.2. Konyaaltı Kentsel Kıyı Alanında Çevre Analizleri	104
5.2.1. Kentsel imaj analizi.....	104
5.2.2. Kıyı şeridinin tasarım ve kullanım özellikleri	108
5.2.3. Kent-kıyı entegrasyonu.....	117
5.2.4. Yapılı çevre analizi	123
5.3. Alt Bölgelerin Tanımlanması.....	132
5.4. Anket Çalışması ve Ölçeklerin Geçerlilik Güvenilirlik Analizleri (DFA)	135
5.5. Anket Bulguları.....	139
5.5.1. Anket katılımcılarının sosyo-demografik özellikleri	140
5.5.2. Konyaaltı kıyı alanında kıyı kullanım özelliklerine ilişkin bulgular	144
5.5.3. Konyaaltı kıyı alanında kentsel mekân kalitesine ilişkin bulgular	149
5.5.4. Konyaaltı kıyı alanında yere bağlılık düzeyine ilişkin bulgular	156
5.6. İstatistiksel Analizler ve Hipotezlerin Testi.....	158
5.6.1. Sosyo-demografik özellikler ve yere bağlılık	159
5.6.2. Kıyı kullanım süreci ve yere bağlılık.....	172
5.6.3. Mekân kalitesi ve yere bağlılık	180
5.6.3.1. Yapısal Eşitlik Modeli ile analiz.....	180
5.6.3.2. Regresyon modeli ile analiz.....	186
5.7. Bulguların Değerlendirilmesi.....	189
6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	195
KAYNAKLAR	199
EKLER	214

SİMGELER VE KISALTMALAR

Simgeler

%: Yüzde
 β : Beta
df: Serbestlik derecesi
e: Ölçümünden kaynaklanan hata
F: Ortalama fark
p(.sig): Anlamlılık değeri
r: Belirleme katsayısı karekökü(regresyon analizi)
t: t testi sonucu
 X^2 : Serbestlik derecesi

Kısaltmalar

ABD: Amerika Birleşik Devletleri
AFA: Açıklayıcı Faktör Analizi
AMOS: Analysis of Moment Structures
ASCER: İspanyol Seramik Kaplama ve Döşeme Üreticileri Birliği
ASPRIMA: Asociacion Inmobiliarios de Madrid
ASPRIMA-SIMA: İspanya emlak etkinliği ödülleri
BİSİM: İzmir Akıllı Bisiklet Kiralama Sistemi
CEMEX: Cementos Mexicanos Çimento Şirketi
CFI: Artmalı uyum indeksi
DFA: Doğrulamalı Faktör Analizi
EQS: EQuations of Structure
SEM: Structural Equation Modeling (SEM)
GFI: İyi uyum indeksi
KLA: Kamphans Landscape Architecture
KMO: Kaiser-Mayer-Olkin testi
LISREL: Linear Structural Relationships
OAB: Office of Architecture in Barcelona
PPS: Project for Public Space
RMSEA: Mutlak uyum indeksi
SPSS: Sosyal Bilimler için İstatistik Paketi
YEM: Yapısal Eşitlik Modeli

1. GİRİŞ

Kıyılar, tarih boyunca coğrafi, ekonomik, politik, teknolojik, sosyal ve kültürel pek çok unsurun etkisiyle şekillenmiş, sürekli değişim ve dönüşüm içinde olan kent mekanlarıdır. Sanayi Devrimi öncesinde yerleşim amacıyla kullanılan kıyı alanları, Sanayi Devrimi sonrasında genellikle endüstriyel üretim, depolama gibi amaçlarla kullanılmıştır. Bu süreçte önceleri yakın mekansal ilişkiye sahip olan kentler ve kıyılar, endüstriyel alanların kıyılarda geniş alanlar kaplamasıyla ayrılmaya başlamıştır. 1960'lı yıllarda endüstriyel alanların kıyıdan uzaklaşmasıyla kıyılarda tahribat yaşanmış ve kıyılar çöküntü alanları haline gelmiştir. Bu durum, kent-kıyı arasındaki ilişkilerin tamamen kopmasına neden olmuştur. 1970'li yıllarda kıyıdaki tahribatın farkına varılmış ve çevresel sorunların çözümüne yönelik çalışmalar başlamıştır. Kent ve kıyı ilişkilerinin yeniden kurulması amacıyla kıyılarda dönüşümler gerçekleşmiş, kentsel tasarım uygulamaları gündeme gelmiştir.

Türkiye'de kıyı dönüşümlerinin genellikle kamusal kullanımın yetersiz olduğu, mekân kalitesinin zayıf veya atıl olarak kaldığı kıyı alanlarında gerçekleştiği görülmektedir. Kıyı alanlarında kentsel tasarım uygulamaları kapsamında gerçekleşen müdahalelerle, kıyı mekanının kamusal kullanımı artırılmıştır. Ayrıca kıyının kullanıcılar için işlevsel ve konforlu hale getirilerek kullanıcı gereksinimlerinin karşılanması, mekandaki kalite algısının yükseltilmesi ve o mekana ilişkin "yer" duygusunun geliştirilmesi hedeflenmiştir.

Yer duygusu, kişinin mekanla olan etkileşimi sonucunda çevreye ilişkin fiziksel ve sosyal tüm özellikleri duyular aracılığıyla algılayıp bilişsel olarak değerlendirmesi ve insan zihninde bıraktığı izlenimler sonucunda mekana anlam ve değer atfetmesiyle oluşmaktadır. Kişinin yere verdiği değer ve kendini o mekanla özdeşleştirme derecesine bağlı olarak duygusal bağlar gelişmektedir.

Bir mekanla olan etkileşim kişinin o mekanı kullanmasıyla gerçekleşmektedir. Kişinin bir mekânı tercih etmesi ise kendini o mekânda nasıl hissettiğine bağlıdır. Bu bağlamda, kullanıcının mekânda gereksinimlerinin ve beklentilerinin karşılanması, gerçekleştirilmesi hedeflenen aktiviteye veya eyleme yönelik mekânın işlevsel açıdan yeterli kullanım olanakları sunması kişinin o yere karşı işlevsel bağlılığının gelişimini beraberinde getirmektedir.

Kişinin mekanla etkileşimi ve kurduğu ilişki sonucu ortaya çıkan bu duygusal ve işlevsel bağlar bütüncül olarak yere bağlılığı oluşturmaktadır. Yere bağlılık, kişinin

içinde bulunduğu fiziksel ve sosyal çevre özellikleri, kültürel ve toplumsal özellikler gibi pek çok farklı unsurun etkisiyle şekillenmektedir. Dolayısıyla, çevreye ilişkin özelliklerin kullanıcı tarafından nasıl algılandığına bağlı olarak ilişkilerin gücü değişebilmekte ve farklı yere bağlılık düzeyleri ortaya çıkabilmektedir.

Bu çalışmanın konusunu kentsel kıyılarda, algısal süreçte yere bağlılığın gelişiminin anlaşılması oluşturmaktadır. Kentsel kıyılar, hem kara yönünde kentsel ve mimari çevre özellikleri, hem de su yönündeki doğal kıyı özellikleriyle bütün olarak algılanmaktadır. Her iki yöndeki oluşuma ilişkin özellikler ve kıyı şeridinin tasarım özellikleri ile kent-kıyı arayüzü boyunca mekânsal karakter değişmekte, farklı nitelikteki kıyı kent dokuları oluşmaktadır. Bu farklı mekânsal özellikler, kıyı kullanıcısının mekandaki kalite algısını, kullanıcı memnuniyetini ve dolayısıyla mekâna yüklediği anlamı etkileyebilmektedir. Mekana yüklenen anlama bağlı olarak, kişinin yer ile kurduğu duygusal veya işlevsel bağların düzeyi değişmekte ve farklı "yere bağlılık" düzeyleri ortaya çıkmaktadır. Kara ve su yönünde sahip olduğu kentsel ve mimari çevre özellikleriyle bir bütün olarak algılanan kentsel kıyılarda yere bağlılığın gelişiminde algısal süreçte etki eden faktörlerin ortaya konulması, başarılı bir "yer" olarak kıyı mekanlarının üretilmesi ve sürdürülebilir kıyı kimliği açısından önemli görülmektedir.

1.1. Çalışmanın Amacı

Kentsel çevre psikolojisi araştırmaları, insan ve mekan arasındaki ilişkileri, algısal süreçleri ve yer kavramını sıklıkla ele almaktadır. Bu çalışma ise, kentsel kıyılarda yer alan mekanların sahip olduğu fiziksel ve sosyal özelliklerin, kıyı kenti kimliğinin gelişimindeki önemine odaklanarak, "yere bağlılık" kavramı çerçevesinde yer ile kurulan ilişkileri araştırmakta ve analiz etmektedir.

Yere bağlılık, insanın mekanı algılayışı ve bilişsel değerlendirmesi sürecinde ortaya çıkan bir olgudur ve insan ile çevre arasındaki etkileşime dayanır. Bu bağlamda, algısal süreci etkileyen faktörler, birey-çevre-süreç bileşenleri ekseninde incelenmiştir. Kentsel kıyılarda yere bağlılığın gelişiminde bu bileşenleri temsil eden faktörlerin neler olduğu araştırılmıştır.

Bu çalışmada, birey bileşenine etki eden faktörler ve kıyı kullanım sürecinin yere bağlılık düzeyi üzerindeki etkisi incelenmiştir. Bu doğrultuda ortaya konulan sorular şunlardır:

- Kentsel kıyı alanlarında yere bağlılığı belirleyen bireysel faktörler nelerdir?
- Kentsel kıyı alanlarında kıyı kullanım sürecinin yere bağlılık düzeyi üzerindeki etkisi hangi aşamalarda belirginleşmektedir?

Çevre bileşeni ise bu çalışmada, mekan kalitesi kavramı üzerinden ele alınmıştır. Mekanın düzenlenebilir ve iyileştirilebilir yapısı, mekan kalitesi faktörlerinin belirlenmesi ve yere bağlılık arasındaki ilişkinin anlaşılması açısından önemlidir. Bu bağlamda, aşağıdaki araştırma soruları üzerinden çalışma yürütülmüştür:

- Kentsel kıyı alanları için özgün mekan kalitesi faktörleri nelerdir? Bu faktörler nasıl belirlenebilir?
- Kentsel kıyı alanlarında kullanıcı tarafından algılanan mekan kalitesi nasıl objektif ve güvenilir bir şekilde ölçülebilir?
- Kentsel kıyı alanlarında mekan kalitesi faktörleri ile yere bağlılık ve alt boyutları (duygusal bağlılık ve işlevsel bağlılık) arasında nasıl bir ilişki bulunmaktadır? Bu ilişki, faktörlerin eş zamanlı olarak değerlendirilmesiyle ölçülebilir mi?

Bu doğrultuda, çalışmanın birinci hedefi, kentsel kıyılarda yere bağlılığın gelişiminde algısal süreçteki bileşenlerin tespit edilerek kavramsal modele dahil edilmesidir. İkinci olarak, kentsel kıyılarda mekanın olumlu ve olumsuz algılanan özelliklerini belirlemek için geçerliliği ve güvenilirliği kanıtlanmış, sayısal veriler sunan bir ölçüm aracı geliştirilmesi hedeflenmiştir. Son olarak, üçüncü hedef ise, bileşenlere ilişkin faktörler ile yere bağlılık ve alt boyutları arasındaki ilişkilerin istatistiksel ve objektif bir yaklaşımla sistematik olarak çözümlenmesi ve ilişkilerin geçerliliğinin ortaya konması, yere bağlılık üzerindeki belirleyici faktörlerin belirlenmesidir.

Özetle bu çalışma, kentsel kıyılarda bireyin yer ile ilişkilerini güçlendirmeyi amaçlayarak kıyı alanlarının tasarımında ve iyileştirmelerinde yere bağlılığı etkileyen faktörlerin tespit edilerek tasarım süreçlerine dahil edilmesine yönelik bir çerçeve sunmayı amaçlamaktadır.

1.2. Çalışmanın Kapsamı

Bu çalışmada, yere bağlılık kavramı, kamu erişiminin sağlandığı, insan ve mekan arasındaki ilişkilerin dinamik olduğu, alçak kıyı özelliğine sahip "kentsel kıyı alanı" çerçevesinde ele alınmaktadır. Kentsel kıyı alanı, kıyının su ve kara yönünde etkisinin sürdüğü etkileşim alanlarını da içeren bir mekan olarak kabul edilmekte ve araştırılmaktadır.

Çalışmanın örneklemini Antalya – Konyaaltı kentsel kıyı alanı oluşturmaktadır. 2018 yılında Konyaaltı Sahili kıyı şeridinde yapılan kentsel tasarım düzenlemesi ile kıyı önemli bir dönüşüm geçirmiştir. Bu dönüşüm kapsamında kıyının büyük bir bölümü yeniden düzenlenirken bazı kıyı alt bölgeleri ise eski mekansal karakteri ve kullanım özellikleri ile varlığını sürdürmeye devam etmiştir. Antalya-Konyaaltı kıyı alanının örneklem alan olarak seçilmesinde şu faktörler etkili olmuştur:

- Konyaaltı kentsel kıyı alanının, kıyı şeridi boyunca farklılaşan tasarım özelliklerinin yanı sıra kıyı gerisindeki kentsel ve mimari çevre özellikleri ile farklı nitelikteki kıyı kent dokularını içermesi,
- Konyaaltı kentsel kıyı alanının, kentte yaşayanlar için ortak bir kamusal alan olmanın yanı sıra halka açık plaja sahip olması nedeniyle sosyal ve demografik özellikler açısından kullanıcı çeşitliliği yüksek düzeyde olan bir kıyı alanı olması,
- Kıyının farklı kullanımlar içermesi ve farklı sosyo-demografik özellikteki kullanıcıların bu alanı ziyaret etmesinden kaynaklı olarak kıyının farklı kullanım süreçlerini içermesi.

Konyaaltı kentsel kıyı alanında kamu erişiminin sağlanamadığı kıyı bölgeleri araştırmanın örneklem alanı dışında bırakılmış, çalışma yalnızca insan-mekan ilişkilerinin aktif olduğu kıyı bölgeleri üzerinden yürütülmüştür. Ayrıca, yere bağlılığın gelişiminde süreç ve deneyimin algısal süreçte önemli bir bileşen olarak kabul edildiği bu çalışmada, araştırmalar Antalya kentinde yaşayan yerli kıyı kullanıcıları üzerinden gerçekleştirilmiştir. Turistik amaçlı kıyıda geçici süre bulunan kullanıcılar araştırma kapsamına dahil edilmemiştir. Dolayısıyla çalışmanın kapsamı hem mekansal hem de kullanıcı özelliklerini içeren bu sınırlılıklar çerçevesinde belirlenmiştir.

Bu çalışmada ilk olarak çevre, mekan, yer ve mekan kalitesi kavramlarına ilişkin çerçeve tanımlanmış ve insan-çevre ilişkisinde algısal sürece etki eden faktörler literatür araştırmaları ile belirlenmiştir. Ardından çalışmanın örneklemini oluşturan kentsel kıyılar ile kıyıların planlanması ve tasarımı sürecinden bahsedilerek kıyı yenileme uygulamaları ve bu uygulamalardaki hedefler aktarılmıştır. Çalışmanın kavramsal alt yapısının oluşturulmasının ardından bir sonraki bölümde mekan kalitesine ilişkin faktör yapısı belirlenmiş, birey ve süreç bileşenlerine ilişkin faktörler ile kavramsal model önerisi yapılmıştır. Ardından modelde yer alan faktörlerin yere bağlılık ve alt boyutları üzerindeki ilişkilerini gösteren araştırma modelleri oluşturulmuştur. Çalışmadaki veriler anket kapsamında yer alan sorular ve ölçekler (kentsel kıyı mekan kalitesi ve yere bağlılık ölçeği) aracılığıyla elde edilmiştir. Anket uygulaması sonucu elde edilen veriler değerlendirilmiş, faktörlerin yere bağlılık ve alt boyutları ile olan ilişkileri istatistiksel yöntemler kullanılarak analiz edilmiş ve bulguların kapsamlı bir değerlendirmesi yapılmıştır. Son olarak çalışmaya ilişkin genel sonuçlar ortaya konulmuş ve gelecekteki çalışmalar için öneriler sunulmuştur.

1.3. Çalışmanın Yöntemi

Kentsel kıyılarda yere bağlılığın algısal sürece etki eden faktörlerin incelendiği bu çalışmada, nitel ve nicel araştırma yöntemleri bir arada kullanılmıştır. Bu yöntemler, (1) araştırma modelinin geliştirilmesinde kullanılan yöntemler, (2) örneklem alanda anketin uygulanacağı alt bölgelerin belirlenmesinde kullanılan yöntemler ve (3) hipotezlerin test edilmesinde kullanılan yöntemler olarak sınıflandırılarak açıklanmıştır.

Araştırma modelinin geliştirilmesinde ilk olarak nitel araştırma yöntemi olarak kaynak araştırması ve uzman görüşlerinden yararlanılmıştır. Yere bağlılığı oluşturan boyutlar ve bileşenler ile mekan kalitesi parametreleri, önemli kuramcılarının yaklaşımlarından elde edilmiştir. Mekan kalitesi faktörlerinin belirlenmesinde, kaynak araştırmasından elde edilen parametreler araştırma kapsamına uygun olarak seçilmiş ve sözel ifadelerle tanımlanmıştır. Parametreler ve parametreyi tanımlayan ifadeler, ölçek geliştirme sürecinde kapsam ve görünüş geçerliliği açısından uzman görüşlerine sunulmuştur. Pilot uygulama sonrasında mekan kalitesi faktör yapısının belirlenmesi amacıyla ilk olarak Kaiser-Mayer-Olkin (KMO) ve Bartlett testi yapılmıştır. Bu analizlerle Açıklayıcı Faktör Analizi öncesi örneklem sayısının yeterliliği ve verilerin faktör analizine uygunluğu test edilmiştir. Ardından faktör yapısını belirlemek amacıyla

Açıklayıcı Faktör Analizi uygulanmış ve güvenilirlik analizleri yapılmıştır. Ölçeğin faktör yapısının belirlenmesinin ardından anket uygulaması gerçekleştirilmiştir. Anket çalışmasından elde edilen veriler ile daha önceden faktör yapısı belirlenmiş olan “Yere Bağlılık Ölçeği” ve çalışmada geliştirilen “Kentsel Kıyı Mekan Kalitesi” ölçeğinin geçerliliği Doğrulamalı Faktör Analizi (DFA) ile test edilmiştir.

Anket, örneklem alanda farklı kentsel ve mimari çevre özelliklerine sahip alt bölgelerde uygulanmıştır. Bu alt bölgelerin tespit edilmesi için, nitel araştırma yöntemi olarak yerinde gözlem ve tespitlerden, nicel araştırma yöntemi olarak ise uydu haritaları üzerindeki ölçümlerden yararlanılmıştır. Nitel araştırma yöntemleri olarak ifade edilen analizler arasında kentsel imaj analizi, kıyı tasarım özelliklerinin tespiti, kent-kıyı entegrasyon analizi ve yapılı çevre özelliklerinin tespiti bulunmaktadır. Kentsel kıyı alanındaki imaj analizi, Lynch (1960) tarafından ortaya konan yollar, sınırlar, bölgeler, nirengiler ve odaklar üzerinden yapılmıştır. Kıyı şeridinin tasarım özellikleri incelenirken, kıyının farklı bir mekansal karaktere sahip olduğu tarihlerdeki uydu görüntüleri üzerinden analizler gerçekleştirilmiş ve mevcut durum tespit edilmiştir. Kıyı şeridinin kıyı gerisi ile entegrasyonu, makro ölçekte ulaşım ağları üzerinden, kıyı yakın çevresinde ise Latip (2011) tarafından belirlenen ölçütler esas alınarak nicel bir yöntemle değerlendirilmiştir. Bu ölçütlere göre, 100 metre yarıçap içinde kıyıya erişim sağlayan bir geçiş noktası düşük entegrasyon, 100 metre yarıçap içinde iki giriş noktası orta düzeyde entegrasyon, 100 metre yarıçap içinde üç giriş noktası bulunması ise optimum entegrasyon olarak kabul edilmiştir (Latip, 2011) Son olarak, yapılı çevre özelliklerinde ise entegrasyon yarıçapı referans alınarak 100 metre yarıçap içindeki mimari çevreye ilişkin yapı yüksekliği ve zemin kat fonksiyonları araştırılmıştır. Yerinde gözlem ve uydu haritaları aracılığı ile yapılan bu analizler, görseller ve sayısal ortamda düzenlenen haritalar ile açıklanmıştır.

Hipotezlerin testinde ise nicel araştırma yöntemlerinden yararlanılmış, SPSS programı aracılığıyla istatistiksel analizler gerçekleştirilmiştir. Sosyo-demografik faktörler ve kıyı kullanım sürecine ilişkin faktörlerin yere bağlılığa olan etkisini belirten hipotezler, normal dağılım gösteren veri setleri için kullanılan Anova Testi ve Bağımsız gruplar t Testi analizi ile araştırılmıştır. Bu analizlerde farkın kaynağını anlamak için Post-hoc testlerinden Tukey testi uygulanmıştır. Mekan kalitesinin yere bağlılık ve alt boyutlarına olan etkisi ise SPSS AMOS programı aracılığıyla çok faktörlü yapıların eşzamanlı olarak analiz edilmesinde kullanılan bir yöntem olan Yapısal Eşitlik Modeli (YEM) ile değerlendirilmiştir. Ayrıca, faktörlerin eşzamanlı olarak

değerlendirilmesinden elde edilen sonuçlar ile faktörlerin tekil olarak etkisi arasındaki farkın anlaşılabilmesi amacıyla SPSS programında basit regresyon analizi uygulanmıştır. Araştırmada kullanılan nicel ve nitel yöntemleri gösteren şema Şekil 1.1’de verilmiştir.

	NİTEL ARAŞTIRMA YÖNTEMİ	NİCEL ARAŞTIRMA YÖNTEMİ
ARAŞTIRMA MODELİNİN GELİŞTİRİLMESİ	Faktörler <u>Kaynak Araştırması</u> · Yere bağlılık boyut ve bileşenleri · Birey bileşeni faktörleri · Süreç bileşeni faktörleri · Çevre bileşeni kentsel mekanda kalite parametreleri	Ölçüm Araçlarının Tanımlanması <u>Uzman Görüşleri</u> · Kapsam Geçerliliği · Görünüş Geçerliliği <u>Ölçeğin Faktör Yapısının Belirlenmesi</u> · Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) · Güvenilirlik Analizi <u>Ölçeklerin Geçerliliği</u> · Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) · Güvenilirlik Analizi
	Alt bölgelerin Belirlenmesi <u>Yerinde Gözlem ve Analizler</u> · Kıyı kentsel imaj analizi (Lynch,1960) · Kıyı tasarım özellikleri · Kent-kıyı entegrasyonu · Yapılı çevre analizi	
ALAN ÇALIŞMASI	<u>Uydu Haritaları Üzerinden Analiz</u> Entegrasyon Analizi (Latip, 2011)	
ANALİZLER	Hipotezlerin Test Edilmesi <u>SPSS analizleri</u> · Anova Testi · Post-Hoc Testleri · Bağımsız Gruplar t Testi · Regresyon Analizi	
	<u>SPSS AMOS programı</u> · Yapısal Eşitlik Modeli (YEM)	

Şekil 1.1. Çalışmada kullanılan nicel ve nitel araştırma yöntemleri

1.4. Kaynak Araştırması

Bu çalışmada kaynak araştırması yere bağlılık kavramı ve mekan kalitesi kavramı üzerinden gerçekleştirilmiştir. Yere bağlılık kavramı, teorisyenlerin görüşleri ve literatürdeki önemli çalışmalar üzerinden incelenmiş, kısa bir literatür özeti yapılmıştır. Kıyı alanlarında yere bağlılık üzerine yapılan çalışmalar incelenerek, Ayrıca kıyı alanları ve açık yeşil alanlarda yapılmış yere bağlılık araştırmaları incelenmiş, bu çalışmanın literatürdeki çalışmalardan farklı olarak özgün değeri ortaya konulmuştur.

İnsanın yere anlam ve değer atfetmesiyle süreç içinde ortaya çıkan yere bağlılık kavramı farklı boyutları ile tanımlanan bir kavramdır. Literatürdeki pek çok araştırmada bu boyutlar yer kimliği (duygusal bağlılık) (Altman ve Low, 1992; Hidalgo ve Hernandez, 2001; Proshansky, 1978; Proshansky ve diğ., 1983; Relph, 1976) ve yere

bağımlılık (işlevsel bağıllık) (Stokols ve Shumaker, 1981) alt boyutlarıyla ele alınmıştır. Yere bağıllığa ilişkin bu yaklaşımlar bağıllığın çok boyutlu bir kavram olması yaklaşımını doğurmuş ve yere bağıllığın her iki bağıllık türünü de kapsayan bir kavram olarak tanımlanmasını beraberinde getirmiştir.

Manzo ve Devine-Wright, “Place Attachment: Advance in Theory, Methods and Application” adlı eserde yere bağıllık kavramın, teori, yöntem ve yere bağıllığa etki eden boyut ve bileşenlerinin tartışıldığı deneysel çalışmalar ile araştırıldığını belirtmiştir. Teori üzerine yapılan çalışmalarda genellikle kavramsal sorgulamalar yapılmakta, yer ve yerle ilişkili kavramlar tartışılmaktadır. Yöntem üzerine yapılan çalışmalarda ise yere bağıllığı ölçmeye yönelik nitel ve nicel yöntemler ifade edilmektedir. Deneysel çalışmalarla ise yere bağıllık üzerinde etkili olduğu düşünülen faktörlerin belirlenen yöntemler ile etkilerinin incelenmesine yönelik gerçekleştirilmektedir (Manzo ve Devine-Wright, 2021).

Yere bağıllık araştırmalarında fenomenolojik yöntemin (Tuan, 1977) yanı sıra, psikometrik ölçüm araçları da kullanılmaktadır. Psikometrik ölçüm araçları kullanıcı algısındaki değerlendirmeleri sayısal sonuçlara dönüştürerek objektif sonuçlar sunması yönüyle tercih edilmektedir. Williams ve Vaske (2003)’ ın yere bağıllık düzeyini ölçmek amacıyla geliştirmiş olduğu yer kimliği ve yere bağımlılık alt boyutlarından oluşan, güvenilirlik katsayısının yüksek olduğu ölçüm aracının pek çok yere bağıllık araştırmasında sıklıkla kullanıldığı görülmektedir.

Yere bağıllığın gelişiminde bağıllık düzeyini belirleyen bileşenlere ilişkin en temel çerçeveyi ise Scannell ve Gifford (2010a) ortaya koymuştur. Bu çerçeveye göre yere bağıllık birey, çevre ve süreç bileşenleri temelinde oluşmaktadır. Lewicka (2011) ise bu bileşenlerin sosyo-demografik özellikler, fiziksel ve sosyal çevre özellikleri olarak sınıflandırmıştır.

Literatürde göl kıyısı, nehir kıyısı, deniz kıyısı gibi kıyı alanlarında yapılan araştırmalarda araştırılan faktörler ise şu şekildedir;

Budruk ve diğ. (2011) Amerika Birleşik Devletleri’nde Carlyle Lake and Lake Shelbyville adında iki göl kıyısı alanda yapmış olduğu çalışmada mekâna yakın oturanlar ve uzak oturanlar arasındaki yere bağıllık düzeyini yer kimliği ve yere bağımlılık boyutları ile araştırmıştır. Elde edilen sonuçlar yere bağımlılığın iki grup arasında birbirine yakın sonuçlar vermesine rağmen, yer kimliğinin, göl kıyısına yakın ve uzak oturan ziyaretçiler için anlamlı düzeyde farklı olduğunu göstermiştir.

Ghasemi ve diğ. (2014) Malakka nehir kıyısında yapmış olduğu çalışmada, tarihi kentlerdeki nehir manzarası ve yer bağlılığı arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Çalışmadan elde edilen sonuçlar tarihi kentlerde yaşam kalitesi ve yaşanabilirliği artırmak için nehir manzarası tasarımı ve geliştirilmesinde yere bağlılık ve boyutların dikkate alınması gerektiğini vurgulamaktadır.

Bakar ve diğ. (2016), Kangar nehir kıyısına bağlanma düzeyini etkileyen çevresel faktörleri ve faaliyetleri araştırmayı hedeflemiştir. Anket araştırmasının sonuçları sahildeki fiziksel özelliklerin ve rekreasyonel aktivitelerin kullanıcı katılımını teşvik ettiğini ve yere cazibe kattığını göstermiştir. Bu faktörler arasında erişilebilirlik sorunları ve mekânın kötü imajının zayıf bir bağ yarattığı tespit edilmiştir. Yayalar için güvenli, rahat ve kolay dolaşımın yerin çekiciliğini artırarak ziyaret sıklığını artırabileceğini ve böylece daha güçlü bir bağlanmanın olabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Karsono ve diğ. (2021) Malezya'da Kuching ve Malakka'daki iki nehir kıyısında yapmış olduğu araştırmada mekâna aşinalık, etkileşim süresi, kişisel geçmiş ve kullanıcının rolünün yere bağlılığı etkileyen faktörler olduğunu tespit etmiştir.

Verbrugge ve van den Born (2018) Hollanda'da nehir kıyısında yaptığı çalışmada sosyo-demografik değişkenler, coğrafi değişkenler ve planlı bir nehir müdahalesine ilişkin algılanan peyzaj niteliklerin ile yere bağlılık üzerindeki rolünü araştırmıştır. Sosyo-demografik ve coğrafi değişkenler arasında cinsiyet, yaş, eğitim, ikamet yeri, ikamet süresi, evin nehre uzaklığı, kiralık veya sahip olunan mülk ve aile durumu yer almaktadır. Bu faktörlerden ikamet süresi, nehir ziyaretlerinin sıklığı ve rekreasyonel değerler yer kimliği, yere bağlılık ve sosyal bağlılığı olumlu yönde etkilediği ortaya konulmuştur.

Özkan (2019), kentsel kıyı alanlarında başarılı mekanların sunması gereken fiziksel ve sosyal çevre özelliklerine odaklanmış ve bu özelliklerin yere bağımlılık (işlevsel bağlılık) üzerindeki etkisini araştırmıştır. Trabzon kentin örneğinde yapılan çalışmanın sonucunda kullanıcının yere bağımlılığı ile yaş ve cinsiyet faktörleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığını, mekânın kullanım sıklığının yere bağımlılığı pozitif yönde etkilediğini, çevreye ilişkin konfor, güvenlik, ulaşılabilirlik ve sosyalleşme faktörlerinin de yere bağımlılık üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğunu belirtmiştir.

İsa ve diğ. (2022), Malezya, Penang'daki iki farklı kıyı mekânında yaptığı çalışmada, mekan kalitesi faktörleri olan evrensel tasarıma uygunluk, çekicilik ve

erişilebilirlik, aktivite düzeyi ile yere bağlılık düzeyi arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Sonuçlar, bir mekânın kalite düzeyi ne kadar yüksek ise yer kimliğinin de okadar güçlü olduğunu göstermiştir. Ayrıca, kullanıcı memnuniyetinin yüksek olmasında yer kimliğinin aracı bir role sahip olduğunu da eklemiştir.

Selçuk ve Doğrusoy (2021) ise, İzmir kıyı düzenlemesi örneğinde mekanla bağ kurma sürecinde mekânın hangi bileşenlerinin etkili olduğu sorusuna cevap aramış ve kullanıcıların yerle kurdukları ilişkide doğal bileşenlerin etkisinin yapıli çevre bileşenlerinin etkisinden daha güçlü olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca mekânın fiziksel boyutuna ek olarak sosyal boyutun da yer ile kurulan ilişkide değeri taşıdığını belirtmiştir.

Taher ve Haqi (2017) kentsel yenileme projelerinin gerçekleştirildiğı kıyı alanlarında yerel kimliğin korunması ve bağlılığın geliştirilmesine yönelik tasarım ilkeleri geliştirmeyi hedeflemiştir. Çalışmadan elde edilen bulgular kentsel yenileme projelerinin yerel kimlik duygusunu önemli ölçüde bozmadığını göstermiştir. Yenileme projelerinde işlevsellik, erişilebilirlik, doğal çevre ve kültür, tarih ve bellek gibi tasarım ilkelerinin geliştirilmesi ile bir bağlılık yaratarak yerel kimliğin geliştirilebileceğini ifade etmiştir.

Açık yeşil alan ve parklarda yapılan çalışmalar ise, kıyı mekanının aynı zamanda kamusal açık alan olma niteliğinden dolayısıyla incelenmiştir. Bu araştırmalar yere bağlılık konusu kapsamında araştırılan faktörler incelendiğinde;

Khairussalleh ve diğ. (2018) Malezya’da Klang Valley rekreasyon parkında kadınların çocukluk deneyimleri üzerinden yere bağlılık ile ilişkisini araştırmıştır. Araştırmanın sonuçları kadınların çocukluk deneyimleri ve yere bağlılık arasında bir ilişki olduğunu göstermiştir.

Bazrafshan ve diğ. (2021) ise yerli ve göçmenlerin kent parklarıyla kurdukları yere bağlılık düzeyini araştırmak amacıyla nitel bir çalışma gerçekleştirmiştir. Modern park ve geleneksel bir park üzerinden yapılan bu çalışmada her iki parkın mekâna bağlanmayı mümkün kıldığı, geleneksel parkın anılar, anlamlar gibi nedenlerle kişilerin parka bağlanmaları için daha yüksek fırsatlar sunduğı görülmüştür. Ayrıca elde edilen sonuçlar, yerli ve göçmen her iki grup arasında yerle kurulan bağlılığın önemli farklar taşıdığını göstermiştir.

Dasgupta ve diğ. (2022) ise kentsel parklarda kadın-erkek, evli-bekar, çocuklu ve çocuksuz kişiler arasındaki yer kimliğı, yere bağımlılık, sosyal bağıllık ve doğa bağıllığı düzeylerini incelemiştir. Araştırmada ziyaretçilerin yaşı ve ziyaret sıklığı

bağlılık düzeyleri için önemli ancak nispeten zayıf bir pozitif etki gösterirken, demografik değişkenlerin etkisi minimum düzeyde kalmıştır. Karşılaştırmalı analizlerde, kadınlar önemli ölçüde daha yüksek düzeyde sosyal bağlılık ve doğa bağlılığı gösterirken, evli ve bekar katılımcılar ile çocuklu ve çocuksuz kişiler arasında bağlılığın tüm boyutları için anlamlı bir ortalama farkı gözlenmiştir.

Ayeghi ve Ujang (2014), kentsel bir parkta fiziksel özelliklerin işlevsel bağlılık üzerindeki etkisini araştırdığı çalışmada, su ögesi gibi aktif fiziksel çevre öğelerinin pasif özelliklere göre daha güçlü bir etkiye sahip olduğunu, bu sonuçların, şehir yöneticilerinin ve kentsel tasarımcıların şehirde çekici rekreasyon alanları yaratmalarına yardımcı olabileceğini ve böylece parkla daha güçlü bağlılığının oluşmasına ve kullanım sıklığının artmasına katkıda bulunabileceğini belirtmiştir. Aynı zamanda ziyaret sıklığının da parktaki işlevsel bağlılığı artırdığını tespit etmiştir.

Literatürde incelenen bu araştırmalar, Scannell ve Gifford (2010a) ile Lewicka (2011)'nin da belirttiği gibi yere bağlılık bileşenlerini sosyo-demografik faktörler, süreç ve deneyim ifade eden faktörler, ve fiziksel-sosyal çevre faktörleri olmak üzere 3 grupta toplayabilmektedir (Çizelge 1.1). Bu çalışmalarda, ikamet yeri, süresi ve ikamet yerinin uzaklığı gibi parametreler sosyo-demografik faktörlerle birlikte araştırılmıştır. Süreç ve deneyime ilişkin faktörler ise ziyaret sıklığı gibi zamanı ifade eden ölçülebilir ifadelerle incelenmiştir. Ölçülebilir ifadelerin yanı sıra, kişilerin mekana olan aşinalıkları ve anıları da incelenen faktörler arasında yer almıştır. Çevre faktörü ise mekanın niteliğini veya kullanım özelliklerini belirleyen parametrelerle araştırılmıştır. Bu parametreler, başarılı ve kaliteli bir mekan tasarımının taşıması gereken özellikleri ifade etmektedir. Ayrıca, bu özelliklerin fiziksel çevre özelliklerinin yanı sıra, sosyal çevre özelliklerini de içerdiği görülmektedir.

Çizelge 1.1. Kıyı mekânı ve açık yeşil alanlarda yapılan çalışmalarda araştırılan faktörler

Yere Bağlılık Bileşenleri	Kaynak	Faktörler
Sosyo-Demografik Faktörler	Özkan (2019), Karsono ve diğ. (2021), Verbrugge ve van den Born (2018), Bazrafshan ve diğ. (2021), Dasgupta ve diğ. (2022), Budruk ve diğ. (2011)	- Cinsiyet, yaş, eğitim, evli-bekar, çocuklu-çocuksuz, mülk Durumu - İkamet yeri ve süresi, ikamet yerinin mekana uzaklığı
Süreç ve Deneyim	Bakar ve diğ. (2016), Karsono ve diğ. (2021), Verbrugge ve van den Born (2018), Khairussalleh ve diğ. (2018)	- Ziyaret sıklığı - Etkileşim süresi - Aşinalık - Anı ve anlamlar
Çevre (fiziksel ve sosyal)	Bakar ve diğ. (2016), Özkan (2019), Ghasemi ve diğ. (2014), Isa ve diğ. (2022), Selçuk ve Doğrusoy (2021), Taher ve Haqi (2017), Verbrugge ve van den Born (2018), Ayeghi ve Ujang (2014)	- Mekansal nitelikler (erişilebilirlik, imaj, çekicilik, konfor, güvenlik, rahat ve kolay dolaşım, evrensel tasarıma uygunluk, ulaşılabilirlik, işlevsellik) - Aktivite düzeyi, sosyalleşme - Doğal ve yapay çevre öğeleri (su ögesi, manzara ...)

Bu çalışmada çevre faktörü kentsel kıyılarda mekan kalitesi konusu üzerinden ele alınmıştır. Bu bağlamda literatürdeki önemli araştırmalar ve teorisyenlerin ortaya koyduğu kalite parametreleri araştırılmıştır. Kalite parametreleri insan gereksinimleri ve fiziksel sosyal çevre özellikleri üzerinden ele alınan yaklaşımlar olarak iki ana başlıkta incelenmiştir.

İnsan gereksinimlerine ilişkin temel ihtiyaçları tanımlayan Maslow (1943), Lawrence (1987), Preiser (1983)'ın ortaya koyduğu yaklaşımlar incelenmiş, kentsel çevrede insan gereksinimleri yaklaşımıyla başarılı bir mekan için parametreler öneren Lang (1994)'ın ortaya koyduğu fizyolojik gereksinimler, güvenlik gereksinimi, bilişsel gereksinimler, bireysel gereksinimler ve estetik gereksinimler araştırılmıştır.

Mekana ilişkin çevresel özellikler üzerinden ortaya konulan kalite parametreleri ise literatürdeki önemli araştırmalar ve teorisyenlerin başarılı mekana ilişkin görüşleri üzerinden incelenmiştir.

Kevin Lynch'in başarılı bir mekanın üretiminde ortaya koyduğu faktörler "Image of the City" (Lynch, 1960, 2010) "Good City Form" (Lynch, 1984), ve "City Sense and City Design: Writing and Projects of Kevin Lynch" (Lynch, 1995) adlı eserlerden araştırılmıştır. Kevin Lynch bu eserlerinde, okunabilirlik, canlılık, erişim, uyum, rahatlık, konfor gibi parametrelerin yanı sıra mekana yüklenen anlam ve değerin, mekanın kazandığı imaj ve kimlikle birlikte başarılı bir kentsel mekanın oluşumunda önemli kriterler olduğunu belirtmiştir.

Jane Jacobs'ın "The Death and Life of Great American Cities" adlı eserinde başarılı bir kentsel mekan tasarımındaki faktörler incelenmiştir (Jacobs, 1961, 2017). Jacobs bu eserinde başarılı bir kent mekanı için temel nitelikleri tanımlamış ve özellikle güvenlik faktörü üzerinde durmuştur. Güvenli kent mekanlarının, canlı, dinamik ve çeşitli kullanımlar içeren kent dokularıyla oluşabileceğini belirtmiştir. Bu canlılığın sağlanmasında kent dokusundaki geçirgenliğin ve mimari çevre özelliklerinin de önemini vurgulamıştır.

Greene (1992) kentsel çevrede mekan kalitesi parametrelerini, kullanıcıyı temel olarak işlev, düzen, kimlik ve cazibe-çekim faktörleri çerçevesinde detaylandırılmıştır. Kentsel tasarım üzerine önemli yaklaşımlar sunan Jan Gehl de "İnsan İçin Kentler" adlı eserinde kullanıcıya vurgu yapmış (Gehl, 2019), kentsel mekandaki kalite parametrelerini insan ölçeğini temel alarak tanımlamıştır. İnsan ölçeğine uygun tasarım, mekanın görsel olarak zevk vermesi, konfor, güvenlik, zemin kat özellikleri, aktivite gibi faktörler Gehl'in başarılı bir mekanın üretiminde temel aldığı faktörler olmuştur.

Marcus ve Francis (1997), DETR (2000), Jacobs ve Appleyard (1987), Francis (1988), Bentley ve diğ. (1985) ise başarılı bir kentsel tasarım, iyi bir çevre için anahtar kavramları tanımlamıştır. Rapoport (1977) fiziksel ve sosyal çevre için kaliteli bir mekanın taşınması gereken kentsel ve mimari ölçekteki özellikleri belirtmiştir. Voordt ve Wegen (2005) da yapı ölçeğinden kentsel tasarım ölçeğine kadar mekan kalitesi faktörlerini faktörleri oluşturan alt parametreleriyle birlikte ortaya koymuştur. (Greene, 1992)

Yer kavramına vurgu yaparak başarılı bir “yer” in taşınması gereken özellikleri belirten Montgomery (1998) imaj, aktivite ve form faktörleri üzerinden kaliteli bir mekan için parametreleri tanımlarken, Project for Public Space ile birlikte çalışan Madden (2021) ise başarılı bir “yer” için sosyallik, kullanım ve aktivite, erişim ve bağlantılar, konfor ve imajı temel faktörler olarak belirtmiş ve bu faktörleri oluşturan parametreleri tanımlamıştır. Roger Tym&Partners (2006)’da yer duygusunun oluşumunu başarılı kentsel mekanların oluşmasında önemli bir faktör olarak görmüş ve bu faktörlerin fiziksel-sosyal çevre parametrelerinden oluştuğunu söylemiştir.

Özetle, yere bağlılığın gelişiminde fiziksel ve sosyal çevreye ilişkin tasarıma kaynaklık edecek bu parametrelerin kullanıcıda nasıl algılandığı ve bir mekanın kaliteli olarak nitelendirilmesinde hangi faktörlerin belirleyici olduğu literatürdeki çalışmalarda araştırılmıştır. Kentsel mekanda kalite yaklaşımları ve başarılı kent mekanları için öneriler ise, araştırmacı tarafından belirlenen ilkeler doğrultusunda ele alınmıştır.

Bu çalışmada, mekan kalitesi faktörleri kıyı mekanına özgü olarak tanımlanmakta ve algılanan mekan kalitesi düzeyinin tespit edilmesine yönelik bir ölçüm aracı geliştirilmektedir. Ayrıca, kentsel kıyılarda yere bağlılığın gelişiminde algısal sürece etki eden birey-çevre ve süreçle ilgili faktörlerin belirlenmesi ve bu faktörlerin kentsel tasarım uygulamalarında tasarım rehberlerine dahil edilmesi için kavramsal bir altlık sunulmaktadır.

2. ÇEVRE, MEKAN, YER VE MEKAN KALİTESİ

Çevre, mekân ve yer kavramları farklı disiplinlerde ele alınan kavramlar olarak farklı tanımlamalara sahiptir. Bu kavramlar birbiri ile ilişkili olmasına rağmen, kendi içinde ayırt edici anlamlar barındırmaktadır. Çoğu zaman gündelik hayatta birbirinin yerine de kullanılabilen kavramlar olmalarına rağmen aralarındaki farkın çevresel psikoloji ve mimarlık bilim alanı açısından ele alınması ve tanımlanması önemli görülmektedir.

Çevre kavramı, farklı bilim alanlarında farklı anlamsal karşılıkları ile ele alınmakta ve tanımlanmaktadır. Coğrafya bilim alanında çevre, iklim özellikleri, yeryüzü şekilleri ve fiziksel çevre özelliklerini ifade ederken, toplumbilimciler için bireyin etrafını saran diğer insan gruplarını; psikologlar için bireyin kişisel özellikleri, kişisel arka planı ve geçmişini, mimarlar için insanın oluşturduğu yapıların tümünü oluşturan fiziksel çevrenin yanı sıra sosyal ve davranışsal çevreyi ifade etmektedir (Önem, 2016). Kentbilim terimleri sözlüğünde ise çevre, *“kişiyi etkileyen, özdeksel ve tinsel gelişmesini, biçimlenmesini ve yaşamını belirleyen, dirimbilimsel, iklimle ilgili ve toplumsal etkenlerin tümü”* olarak tanımlanmıştır (Keleş, 2021). Çevresel psikoloji literatüründe çevre kavramı bireyin etrafını saran ve davranışlarına şekil veren soyut ve somut tüm örüntüler (Gibson, 1996; İnan, 1996) ve bu örüntülerin oluşturduğu sosyal ve fiziksel etkileşim ortamı olarak tanımlanmaktadır (Barker, 1969; Proshansky ve diğ., 1976).

Yer ve mekân kavramları, çevre kavramı ile ilişkili olmakla birlikte farklı anlamlara sahiptir. Çevre ve yer arasındaki farka değinen Erdönmez (2005) çevrenin, insan olmadan da var olabilen, fiziksel, biyolojik güçler ile insanların oluşturduğu yaratılardan oluştuğunu, yerin ise, kişi veya grupların kendine ayırdığı, sınırlandırılmış mekân parçaları olduğunu belirtmektedir. Eren (2006) ise “yer” kavramını, mimari tasarım sürecinde o tasarımın içine doğduğu tüm çevresel koşulların etkileşimi olarak ifade etmektedir. Bu etkileşim yalnızca araziye ilişkin özellikler ile değil, çevreye ilişkin tüm özelliklerle birlikte gerçekleşmektedir (Eren, 2006).

Bazı araştırmacılar ise “yer” kavramını mekân kavramıyla birlikte ele alarak tanımlamaktadır. Mekân ve yer kavramları da gündelik konuşma dilinde birbirinin yerine kullanılabilen kavramlar olsa da felsefe, coğrafya, çevre psikolojisi, mimarlık gibi farklı bilim alanlarında anlamsal olarak farklılaşmaktadır. Mekan insan ile var olmakta ve anlam kazanmaktadır (Heidegger, 1962). Bu anlam ise mekanı saran tüm

çevresel özellikler ile ilgilidir. Bu özellikler fiziksel yapının yanı sıra sosyal gerçeklikleri de içermekte, mekan fiziksel, algısal, toplumsal olarak üretilmektedir (Lefebvre, 2014).

Mekânı sınırları belirlenmiş bir bölge, yer ise bu bölge içinde bireyin ihtiyaçlarının karşılandığı, mekâna anlam ve değer yüklenmesiyle oluşan özel konumlardır. Mekan, hareket ve özgürlük kavramları ile ilişkilendirilirken, yer ise durma ve güvenlik kavramları ile ilişkilendirilmektedir. Mekân içindeki her durma noktasında ise deneyimle birlikte oraya karşı bağlar kurulabilmektedir (Tuan, 1977). Dolayısıyla yer sadece fiziksel bir olgu değil, insanın duygusal bağlılıklarını da ifade eden psikolojik bir kavramdır. Yer, yaşantısal bir niteliğe sahip olup eyleme dayalı kavranmaktadır. Mekan kullanım ve deneyim sonucu insan ve çevre arasındaki ilişkilerle birlikte yer'e dönüşmektedir (Canter, 1977; Relph, 1976; Tuan, 1977).

Heidegger'in fikirlerini temel alarak modern mimarlık kuramında fenomenolojik yaklaşımla bir bakış açısı sunan Christian Norberg-Schulz'a göre mekan, kullanıcıların fizyolojik, psikolojik, toplumsal gereksinimlerini karşılayan bir boşluk, uzay parçasıdır (Norberg-Schulz, 1971). Yer kavramı ise insanın algıladığı çevrenin karakterini ifade etmektedir. Yere özgü oluşan ve mekanın atmosferini ifade eden bu ruh ise "Genius loci" yani yerin ruhu kavramıyla ifade edilmektedir (Schulz, 1980).

Teorisyenlerin ortaya koyduğu bu yaklaşımlar çerçevesinde pek çok araştırmacı mekân ve yer kavramları temelinde tartışmaları sürdürmüş, yerin farklı boyut ve bileşenlerini vurgulayarak kavramı açıklamaya devam etmiştir.

Mekan, kurulan ilişkiler ve süreç içindeki deneyimle birlikte, salt fiziksel formun ötesinde anlamlar taşıyan bir "yer"e dönüşmektedir (Asiliskender, 2004; Deviren, 2001; Gürkaş, 2010; Usta, 2020). Yer, bulunulan coğrafyanın, yaşanan zamanın ve üzerinde yaşayanların kimlikleriyle doğrudan ilgilidir. İnsan içinde yaşanan mekanın sınırlarını kavrar ve ona anlam yükler (Asiliskender, 2004).

Yer kavramının açıklanmasında bir diğer öne çıkan kavram ise yaşantıdır. Yer tarihin, coğrafyanın, toplumun, bireyin zamanlarının üst üste çakıştığı çok katmanlı bir oluşum olup, mekan zaman içinde yaşantıyla birlikte tüm boyutları ile anlam kazanarak "yer"e dönüşmektedir (Aydınlı, 2004; Deviren, 2001; Eren, 2006).

Erzen (2019), birey ve çevre arasında iletişim gerçekleştiğinde "yer" oluştuğunu belirtmektedir. Çevre ile kurulan bu ilişkiler sonucunda birey, mekâna ilişkin öznel nitelikleri algılar. Bu öznel niteliklerin algılanması ile benimsenen değerler sonucunda çevreye ilişkin gelişen karakter, davranış, kültür biçimi kimlik düşüncesini oluşturur.

Yer de bu ilişkiler ve kimlik düşüncesi ile coğrafyaya kazandırılan anlamdır. Bu ilişkiler keyfi ve ölçüsüz olduğunda kimliğin anlamı yok olabilmektedir (Erzen, 2019).

Yer'in oluşumunda bir diğer önemli unsur ise insan ilişkileridir. Yalnızca fiziksel çevre ile ilişki değil aynı zamanda insanlar arası ilişkiler de mekanın yere dönüşümünde oldukça önemlidir. Yer işlev yüklü, somut bir mekan olmanın yanı sıra insan etkinliklerinin temelinde yatan bir kimliğe sahiptir (Koçyiğit, 2007; Moles, 1993).

Tüm bu yaklaşımlardan hareketle yer kavramı, zaman içinde insanın fiziksel ve sosyal çevresini algılaması, benimsemesi, ona anlam ve değer atfetmesiyle oluşan, insanın kendini o mekâna veya mekânın herhangi bir noktasına ait hissederek bağlılık kurduğu mekanlar veya mekân parçalarıdır.

2.1. İnsan-Çevre İlişkisi

İnsan geçmişten bugüne kadar çevresiyle sürekli iletişim, etkileşim ve uyum içinde olmuştur. Her ne kadar bu etkileşim sürekli olarak var olsa da çevrenin insan üzerinde etkili olduğu, davranışlarını etkilediği düşüncesi 1960'lı yıllar sonrasında önem kazanmıştır. İnsan-çevre ilişkisinin araştırıldığı "çevresel psikoloji" kavramı ise ilk kez 1964 yılında New York'ta düzenlenen bir konferansta Ittelson tarafından kullanılmıştır (Göregenli, 2021).

Çevresel psikoloji, insan ve çevre arasındaki ilişkiyi araştıran, çevrenin insan davranışları üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu vurgulayan bir bilim alanıdır (Gifford, 2013). Bu bilim alanı sadece psikoloji biliminin araştırmalar yaptığı bir alan olarak kalmamış, coğrafya, mimarlık gibi çevre ve insan ile ilgilenen diğer disiplinler de çevresel psikoloji alanında çalışmalar gerçekleştirmiştir. Mimarlık alanında insan-çevre ilişkisinin tanımlanması üzerine yapılan çalışmalar ile mekansal değişkenlerin insan davranışları üzerindeki etkisi araştırmaya başlanmış ve çeşitli yaklaşımlar ortaya konulmuştur.

Stokols (1990) insan-çevre ilişkisine yönelik üç yaklaşım tanımlamaktadır. Bunlardan ilki fiziki çevrenin insan sağlığı ve davranışları üzerindeki etkisinin az ve önemsiz olduğu, azımsayıcı yaklaşımdır. 1960'lı yılların ortalarına kadar yaygın olan bu görüşe göre tasarımcılar çevre ile ilgili görüşleri dikkate almak yerine kendi estetik anlayışlarına uygun hareket etmektedirler. İkinci yaklaşım, tasarımcılar insan sağlığı için en uygun bina tasarımları ve çevre düzenlemeleri gerçekleştirmiş, çevre sorunlarına çözümler aramıştır. 1960'lı yılların sonunda itibaren gelişen bu yaklaşımda fiziki çevre

bazı davranışsal ve ekonomik amaçların gerçekleşmesinde bir araç olarak görülmüştür. Üçüncü yaklaşım ise 1990'lı yıllara doğru gelişen spiritüel (ruhani) yaklaşımdır. Bu yaklaşımda fiziksel çevre ve sosyal çevrenin bir araç değil insanın ruhen zenginleşeceği bir bağlam olması görüşü ortaya çıkmıştır. Bu yaklaşıma göre çevrenin kalitesi, konfor, güvenlik ölçütlerin ötesinde çevrenin taşıdığı psikolojik ve sosyo-kültürel anlamla ölçülmektedir (İmamoğlu, 2016).

1990'lı yıllar sonrasında insan-çevre ilişkilerinin önem kazanmasıyla birlikte çevrenin birey tarafından nasıl algılandığı, değerlendirildiği ve bu değerlendirmeler ile kişinin mekâna nasıl bir anlam yüklediği gibi konular üzerine tartışmalar önemli hale gelmiştir. Mimarlık ve çevresel psikoloji alanındaki araştırmaların ise genel olarak insan ve çevre arasındaki ilişki sürecine ve bu süreci etkileyen faktörlere odaklandığı görülmektedir.

Amos Rapoport, insanın çevreyi algılama sürecinin ilk olarak bireyin gerçek dünyadan gelen bilgileri duyu organları aracılığı ile alması ile başladığını söylemiştir. İnsan bu bilgileri kendi bireysel, kültürel özellikleri ile değerlendirmekte ve bu değerlendirilen bilgileri kişisel imgelere dönüştürmektedir. Tüm bu süreç sonunda ise algılama gerçekleşmiş olmaktadır (Rapoport, 1977). Erkman (1982) insan ve çevresi arasındaki süreci üç aşamada tanımlamıştır. Bunlar algılama, kavrama ve davranıştır. Algılama bilgi alma süreci olarak ifade edilir ve bireysel özelliklere, çevresel özelliklere, kültürel özelliklere göre değişiklik gösterir. Kavrama ise algılanan şeyi düşünme, öğrenme, hissetme gibi zihinsel eylemleri ifade eden bir süreçtir. Eylem ise bu aşamaların sonucunda ortaya çıkan, bireyin çevresini algılaması, kavraması ve kavradığı şeyi değerlendirmesiyle birlikte davranışlarını oluşturduğu süreçtir. Göregenli (2021) de çevrenin algılanmasıyla birlikte insan zihninde mekâna ilişkin oluşan imajların, çevreye ilişkin yapı ve örüntüler, algılama ve temsil açısından önem taşıdığını ve bireyin davranışlarını etkilediğini söylemiştir.

Mekân, araştırmacıların üzerinde durduğu tüm bu etkenlerle birlikte, fiziksel çevre özellikleri ve sosyal çevredeki aktiviteler, eylemler, sosyal yaşantıyla algılanmaktadır. Çevreye ilişkin algılama süreci sonunda birey ya mekâna bir anlam atfederek bağ kuracak ve o mekânı yer'e dönüştürecek, ya da mekân kişide herhangi bir anlam ifade etmeyerek "yer" niteliği kazanmayacaktır. Bireyin kişisel özellikleri, mekân deneyimi ve edindiği toplumsal kimliğe bağlı olarak çevre ile kurduğu ilişkide mekânı algılama biçimi ve tüm bunlara bağlı olarak geçirdiği zihinsel sürecin birbirinden farklı olması ise yer'in anlamını her bir birey için kişiye özgü kılacaktır.

2.2. Yere Bağlılık Kavramı

İnsan, çevresiyle kurduğu ilişkiyle birlikte gerçekleşen algılama ve kavrama süreçleriyle mekâna birtakım anlamlar ve değerler atfetmekte ve mekân o kişi için “yer”e dönüşebilmektedir. Yer olabilme, mekân ve birey arasındaki güçlü ilişkinin bir sonucudur. Mekânın yer’e dönüşmesiyle, insan o yer ile bağ kurmakta ve kendini ait hissettiği mekanları oluşturmaktadır.

İnsanların yer ile kurduğu bağ için literatürde farklı kavramlar kullanılmıştır. Yi-Fu Tuan bu bağı yer sevgisi (topophilia) kavramı ile açıklamaktadır. Tuan’a göre bu ilişki duygusal bir ilişkilidir ve fenomenolojik yönelimlidir (Tuan, 1977). Relph (1976) ise bu bağı “köklülük” kavramı ile, Hummon (1992) ve Jorgensen ve Stedman (2001) “yer duygusu” kavramı ile ifade etmektedir. Proshansky, bu bağın mekanla kurulan duygusal ve bilişsel bir ilişki olduğunu söyler ve “yer kimliği” kavramını kullanır (Proshansky ve diğ., 1983). Bazı araştırmacılar ise bu ilişkinin tanımlanmasında “yere bağlılık” kavramını kullanmış ve yere bağlılığın duygusal bir bağ olduğunu belirtmiştir (Altman ve Low, 1992; Hidalgo ve Hernandez, 2001). Stokols ve Shumaker (1981) ise insanın yere bağlılığının işlevsel özellikte de olabileceğini belirterek “yere bağımlılık” kavramını kullanmıştır.

Yer duygusu ve yere bağlılık kavramları arasındaki farka değinen Hashem ve diğ. (2013), yer duygusunu insanların belirli yerler hakkında nasıl hissettiği, mekânı nasıl algıladığı ve ona anlamlar yükleyip yüklemediklerine dair bir kavram olarak tanımlamıştır. Bu kavramın anlaşılmasının yollarından birinin insanların belirli yerlere yönelik kamusal bağlılık düzeyini ve eğilimini anlamak olduğunu ifade etmiştir. Hashem ve diğ. (2013) yere bağlılık kavramının ise mekansal, çevresel ve insani faktörlerin çeşitli etkileşimlerini ifade ettiğini ve çeşitli ölçekteki yerler ve insanlar arasında gelişen olumlu duygusal ve işlevsel bağları içerdiğini belirtmiştir.

Yere bağlılık, zaman içinde yaşanan deneyimlerle birlikte (Milligan, 1998) yere karşı gelişen aşinalık ve aidiyet hisleriyle oluşabileceği gibi (Altman ve Low, 1992; Gifford, 2013; Hauge, 2007; Smith, 2018), kişilerin kendini fiziksel ve sosyal çevresinde daha rahat, güvenli (McAndrew, 1998; Shumaker ve Taylor, 1983) konforlu hissetmesi ile (Hernández ve diğ., 2007; Hidalgo ve Hernandez, 2001) veya bireyin mekânda algıladığı kalite düzeyiyle mekandan duyduğu tatmine bağlı oluşabilmektedir (Karsono ve diğ., 2020). Dolayısıyla Bonnes ve Secchiaroli (1995)’nin de belirttiği gibi

yere bağılılık, insanların belirli bir yere olan tatmini, deneyimi ve o yere olan değerleriyle ilişkilidir (Bonnes ve Secchiaroli, 1995; Karsono ve diğ., 2020).

Yere bağılılık, insanın içinde bulunduğu mekânın sunduğu özelliklerden etkilenmekte olduğu ve bu bağın, ev, mahalle, açık alanlar, semt gibi küçük ölçeklerden, kent, ülke gibi büyük ölçeklere kadar gelişebilmektedir (Altman ve Low, 1992; Lewicka, 2011; Paulsen, 2019; Smith, 2018). Yere bağılılık ve alt boyutlarının araştırıldığı çalışmalarda, ülke, ada, kent, mahalle gibi farklı ölçeklerdeki yere bağılılık duyguları kullanıcıların ikamet ettiği mekanlarda ayrı ayrı araştırıldığı gibi (Alrobaee ve Al-Kinani, 2019; Brown ve Raymond, 2007; Casakin ve diğ., 2021; Özkan ve diğ., 2019; Reese ve diğ., 2019; Taima ve Asami, 2019; Toruńczyk-Ruiz ve Lewicka, 2016; Unurlu, 2022; Wartmann ve diğ., 2021; Weijs-Perrée ve diğ., 2017), ikamet yerlerinde küçük ölçekten büyük ölçeğe kadar farklı ölçekleri kapsayan (Bernardo ve Palma-Oliveira, 2013; Casakin ve diğ., 2015; Gokce ve Chen, 2021; Hernández ve diğ., 2007; Hidalgo ve Hernandez, 2001; Lewicka, 2008; Lewicka, 2010; Markoç ve Haksever, 2019) çalışmaların da yapılmış olduğu görülmektedir.

İkamet yerlerinde yapılan yere bağılılık araştırmalarının yanı sıra, *doğal ortamlar* (Kyle ve diğ., 2004), *milli parklar* (Ramkissoon ve Mavondo, 2014; Ramkissoon ve diğ., 2013; Ramkissoon ve diğ., 2012), *açık yeşil alanlar ve kent parkları gibi rekreatif alanlar* (Ayeghi ve Ujang, 2014; Bazrafshan ve diğ., 2021; Budruk ve diğ., 2009; Dasgupta ve diğ., 2022; Khairussalleh ve diğ., 2018; Liu ve diğ., 2020; Özata ve Darby, 2023), *kırsal alanlar* (Raymond ve diğ., 2010), *göl kıyıları* (Budruk ve diğ., 2011), *nehir kıyıları* (Bakar ve diğ., 2016; Ghasemi ve diğ., 2014; Karsono ve diğ., 2021), *kentsel kıyıları* (İsa ve diğ., 2022; Özkan, 2019; Selçuk ve Doğrusoy, 2021), *cadde ve sokaklar* (Ujang, 2008a, 2008b, 2014; Ujang ve Shamsudin, 2012; Ujang ve Zakariya, 2015), *meydanlar* (Fachrudin, 2020; Karsono ve diğ., 2020; Özkan ve Yılmaz, 2019), *kampüs yerleşkeleri* (Özkan, 2017a), *turizm odaklı kentsel alanlar* (Ujang ve Muslim, 2014) gibi çeşitli kentsel açık mekanlarda bu kavrama yönelik araştırmalar gerçekleştirilmiştir.

2.2.1. Yere bağılılığın psikolojik boyutları

Yere bağılılığın psikolojik boyutu, kentsel tasarımın algısal boyutuyla yakından ilişkilidir. Algısal boyut ise temelde dört bileşenle tanımlanmaktadır (Moulay ve diğ., 2018). Bunlardan birincisi çevreyi anlamlandırmayı, çevre hakkında düşünüp bilgi

toplamayı ve organize etmeyi içeren bilişsel bileşendir (Davis, 2016). İkincisi çevreye ilişkin algılarımızı etkileyen, sevinç, korku, tiksinti ve öfke gibi duyguların sergilenmesini içeren duygusal bileşendir (Scherer, 2005). Üçüncüsü, daha yeni deneyimlenen uyaranlarla karşılaştırma yapmak için geçmiş deneyimler ile güvendiğimiz bilginin anlamını ve işlenmesini kapsayan yorumlayıcı bileşendir. Dördüncüsü ise çevredeki “iyi” ve “kötü” unsurların belirlenmesine yardımcı olan değer ve tercihleri içeren değerlendirme bileşenidir (Carmona ve diğ., 2011).

Williams ve Vaske (2003) yere bağlılık kavramını, bağlılığın hem duygusal hem de işlevsel yönlerini vurgulayarak yer kimliği (duygusal bağlılık) ve yere bağımlılık (işlevsel bağlılık) alt boyutları ile ele almıştır. Kyle ve diğ. (2005) ise yere bağlılığın, yer kimliği, yere bağımlılık ve sosyal bağdan oluştuğunu belirtmişlerdir. Halpenny (2010) ise yer bağlılığı kavramını, yer kimliği, yere bağımlılık ve yer etkisinden oluşan üç boyutla kavramsallaştırmıştır. Bireyin bir yere karşı duyduğu duygu ve hisleri ifade eden “yer etkisi” boyutu çalışma kapsamında önerilmiştir. Yapılan analizlerde yere bağlılık yer kimliği ve yere bağımlılık boyutlarıyla doğrulanmış, yer etkisi daha genel bir ifade olarak kalmış ve bu iki kavrama aracılık eden bir kavram olduğu görülmüştür. Raymond ve diğ. (2010) ise dört boyutlu bir yere bağlılık modeli önermiştir. Bu boyutlar yer kimliği, yere bağımlılık, doğa bağlılığı ve sosyal bağlılıktır. Ramkissoon ve diğ. (2013), yere bağlılık kavramını, yer bağımlılığı, yer duygusu, yer kimliği ve sosyal bağı içeren çok boyutlu bir yapı olarak incelemiştir. Turizm alanında araştırmalar gerçekleştiren Chen ve diğ. (2014), yer kimliği, yere bağımlılık, sosyal bağlılık, duygusal bağlılık boyutlarına yer beklentisi ve yer hafızası boyutlarını da ekleyerek altı boyutlu bir yere bağlılık yapısı tanımlamışlardır. Gokce ve Chen (2021) toplu konut alanlarında yere bağlılık araştırmalarında yere bağlılığı, yer kimliği, yer bağımlılığı, doğa bağı, sosyal bağ, aidiyet duygusu, aşinalık ve sosyal etkileşim olmak üzere yedi boyutlu bir yapıda ele almıştır.

Tüm bu yaklaşımlar yere bağlılığın, karmaşık ve çok boyutlu bir kavram olduğunu göstermektedir. Ancak bu durum, çevresel psikoloji üzerine yapılan çalışmalarda kavramsal karışıklıklara da sebep olmaktadır. Babacan, bu durumun sebebini konunun farklı bilim alanlarında inceleniyor olması ve oluşum sürecini etkileyen faktörlerin çok fazla olmasından kaynaklı olduğunu belirtmektedir (Babacan, 2021).

Çevresel psikoloji araştırmaları incelendiğinde, yer’in kavramsallaştırılması ve insanın yer ile ilişkisinin tanımlanmasında yere bağlılık kavramının açıklanmasında

temel olarak yer kimliği ve yere bağlılık boyutlarının kullanıldığı görülmektedir (Budruk ve diğ., 2009; Budruk ve diğ., 2011; Koohsari ve diğ., 2023; Liu ve diğ., 2020; Moore ve Scott, 2003; Özkan, 2017a; Reese ve diğ., 2019; Vaske ve Kobrin, 2001; Walker ve Chapman, 2003; Williams ve Vaske, 2003). Bu boyutların ölçülmesi için ise psikometrik ölçüm araçları geliştirilmiştir. Bu ölçüm araçlarından en çok öne çıkanı ise Donald R. Williams'ın faktör analizlerini tamamladığı, geçerlilik ve güvenilirliği yüksek yere bağlılık ölçeğidir. Bu ölçüm aracı pek çok araştırmada yere bağlılık tutumunu ölçmek amacıyla doğrudan veya farklı dil ve kültürlerle uyarlanarak kullanılmıştır (Brown ve Raymond, 2007; Koohsari ve diğ., 2023; Markoç ve Haksever, 2019; Özkan, 2017a; Reese ve diğ., 2019).

Yer kimliği, mekânın fiziksel özelliklerini, mekânda gözlemlenebilir aktiviteleri, işlevleri ve mekâna ilişkin anlam ve sembolleri içermektedir. Bu özellikler bir yerin diğer yerden ayırt edilmesine olanak veren özelliklerdir (Relph, 1976).

Yer kimliği, insan ve mekan arasında gerçekleşen etkileşim ve mekanda süreç içindeki deneyim, yaşanmışlıklar, tecrübeyle birlikte (Proshansky, 1978; Proshansky ve diğ., 1983), kişinin kendini oraya ait hissetmesi (Hernández ve diğ., 2007; Moore ve Graefe, 1994) sonucunda oluşmaktadır. Duygusal bağlılık olarak ifade edilen yer kimliği, insanların kendilerini yansıtan, aidiyet duydukları ve duygusal olarak bağlandıkları yerlerde yaşamayı, bulunmayı tercih etmesi yönüyle önemli bir kavram olarak görülmektedir (Manzo, 2003).

Yere bağımlılık, çevresel psikoloji literatüründe belirli bir mekandaki fiziksel ve sosyal çevre tarafından sunulan olanakların kullanıcının ihtiyaçlarını karşılayabilmesi ve faydacı karar verme süreciyle mekânın diğer alternatif mekanlar ile karşılaştırıldığında o mekânın kullanımının tercih edilmesiyle ilgilidir (Jorgensen ve Stedman, 2001; Moore ve Graefe, 1994; Pretty ve diğ., 2003; Scannell ve Gifford, 2010a; Scannell ve Gifford, 2010b; Stokols ve Shumaker, 1981). Yere bağımlılığın (işlevsel bağlılık) oluşmasında mekânın kullanıcı için işlevsel ve konforlu olması, kullanıcı ihtiyaçlarının ve beklentilerinin karşılanabilmesi önemlidir. Böylece birey bir mekânı diğer mekanlardan ayırt ederek yere karşı işlevsel bir bağlılık oluşturmaktadır.

Yere bağımlılık, yer bağlılığından sonuca ulaşmakta sınırlayıcı olması, negatif değer alabilmesi ve genel bir bağlılık düzeyi ortaya koymaktan çok, çeşitli alternatif mekanlar arasında bir amaca yönelik olarak algılanan davranış alternatifi ve avantajını ifade etmesiyle ayrılmaktadır (Jorgensen ve Stedman, 2001). Bireyin yere bağımlılığı ne kadar yüksekse bir başkası için o yeri değiştirmeye okadar az isteklidir. Bu da yere karşı

daha fazla sadakat duyulması anlamına gelmektedir (Ramkissoon ve diğ., 2012; Scannell ve Gifford, 2010a).

2.2.2. Yere bağlılığın birey üzerindeki etkileri

Literatürde yapılan araştırmalarda yere bağlılığın kişi üzerinde farklı etkilerinin olduğu görülmektedir. Yere bağlılığın olumlu etkileri arasında, mekâna karşı aidiyet hissinin gelişmesi ve bu durumun sonucu olarak kişinin çevresine karşı daha uyumlu olması (Brown ve diğ., 2003) ve çevresini iyileştirme çabası ile mekânın olumlu anlamda gelişmesini desteklemesi (Elabd, 2013) gibi etkiler yer almaktadır. Yere bağlılığın gelişmesiyle çevreye karşı koruma eğiliminin arttığı ve kişilerin bu yönde tavırlar ve davranışlar gösterdiği de ifade edilmektedir (Halpenny, 2010; Ramkissoon ve diğ., 2013; Tonge ve diğ., 2015; Walker ve Ryan, 2008). Budruk ve diğ. (2009) ise çevre yanlısı tutumların yer kimliği ile önemli ölçüde ilişkili olduğunu yaptığı çalışma ile ortaya koymuştur.

Scannell ve Gifford (2017) yere bağlılığın psikolojik olarak olumlu etkilerini araştırmış oldukları çalışmada bu etkiler 13 maddede sunulmuştur. Bunlar;

- Geçmişin, anıların anımsanması ve devamlılık hissi bakımından anılar
- Bir yerde kök salma, uyum sağlama ve sosyal ilişkiler kurmayı olanaklı kılan aidiyet
- İnsanların stresten uzaklaşmasını sağlayarak rahatlık hissi verme
- Mutluluk, neşe, aşk gibi olumlu duygular
- Kişinin istediği aktiviteyi ve etkinliğe ulaşabilmesi bağlamında etkinlik desteği
- Fiziksel çevrenin kalitesi ve konforu ile oluşan psikolojik rahatlamayla birlikte gelen güvenlik duygusu
- Yer ile kurulan ilişkide, yeri ihtiyaçları doğrultusunda şekillendirme, özgür seçim ve kendini ifade etme gibi unsurlar bağlamında kontrol ve özgürlük duygusu
- İnsanların bağlandıkları yerlerde yeni deneyimlerle birlikte insanda oluşan merak heyecan, neşe gibi duygular ile gelen eğlence
- Doğayla bağlantı kurma olanağı
- Yerel hizmetlere ve olanaklara erişimle birlikte yerin fayda sağlaması ve refahı desteklemesi
- Yalnızlık, izolasyon, sessizlik ile bağlılık gelişen mekânda mahremiyet duygusu

- Güzel manzara, görsel karakter ile insanın estetik ihtiyacının karşılanması, olumlu duygulardır.

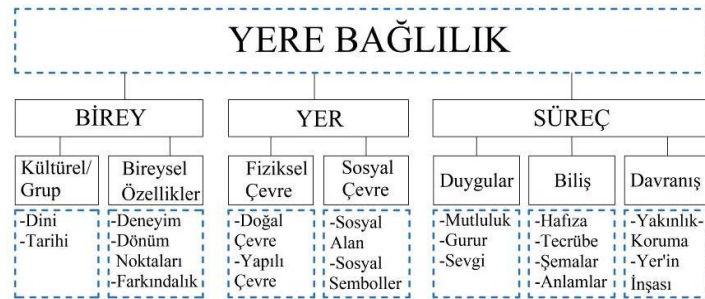
Bağlanma duygusu olumlu etkilere sahip olduğu gibi olumsuz etkilere de neden olabilmektedir. Bu etkiler ise şunlardır;

- Bir yerde yere bağlılık duygusu geliştirildiğinde, o yere yeni gelen insanların tehdit olarak algılanabileceği (Anton ve Lawrence, 2014),
- Başka alternatiflerin düşünülmesi durumunun gerçekleşmeyebileceği (Fried, 2000),
- Yerin olumlu algılanması ile olumsuz özelliklerin görmezden gelinip tehlikeli durumların göz ardı edilebileceği (Scannell ve Gifford, 2017),
- Kişilerin kaygı düzeylerinin etkilenebileceği durumudur (Brehm ve diğ., 2013).

2.2.3. Yere bağlılık bileşenleri

Yere bağlılık, kişinin çevresiyle etkileşime geçerek mekânı kavrayışı, değerlendirmesi ve bir yargı ortaya koyması ile oluşmaktadır. Mekânın algılanması ve içselleştirilmesiyle birlikte ortaya çıkan bu anlamlı bağ da dolayısıyla algılama sürecindeki pek çok faktörden etkilenmektedir. Yere bağlılığın gelişiminde farklı etkiler ve süreçler söz konusu olmaktadır.

Bu konudaki en temel çerçeve ise Scannell ve Gifford (2010a) tarafından oluşturulan birey-çevre-süreç üçlemesidir. Bu çerçeveye göre bireyin fiziksel, psikolojik özellikleri, sosyal-kültürel yapısı, birey faktörünü oluşturmaktadır. Çevre faktörü, kişinin bulunduğu mekandaki fiziksel ve sosyal çevre özelliklerinin bütünüdür. Süreç faktörü ise, duygular, biliş, davranış durumlarını kapsamaktadır (Scannell ve Gifford, 2010a) (Şekil 2.1).

Şekil 2.1. Yere bağlılık ve bileşenleri (Scannell ve Gifford, 2010a)

Lewicka ise, yere bağıllık bileşenlerini sosyo-demografik faktörler, sosyal faktörler ve fiziksel çevre faktörleri olarak sınıflandırmıştır. Sosyo-demografik faktörler yaş, sosyal statü, ekonomik durum, eğitim düzeyi, ikamet süresi, ev sahipliği, topluluk büyüklüğü, çocuk sahibi olma, hareketlilik gibi unsurları içermektedir. Sosyal faktörler, komşuluk bağları, sosyal faaliyetlere katılım, topluluk bağları gibi unsurlardan oluşmaktadır. Fiziksel faktörler ise doğal ve yapılı çevrede kentsel ve mimari özelliklerin bütünü olarak ele alınmaktadır (Lewicka, 2005; Lewicka, 2010; Lewicka, 2011).

Çevreye ilişkin özellikler bina yoğunluğu, yapı ölçeği, sokak ve caddelerin genişliği, mekânın konumu, yeşil alanların varlığı-erişimi ve bunun gibi birçok özelliği içermektedir (Özata ve Darby, 2023). Çevreye ilişkin bu özellikler belli bir teori çerçevesinde oldukça seçici veya geniş kategoriler kullanılarak belirlenmesi gerekliliğini doğurmaktadır (Özkan, 2017a). Dolayısıyla çevresel faktörlerin çalışmada hangi çerçevede alındığı ve bu çerçeveye göre faktörlerin ne olduğunun belirlenmesi daha iyi sonuçlar elde edebilmek adına önemli görünmektedir.

2.3. Kentsel Mekânda Kalite Yaklaşımları

Kent, insan ve çevresinin oluşturduğu bütündür (Yamaçlı, 1997). Kentlerin fiziksel ve psikolojik doyum içinde yaşayabileceği, gereksinimlerinin karşılandığı, nitelikli ve gelişmiş kentsel/kamusal mekanlara sahip olması, o kentte yaşayan kentlilerin yaşam kalitesinin artması ve güçlü topluluk algısına sahip olmaları için oldukça önemlidir.

Başarılı kent mekanlarının tasarlanmasında öne çıkan kentsel tasarım kavramı ise duyarlı kamusal mekanların planlanması ve tasarlanması yoluyla insanların ihtiyaçlarına uygun yaşanabilir mekanlar sağlamayı hedeflemektedir (Moulay ve diğ., 2018). Son dönemde kentsel tasarım uygulamalarının ve araştırmalarının öneminin artması, kentsel çevrenin tasarımında kullanıcının önemli bir konumda yer alması ve kullanıcının fiziksel, psikolojik vb. ihtiyaçlarının karşılanması amacına yönelik tasarım anlayışının öne çıkmasıyla kullanıcının çevresini nasıl değerlendirdiği önemli bir konu olarak gündeme gelmiştir. Scannell ve Gifford (2010b) bağıllık hissinin insanın bulunduğu çevrede, gereksinimlerin, amaç ve beklentilerini karşılayabilmesiyle oluşmakta olduğunu vurgulamaktadır. Bir mekânın kentsel tasarım özellikleri, insanların mekanlara bağlanmasını kolaylaştırmak için önemlidir (Koohsari ve diğ.,

2023). Bir kişi kendisini bir yerin fiziksel özellikleriyle ne kadar yüksek ilişkilendirirse, o yeri bir başkası için değıştirmeye o kadar az istekli olacaktır (Scannell & Gifford, 2010a).

Kişinin bulunduğu çevreyi nasıl algıladığı ve değerlendirdiğı, mekandaki kalite algısı ve memnuniyet kentsel tasarım hedefleri için önemlidir. Kentsel tasarım, mekânın daha nitelikli ve mekansal kalite algısı yüksek olmasını hedeflemenin yanı sıra insanın çevreye ilişkin beklentilerini, olumlu ve olumsuz değerlendirmelerini içerecek şekilde oluşturulmalıdır.

Bir mekânın başarılı olması, insanın fizyolojik gereksinimlerini karşılamaya imkân sağlaması, insanların amacı doğrultusunda gerekli özel davranış örüntülerine olanak sağlaması ve son olarak da insanın amaçlarını gerçekleştirmesinde gerekli olan psikolojik koşulları sağlamasıyla gerçekleşmektedir. Çevre insanın ihtiyaçlarına ve değer sistemine cevap verebildiğı ölçüde başarılı bir çevre olarak adlandırılabilir (İnan, 1996; Özsoy, 1983). Mekandaki fiziksel ve psikolojik gereksinimlerin karşılanmasının ölçüsü ile mekânın kalite seviyesini belirlemektedir.

İnsanlar yer duygusuna sahip oldukları, kendilerini ait hissettikleri mekanları cazip bulmakta ve o mekanlarda bulunmayı tercih etmektedir. Dolayısıyla o mekânın nasıl tasarlandığı, düzenlendiğı ve bu düzenlemelere ilişkin kişide oluşan kalite algısının yer duygusunun belirlenmesinde önemli bir faktör olduğu görülmektedir.

Kalite kavramı, yaşamın her alanına dâhil olan ve nitelik belirten, derecelendirmeye ve karşılaştırmaya olanak tanıyan bir başarı ölçütü olarak kullanılmaktadır (Çermikli, 2016). Kalite; herhangi bir durumun iyi olma düzeyini (Uzgören ve Erdönmez, 2017), şartları yerine getirme derecesi ve kullanıma uygunluğunu ifade eden, ihtiyaçların karşılanmasına imkân veren toplam özellikler bütünü (Juran ve diğ., 1974) olarak tanımlanmaktadır. Kalite, bireysel özelliklerle ilişkili olması dolayısıyla, göreceli, tercihlere bağlı olarak farklı değerlendirme ölçütlerine sahip, çok boyutlu bir kavram olarak farklı alanlarda, farklı şekillerde ele alınabilmektedir.

Mekânsal kalite ise, giderek önemi ve değeri artan, farklı koşullarda farklı anlamlar yüklenen karmaşık bir olgudur. Mekânsal kalite, bir mekânın fiziksel, sosyal ve sembolik açıdan kullanıcıyı tatmin etmesi ve mutluluk uyandırması olarak tanımlanmaktadır (Topçu ve Bilsel, 2016). Oktay (1999) mekân kalitesini insanların çevreleri ile ilgili özelliklerin farkına varmasını olanaklı kılan durum olarak tanımlamıştır.

Mekânların kullanıcılar tarafından duygusal olarak yorumlanıp subjektif bir şekilde ele alınması mekânsal kalitenin göstergeleri arasındadır (Ataç, 2018). Bu bağlamda mekân kalitesi kavramı ise yalnızca fiziksel girdilere bağlı olmayan, mekânda gerçekleşen faaliyetlerin yoğunluğuna, çeşitliliğine ve alanı kullanan bireylerin sosyo-ekonomik yapısına ve kullanıcı memnuniyetine bağlı olarak değişen bir kavram olmaktadır (Uzgören ve Erdönmez, 2017).

Kentte önemli bir yere sahip olan kentsel ve kamusal mekânların başarısı, mimarlık ve planlama disiplini kalite açısından büyük bir öneme sahiptir. Kent mekânlarına ilişkin işlevsel özellikler ile o mekânı tanımlayan, bütünleyen, mekânın okunabilir ve algılanabilir olmasını sağlayan tüm özelliklerin birlikte ele alınması mekânsal kalite açısından oldukça önemli olmaktadır (Orhan, 2015).

Her mekân kendine özgü niteliklere, işleve, tasarım özelliklerine sahip olduğu için kaliteyi tanımlayan unsurlar değişkenlik gösterebilmektedir. Bu durumda öncelikle kentsel mekânda kaliteyi sağlayan faktörlerin ortaya konulması önem taşımaktadır. Bu çalışmada mimarlık ve kentsel tasarım alanında teorisyenlerin, literatürde önemli çalışmalar yapmış olan araştırmacıların ortaya koymuş olduğu kalite yaklaşımları incelenmiştir. Bu yaklaşımlar, kalite olgusunu insan gereksinimleri üzerinden ele alan yaklaşımlar ve mekâna ilişkin fiziksel ve sosyal çevre unsurları üzerinden ele alınan olarak 2 başlıkta ele alınmıştır.

2.3.1. İnsan gereksinimleri üzerinden ele alınan yaklaşımlar

Kentsel mekânda başarılı kentsel mekân üretmede ve kentsel mekân kalitesinin sağlanmasında insan gereksinimleri yaklaşımı temel yaklaşımlardan biri olmuştur. Bu yaklaşımda öncelikli hedef fizyolojik, sosyolojik ve psikolojik yönden insan ihtiyaçlarının karşılanması ve hedeflenen etkinliklerinin en etkin biçimde yerine getirilebilmesi için çevresel koşulların sağlanmasıdır. Dolayısıyla mekanın amaçlanan eylem ve davranışlara uygun olup olmadığı mekânın kalitesi açısından oldukça önemlidir (Moulay ve diğ., 2018; Özsoy, 1994). Bu uygunluğun tespit edilebilmesi için öncelikle insan gereksinimlerinin neler olduğunun bilinmesi, anlaşılması gereklidir (Gülersoy ve diğ., 2012). Yapılı çevre insan gereksinimlerine cevap verecek şekilde tasarlandığında işlevsel beklentileri karşılamakta ve duygulara hitap ederek anlam kazanmaktadır (Rapoport, 1990).

Bu konudaki en temel yaklaşım Maslow'un 1943 yılında ortaya koymuş olduğu ihtiyaçlar hiyerarşisi yaklaşımıdır (Şekil 2.2). Bu yaklaşıma göre insanın en temel gereksinimi yaşamını sürdürebilmesi için gerekli olan fizyolojik gereksinimlerdir. İkinci basamak fizyolojik gereksinimlerin karşılanmasıyla ortaya çıkan güvenlik gereksinimidir. Üçüncü basamak ise bireylerin ait olma ve sevgi ihtiyacıdır. Dördüncü basamak ise başkalarına saygı duymak ve kendine saygı duyulmayı, kişisel özgüveni ifade eden saygınlık gereksinimidir. Son basamak ise çözülmesi gereken sorunların ve gerçekleştirilmesi hedeflenen şeylerin kendisi tarafından gerçekleştirilebilir olduğu şeklinde tanımlanan kendini gerçekleştirme gereksinimidir. Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi farklı kuramcılar tarafından yeniden ele alınmış ve yapılan farklı yorumlar ve çeşitli araştırmalarla birlikte bu çerçeve geliştirilmiştir.

Şekil 2.2. Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi (Maslow, 1943)

Cooper (1975) bu sıralamanın (i)barınma, (ii)güvenlik, (iii)konfor, (iv)toplumsallık ve (v)kendini ifade, estetik şeklinde olmasını gerektiğini ve her basamağın bir diğerinin ön koşulu olarak kabul edilmesi gerektiğini belirtirken, Gross ve Steele temel ihtiyaçlara ek olarak bilişsel ihtiyaçlar bağlamında güzellik, zevk kavramlarını eklemiştirler (Gülersoy ve diğ., 2012). Konfor ve estetik ihtiyaçlarının bu yaklaşımlarda temel ihtiyaçlara eklendiği görülmektedir.

Lawrence (1987) da temel ihtiyaçlara bilişsel kapasiteler ve estetik ihtiyacını ekleyerek şu şekilde bir derecelenme önermiştir; birinci derecede öneme sahip (i)fizyolojik ihtiyaçlar, ikinci derecede öneme sahip (ii)güvenlik ihtiyacı, (iii)ait olma ve

sevgi ihtiyacı, (iv)saygınlık ihtiyacı, üçüncü derece ihtiyaç olarak (v)kendini ortaya çıkarma ihtiyacı, (vi)bilişsel kapasiteler, (vii)estetik ihtiyaçlardır.

Preiser (1983) ise Vitruvius'un sağlık, kullanışlılık, güzellik ilkelerinden yola çıkarak 3 düzey belirlemiştir. Bunlar; yapı çevredeki sorunları önleme bağlamında (i) sağlık ve güvenlik düzeyi, etkin çalışma performansına uygun koşullar ve işlevlere uygun kullanım bağlamında (ii) işlevsellik ve çalışma verimi düzeyi, insanların çevresiyle bütünleşmesi, mahremiyet, hizmetlere erişim, kimlik vb. kavramlara karşılık gelen (iii) psikolojik konfor ve memnuniyet düzeyidir.

Kentsel mekanda yapısal çevrenin insan ihtiyaçlarına göre düzenlenmesi gerektiğini ve kalitenin insan gereksinimlerinin karşılanmasına bağlı olduğunu vurgulayan yaklaşımlar incelendiğinde, Paumier ve diğ. (1988) başarılı kamusal mekanlar için insan gereksinimlerinin karşılanması gerektiğini vurgulayarak, konforlu bir mekân için mekânı oluşturan kentsel donatıların (aydınlatma, oturma elemanları, döşeme) ve yeşil alanların önemini vurgulamıştır.

Lang (1994) ise, kentsel çevrede insan gereksinimlerini beş başlık altında toplamıştır. Bunlar; sağlık, konfor, güvenlik, psikolojik gereksinimler gibi ihtiyaçları ifade eden fizyolojik gereksinimler, fiziki güvenlik, trafik güvenliği gibi ihtiyaçları temsil eden emniyet ve güvenlik gereksinimleri, çeşitlilik, imgesellik gibi kavramları temsil eden bilişsel gereksinimler, bireyin kendine ilişkin önemsenme, tanınma ve tatmin duygularını temsil eden bireysel gereksinimler ve çevreye ilişkin zihinsel ve duyumsal olarak güzelliği temsil eden estetik gereksinimlerdir (Çizelge 2.1.)

Çizelge 2.1. Kentsel çevrede insan gereksinimleri (Lang, 1994)

Jon Lang Urban Design, The American Experience	
Parametreler	
Fizyolojik Gereksinimler	Sağlık, konfor, güvenlik, psikolojik gereksinimler
Emniyet ve Güvenlik Gereksinimleri	Fiziki güvenlik, trafik
Bilişsel Gereksinimler	Çeşitlilik, imgesellik
Bireysel Gereksinimler	Önemsenme, tanınma, tatmin
Estetik Gereksinimler	Güzellik, zihinsel ve duyumsal estetik, sembol

Bu bağlamda mekâna dayalı insan gereksinimleri yaklaşımı değerlendirildiğinde, mekânın herkes için kullanılabilir, erişilebilir olması, fiziksel ve psikolojik açıdan güvenli, konforlu ve rahat bir ortam sunması, nitelikli kentsel donatılar ve yeşil alanların varlığı, mekânın bütüncül olarak estetik açıdan insana haz duygusu veriyor olması, mekâna ilişkin biçimler, etkinlikler, işlev ve anlamlar

üzerinden kişide aidiyet duygusu oluşturmada önem taşımaktadır. Çevrenin özelliklerine bağlı olarak belirtilen bu gereksinimlerin karşılanma düzeyi ve bireysel özellikler kentsel mekânda kalite düzeyini belirlenmesinde etkili olmaktadır.

2.3.2. Mekâna ilişkin fiziksel ve sosyal çevre özellikleri üzerinden ele alınan yaklaşımlar

Başarılı kentsel/kamusal mekân üretiminde bir diğer yaklaşım ise mekânın fiziksel ve sosyal özelliklerini esas alan, yapılı çevrenin insan üzerindeki fiziksel, görsel, psikolojik etkisine odaklanan yaklaşımlardır.

Kentsel mekânda kullanıcı algısını ele alan ve kentsel mekânın başarılı olabilmesi için öneri sunan kuramcılardan ilk akla gelenlerden biri Kevin Lynch'dir. Kevin Lynch, 1960 yılında yayımladığı "Image of the City" adlı eserinde kentsel mekânın imajı çevrenin okunabilirliğine bağlı olduğunu, kentsel mekân içindeki yollar, kenarlar, bölgeler, düğümler ve yer işaretlerinin zihinde oluşturduğu mekânsal düzenin bireyin çevreye ilişkin algısının bir yansıması olarak kentsel çevre imajını yansıttığını söylemektedir. Okunabilir nitelikteki kentsel mekân, kolay hareket etmeyi, kolay yön bulmayı sağlamakta ve kişiye aidiyet hissi vermektedir (Lynch, 1960, 2010) (Çizelge 2.2).

Çizelge 2.2. Başarılı kentsel mekânın özellikleri (Lynch, 1960, 2010)

Kevin Lynch Image of the City		
Parametreler		
İmaj	Okunabilirlik	Kentsel mekân içindeki yollar, kenarlar, bölgeler, düğümler ve yer işaretlerinin zihinde oluşturduğu mekânsal düzen, yön bulma, kolay hareket etme

Jane Jacobs 1961 yılında yayımladığı "The Death and Life of Great American Cities" adlı eserinde başarılı bir semtin temel niteliklerini tanımlamıştır. Bu niteliklerin başında ise güvenlik gelmektedir. Güvenli kentsel mekanlar, sokaklar ve kaldırımların aktif kullanımı ile oluşmaktadır. Sokağın aktif kullanımı ise, sokak boyunca yer yer ticari mekanların olması, gece kullanımı, işletmelerin önündeki kaldırımların aktif kullanımı gibi çeşitli kullanım özellikleri içeren unsurlara bağlıdır. Böylelikle, insanlar günün farklı saatlerde dışarı çıkacak ve semti farklı amaçlar için kullanmış olacaktır. Diğer bir önemli unsur ise geçirgenliktir. Geçirgenlik, blok boylarının uzun olmaması ve sokakların sıklığının artırılması ile sağlanabilmektedir. Sokakların canlılığının

sağlanmasında ise çeşitlilik içeren kullanımların önemi, bina türleri, yaşları, boyutları, biçimlenmeleri önemlidir. Jacobs, bu unsurlardan özellikle kullanımların çeşitliliğinin kentsel mekânın canlılığını ve çekiciliğini artırarak başarılı olmasını sağlayan temel unsur olduğunu vurgulamaktadır. Ortaya konulan tüm bu parametreleri dikkate alarak gerçekleştirilen uygulamalar, kamusal yaşamda sürekliliği destekleyecek, canlı ve cezbedici mekanlar ile kentsel mekânda başarı sağlanabilecektir (Jacobs, 1961, 2017) (Çizelge 2.3).

Çizelge 2.3. Başarılı kentsel mekanların özellikleri (Jacobs, 1961, 2017)

Jane Jacobs The Death and Life of Great American Cities		
Parametreler		
Canlılık ve Çekicilik	Güvenlik	Sokak ve kaldırımların kullanımı, kaldırımlara açılan binalar ve bağlantılı kullanımlar
	Çeşitlilik	Kullanımların çeşitliliği
	Yoğunluk	Bina ve insan yoğunluğu
	Geçirgenlik	Kentsel form özellikleri, kısa blok boyları ve sokak sıklığı
	Bina Özellikleri	Bina yaşı, boyutu, biçimlenmesi

Kalite tasarımda göze çarpan farklılıklar olup, kalite algısı çevre-insan-davranış ilişkisi temelinde ele alınan bir kavramdır (Rapoport, 1977). Çevreye ilişkin özellikler algılamayla birlikte farklı kültür ve kişilikteki bireylerin fizyolojik ve sosyo-psikolojik filtrelerinden geçerek her mekân için özgün ve değişken bir algı oluşturmaktadır. Bu algı ise bireyin davranışını yönlendirmektedir. Dolayısıyla, mekânı kaliteli yapan göstergeler her kullanıcı için farklı şekillerde algılanıp değerlendirilmekte ve bir mekâna ilişkin farklı kalite düzeyleri ortaya çıkabilmektedir. Rapoport, “Human Aspect of Urban Form: Towards a Man Environment to Urban Form and Design” adlı çalışmasında mekânsal kalite göstergelerini, farklı ölçek ve özellikteki yerleşim alanlarında yapılan araştırmalardan derleyerek fiziksel ve sosyal çevre parametreleri olarak sınıflandırmıştır (Rapoport, 1977). Bu çalışmalarda ortak olarak benimsenen ve en çok üzerinde durulan parametreler ise Çizelge 2.4’te verilmiştir.

Çizelge 2.4. Kentsel çevrede fiziksel ve sosyal çevre parametreleri (Rapoport, 1977)

Amos Rapoport Human Aspects of Urban Form, Towards a Man-Environment Approach to Urban Form and Design		
Parametreler		
Fiziksel Bileşenler	Ulaşım ve park olanakları	Mimari çeşitlilik (stil, boyut vb., çeşitlilik)
	Fiziksel ve görsel erişim	Karakter ve kimlik
	Okunabilirlik ve yön bulma	Çevrenin genel görünümü
	Yeşil alan yoğunluğu	Mekânın kapalılık derecesi
	Rekreatif tesislerin varlığı	Estetik ve çekicilik
	Doğal çevre özellikleri	Bakım, onarım ve temizlik
	Topografya ve manzara	Gürültü düzeyi
	İklim	Düşük trafik yoğunluğu
	Düşük bina yoğunluğu	Kaldırımlar ve sokak aydınlatması
Sosyal Bileşenler	Aktiviteler	Komşuluk ilişkileri
	İşlev ve kullanımlar	Topluluk hissi
	Hizmetlerin çeşitliliği ve kalitesi	Mahremiyet
	Hizmetlere, aktivitelere, kişilere erişim	Sosyal homojenlik
	Güvenlik	Prestij
	İnsan gereksinimleri	

Kevin Lynch “Good City Form” adlı eserinde başarılı bir kentsel tasarım için beş ana parametre belirlemiştir. Kentsel mekânın performansını ölçmek üzere belirlediği bu parametreler, mekandaki yaşamsal fonksiyonları ve biyolojik gereksinimleri sürdürme düzeyini ifade eden canlılık, kullanıcıların çevreye ilişkin geçirmiş olduğu zihinsel süreç ve deneyimlerle birlikte gelişen hissiyat/duyu, yerin kullanıcı davranış ve isteklerine uyum sağlayabilme yeteneği, insanlara, mekânlara, hizmetlere erişim ve kentlilerin mekân üzerindeki etkinliği ve mekânı yönetmesine ilişkin kontroldür. Tüm bu parametreler insan ve çevre arasında bir hissiyat gelişmesinde ve çevrenin anlamlandırılmasında etkili olmaktadır. Ayrıca ortaya konulan bu parametrelerin, kentsel mekân tasarımlarında göz önüne alınması ve bu ölçütlere uygun tasarımların yapılması ile psikolojik olarak daha tatmin edici ve daha başarılı kentsel mekânlar üretilebilmektedir (Lynch, 1984) (Çizelge 2.5).

Çizelge 2.5. Başarılı kentsel tasarım için parametreler (Lynch, 1984) (118-119)

Kevin Lynch Good City Form	
Parametreler	
Canlılık (Vitality)	İnsanların mekânda biyolojik, psikolojik, sosyal ve kültürel gereksinimlerini sürdürme derecesi
Hissiyat/duyu (Sense)	Çevre ve insan arasındaki etkileşim, çevrenin algılanması ve zihinsel süreçle birlikte, çevreye ilişkin özellikleri kullanıcıdaki anlamı, kimlik hissi
Uyum (Fit)	Mekanların biçim ve kapasitesinin kullanıcı davranış ve istekleri ile ne derece örtüştüğü, uyum sağlayabildiği
Erişim (Accessibility)	İnsanlara, aktivitelere, kaynaklara, mekâna, bilgiye erişim
Kontrol (Control)	Mekânı kullanan orada yaşayan kentlilerin, mekânı yönetme ve kontrol altına alma derecesi

Ian Bentley, “Responsive Environments: A Manuel for Designers” adlı eserinde bir yerin tasarımının insanlar üzerindeki etkisini tartışmış, mekân ve insan arasında karşılıklı etkileşimi sağlamak ve başarılı mekanlar tasarlamak için yedi anahtar kavram önermiştir. Bunlar; rota çeşitliliği ve blok düzeniyle alternatif yolların sayısını ifade eden geçirgenlik, çevrenin sunduğu deneyim ve aktivite çeşitliliği, çevrenin ne derece kolay anlaşılabilirliği ile ilgili olarak okunabilirlik düzeyi, tek bir sabit kullanımla sınırlı kalmayan farklı seçenekler sunan gelecekteki kullanımlara da uyum sağlayabilme durumunu ifade eden sağlamlık, insanların mekâna yüklediği anlamları güçlü bir şekilde etkileyen ve yansıtan görsel uygunluk, görsel veya görsel olmayan detayların tasarımı ile kullanıcıya duysal deneyim yaşatmayı ve zevk vermeyi amaçlayan zenginlik ve kullanıcının mekana kendi damgalarını vurabilmesi ile ilişkili olarak kişiselleştirmedir (Bentley ve diğ., 1985) (Çizelge 2.6).

Çizelge 2.6. Başarılı bir kentsel çevrenin tasarımındaki anahtar kavramlar (Bentley ve diğ., 1985)

Ian Bentley Responsive Environments: A Manuel for Designers	
Parametreler	
Geçirgenlik (Permeability)	Rota çeşitliliği ve blok düzeni, alternatif yollar
Çeşitlilik (Variety)	Çevrenin sunduğu deneyim ve aktivite çeşitliliği
Okunabilirlik (Legibility)	Çevrenin ne derecede kolay anlaşılabilirliği
Sağlamlık (Robustness)	Çeşitli kullanımlar sunulması ve gelecekteki kullanımlara uyum sağlayabilme potansiyeli
Görsel Uygunluk (Visual Appropriateness)	İnsanların mekâna yüklediği anlamları güçlü bir şekilde etkileyen ve bu anlamları yansıtan görsel özellikler
Zenginlik (Richness)	Kullanıcıya duysal deneyim yaşatmayı ve zevk vermeyi amaçlayan tasarım özellikleri
Kişiselleştirme (Personalisation)	Kullanıcının mekâna kendi damgalarını vurabilmesi

Allan Jacobs ve Donald Appleyard “Towards and Urban Design Manifesto” başlıklı araştırmalarında kentsel tasarım sorunlarına değinerek iyi bir kentsel çevre için yedi hedef önermişlerdir. Bunlar; yaşanabilirlik, kimlik ve kontrol, erişim, özgünlük ve anlam, toplum ve kamusal yaşam, kentsel özgüven ve herkes için çevre bileşenleridir (Jacobs ve Appleyard, 1987) (Çizelge 2.7).

Çizelge 2.7. İyi bir kentsel çevre için parametreler (Jacobs ve Appleyard, 1987)

Allan Jacobs, Donald Appleyard Towards and Urban Design Manifesto	
Parametreler	
Yaşanabilirlik (Livability)	Herkesin görece rahat yaşayabileceği bir yer, iyi yönetilen bir ortam
Kimlik ve Kontrol (Identity and Control)	İnsanların bireysel veya toplu olarak kendilerine ait hissedeceği ve o mekânı kullanan ve o mekândan etkilenen bireyler için tasarlanması

Çizelge 2.7. İyi bir kentsel çevre için parametreler (Jacobs ve Appleyard, 1987) (devam)

Erişim (Access)	İnsanların farklı bakış açılarını yakalayabilecekleri bir ortam ve bu ortamlardaki fırsatlara, aktivitelere erişim
Özgünlük ve Anlam (Authenticity and Meaning)	Bir yerin diğer yerlerden ayırıp anlamlandırılması
Toplum ve Kamusal Yaşam (Community and Public Life)	Farklı sosyal, kültürel ve ekonomik yapıdaki kişilerin bir araya geldiği, tüm topluluk üyelerine açık mekanlar
Kentsel Özgüven (Urban self-reliance)	Yerlerin, mekanların kendi kendini idame ettirmesi
Herkes İçin Çevre (An Environment for All)	Her bireyin mekâna olana eşit erişim fırsatı sunması

Mark Francis, “Changing values for public spaces” adlı çalışmasında başarılı kamusal mekan tasarımına ilişkin parametreler önermiştir. Bu parametreler, kullanım ve kullanıcı çeşitliliği, konfor, erişim ve kamusallık, çevresel öğrenme ve anlam, keşif zevk, demokratiklik, çatışma çözüm, yönetim ve değerlendirme ile ekolojik kalitedir (Francis, 1988) (Çizelge 2.8).

Çizelge 2.8. Başarılı kamusal mekan tasarımına ilişkin parametreler (Francis, 1988)

Mark Francis Changing Values for Public Space	
Parametreler	
Kullanım ve Kullanıcı Çeşitliliği	Çeşitli yaş ve demografik yapıdaki insanlar için buluşma alanları yaratmak
Konfor	İnsanların temel ihtiyaçlarının karşılanması
Erişim/Kamusallık	Herkes için erişilebilirlik
Çevresel Öğrenme ve Anlam	Yapılı çevreyi okuma anlama, anlam yükleme
Keşif, Zevk	İnsanların zevk duyacağı, hoşnut olacağı ortam ve etkinlikler
Demokratik	Kullanıcıların mekânın tasarımı, yönetimi vb. konularında görüşlerini ifade edebilmesi ve katkı verebilmesi, katılım sağlaması
Çatışma ve Çözüm	Kamusal peyzaj tasarımında sorumluluk almak, kamusal bir süreç haline getirmek
Yönetim ve Değerlendirme	Bakım, değişikliklere uyum sağlama, kullanım sonrası değerlendirme ve değişim fırsatları
Ekolojik Kalite	Doğal unsurları öne plana çıkarabilecek uygulamalar

Sherwin Greene, “Cityshape communicating and evaluating community design” adlı çalışmasında kentsel çevreyi değerlendirmeye yönelik bir çerçeve oluşturmuş, mekâna ilişkin özelliklere vurgu yaparak mekân kalitesi için dört ana parametre ve her bir parametre için göstergeler tanımlamıştır (Greene, 1992) (Çizelge 2.9).

Çizelge 2.9. Kentsel çevrede mekan kalitesi parametreleri (Greene, 1992)

Sherwin Greene Cityshape Communicating and Evaluating Community Design		
Parametreler		
İşlev	Bağlantı	Erişim, etkileşim, örtüşme
	Güvenlik	Emniyet, mahremiyet, etkinlikler
	Konfor	Fiziksel kolaylık, görsel rahatlık, samimiyet
	Çeşitlilik	Seçim şansı, varyasyon
Düzen	Uyumluluk	Giriş, kenarlar, işaret noktaları, manzara, ufuk çizgisi, silüet
	Açıklık	Strüktür, bitişiklik, kapalılık
	Devamlılık	Sistem, ardışıklık, ritim
	Denge	Örüntü, vurgu
Kimlik	Odak	Görsel odak, aktivite noktası
	Birlik	Kavram, tekrar
	Karakter	Bütünlük, sadelik, sınırlılık, stil
	Özellik	Tarihi değer, sembolizm, tekillik, bakış
Cazibe-Çekim	Ölçek	İnsan, İnsancılık
	Uygunluk	Oran, orijinallik, aşinalık
	Canlılık	Uyarıcılık, zıtlık, heyecan, hareket, espri
	Uyum	Işık, renk, doku, çizgi, ses, koku

Kevin Lynch, 1995 yılında yayımladığı “City Sense and City Design: Writing and Projects of Kevin Lynch” adlı eserinde kamusal hareketin temeli için aranan kalite kriterlerini rahatlık, çeşitlilik, kimlik, ilgililik ve anlam olarak belirtmiştir (Lynch, 1995) (Çizelge 2.10).

Çizelge 2.10. Başarılı kentsel tasarım için parametreler (Lynch, 1995)

Kevin Lynch, 1995 City Sense and City Design: Writing and Projects of Kevin Lynch	
Parametreler	
Rahatlık	Görsel ve diğer duyuvar açısından rahatlık
Çeşitlilik	Farklı ihtiyaçların karşılanması ve çeşitli olanaklar
Kimlik	Görsel olarak ayırt edilebilirlik, hatırlanabilirlik ve tanınabilirlik
İlgililik	Mekansal öğelerin anlaşılabilirliği, uyum
Anlam	Toplumsal yapı ve değerler noktasında sembolik bir ilişki

Clare Cooper Marcus ve Carolyn Francis, “People Place , Design Guidelines for Urban Space” adlı eserde başarılı kentsel mekanların tasarımı için, mekanın kullanıcılar tarafından kolay algılanabilir ve erişilebilir olması, çocuk, engelli veya farklı ekonomik düzey veya demografik yapıdaki tüm bireylerin erişimine açık olup, herkes tarafından kullanılabilirliğini açık bir şekilde iletebilmesi, iç ve dış mekan arasında bağlantılı kurulabilir olması, kent mobilyaları ve çekici aktiviteler ile desteklenebilmesi, güvenli bir ortam sunması, kullanıcı konforunun önemsenmesi, farklı alt grupların mekanı kullanımını teşvik edebilir olması, kullanıcı katılımını önemseyen bir yaklaşımla tasarlanması gerektiği vurgulanmıştır (Marcus ve Francis, 1997) (Çizelge 2.11).

Çizelge 2.11. Başarılı kentsel mekân tasarımı için parametreler (Marcus ve Francis, 1997)

Marcus and Francis, 1997 People Place , Design Guidelines for Urban Space	
Parametreler	
Algılanabilir ve Erişilebilir	Kolaylıkla algılanabilen, erişilebilen ve kullanılabilen
Herkesi İçin Erişim	Ayrımcı olmayan bir tasarım anlayışına sahip olması
Bağlantılılık	Mekanlar arası bağlantılılık
Kent Mobilyaları	Yapılı çevrede işlevsel ve/veya estetik nitelikli elemanlar
Çeşitli Aktiviteler	Farklı topluluk, grup veya hitap eden aktivitelerin çeşitliliği
Güvenli	Güvenilir bir çevre
Konfor	Sunduğu olanaklar ve yapılı çevre özellikleri ile kullanıcının gereksinimlerini karşılaması
Katılım	Kullanıcının mekân hakkında söz sahibi olabilmesi

DETR Commission for Architecture the Built Environment, “By Design: Urban Design in the Planning System: Towards Better Practice” adlı çalışmada başarılı bir kentsel mekân için yedi hedef tanımlamıştır. Bunlar; karakter, süreklilik ve kapalılık, nitelikli kamusal alanlar, kolay hareket edilebilir yerler, okunabilirlik, uyum ve çeşitlilik (DETR, 2000) (Çizelge 2.12).

Çizelge 2.12. İyi bir kentsel tasarım için parametreler (DETR, 2000)

DETR Commission for Architecture the Built Environment By Design: Urban Design in the Planning System: Towards Better Practice	
Parametreler	
Karakter	Ayırt edici özellikler, kimliği olan bir yer
Süreklilik ve Kapalılık	Kamusal ve özel alanların açıkça ayırt edildiği bir yer
Kamusal Alanın Niteliği	Çekici ve başarılı dış mekân
Hareket Kolaylığı	Ulaşılması ve yer değiştirilmesi kolay, erişilebilir, geçirgen ve bağlantılı yerler
Okunabilirlik	Net bir görünüm sunan, anlaşılması kolay yerler
Uyum Sağlama	Kolayca değişebilen bir yer
Çeşitlilik	Seçim şansı

DJM van der Voordt ve HBR van Wegen, “Architecture in Use: an introduction to the programming, design and evaluation of buildings” adlı eserde, mekânsal kaliteyi ölçülebilir nesnel ve öznel nitelikleri kapsayacak şekilde dört ana başlıkta ele almıştır. Bunlardan birincisi, genel anlamda mekânın sahip olduğu işlevler için ne kadar uygun olduğu, bir yerin kullanılabilirliğini ifade eden işlevsel kalitedir. İkincisi, mekânın ne kadar güzel, teşvik edici, rahat olduğu, çevre ile olan ilişkisi, ne kadar kendine özgü olduğu, kullanıcı tarafından nasıl algılandığı, değerlendirdiği, deneyimlendiği ve anlamlandırıldığı ile ilişki olarak estetik kalitedir. Üçüncüsü ise finansal kaynakların etkili ve verimli kullanılabilmesine ilişkin ekonomik kalitedir. Dördüncüsü, sağlamlık,

sürdürülebilirlik, havalandırma, aydınlatma, akustik, bakım onarım gibi gereksinimlerin karşılanmasına ilişkin teknik kalitedir. (Voordt ve Wegen, 2005) (Çizelge 2.13).

Çizelge 2.13. Mekansal kalite ölçütleri (Voordt ve Wegen, 2005)

DJM van der Voordt ve HBR van Wegen Architecture in Use: An Introduction to the Programming, Design and Evaluation of Buildings		
Parametreler		
İşlevsel Kalite	Ulaşım ve Park Olanakları	Mekânsal yönelme
	Erişilebilirlik	Bölgesellik
	Etkililik	Mahremiyet
	Esneklik	Sosyal İlişki
	Güvenlik	Fiziksel iyi olma durumu
Estetik Kalite	Görsel Kalite	Sunumsal Değer
	Düzen	Sembolik ve göstergebilimsel değer
	Karmaşıklık	Tarihsel ve Kültürel Değer
Ekonomik Kalite	Yangın Güvenliği	Çevresel Uyumluluk
	Yapısal Güvenlik	Sürdürülebilirlik
	Yapı Fiziki	
Teknik Kalite	Yatırım Maliyeti	Zamanla Sağlanan Gelir
	Kullanım Maliyeti	Kamu ve Özel Düzenlemeler

Roger Tym & Partners “Physical Regeneration Investment Framework” adlı çalışmada kaliteli yerlerin bir katalizör görevi görerek çekici olmayan yerlerin daha tercih edilir ve kullanılır yerlere dönüşmesini beraberinde getirdiğini ifade etmiştir. Bu bağlamda bir yerin kalitesi için 4 ana parametre önermişlerdir. Bunlar; Canlılık (kullanım ve aktiviteler), yer duygusu (şekil, kimlik ve fiziksel kalite), girişler, bağlantı ve hareket, topluluk katılımıdır. Bu parametrelerden canlılık, aktivitelerin ve kullanımların çeşitliliği, ekonomik ve sosyal aktivitelerin canlılığını ve dolayısıyla mekânın sürdürülebilirliğini sağlayacaktır. Yer duygusu ise çevrenin ayırt edici görünümüyle kazandığı kimlik ile mekâna bir çekicilik kazandıracaktır. Erişim ve bağlantı parametresi ise açık mekanlarda fiziksel ve görsel bağlantılar ve erişim özellikleri ile ilişkilidir. Tüm bu özellikler mekânın okunabilirliğini ve algılanabilirliğini artıran unsurlar olarak öne çıkmaktadır. Topluluk katılımı ise mekânda aidiyet hissinin oluşmasında, halkın mekânı benimsemesinde önemli bir unsur olarak görülmektedir (İnceoğlu, 2007; Roger.Tym&Partners, 2006) (Çizelge 2.14).

Çizelge 2.14. Kaliteli bir yer için parametreler (Roger Tym&Partners, 2006)

Roger Tym and Partners Physical Regeneration Investment Framework	
Parametreler	
Canlılık	Kullanım ve aktiviteler
Yer Duygusu	Şekil, kimlik, fiziksel kalite
Girişler, Bağlantı, Hareket	Erişim ve bağlantılar, güzergahlar, görsel erişim, ölçek ve manzara
Katılım	Topluluk katılımı

Jan Gehl, “Cities for People” adlı kitabında yaşam dolu, davetkar bir kent başlı başına bir hedef olabileceği gibi bir kenti güvenli, sürdürülebilir ve sağlıklı kılan niteliklere sahip bütüncül kent planlama için de bir başlangıç noktası olduğunu ifade etmiştir. Gehl, kentsel mekânı üç ölçekte tanımlamaktadır. Bunlar; kentsel ölçek, kentsel tasarım ölçeği ve kullanıcı ölçeğidir. Kentsel ölçek, bölgeleri, işlevleri ve trafik altyapısı ile bütünlüklü bir şekilde ele alır. Bu belli bir mesafeden ya da havadan görülen kenttir. Kentsel tasarım ölçeği ise, kentin münferit bölümleri ya da semtlerinin nasıl tasarlanması gerektiği ve yapılar ile kent mekanının nasıl düzenlenmesi gerektiğini tarif eden bir ara ölçektir. İnsan ölçeği ise; insanların kent mekanını kullanırken göz hizasında deneyimledikleri kenttir. İnsan ölçeğinde önemli olan kentsel mekânın nasıl algılandığıdır. Gehl, bu üç ölçeğin bir araya gelmesi ile kentte insanlara davetkar mekanlar sunulabileceğini belirtir. Buradaki amaç, insan ölçeğindeki mekân akışlarını ve ayrıntıları kent bütünlüğü içinde silüet, yapıların yerleşimi, kent mekanının oranları ile bütüncül olarak değerlendirmeye almaktır (Gehl, 2010, 2019).

Genelde kent planlama üst ölçekten başlayıp küçük ölçeğe doğru ilerlemektedir. Kentin önce dış hatları, sonra yapılar sonra da yapılar arasında kalan mekanlar tasarlanmaktadır. Gehl, bu durumun kullanıcı ölçeğinde başarılı olamayan mekanları beraberinde getirdiğini, kentlerin ve kentsel gelişmelerin insan ölçeğinden mahrum kaldığını söylemiştir. Kentleri kullanan insanların ihtiyaçlarına daha fazla odaklanmanın geleceğin en önemli amaçlarından biri olduğunu ve insanların kent mekanını kullanımının kentsel mekânın kalitesi ve insan boyutuna gösterilen özenin derecesi ile ilişkili olduğunu vurgulamıştır. Bu ilişkinin her ölçekte gösterilebilen bir örüntü oluşturmalarının ise insanların kent mekanını etkin kullanımını etkileyen önemli bir unsur olduğunu belirtmiştir. Bu yaklaşımlardan hareketle başarılı kentsel mekân tasarımında kullanıcı ölçeği temel alınan 4 unsura dikkat çekmektedir (Gehl, 2010, 2019).

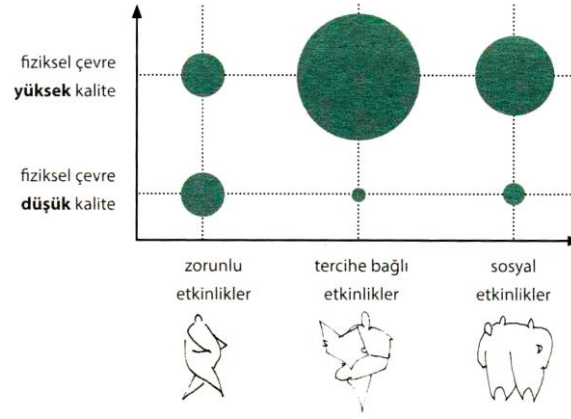
İlk unsur, insanın çevresi ile kurduğu etkileşimde insan ölçeği ile ilişkili olarak bina yüksekliğidir. Ewing ve Handy (2009) insan ölçeğini sadece bina yüksekliğinin

değil bina genişliklerinin de belirlediğini söylemektedir. Binaların boyutlarına, hacmine ek olarak kentsel mekânı yürüyerek veya motorlu araç ile deneyimlemek de çevre algısını değiştirmektedir. Ayrıca kentsel çevredeki peyzaj unsurları, kent mobilyaları, araçların varlığı, bina süslemeleri, pencere ve kapı aralıkları gibi unsurlar da insan ölçeğinin belirlenmesine yardımcı olmaktadır. Bu bağlamda insan ölçeği insanın boyut ve oranlarına uyan fiziksel öğelerin tasarımı olarak tanımlanmaktadır (Belge, 2020).

İkincisi, kentsel mekânda görsel alanı sınırlandıran, bireysel mekânı tanımlayan ve mekânsal deneyimle birlikte mekânın bir yer olarak farkına varılmasında katkı sağlayan kent kenarlarının özellikleridir. Nasıl ki bir evin duvarları etkinlikleri destekler ve rahatlık duygusu verirse kentin kenarları da güvenlik, konfor ve zevk duygusu aşılacaktır. Gehl'e göre mekânın güzel ve ayrıntıların özenle tasarlanmış olması başlı başına bir kalite unsurudur (Gehl, 2010, 2019).

Üçüncüsü ise yapıların zemin kat özellikleridir. Gehl, zemin kata ilişkin kullanım ve tasarım özelliklerinin kent mekanındaki yaşam üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olduğunu söyler. Yürürken cephelere ilişkin renk doku, malzeme, cephedeki ritimler gibi ayrıntılar fark edilmekte ve yürüyüşün ilginçliğini belirlemektedir. Bu nedenle aktif ve ilgi çekici zemin katlar oluşturmak, kentte yapılan yürüyüşleri deneyim açısından zenginleştirmesi açısından önemlidir. Saydam ve insanları çağıran etkin cepheler, kent mekanına tam da en gerektiği yerde yakından ve göz hizasında hoş bir insan ölçeği vermektedir (Gehl, 2010, 2019)

Dördüncü ve en önemli kriter ise kentsel mekâna ilişkin etkinliklerdir. Gehl, fiziksel çevrede yüksek mekânsal kalitenin etkinliklere bağlı olduğunu belirtir. Etkinlikleri ise zorunlu, tercihe bağlı ve sosyal etkinlikler olarak gruplandırır. Bu bağlamda fiziksel çevrede en yüksek kalite tercihe bağlı etkinliklerle oluşur. Issız bir sokakta yürümek ile canlı bir sokakta yürüme arasında yapılacak seçimde, insanların etkinlik ve yaşam dolu sokağı seçer. Bu durumda yürüyüş ilgi çekici ve güven vericidir (Gehl, 2010, 2019)

Şekil 2.3. Kentsel mekanda kullanıcı aktiviteleri ve fiziksel çevre kalitesi arasındaki ilişki (Gehl, 2019)

Tüm bu yaklaşımlar değerlendirildiğinde Gehl'in kentsel mekanda başarımın sağlanmasına yönelik ortaya koyduğu parametreler insan ölçeğiyle ilişkili olarak bina boyutları, yapıları çevrede kenarlar ve kentsel mekanın özelliklerine ilişkin zevk ve konfor, trafik ve suça karşı güvenlik, zemin kat özellikleri ve aktivitelerin düzeyidir (Çizelge 2.15).

Çizelge 2.15. Kentsel mekânda kullanıcı boyutu üzerinden tanımlanan kalite parametreleri (Gehl, 2010, 2019)

Jan Gehl Cities for People	
Parametreler	
İnsan Ölçeği	İnsanın boyut ve oranlarına uyan fiziksel öğelerin tasarımı, bina yüksekliği ve hacmi
Zevk	Mekânın güzel ve ayrıntıların özenle tasarlanmış olması, görsel ifade bütünlüğü
Konfor	Yürüyüş olanakları, durmak ve kalmak için imkanlar, oturma için olanaklar, görüş için olanaklar, dinlenme ve konuşma olanakları
Güvenlik	Trafik ve kazalara karşı koruma, suç ve şiddete karşı koruma
Zemin Kat Özellikleri	Kullanım ve tasarım özellikleri, deneyim zenginliği, saydam cepheler
Aktivite	Tercihe bağlı aktivitelerin düzeyi (zorunlu, tercihe bağlı, sosyal)

Kaliteli kentsel/kamusal mekanlar oluşturmaya yönelik fiziksel ve sosyal çevre özelliklerinin öne çıktığı yaklaşımlar incelendiğinde fiziksel çevreye ilişkin görsel, işlevsel, estetik özellikler ile kamusal mekânda kullanıcı konforunu sağlamaya yönelik faktörler ortaya konulmuştur. Sosyal çevreye ilişkin faktörler ise aktivite ve etkinliklere yönelik olarak deneyim zenginliği, tercihe bağlı aktivite seçenekleri gibi mekânın kullanımına yönelik değerlendirmeleri içermiştir. Bu faktörlerin yanı sıra, insan çevre etkileşimi ile bireyin algıladığı çevreye ilişkin zihninde oluşan imaj, kimlik, anlam

faktörlerinin de kaliteli kentsel mekanların oluşturulmasındaki faktörler arasında yer aldığı görülmektedir.

Çevrenin birey üzerinde oluşturduğu psikolojik etkinin ele alındığı ve mekânın “yer”e dönüşümünün vurgulanarak başarılı “yer”ler oluşturmaya ilişkin yaklaşımlar incelendiğinde John Montgomery ve PPS (Project for Public Space)’in öne çıktığı görülmektedir.

John Montgomery “Making a City: Urbanity, Vitality and Urban Design” başlıklı çalışmasında, başarılı ‘yer’ler oluşturma yolunu aramıştır. Bu bağlamda “yer” oluşturmada yalnızca fiziksel unsurlarının değil sosyal-kültürel, psikolojik ve anlamsal boyutlar bütüncül olarak ele alınarak oluşturulur. Montgomery, mekânı çok boyutlu bir yaklaşımla ele alan Relph (1976), Canter (1977) ve Punter (1991)’in başarılı bir yer oluşturmaya ilişkin yaklaşımlarını temel alarak, fiziksel nitelikler, algı ve aktivite bileşenlerinin yeniden yorumlamış, başarılı bir ‘yer’ elde etmede üç temel unsur tanımlamıştır. Bunlar; kentsel mekânın fiziksel özelliklerine ilişkin form, mekânın kullanımı ve çeşitli faaliyetleri temel alan aktivite ve mekâna ilişkin fiziksel özellikler ve aktivite ile insan zihninde oluşan imajdır. Bu üç temel unsur ise Cullen (1961), Alexander (1979), Lynch (1960), Jacobs (1961), Cook (1980), Buchanan (1988) ve Gehl (1989) gibi araştırmacıların başarılı mekan oluşturmaya yönelik ortaya koymuş olduğu yaklaşımlardan yola çıkarak ortaya konulmuştur (Çizelge 2.16). Bu unsurlardan aktivite, form ve imaj birbirinden ayrı unsurlar olarak tanımlanmış olsa da birbirinin içine geçen ve birbirini oluşturan kavramlardır (Montgomery, 1998).

Çizelge 2.16. Başarılı “yer”ler için parametreler (Montgomery, 1998)

John Montgomery Making a city: urbanity, vitality and urban design		
Parametreler		
Form	Bina yoğunluğu	Sokak düzeni
	Karma kullanım	Kamusal alan
	Farklı ölçekte işletmelerin varlığı	Ulaşım ve otoparklar
	Uyum ve adaptasyon	Rekreasyon – yeşil ve sulak alanlar
	Bina boyutları ve insan ölçeği	Yer işaretleri ve okunabilirlik
	Geçirgenlik, blok boyutları ve sokak sıklığı	Mimari stil
Aktivite	Canlılık	Gece kullanımı
	Faaliyetlerin, etkinliklerin çeşitliliği	Ekonomik yapıdaki çeşitlilik
	İnsan yoğunluğu	
İmaj	Okunabilirlik	İmaj oluşturma
	Psikolojik erişim	Duygusal deneyimler
	Sembol ve bellek	

Form, yapı grupları dışında kalan kentsel/kamusal alan özellikleri ile kentsel çevredeki mimari yapı özellikleri üzerinden tanımlanmıştır. Kentsel/kamusal alana ilişkin parametreler, sokak düzeni, sıklığı, kentsel dokudaki geçirgenlik, işaret öğelerinin varlığı ve bu çevrenin okunabilirliği, rekreasyon alanları, yeşil ve sulak alanlar, bu kamusal çevrenin farklı kullanım ve aktivitelere uyum ve adaptasyonu, ulaşım ve otoparklar dış mekan özellikleri olarak öne çıkarken, mimari yapı özelliklerine ilişkin parametreler ise bina yoğunluğu, bina boyutları ve insan ölçeği, mimari stiller, yapılaşmış çevredeki karma kullanım özellikleri ve çeşitli kullanım sunan farklı ölçekteki işletmelerin varlığıdır (Montgomery, 1998).

Aktivite bileşeni, canlılık ve çeşitlilik kavramları üzerinden birbiri ile ilişkili iki kavram olarak açıklanmaktadır (Montgomery, 1998). Başarılı kentsel alanları diğerlerinden ayıran şeyin canlılıktır. Gündüz ve gece saatlerindeki yaya akış sayıları, yılboyu yapılan etkinlikler, aktif bir sokak hayatının varlığı bir yerin canlı görünmesinde ve hissedilmesinde önemli parametrelerdir. Çeşitlilik ise, konut dahil birinci arazi kullanımlarındaki fonksiyonel farklılıkları, dükkân ve bağımsız işletmelerin kentsel doku içindeki oranları, gece aktivitelerinin varlığı, mekanların kullanım saatlerindeki farklılıklar ile oluşmaktadır.

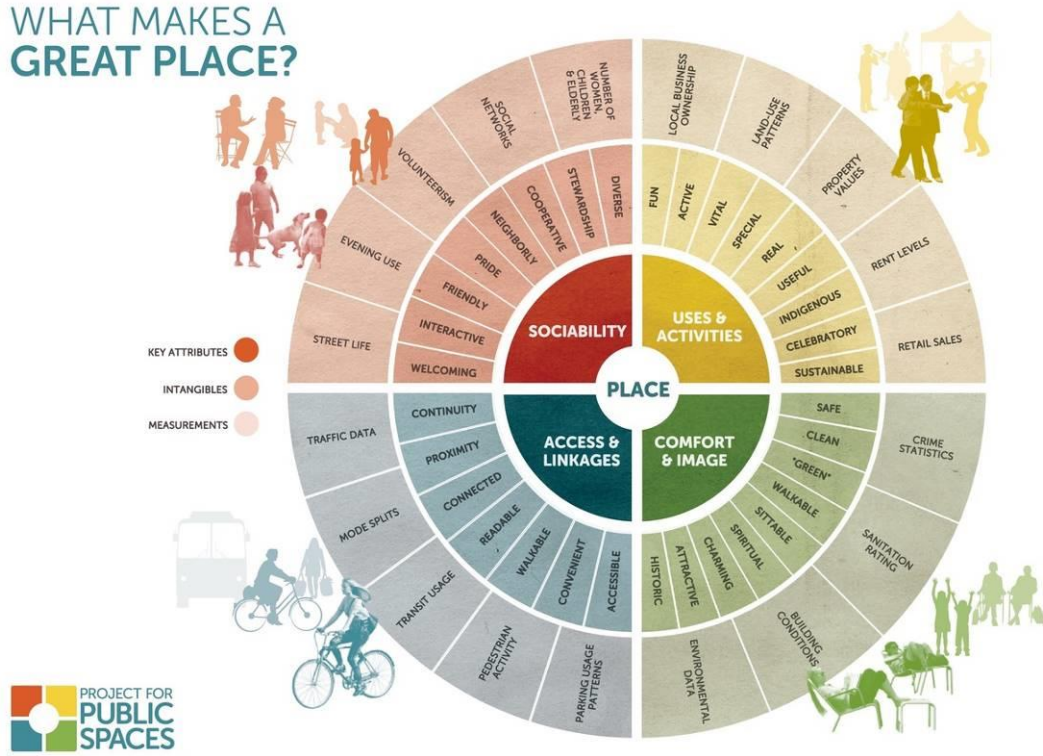
İmaja dayalı bileşenler ise imgelenebilirlik, sembolik ilişki, psikolojik erişim, yerin bilgisi ve alıcılık olarak belirtilmiştir (Montgomery, 1998). Yer hakkında alınan ve toplanan bilgilerin filtrelenmesi ile yere ilişkin duygular gelişmektedir. Bu filtreleme bireylerin değerlerine, inançlarına ve fikirlerinin yanı sıra aynı zamanda daha geniş kültürel (alınmış ya da başka türlü) değerlere, inançlara ve fikirlere dayanmaktadır.

Yerin, kişi için ne ifade ettiği ise anlamı verir. Dolayısıyla kişilerin zihninde oluşan bu imaj kısmen bireysel özellikler kısmen de çevresine ilişkin sosyal ve kültürel özellikleriyle birlikte üretilmiştir. Bu durum yerin, fiziksel özelliklerinin yanı sıra sembolik bir anlam taşıyabileceği anlamına da gelir. Mekân anlaşılamadığı sürece başarılı yerler tasarlanamaz. Zamanla başarılı yerler, kullanıcılar üzerinde bir kimlik duygusu (bir yerle özdeşleşme anlamında) oluşturmakta ve bu duygu genellikle bir yere ait olma duygusu ve o yere ilgi duyma, o mekânda aktif olarak rol alma hissi ile sonuçlanmaktadır. Bu durum psikolojik erişim olarak adlandırılır. Bunu başaran yerler ise başarılı yerler oluşturma bağlamında öne çıkmaktadır.

William Whyte'in kurucusu olduğu ABD merkezli Project for Public Spaces (PPS) kuruluşu, Whyte'in çalışmalarını genişletmek amacıyla 1975 yılında kurulmuştur. Kâr amacı gütmeyen planlama ve tasarım önerileri sunan ve 1000'in üzerindeki

kamusal mekân projesi üreten bu kuruluş, bu projelerden elde ettiği deneyimlere dayanarak başarılı, iyi nitelikteki kamusal mekanların sahip olması gereken özellikleri ortaya koymuşlardır.

1975 yılından itibaren PPS ile birlikte pek çok kentsel tasarım projesi yürüten çevre tasarımcısı Kathy Madden, 2000 yılında başarılı kamusal alanlar yaratmak için yayımlanan “How to turn a place around: A handbook for creating successful public spaces” adlı tasarım rehberini, 2021 yılında yeniden ele almış ve başarılı “yer” lerin tasarımı için güncellemiştir. Bu tasarım rehberinde kentsel/kamusal mekânların dört ana işlevi yerine getirmesi gerektiği belirtilmektedir. Bu parametreler; erişim ve bağlantılar, konfor ve imaj, kullanım ve aktiviteler ile sosyalleşmedir (Madden, 2021). Mekânı değerlendirmek için belirlenmiş dört kriter nitel ve nicel yönleri ile tanımlanmış, diyagramın en dış çeperinde ise parametrelerin değerlendirilmesinde kullanılabilecek analiz yöntemlerini tanımlanmıştır (Şekil 2.4).

Şekil 2.4. PPS'in başarılı bir yer için önerdiği parametreler (Madden, 2021)

Kamusal mekanların başarılı bir yer olmasına yönelik çalışmalar yürüten PPS, bir yerin başarılı olduğu kadar başarısız olma nedenlerini de açıklamaktadır. Bu bağlamda başarısız yerler; oturulacak yerlerin, insanları bir araya getiren sosyalleşme noktalarının olmadığı, başarısız girişlere sahip ve görsel olarak erişimi olmayan,

işlevsellik sağlamayan, insanların gitmek istediği yerlere kolaylıkla ulaşım ve erişim sağlayamadığı, yaya odaklı olmak yerine araçların baskın olduğu, kullanılmayan, boş, ölü alanların olduğu, ulaşım özellikleri ve yol alternatifleri bakımından zayıf kalan yerlerdir (Madden, 2021). Bu parametreler Çizelge 2.17’de nitel ve nicel yönler olarak belirtilmiştir.

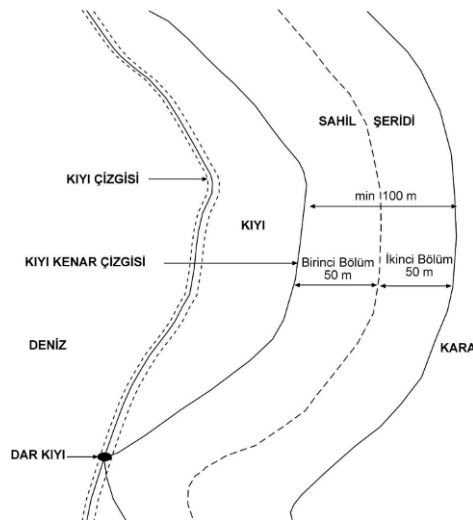
Çizelge 2.17. Başarılı kamusal mekanlar için PPS tarafından önerilen parametreler (Madden, 2021)

Kathy Madden, 2021 How to turn a place around: A handbook for creating successful public spaces (PPS)		
Parametreler	Nitel Yönler	Nicel Yönler
Sosyalleşme	Çeşitlilik Yönetim İş birliği Komşuluk Gurur Cana yakın Etkileşimli Samimi	Çocuk, Kadın, Yaşlı Sayısı Sosyal Ağlar Gönüllülük Akşam Kullanımı Sokak Hayatı
Kullanım ve Aktiviteler	Eğlenceli Aktif Canlı Özel Gerçek Kullanışlı Özgün Şenlikli Sürdürülebilir	Yerel İşletme Sahipleri Arazi Kullanım Deseni Emlak Değerleri Kira Düzeyi Perakende Satış
Erişim ve Bağlantı	Süreklilik Yakınlık Bağlantılı Okunabilir Yürünebilir Elverişli Uygun Erişilebilir	Trafik Verileri Mod Ayrırımları Transit Kullanım Yaya Hareketleri Park Alanı Kullanım Deseni
Konfor ve İmaj	Güvenli Temiz Yeşil Yürünebilir Oturulabilir Ruhu Olan Cazip Çekici Tarihi	Suç Oranı Sanitasyon Derecesi Yapı Durumu Çevresel Veriler

Bu bölümde sunulan tüm eser ve araştırmalarda, araştırmacıların ve önemli teorisyenlerin başarılı kent mekanları için önermiş olduğu parametreler bir havuzda toplanmıştır. Bu havuzdan çalışmanın örnekleme olan kentsel kıyı alanlarının mekansal kalitesinin ölçülmesinde yararlanılacak parametreler seçilmiştir.

3. KIYI VE KENTSEL KIYI

Kıyılar ilk çağlardan itibaren pek çok medeniyette kentlerin gelişimini etkileyen başlıca unsur olarak öne çıkmıştır. En genel tanımı ile kıyı; su ve karanın birleştiği yerdir (TDK, 2023). 3621 sayılı Kıyı Kanunu’nda hukuki açıdan kıyı, “kıyı çizgisi ile kıyı kenar çizgisi arasındaki alan” olarak ifade edilmektedir. Kıyı Kanunu’na göre suyun karaya değdiği noktaların birleşmesinden oluşan çizgi kıyı çizgisi, kıyı çizgisinden sonraki kara yönünde su hareketlerinin olduğu kumluk, çakıllık, kayalık, taşlık, sazlık, bataklık ve benzeri alanların doğal sınırı ise kıyı kenar çizgisi olarak tanımlanmaktadır (Kıyı Kanunu, 1990). 1992 tarihinde 3830 sayılı yasaya ilişkin çıkan yönetmelikte kıyı kenar çizgisinden sonraki kara yönündeki 100 metrelik alan ise sahil şeridi olarak belirlenmiştir. Yönetmeliğe göre sahil şeridi iki ayrı bölümden oluşmaktadır. Bu bölümlenme kıyının ilk 50 metrelik alanında ve ikinci 50 metrelik alanda izin verilebilecek kullanımları tanımlamaktadır. İlk 50 metredeki kullanımlar tamamen açık alanlar olarak rekreatif kullanımları, yaya yollarını, ikinci 50 metredeki kullanımlar ise toplumun yararlanmasına açık günübirlik turizm tesisleri, taşıt yolları, otoparklar, arıtma tesislerini içerebilmektedir (Şekil 3.1). Kıyı Kanunu’nda yer alan mesafelere bağlı olan bu tanımlamalar tamamen hukuki ve kurgusal olup, idari, hukuki, mülki konularda çözümleyici olabilmeyi amaçlamıştır (Çakır, 2016). Sahil şeridine ilişkin mesafe tanımının ise coğrafyaya, yerin ve kıyının özelliklerine göre değişebilir olduğu görülmektedir. Bu alan, pek çok ülkede kıyının kullanım biçimine bağlı olarak 8 metreden 3 kilometreye kadar değişim gösterebilmektedir (Sorensen, 1995).

Şekil 3.1. 3631 sayılı Kıyı Kanunu’na göre kıyı tanımlarının görsel ifadesi (URL1)

Kıyılar farklı sınıflandırmalara tabi olmakla birlikte kent bilimleri alanında genellikle arazi kullanım karakterine göre dörde ayrılmıştır. Bunlar; kentsel kıyı, kırsal kıyı, doğal kıyı ve statü sahibi kıyılardır. Kentsel kıyı, pek çok farklı ekonomik sektörü ve iş kolunu, sosyal ve kültürel aktivite alanlarını, kentsel yerleşim alanlarını ve donatıları, kapsamlı bir kentsel altyapıyı içeren yoğun kıyı alanlarıdır. Kırsal kıyılar, çoğunlukla yerleşik bir yapıya sahip olmakla birlikte yoğun yapılaşma ve nüfusa sahip değilken, doğal kıyı alanları ise insan müdahalesinin bulunmadığı, yerleşmenin olmadığı kıyı alanları olarak tanımlanmıştır. Statü sahibi kıyı alanları ise özel çevre koruma bölgeleri, milli parklar, tabiat parkları, tabiatı koruma alanları ve turizm bölgeleridir (Çakır, 2016). Bu çalışmanın konusunu ise kentsel kıyılar oluşturmaktadır.

Kentsel kıyı kavramına ilişkin tanımlamalar daha detaylı incelendiğinde, Bruttomesso (1992) kentsel kıyıyı hem kent hem de suyla bağlantısı olan kentsel alanın özel bir sınırı olarak tanımlamıştır (Kılıç, 2012). Sairinen ve Kumpulainen (2006) ise kentsel kıyıyı, her ölçekte şehir ve kent içindeki suların nehir, göl, okyanus, deniz, kanal, dere veya yapay bir su kütlesi kenarı olarak belirtmiştir. Breen ve Rigby (1996) ise kentsel kıyıyı kentlerdeki göl, nehir, okyanus, dere, körfez ve kanal kenarları olarak tanımlamış ve bu alanları karayla suyun buluştuğu, kentin dinamik alanları olarak ifade etmiştir. Kıyıyı bir sınır olmanın ötesinde bir alan olarak ele alan diğer araştırmacılar ise kentsel kıyının su ve sahil şeridini içine alan bir alan olmasının ötesinde, deniz etkisinin sokulabildiği, yükselti şartları olarak deniz seviyesine yakın, sosyo-ekonomik olarak kıyı ile yakın ilişkili, görsel olarak kentin devamı olarak gelişmiş bir alan olduğunu ifade etmişlerdir (Kahraman ve Alkan, 2016; Kılıç, 2012; Özer, 2009).

Kıyı alanı olarak tarif edilen bölgeyi daha net bir şekilde tanımlayabilmek adına bazı araştırmacılar metrik olarak ölçülebilir ifadelerle başvurmuşlardır. Arslan (1988)'a göre kıyı alanı kolay yürüyüş uzaklığı içindeki yaklaşık 900 metrelik mesafedir (Ayan, 2019). Bazı araştırmacılar ise kıyı alanını arayüzden su tarafına 200-300 metre ve kara tarafına 1-2 kilometreyi içeren bir alan olarak düşünülebileceğini belirtmiştir (Abulnour, 2012; Dong, 2004; Guo, 1998).

Kıyı her ne kadar metrik bakış açısı ile ele alınabilse de bu alan boyutsal açıdan tam olarak belirlenememektedir. (Abulnour, 2012) kıyının pratik olmayan sınırlara sahip benzersiz ve yeri doldurulamayan bir kaynak olduğunu vurgulamıştır. Deviren (1996), kara-deniz etkileşiminin tüm değerleri ile anlaşılması ve bir bütün olarak görülmesi gerektiğini belirtmiş, kıyının ne nitelikte ve nasıl bir mekân olduğu tanımının dar kapsamda değil anlamsal ve algısal etkileri ile verilmesi, kıyının bir çizgi olarak

değil mekânsal olarak tanımlanması gerektiğini söylemiştir. Yardımcı (2017) da, yasada belirtilen ve kıyının doğal ve fiziksel yapısını göz ardı eden mesafelere dayalı kavramsal yaklaşımların kıyıların etkin ve bütüncül kullanımına engel olduğunu ve kıyılardan faydalanma olanaklarını kısıtladığını belirterek, kıyının su ve kara boyutu ile bir bütün olarak algılanması gerektiğini, kıyının sadece ekolojik, jeolojik, morfolojik açıdan değil aynı zamanda sosyal ve mekânsal boyutu ile ele alınarak kıyıya ilişkin tanımlar geliştirilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Kıyıyı mekansal açıdan ele alan ve farklı boyutlarını ifade eden araştırmalarda, Ciravoğlu (2008) kıyıyı, kara ve deniz arasında yer alan, yerleşimin dışa açıldığı, bir şeylerin eridiği, dönüştüğü, kentin tüm enerjisinin sönümlendiği, iki farklı oluşumun birbirine değdiği salt kavramsal değil aynı zamanda mekânsal anlamda bir eşik olarak tanımlamıştır. Kılıç ve diğ. (2014) kentsel kıyıyı su ve karanın ara kesiti, her ikisinin de ortak özelliklerini taşıyan doğal bir kaynak olmasının yanı sıra ekonomik ve stratejik özellikleri ile de çok boyutlu bir kavram olarak ifade etmiştir. Çakır (2016) kıyı veya kıyı alanı olarak ifade edilen alanın sabit basit bir çizgi veya mesafelere bağlı olarak tanımlanmış alanı ifade etmekten çok, sosyal bir etki, etkilenme ve geniş bir eylem alanı olduğunu söylemiş, sosyal boyuta vurgu yapmıştır. Kılıç (2014) ise kıyı mekanını, eni, boyu, yüksekliği ve derinliği olan doğal bir mekânı, ekonomik, kültürel boyutu ve yapıları çevresi ile bir yaşam mekanını tariflediğini belirterek kıyının bir sınır ya da alanın çok ötesinde bir kavram olduğunu söylemiştir.

Tüm bu yaklaşımlar ışığında kentsel kıyının, su kenarında bulunmanın ötesinde suyu kullanma biçimiyle onu kent yaşamının bir parçası haline getirmekle ilgili bir kavram olduğu görülmektedir (Kılıç ve diğ., 2014). Kıyı, kent ve suyun özellikleri ve ilişkileri ile oluşan, kentin bir parçası olarak şekillenen, biçimlenen, müdahale edilmiş, kentin devamı niteliğinde algılanan ve kentle bütünleşen bir olgudur (Kılıç ve diğ., 2014; Yardımcı, 2017). Kıyılar, kentin eşiği, cephesi ve sınırı olması dolayısıyla, kara ve suyun karşılıklı ilişkisine bağlı olarak farklı işlevlerin gerçekleştiği, süreç içinde kentin gelişimini etkileyen, rolünü belirleyen, kentle bütünleşerek ona kimlik kazandıran, kent kimliğini yansıtan ve kentin kültürüne ışık tutan, kıyı kentinin imajını oluşturan önemli bir mekandır (Kılıç, 1999; Marshall, 2004; Russo ve Formato, 2014; Seçmen, 2019).

Kıyıya yönelik literatürdeki tanımlara bakıldığında kentsel kıyıların yasal mevzuatta belirtilen mesafelere dayalı sınırların ötesinde bir anlam taşıdığı görülmektedir. Bu bağlamda kentsel kıyılar, salt mesafelere dayalı sınır, çizgi veya alan

olmanın ötesinde kara ve suyun özellikleri ile kent ve kullanıcı ile bütünleşerek kente imaj, anlam ve kimlik kazandıran önemli kent parçalarıdır. Kıyılar fiziksel boyutunun yanı sıra sosyal, kültürel ve anlamsal boyutu ile kent ve kentli yaşamında önemli bir yere sahip dinamik yaşam mekânları olup, kent ile su arasında, her iki oluşumun da etkisinin görüldüğü bir arayüz olarak kıyı kenti kimliğinin oluşmasında büyük bir rol oynamaktadır.

3.1. Tarihsel Süreç İçinde Kıyı Gelişimi

Kıyılar geçmiş dönemlerden bugüne kadar insan yaşamı için çekici yerler olmuş ve kıyı mekânı çeşitli kullanım amaçları doğrultusunda değişim ve gelişim göstermiştir. Hoyle (2000) kıyı alanlarının gelişimini Antik dönemden 2000’li yıllara kadar olan süreçte, kıyının kent ile kurduğu ilişki ve kıyının kullanım özellikleri üzerinden altı aşamada özetlemiş ve Şekil 3.2’deki gibi ifade etmiştir.

Şekil 3.2. Kent-kıyı ilişkisinin tarihsel süreç içindeki gelişim aşamaları (Hoyle, 2000)

Kıyı Gelişim Aşamaları	Kent-Kıyı	Dönem	Kıyı Karakteristiği ve Kıyı Kullanımı
İlk Kıyı ve Kent İlişkisi		Antik Dönem/ Ortaçağ -19.Yüzyıl	Kıyı ve kent arasında mekansal ve fonksiyonel yakın ilişki
Genişleyen Kıyı ve Kent İlişkisi		19.yy - 20.yy Başları	Kıyıda endüstriyel/ticari alanların büyüyerek kara yönünde genişlemesi
Modern Endüstriyel Kıyı ve Kent İlişkisi		20.Yüzyıl Ortaları	Kıyıda endüstriyel büyüme, depolama alanlarının artması, kıyıda mekansal ayrışma
Kıyıda Geri Çekilme		1960 - 1980 Yılları Arası	Teknolojik gelişmelerle birlikte alan ihtiyacının artması, endüstriyel alanların kıyıda geri çekilmesi
Kıyıların Yeniden Geliştirilmesi		1970 - 1990 Yılları Arası	Çöküntü durumdaki kentsel kıyıların yenilenmesi, kıyıda dönüşümler
Kent ve Kıyı İlişkisinin Yeniden Kurulması		1980-2000 Yılları Arası	Kıyı alanlarının yeniden gelişimi ile kıyı ve kent arasındaki entegrasyonun artırılması

Antik çağlardan Orta Çağ’a kadar olan uzun bir süreçte suyun tarım için sulama ihtiyacının karşılanmasında kullanılması, korunma, ulaşım olanağı sağlaması, aynı zamanda iklimsel açılarından elverişli konumlar olması nedeniyle kıyılar yerleşim amaçlı kullanılmıştır (Breen ve Rigby, 1996; Mumford, 1961). Bu süreçte kent ve kıyı yakın mekansal ve fonksiyonel ilişki içinde olmuştur (Hoyle, 2000).

İlerleyen süreçte, kıyı alanlarının liman alanlarına dönüşümü gerçekleşmeye başlamıştır. Zamanla kıyının ticari amaçlı kullanımının artması ve kıyı alanlarında ekonomik açıdan yaşanan gelişmeler liman alanlarının büyümesini ve genişlemesini

beraberinde getirmiştir (Kostof ve Castillo, 1992) 19. yüzyılda kıyılar, Sanayi Devrimi'nin etkisiyle endüstriyel amaçlı kullanımın olduğu alanlara dönüşmüştür. Bu alanlar zaman içinde kara yönünde genişlemiş ve kıyının kentle kurduğu mekansal ilişki giderek kopmaya başlamıştır (Hoyle, 2000).

20. yüzyılın ortalarından itibaren kıyı alanlarında üretim, depolama gibi işlevler de yer almaya başlamıştır. Bu işlevlerin kıyıda büyük alan kullanım ihtiyacı, kıyı ve kent arasındaki ilişkileri koparan bir durum olmuş, kıyılar kamu girişinin engellendiği bir mekân haline gelmiştir (Fisher, 2004; Hall, 1991). Bu durum ise kıyı ve kent arasında mekânsal ayrışmayı beraberinde getirmiştir (Hoyle, 2000).

1960'lı yıllarda teknolojinin ilerlemesi ve ulaşım sistemlerinde yaşanan gelişmelerle, endüstriyel alanlar kent çeperlerinde ulaşımı iyi olan noktalarda kendine yer aramaya başlamış ve kıyıdan geri çekilmeler başlamıştır. Bu geri çekilme kıyıdaki endüstriyel alanların, depolama alanlarının terkedilip, çöküntü alanlar olmasına neden olmuştur (Hoyle, 2000). Hilling (1988), kıyıdan geri çekilme sürecinin heyecan verici yenilikleri de beraberinde getirdiğini belirtmiştir. Bu gelişmenin en önemli sonuçlarından biri ise kıyı alanlarına geri dönüşte rekreasyonun anahtar kavram olarak kullanılması ve kıyıda rekreasyon ile birleşen yeni kullanımların yer almaya başlamasıdır (Kum, 2007).

1970'li yıllar ile sanayi alanlarının kıyılarda yarattığı tahribatın farkına varılması ve kıyı alanlarının öneminin kavranması ile âtıl durumdaki kıyı alanlarının, prestijli kıyı alanlarına dönüşümü fikri önem kazanmıştır (Hoyle, 2000; Kırkık, 2010). Bu durum ilk kez Londra'da İngiltere Hükümeti tarafından ele alınmış, kıyılar için 1976 yılında Londra Konsili tarafından yeni plan kararları ve stratejiler geliştirilmeye başlamıştır. Bu konsilde kıyıların halkın kullanımına açık, kamusal yaklaşımalarıyla değerlendirilmesi durumu gündeme gelmiştir. Kıyılara yönelik bu tutum ile kıyılara, sosyal, kültürel çekim alanları olma niteliği kazandırılması hedeflenmiştir (Kırkık, 2010).

1970'lerde Kuzey Amerika'da Baltimore Limanı ile başlayan kıyı yenileme uygulamaları, 1980'lerde Avrupa ve diğer yerlere yayılmıştır (Gospodini, 2001). 1980'li yıllar ve sonrasında kent ve kıyı ilişkilerinin yeniden kurulması, bu ilişkinin güçlendirilmesi temel hedef olmuştur (Hoyle, 2000). Liman bölgeleri, âtıl alanlar, sanayi alanları, depolar, ulaşım amacıyla kullanılan geniş yolların ve otoparkların yer aldığı kamusal kullanım açısından etkin ve işlevsel olmayan kıyı mekanları süreç içinde çeşitli dönüşümler geçirmiştir. Kıyıların dönüşümü ve yeniden kentle bütünleştirilmesi

fikri başlayan bu süreç kentsel yenileme yaklaşımları doğrultusunda çeşitli kıyı tasarım projeleri ile yenilenmiştir.

Kıyıda gerçekleşen bu kentsel yenileme uygulamaları ile sorunlu kent dokularını iyileştirilmesi, verimli kullanım alanlarının oluşturulması, ekonomik yaşamın canlandırılması, mekana katılımın sağlanması, yaşanabilir kentsel mekanlar yaratarak kentsel yaşam kalitesinin yükseltilmesi amaçlanmıştır (Koca, 2011). Özellikle 2000’li yıllardan sonra kentsel kıyı yenileme uygulamalarında yalnızca kent ve kıyı arasındaki fiziksel ilişkinin değil, kamusalılığı artırmaya ve kaliteli kamusal mekanlar tasarlama yaklaşımlarıyla kıyı ve kullanıcı arasındaki ilişkilerin de güçlendirilmesi fikri öne çıkmıştır. Böylece, kent-kıyı ilişkisi kullanıcı boyutunu da içine alan bir yaklaşımla geniş çerçevede ele alınmaya ve tasarlanmaya başlamıştır.

3.2. Kıyının Kent ve Kullanıcı ile İlişkisi

Kent ve kıyı arasındaki ilişkiler yüzyıllardır farklı dinamiklerin etkisinde şekillenmiştir. Kıyıların yeniden geliştirilmesine yönelik yaklaşımlarda kent-kıyı ilişkisinin yeniden kurulması bir çıkış noktası olmuştur (Kılıç, 1999).

Kent ve su bir bütündür. Bu bütünlük kentin su üzerinde ve suyun kent içinde devamı ile sürmektedir. Bu sürekliliğe dayalı olarak kent kıyısı, su ve kentin ortak özelliklerini yansıtan bir arakesit olarak, ortak kullanımların devşirildiği hem kentin hem de suyun özelliklerini, karakterlerini, kimliklerini yansıttıkları bir alandır. Kıyı kenti, su kenarında bulunmanın ötesinde, suyu kullanma biçimi ve onu kent yaşamının bir parçası haline getirmekle ilgilidir. Bu nedenle kent[in] kıyısı, kent ve suyun ilişkilerine dayalı oluşan, kentin parçası olarak şekillenmiş ve biçimlenmiş, müdahale edilmiş, kentin devamı olarak algılanan ve kentle bütünleşen bir mekân olarak değerlendirilmektedir (Kılıç ve diğ., 2014).

Kıyı mekânı hem su hem de karaya yönelik faaliyetlerin odak noktasıdır. Bu nedenle kıyı alanlarında, su ve toprak unsurlarının kurduğu etkileşim ile farklı mekânsal çözümleme veya yaklaşım gerektiren faaliyetlerin yer alması önemlidir (Özdemir, 2007). Kıyı hem kent hem de suyun devamı ve bir parçası olarak su ve kentle bütünleştiği durumda kentin kıyısına dönüşmektedir. Kıyının kentin bir parçası olabilmesi fiziksel bir ilişkinin yanı sıra kıyının nasıl bir kullanım sağladığı, kentli için ne ifade ettiği, kentsel fonksiyonlar ve doğal çevre ile uyumuyla ilgilidir. Kent ve kıyı

arasında yaşanan bu karmaşık ve çok boyutlu ilişkiler, mekânsal, sosyal, ekonomik bütünlük içinde olmalıdır (Kılıç, 2012).

Ayan (2019) kıyı gerisindeki sosyal ve kültürel yapının, kentte yaşayanların kıyıyı kullanım biçiminin ve su ile olan ilişkilerinin, doğal ve yapay tüm unsurların karşılıklı etkileşiminin kıyı mekanını nitelikli hale getirdiğini söylemektedir. Başeren (2018) kent-kentli-kıyı etkileşimi ve sürekliliği sağlandığında denizin bir görsel obje ve uzaktan bakılan bir manzara olmanın dışında yaşanan, hissedilen ve deneyimlenen bir mekâna dönüşeceğini vurgulamaktadır. Duru (2003) ise kıyının mekânsal ve fiziksel yapısının yanı sıra sosyo-kültürel bağlamda kent yaşamının tamamlayıcısı olmasına dikkat çekmektedir.

Kıyı mekanına ilişkin bu yaklaşımlar kıyının, iki farklı çevrenin arakesiti olarak çok önemli bir konumda ve yapıda olduğunu göstermektedir (Kılıç ve diğ., 2014). Çeşitli sistemler bu arakesit boyunca farklılaşarak, kıyıda yer alabilecek faaliyetler, ürünler ve süreçler yaratmaktadır. Su ve kara yaşamlarının iç içeliğinin ortaya çıkardığı çeşitlilik ve zenginlik ise kıyıda birikmektedir (Gülöksüz, 1976). Hem su hem de kara ile etkileşimdeki bu alanlarda kimlik farklılaşır, her iki unsurun da etkisiyle oluşan bir kimlik hayat sürer (Özkan, 2017b). Kıyının kendine özgü sahip olduğu bu kimlik ve karakter hem kentin imaj ve kimliğine hem de kentlinin yaşamına doğrudan etki eden bir özellik taşır.

Su ve kıyının özelliklerini dikkate almadan, koruma-kullanım dengesi gözetmeden, gerekli-gereksiz yapılan müdahaleler ise kıyı alanlarının niteliklerini bozmakta, kent ve su arasındaki bu mekânı lineer biçimde sürekliliği olan ayırıcı bir kıyı alanına dönüştürmektedir. Bu sorunlar ise temelde planlama kararlarındaki yetersizlik ve kıyılara olan nicel bakış açısından (Kılıç, 2012), kentsel tasarım kararlarında kullanıcı odaklı tasarım yaklaşımlarının eksikliğinden kaynaklanmaktadır.

Tüm bu yaklaşımlar, kıyının kentle kurduğu fiziksel ilişkinin yanı sıra kullanıcının da kıyı ile sosyal ve psikolojik olarak bütünleşmesinin önemini ortaya koymaktadır. Kıyı tasarım uygulamalarında kentlinin mekâna ilişkin algısı ve mekanla kurduğu ilişkiyi güçlendirmek başarılı kıyı mekanları oluşturmanın önemli koşullarından biridir. Bu bağlamda kıyıların planlaması ve tasarımında, kıyı-kent arasındaki ilişkilerin, kullanıcı boyutu da ele alınarak bütüncül bir şekilde değerlendirilmesi oldukça önemlidir.

3.3. Kıyı Alanlarının Planlanması ve Tasarımı

Kıyı, çoğaltılamayan ancak, planlı kullanımla kullanışı artırılabilen, tüketilmeyen ancak kötü ve yanlış kullanımla niteliği bozulabilen bir kaynaktır (Özkan, 1997). Kıyılar, coğrafi konumları yanı sıra yarattıkları kültürel, sosyal, ekonomik potansiyel nedeniyle kentlerin ayrıcalıklı arazileri olup, mekansal tasarım olanakları açısından olağanüstü zenginliklere sahiptir (İncedayı, 2006). Her kıyı alanı bulunduğu konum, iklim özellikleri, suya ilişkin özellikler, kıyının mekansal özellikleri, kentsel doku ile ilişkisi, sosyal ve kültürel çevre özellikleri ile kendine özgüdür. Kıyıların planlanması ve tasarımında önemli olan ise bu özelliklerin doğru anlaşılması ve yere özgü doğru tasarım stratejilerinin geliştirilmesidir.

Kıyı alanlarının planlanması ve tasarımında en önemli hususlardan biri su ve kente ilişkin özelliklerin anlaşılmasıdır. Su ögesi, kıyı kentlerinin kimliği ve karakteri üzerinde baskın bir ögedir (Kılıç ve diğ., 2014). Kentsel kıyı konumu gereği mekânsal olarak su ile entegrasyonu güçlü bir çevre beklentisi oluşturmaktadır. Suyun varlığı bir yandan su kıyısındaki mekâna zenginlik katarken bir yandan da kıyı mekanının planlaması konusunu aynı derecede karmaşıktırmaktadır. Diğer taraftan, kıyı gerisindeki kentsel alanın özellikleri de kıyı mekanının tasarımı için önemli girdiler sunmaktadır. Su ve kente ilişkin tüm bu özelliklerin, makro ölçekten mikro ölçeğe kadar araştırılması başarılı kıyı mekanlarının oluşturulması için alınacak kıyı tasarım kararlarında oldukça önemlidir (Gedikli, 2011) Ayrıca kıyıdaki ekolojik, arkeolojik değerler her türlü müdahaleden üstün tutulmalı, kıyının sürdürülebilir bir yaklaşımla, var olan değerleri koruyarak kıyı alanının tasarlanmasına önem verilmelidir (Atabay, 1998; Korkut ve diğ., 2008)

Diğer bir önemli konu ise mekânsal, sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan, kentlerin önemli mekanları olan kıyı alanlarının tasarımında kullanıcıyı temel alan yaklaşımlarıdır. Bu bağlamda, kullanıcı gereksinimlerini karşılayan (Koçan ve Ateş, 2011) , kent kültürü ve kullanım tarzına duyarlı (Şolt, 2018) mekanlar ile başarılı kıyı mekanları oluşturulabilmektedir.

Kullanıcının tasarım sürecine dahil olması ve yapılacak düzenlemeler için fikrinin alınması da kıyı alanlarının planlanmasında oldukça önemli konular arasındadır. Kıyı alanlarını ağırlıklı olarak kullanacak kitleler o bölgenin yaşayanlarıdır. Tasarımlar halk ile paylaşılmalı, halkın görüşleri, gereksinimleri belirlenerek ortak, katılımcı bir planlama anlayışı izlenmelidir. Böylece, halkın yapılacak olan düzenlemeleri

benimsemesine ve kıyı mekanına aidiyet hissi gelişimine katkı sağlanabilmektedir (Sönmez ve diğ., 2013; Tekeli, 2021).

Kıyı alanlarının tasarımında kıyının kamuya ayrılmış kuşağın ötesinde kamunun kıyıdan geniş ölçüde yararlanmasına yönelik düzenlemelerin oluşturulması ve ihtiyaca cevap verecek mekansal kullanımların varlığı önemlidir (Sesli ve diğ., 2003). Bu durum kentte yaşayanlara yaşanabilir çevreler yaratma çabası ile ilişkili kıyı alanının kullanımında, kamu yararı kavramının en temel ilke olarak vurgulanmasını beraberinde getirmektedir.

Tüm bu yaklaşımlardan hareketle kıyı alanlarında alınacak planlama ve tasarım kararlarının, tüm çevresel ve sosyal verilerin ışığında geliştirilmesi önem taşımaktadır. Kıyı alanları hem yere özgü bir tasarım anlayışına sahip olmalı hem de kent ve su ile bir bütünlük içinde planlanmalı ve tasarlanmalıdır. Kıyıya yönelik mevzuatlar ve imar planları, kıyıyı kentten koparmayacak aksine bütünleştirecek bir planlama anlayışına katkı sağlayacak şekilde düzenlenmelidir. Kıyının aynı zamanda sosyal bir olgu olduğu unutulmayarak kullanıcının kıyı alanları ile kurduğu ilişki önemsenmeli, planlama ve tasarım kararlarında kullanıcı gereksinimleri, kullanıcının tasarım sürecine katılımı sağlanmalıdır. Böylece kıyı alanları, kişiler için kazandığı anlam ile, başarılı bir ‘yer’ olarak kente imaj ve kimlik kazandıracaktır. Ayrıca kıyı kentinin kültürünü koruyarak fiziksel ve sosyal sürdürülebilirliğin sağlanmasına da katkıda bulunacaktır.

3.4. Kıyı Alanlarında Kentsel Yenileme Yaklaşımları

Kıyı mekânında gerçekleştirilen kentsel yenileme yaklaşımlarının, kent, kıyı ve kullanıcı arasındaki ilişkileri güçlendirme hedefiyle, kıyıya özgü tasarım anlayışı ile farklı yöntem ve farklı tasarım stratejileri içerdiği görülmektedir.

Özden (2016) kentsel yenileme kavramının özünde değişim, dönüşüm, canlanma, hayat bulma gibi kavramların olduğunu söylemiş ve kentsel yenilemenin gerçekleşmesinde altı farklı yöntemi ifade etmiştir. Bunlar; alansal temizleme (urban clearance), yeniden canlanma-canlandırma (revival-revitalization), yenileme-yenilenme (renewal-renovation), yeniden geliştirme (redevelopment), yeniden üretim (regeneration) ve eski haline getirme-esenleştirmedir (rehabilitation). Alansal temizleme, fiziksel dokunun kısmen veya tümüyle yıkılıp yerine yeni doku getirilmesi; yeniden canlandırma, terk edilmiş, boş kent parçalarında çöküntüye neden olan unsurların ortadan kaldırılması veya değiştirilmesiyle yeniden hayata döndürme;

yenileme-yenilenme, açık alan iyileştirilmesi, trafik düzenlemeleri, daha iyi bir kentsel altyapı uygulaması; yeniden üretim yok olmuş, bozulmuş, çöküntüye uğramış alanlarda yeni bir doku yaratılması ve eski haline getirme; eski haline getirme esenleştirme ise, niteliksiz gelişmelerin başladığı ancak özgün niteliklerin henüz kaybolmadığı kentsel alanların eski haline kavuşturulmasıdır (Özden, 2016).

Kıyıların yenilenmesinde farklı yöntemler olmasına rağmen tüm yaklaşımların hedefi başarılı kamusal mekanlar elde etmeye, kıyının kamusal kullanımını geliştirmeye ve işlevselliğini artırmaya yönelik yaklaşımlardır. Miller (2011), kıyıdaki yenilemelerin başarılı ve sürdürülebilir olabilmesi için üç ayrı başlık altında kriterleri açıklamıştır. Bunlardan ilki, farklı sosyo-demografik yapıdaki ve farklı etnik kökene ait grupların bir araya gelebileceği konforlu bir kullanım sağlayan, kolay ulaşılabilir rekreasyon alanlarının yaratılmasıdır. İkincisi, proje alanında gerekli altyapı, finansal kaynak ve toplum desteğinin sağlanmasıdır. Üçüncüsü ise, turizmin geliştirilmesinde tüm finansal paydaşların rol alması ancak bir yandan da çevreye ilişkin korumanın gereklerine saygılı davranılmasıdır (Miller, 2011).

İlhan (2012) ise ideal bir kıyı canlandırmanın temel hedefini, kent ve su arasında bariyer oluşturarak kentin kıyıdan fiziksel ve sosyal olarak kopmasına neden olan kullanımların kaldırılması, kıyı alanının kamusal süreklilik oluşturacak şekilde düzenlenmesi, kıyıda yeni kamusal kullanımlar önerilerinin getirilmesi ve kıyıya maksimum erişim sağlanabilmesi olarak ifade etmiştir. Böylece, kamusal kıyı alanı kent ve kullanıcı ile bütünleşecek, kullanıcıların gereksinimlerinin karşılanmasıyla kıyı mekânı bir “yer” e dönüşerek sosyal bir başarı gösterebilecektir. Oluşturulan yeni mekanların kent dokusuna kolay dahil olabilen, yabancı durmayan, güçlü bağlantı kurabilen bir yer olması bu dönüşümün başarısı ve başarısının sürekliliği için gereklidir (İlhan, 2012).

Kentsel kıyıların yenilenmesindeki bu yaklaşımlar, kıyıda gerçekleştirilen projelerin başarılı olmasındaki temel hususların, kıyıyla ilişkilerin güçlendirilmesine yönelik yaklaşımları içerdiğini görülmektedir. Buna yönelik tasarım stratejilerinde ise kent ve kıyının fiziksel entegrasyonunun yanı sıra, kıyının kamusal algısını güçlendirerek, kıyıyı kullanıcı için erişilebilir, çekici ve anlamlı hale getirmek gibi hususların önemli olduğu vurgulanmaktadır. Böylece yalnızca kent ve kıyı arasındaki ilişki değil kent-kıyı ve kullanıcı arasındaki ilişki bütüncül olarak sağlanabilmektedir.

3.4.1. Dünya'dan kentsel kıyı tasarım örnekleri

Dünya genelinde kentsel yenileme uygulamalarının kıyıdan geri çekilme sürecinde âtil olarak kalan, kamu erişiminin sağlanamadığı veya kamusal kullanım açısından yetersiz kıyı alanlarında gerçekleştirildiği görülmektedir.

Schubert (2012) endüstri sonrası kıyı gelişim projelerinin küçük ölçekli uygulamalarla başlayıp günümüzde büyük perspektifli uygulamalara kaydığını söylemiş ve bu süreci ise dört dönem altında sınıflandırmıştır. Bu dönemler; 1.Nesil 1960'lar: Kuzey Amerika'da kullanılmakta olan liman alanlarına yönelik yapı öncelikli proje çalışmaları; 2.Nesil 1980'ler Boşalan liman alanlarına yönelik büyük ölçekli planlama çalışmaları; 3.Nesil 1990'lar: Katılımcı planlama dönemi, etkinlikler, kültürel yapıların kıyılarda yer aldığı düzenlemeler; 4.Nesil 2000'ler: Özel-kamu ortaklığı, profesyonel planlama çalışmaları, küresel yarış, kent pazarlama stratejileri, lüks konut, karma kullanım gelişiminin olduğu yeni kıyılardır (Seçmen, 2019)

Breen ve Rigby (1996), kıyı alanlarında gerçekleştirilen kentsel tasarım uygulamalarını incelemiş ve kıyılarda düzenleme sonrası farklı kullanımların yer aldığını belirtmiştir. Bunlar; her yaş grubuna hitap eden sanatsal ve kültürel fonksiyonlar ile öne çıkan kültürel kıyı, doğal çevre özellikleri ile öne çıkan çevresel kıyı, tarihi öneme sahip yapıların ve kıyı alanlarının yer aldığı tarihi kıyı, eğlence ve dinlenme faaliyetlerini içeren rekreasyonel kıyı, konut kullanımının egemen olduğu yerleşim ağırlıklı kıyı, ticari faaliyetlerin yoğunlaştığı, liman, tersane gibi yapıların yer aldığı endüstriyel kıyı ve birden fazla farklı kullanımın yer aldığı karma kıyı olmuştur.

Yenilenen kıyı alanlarındaki tasarım stratejileri Charleston kıyı düzenlemesi, Cidde Kornışı kıyı düzenlemesi, Barcelona Benidorm kıyı düzenlemesi üzerinden incelenmiştir.

3.4.1.1. Charleston kıyı düzenlemesi

Charleston Waterfront Park kıyı projesi, ABD'nin Güney Carolina eyaletinde, özel sektör-kamu ortaklığında Sasaki Associates adındaki özel bir firma tarafından gerçekleştirilmiş ve 1990 yılında tamamlanmış bir kıyı dönüşüm projesidir. Bu proje kamusal kullanım olanağı sunmayan kıyı alanının yenilenerek çevresel, sosyal ve ekonomik anlamda sürdürülebilirliği sağlamayı, kıyının kent ve kullanıcı ile arasındaki ilişkiyi güçlendirmeyi hedeflemiştir (URL2).

Diğer bir hedef ise kentin sahip olduğu ruhun kaybolmaması için yapılacak dönüşümlerde tuzlu ve bataklık bir alan içeren kıyının tarihi, kültürel, coğrafi önemini ortaya çıkarmak, deniz ekolojisini korumak ve geliştirmektir (İnceoğlu, 2018). Bu hedefler doğrultusunda, bataklık bölgesinde araç park alanı haline gelen, âtıl bir iskelenin yer aldığı kıyı alanının kamusal kullanım sağlayacak şekilde yeniden düzenlendiği görülmektedir (Şekil 3.3).

Şekil 3.3. Charleston Waterfront Park solda eski durumu, sağda yeni yapılan düzenleme (URL3)

Bu kıyı parkının kentteki farklı kültürel yapıdaki insanların tümüne hitap etmesi ve kullanılabilir olması da projedeki önemli çıkış noktalarından biri olmuştur (URL2). Yapılan düzenlemede gezinti yolları, dinlenme iskeleleri, gölgeleme elemanları, sessiz bahçe olarak adlandırılan özel alanlar, oturma duvarları, salıncaklar, banklar, çeşmeler, çeşitli balık tutma noktaları ve geniş bir çim alanlar yer almıştır (URL4). Charleston Waterfront Park kıyı kullanımından örnekler Şekil 3.4' de verilmiştir.

Şekil 3.4. Charleston Waterfront Park kıyı kullanımından örnekler (URL4)

Bu düzenlemedeki diğer bir tasarım yaklaşımı ise kent ve kıyı arasındaki ilişkilerin kurulması amacıyla kıyı ile ilişkilenen kentsel dokudan fiziksel ve görsel bağlantıların oluşturulması, parkın kentin bir uzantısı haline gelmesi ve deneyim zenginliği oluşturmaktır. Böylece kentten kıyıya bağlanan koridorlar ile kıyıya erişim

hem fiziksel hem de görsel olarak sağlanmıştır. Ayrıca kıyıdan kaldırılan otopark alanları için kıyı gerisinde düzenleme yapılmış ve önerilen iki otopark alanının kıyı ile güçlü şekilde entegrasyonunun sağlanması hedeflenmiştir.

“Charleston Waterfront Park” projesi eski kentin ruhunu yakalayan yeni bir kamusal park tasarımı ile bulunduğu çevreye kamusal ve yer hissi kazandırmıştır (İnceoğlu, 2018). Ayrıca kentte önemli bir kamusal alan olmanın yanı sıra, emlak ve turizm değerleri yükselmesiyle bölgenin ekonomik durumunun iyileşmesinde de önemli bir rol oynamıştır. Bu kıyı parkı, hem doğal çevreyi korumaya ve restore etmeye yönelik yaklaşımlar ile kıyının tarihi, kültürel, coğrafi öneminin ortaya çıkarılması, hem sosyal kaygılara yönelik tasarım yaklaşımları, hem de kıyıya erişimi güçlendiren bağlantılar ve kıyı gerisi ile entegrasyonun göz önüne alınarak yapılmış olan düzenlemeler ile pek çok ödüle (American Society of Landscape Architects, Landmark Award, American Society of Landscape Architects, Honor Award, American Association of Nurserymen, National Landscape Award, The Waterfront Center, Excellence on the Waterfront Awards, Top Honor Award, Boston Society of Landscape Architects, Design Award, Presidential Design Awards, Federal Design Achievement Award, The Waterfront Center, Excellence on the Waterfront Awards, Honor Award) layık görülmüştür.

3.4.1.2. Cidde Kornışı kıyı düzenlemesi

“Cidde Kornışı” projesi, Cidde kentinde KLA Kamphans Landscape Architecture tarafından tasarlanmıştır. Cidde kenti yaklaşık 110 kilometrelik bir sahil şeridinde sahiptir. Bu alanın yarısı sahil yolu ile halkın erişimine açıktır. İskele ve liman tesisleri güneye doğru uzanırken sahil ise kuzey yönünde gelişim göstermiştir. Cidde kuzey sahilinde halkın kıyıya erişiminin kısıtlı olması, kıyıda yer alan turizm amacıyla kullanılan yapıların sahile erişimi engellemesi gibi sebepler, kıyının kamusal kullanımlarla düzenlenerek yeniden geliştirilmesi ihtiyacını doğurmuştur. Projenin amacı, kent ve kıyı arasındaki ilişkileri güçlendirmek, mevcut kültürel varlıkların yeni vizyonlar ile tekrar kullanımını sağlamak, turistler ve kent sakinleri için kaliteli ve eğlenceli zaman geçirebilecekleri güvenli mekanlar yaratmak, her yaştan ve her kültürden insana hitap edecek tasarım önerileri sunarak kamusal kullanımı desteklemektir (Mostafa, 2017). Proje 10km’lik kesintisiz yaya promenade, teleferik istasyonları, mağaza, restoran, eğlence mekanları, plazalar, festival alanı, anıtsal su

çeşmesi, gölgeleme elemanları, gözetleme kuleleri, yat limanı, iskeleler, umumi tuvaletler ve taksi durakları içermektedir (URL5).

Kıyı kentsel tasarım projesi dört ana zondan oluşmaktadır. Bunlar kuzey sahil zone, orta sahil zone, güney sahil zone ve açık hava müzesidir. Kuzey sahil zone beş aşamada geliştirilecek iki kısımdan oluşmaktadır. İlk kısım; su parkı, kum plajı, yat limanı, açık hava tiyatrosu, park, açık hava restoranları, çocuk oyun alanları, aile için eğlence alanları ve diğer oyun alanlarını içerir. Kuzey korniş zone kıyı tasarım uygulaması Mayıs 2011’de başlamış ve Ağustos 2012’de tamamlanmıştır. İkinci kısım ise; yeşil alanlar, yaya promenadı, yüzme amaçlı plaj, kamusal tuvalet, gözlem kulesi, liman taksisi, dekoratif heykeller ve iskele noktaları içerir (Mostafa, 2017). Kuzey Korniş’ne ilişkin görseller Şekil 3.5’te verilmiştir.

Şekil 3.5. Cidde Kuzey Kornişinden görüntüler (URL6)

3,6 km uzunluğundaki orta sahil zone ise, 2011 yılında yapımı başlanıp 2013 yılında tamamlanmıştır. Orta Korniş sahil zone, yürüyüş yolları, bitkilendirmeler, aydınlatma elemanları, çeşmeler, 800 araçlık otopark alanı gibi çeşitli özellikteki düzenlemeleri içermektedir (Mostafa, 2017) (Şekil 3.6).

Şekil 3.6. Cidde Orta Kornişinden görüntüler (Mostafa, 2017)

Güney Korniş sahil zone ise diğer kıyı zonlarından farklı bir görünüm sergilemektedir. Bu kısım ziyaretçiler için bir çekim noktası özelliğindedir (Mostafa, 2017) Topografyanın yere özgü özelliklerini yansıtan bu kıyı zone kıyıda farklı bir kullanım oluşturmakta, kıyıya görsel çeşitlilik kazandırmaktadır (Şekil 3.7).

Şekil 3.7. Cidde Güney Kornişinden görüntüler (Mostafa, 2017)

Açık hava müzesi olarak tanımlanan zone ise, 7000m² alana sahip olup, dünyanın en büyük açık hava müzelerinden biri olma özelliğini göstermektedir. Bu alanda birçok sanatçı ve heykeltıraşın eserlerinin sergilenmekte, bu alan kıyıya artistik bir dokunuş katmaktadır (Mostafa, 2017). Bu alana ilişkin görseller Şekil 3.8’de verilmektedir.

Şekil 3.8. Açık Hava Müzesi olarak tasarlanmış alandan görüntüler (Mostafa, 2017)

Cidde kıyı alanı için tasarlanan ve uygulanan bu yeni mekansal düzenlemeler ile Cidde kıyı kornişinde yeni destinasyonlar yaratılmış, halkın kıyıya erişimi sağlanmış, kıyının kamusal kullanımı artırılmıştır. Kıyının özelliklerine göre ayrılmış farklı zonlarda gerçekleştirilen tasarım uygulamaları, kıyının sahip olduğu potansiyelin doğru bir şekilde değerlendirilmesi ve mevcut doğal çevre özelliklerinin bozulmadan, önerilen kullanımlar ile başarılı bir mekân haline getirilmesi sağlanmıştır.

3.4.1.3. Benidorm West Beach kıyı düzenlemesi

Benidorm West Beach kıyı düzenlenmesi, İspanya’da Barcelona kentinde uygulanmış bir kıyı promenadı tasarımıdır. Benidorm, son 20 yılda kentsel ve ekonomik büyüme ile turizm endüstrisinin yükselişiyle birlikte yılın belli zamanlarında yüksek nüfus yoğunluklu bir şehir haline gelmiştir. Bu nedenle, kıyı kesiminde trafik yoğunluğu, drenaj sorunları ve sahile erişim sorunları noktasında çözüme ulaşabilmek amacıyla bir yarışma düzenlenmiştir (URL7). OAB (Office of Architecture in Barcelona) tarafından önerilen proje yarışmada özel mansiyon ödülü alarak uygulanmaya başlamış ve yapımı 2009 yılında tamamlanmıştır (URL8). 1,5 km uzunluğundaki West Beach kıyı alanı için yapılan tasarımda bu alanı benzer yerlerden ayıran tanımlayıcı bir unsur yaratmak hedeflenmiş, canlı renk seçimi ve dinamik kıvrımlı formu ile burayı ziyaret edenler için çekici bir kıyı mekânı oluşturmak istenmiştir (URL9) (Şekil 3.9).

Şekil 3.9. Barcelona Benidorm West Beach’in tarihsel süreçte değişimi ve gelişimi (Toledo ve diğ., 2022)

Tasarım kararları arasında farklı aktivite için elverişli bir kıyı şeridi oluşturmak, yağmur suyunun doğal akışını çözecek, toplayıcıların ve altyapı ağlarının desteklenmesine izin verecek, mimari engelleri ortadan kaldıracak, sahili yer altı otoparkına bağlayacak düzenlemelerle kent ve sahil arasında karmaşık bir geçiş şeridi oluşturmak olmuştur (URL10). Bu şerit, bir sınır/sınır çizgisi olarak değil bu geçişi geçirgen kılan bir ara mekân, yapay ve doğal olanı bütünleştiren yeni bir form olarak

tasarlanmıştır (URL11). Gezinti yolunun yüzeyleri kesişmekte, kot değiştirmekte, kum alanı işgal etmeden kullanım sağlamaktadır (URL7). Yol kotu, dinlenme ve dolaşım ihtiyacını daha geniş alanda sağlamak amacıyla kumsala doğru uzanan, kumsalı işgal etmeyen doğal dalga formunu hatırlatan renkli ve dinamik iç bükey ve dış bükey kıvrımları içermektedir. Yol boyunca yaya dolaşımı kesintisiz olarak sağlanmakta, kumsala çeşitli noktalardan erişim sağlanmasına olanak tanımaktadır. Kumsal seviyesindeki kıvrımlar ise koşucular ve plaja gelen kullanıcılar için bir yürüyüş parkuru niteliğindedir. Üstte kumsala doğru uzanan kıvrımlar, alt kottaki gezinti yoluna gölge bir alan sağlamaktadır (URL9). Kıyı promenatına ilişkin belirtilen tasarım özellikleri ve promenatın farklı kotlardaki kullanımı Şekil 3.10'da verilmiştir.

Şekil 3.10. Benidorm West Beach Promenadı farklı kotlardaki kullanım özellikleri (URL10), (URL12)

Üst kotta yer alan gezinti alanının rengi kıyı boyunca değişim göstermektedir. Bu renk kullanımı aynı zamanda kullanıcıların sahilin neresinde bulunduklarını belirlemede de yardımcı olmaktadır. Aynı zamanda bu renklerin sıcak bir iklim görülen İspanya için güneşi yansıttığı ve serinletici bir etkiye sahip olduğu da söylenmektedir (URL13) (Şekil 3.11).

Şekil 3.11. Benidorm West Beach Promenadı farklı renklerdeki gezinti alanından görüntüler (URL12)

Proje için özel geliştirilmiş olan renkli seramik karolar, renk solmasına, lekeye, ömür boyu aşınma ve yıpranmaya karşı dayanıklı yenilikçi ve yüksek teknoloji ürünü

bir malzemedir. Korkuluklar paslanmaz çelikten, banklar ise ahşaptan yapılmıştır. Gezinti alanı üzerindeki tüm öğeler kompozisyonu bozmamak amacıyla oldukça minimalist biçimlerde tasarlanmıştır. Bitki örtüsü de katmanlarda tasarıma dahil edilerek yapıya önemli bir canlı öge şeklinde eklenmektedir. Proje için kullanılan tüm malzemelerin az bakım gerektiren sürdürülebilir malzeme olmasına dikkat edilmiştir. Bütüncül olarak kıyıdaki bu tasarımın uygulanmasında ise ahşap kalıp sistemi ve betonarme kullanılmıştır (URL13).

Proje, 2006 ASPRIMA Ödüllerinde en iyi turizm gelişiminde birincilik ödülü, ASCER tarafından düzenlenen Seramik Mimarlık Ödülleri'nde birincilik ödülü, 2010 Avrupa Kentsel Kamusal Alan Ödülü'nde özel mansiyon, 2010 Award A plus ödüllerinde en iyi kamusal alan mimarisi ve altyapı için birincilik ödülü, CEMEX Yapı ödüllerinde altyapı ve planlama kategorisinde birincilik, uluslararası sürdürülebilirlik kategorisinde ikincilik, uluslararası erişilebilirlik kategorisinde ise üçüncülük ödülü almıştır. 2018 yılında ASPRIMA-SIMA ödüllerinde en iyi kentsel yenileme girişimi olarak seçilmiştir. Bu ödüller gibi daha pek çok ödüle de layık görülmüştür (URL11).

3.4.2. Türkiye'den kentsel kıyı tasarım örnekleri

Türkiye, üç tarafı denizlerle çevrili olması nedeniyle uzun bir kıyı şeridine sahiptir. Ülkemizde iklim, yer şekilleri, jeolojik yapı, dağların uzanım şekilleri gibi etkililerle farklı kıyı tipleri ve kıyı kullanımları mevcuttur. Türkiye'de kıyıların sahip olduğu bu zenginlik ise ülkemizde kıyıların ayrı bir öneme sahip olmasını da beraberinde getirmektedir.

Türkiye'de 1990 yılı sonrasında kıyının kamusal bir alan olarak değerinin kavranmasıyla birlikte kıyıların sahip olduğu bu potansiyelleri değerlendirmek ve sorunları ortadan kaldırmak amacıyla kıyılara özgü planlama ve tasarım yaklaşımları önem kazanmaya başlamıştır. Özellikle 2000 yılı sonrasında, kentsel tasarım kavramıyla başarılı kentsel/kamusal mekanlar elde etme yaklaşımı da kıyıların yenilenmesi talebini doğurmuştur. Kıyının kent için ortak buluşma, dinlenme, vakit geçirme alanları olarak her saat ve her mevsim etkin bir şekilde kullanımının sağlanmasının vurgulanması ve kentle kurduğu ilişkinin güçlendirilmesi gibi fikirler önem kazanmıştır. 2010 yılı sonrasında belediyelerin, kıyıları daha nitelikli hale getirmek, kamusal kullanımını artırmak, kıyıların kent ve kullanıcı ile ilişkisini güçlendirmek gibi amaçlar ile kıyı tasarım yarışmaları açtığı, kıyıların bir tasarım yaklaşımı çerçevesinde tasarlandığı

görülmeye başlamıştır. Ayrıca kamu-özel ortaklığında da kıyılarda tasarım uygulamalarının gerçekleştirildiği görülmektedir.

Bu çalışma kapsamında bir tasarım stratejisi çerçevesinde tasarlanan İzmir Kıyı Düzenlemesi, Ordu Rüsumat Sahili Kıyı Düzenlemesi, İzmir-Narlidere Kıyı Düzenlemesi örnek olarak incelenmiştir.

3.5.2.1. İzmir kıyı düzenlemesi

İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından İzmir-deniz projesi kapsamında geliştirilen İzmir kıyı tasarım projesi, Mavişehir'den İnciraltı'na kadar uzanan 40km'lik kıyı alanında, farklı tasarımcı ve uygulamacıların iş birliği ile gerçekleştirilmiştir. Bu kıyı projesinde temel amaç kentlinin gündelik yaşamı içerisinde denizle ilişkisini çok yönlü geliştirilmesi olmuştur. Ayrıca konut dışı yaşamın korunması ve zenginleştirilmesiyle, mekâna “yer” olma niteliğinin kazandırılarak kent kimliğine katkıda bulunulması hedeflenmiştir (URL14).

Projenin en önemli yönlerinden biri de tasarımların katılımcı planlama anlayışı ile halkın görüşleri alınarak gerçekleşiyor olması ve demokratik bir yaklaşım içermesidir (Tekeli, 2021). Halkın görüşleri anketler yoluyla alınmış ve kıyının mekansal kalite ve kullanım açısından yetersiz kaldığı bölgeler İzmirliilerin isteyeceği ve onaylayacağı biçimde düzenlenmiştir (Doğan, 2020). Yapılan anketlerle, kıyı bölgelerindeki sosyo-ekonomik, demografik yapının tespiti, kıyı mekanının kullanım özellikleri, kıyı mekanındaki kullanıcı davranışları, kıyıların fiziksel özelliklerinin kullanıcılar tarafından nasıl değerlendirildiği, kullanıcıların mekânın psikolojik etkileri açısından doyumu tespit edilmiştir.

Denizle ilişki kurma temel hedefi doğrultusunda üç temel tasarım yaklaşımı konusu söz konusu olmuştur. Bunlardan ilki İzmir kenti için bir amfiteatro niteliğinde olan iç körfezin bir gösteri mekânı olarak tasarlanmasıdır. İkincisi, Mavişehir'den İnciraltı'na kadar uzanan sahil bandının özel kullanıma konu olmadan, kıyı kullanımlarına yeni tasarımlar ile düzenlemeler getirilmesidir. Üçüncüsü ise büyüyen ve yamaçlara tırmanan bu kentte yaşayan herkesin her gün kıyıya inerek ilişki kuramaması nedeniyle bu kişiler için denizle görsel ilişki kurmaya olanak sağlayacak kent terasları ve balkonların oluşturulmasıdır (URL14).

İkinci hedef doğrultusunda kıyı tasarım projesi, Mavişehir'den İnciraltı Kent Ormanı'na kadar 40km'lik sahil şeridini yeniden düzenlenmesini kapsamaktadır. Kıyı,

Mavişehir-Alaybey, Alaybey-Alsancak Limanı, Alsancak Limanı-Konak İskelesi ve Konak İskelesi ve İnciraltı bölümü olarak dört bölgeye ayrılmıştır. İç körfez ise bir gösteri mekânı olarak düşünülmüş ve beşinci bölge olarak tanımlanmıştır (Tekeli, 2021). Ayrıca, tasarımda homojenliğin sağlanması ve yere özgü doğru tasarım stratejilerinin gerçekleştirilmesi hedefiyle, kıyı gerisinde yer alan kullanım türleri, bağlantılar, odaklar analiz edilerek bölgeler kendi içinde alt bölgelere ayrılmıştır (Şekil 3.12).

Şekil 3.12. İzmir kıyı düzenlemesi kapsamında tasarımın gerçekleştirileceği kıyı bölgeleri (URL14)

Her ne kadar kıyının farklı alt bölgelerinde ayrı tasarım stratejileri uygulanmış olsa da tasarımı yönlendirecek temel ilkeler ortaya konulmuştur. Bu ilkeler ile;

- Farklı yaş grubu ve sosyal kesimler gözetilerek tasarlanan gölgelikler, dinlenme alanları, aktivite cepleri, telefon-internet çekim noktaları, kiosklar, çeşmeler ile kıyının kullanışlı hale getirilmesi,
- Denize açılan kesintisiz yaya yolları ve bakı noktaları ile deniz-insan ilişkisini yeniden kurgulanıp, güçlendirilmesi,
- Çok işlevli ve programlanabilir mekansal çözümler ile kıyının kentin sosyal ve kültürel yaşamında yer tutmasının sağlanması,
- Kentsel estetiğin geliştirilmesi amacıyla tasarım kalitesi yüksek kent mobilyaları, heykel, enstalasyon sergilemeleri, sanat etkinliklerinin yoğunlaşacağı ve sergilenebileceği platformlar geliştirilmesi semtlere özel semboller oluşturulması

- İzmir'in görsel imajını zenginleştirecek kamusal seyir terasları gibi önerilerin geliştirilmesi
- Kıyıyı kullanıcı için cazip hale getirecek etkinliklerin ve aktivitelerin tasarlanması ve buna ilişkin öneriler sunulması,
- Kıyı ve iç bölgeler ile görsel ve işlevsel ilişkinin kurulması, gerektiği takdirde kıyı bandına cephe veren mevcut binaların cephelerine yönelik öneriler geliştirilmesi,
- Kıyıda deneyimlenebilir bir mekân-aktivite bütünlüğünün sağlanması
- Kullanılabilir durumdaki yapı stoğunun yeniden işlevlendirilmesi, tarihi ve doğal değerlerin korunması, viyadükler gibi âtıl alanların yeniden kullanımına yönelik öneriler geliştirilmesi,
- Yaya-taşıt ilişkisinin yeniden düzenlenerek kirliliği azaltmaya yönelik önlemler geliştirmenin yanı sıra bisiklet kullanımı gibi alternatif ulaşım türlerinin kullanıma elverişli hale getirilmesi, teleferik, yürüyen merdiven, füniküler gibi ulaşım önerilerinin tasarıma dahil olması
- Kıyıda halkın etkin ve konforlu erişimini artırmak amacıyla toplu taşıma durak ve istasyonlarının artırılması, diğer ulaşım araçlarıyla entegrasyonu sağlayacak çözüm önerileri ve mekansal düzenlemelerin yapılması,
- Ekolojik prensiplerin göz önünde bulundurulması ve altyapı detaylarının geliştirilmesi
- Kıyıdaki aydınlatma elemanlarının verimlilik, konum ve yarattığı etki göz önüne alınarak güvenli dolaşımı sağlayacak şekilde tasarlanması
- Tüm bu ilkelerin yanı sıra tasarım sürecinde halkla etkileşimi sağlama ve halkı tasarım sürecine dahil etmeye yarayacak araçların geliştirilmesi,
- Tüm bu müdahalelerde kıyı mevzuatının hükümlerine uygunluk sağlanması hedeflenmiştir (URL14).

Tasarıma ilişkin bu stratejiler bölgeler özelinde incelendiğinde, Mavişehir-Alaybey Tersanesi arasında kıyıda çok büyük sorunların olmadığı tespit edilmiş ancak kullanıcıların kıyıda aktivitelerin artırılması, yeme içme alanlarının artırılması ve mekansal iyileştirmeler yapılarak mekan kalitesinin artırılması anlamında beklentileri olduğu görülmüştür (URL14). Bu bölgede mevcut kıyı kullanım kültürünü geliştirmek, kamusal kullanımı artırmak gibi amaçlar doğrultusunda mekansal öneriler

geliştirilmiş, düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemeler; rekreasyon alanlarının, yaya ve bisiklet yollarının, mevcut spor alanlarının yenilenmesinin yanı sıra kıyıda sosyal etkileşimi artırmaya ve aktivite çeşitliliği yaratmaya yönelik kaykay parkı, yaya köprüsü ve günbatımı terası, dere üstünde yüzey platformların tasarımı, deniz basamakları, amfi ve seyir terasları gibi farklı kullanımları da içermiştir. Kıyı tasarım projesi kapsamında uygulanan Kaykay Pisti ve Günbatımı köprüsü kullanım yoğunluğu oldukça yüksek mekanlar olmuştur (Şekil 3.13).

Şekil 3.13. Bostanlı kıyı düzenlemesi, solda Kaykay Pisti(URL15), sağda yaya köprüsü ve günbatımı terası (URL16)

İkinci bölge olarak tanımlanan alan ise Alaybey Tersanesi ve Alsancak Limanı arasındadır. Bu bölge, ulaşım akslarının yoğun olarak geçtiği, mekansal bölünmelerin oldukça fazla olduğu kıyı alanıdır. Yapılan araştırmalar ile bu kıyı alanı kamusal kullanım açısından yetersiz, güvenlik problemlerinin yaşandığı, temel konfor olanakları bakımından sorunlu, memnuniyetin en düşük olduğu bölge olarak tespit edilmiştir (URL14). Bu doğrultuda yapılan müdahaleler diğer kıyı bölgelerine göre daha büyük kapsamlı olmuş ve büyük ölçekli dönüşümler gerçekleştirilmiştir. En önemli sorun olarak ise kıyının kent ve kullanıcı ile bütünleşemiyor olması durumu olmuştur. Dolayısıyla, halkın kıyıya erişimini sağlayacak, denizle kurulan ilişkiyi güçlendirecek tasarım yaklaşımlarına yer verilmiştir. Bu duruma yönelik kıyı ve kıyı art alanı arasında köprüler tasarlanmış, asansörler düzenlenmiştir. Birinci bölgeden kesintisiz olarak devam eden bisiklet yolları, bu bölgede de sürdürülerek Alsancak’a kesintisiz bir şekilde bağlanmıştır. Denizle daha yakından ilişki kurabilmek ve kıyı kullanımlarını çeşitlendirmek adına rekreatif alan düzenlemeleri yapılmıştır. Ayrıca bu bölgede kıyı alanının eski kullanım biçimini canlandırmak amacıyla kumsal alan tasarlanmıştır. Bayraklı bölgesinde uygulanan bu düzenlemeler Şekil 3.14’te verilmiştir.

Şekil 3.14. Bayraklı kıyı düzenlemesi, solda yeşil alan düzenlemesi (URL17), sağda sahil düzenlemesi (URL18)

Üçüncü bölge ise Alsancak Limanı ve Konak İskelesi arasında kalan alandır. Bu bölgede Alsancak Limanı ve Cumhuriyet Meydanı arasında kalan alan “kordon” denilince ilk akla gelen bir alt bölge olarak hafızalarda yer etmektedir. İzmir’in en önemli kamusal mekanlarından biri olarak yalnızca kentlinin değil, yerli ve yabancı turistlerin de İzmir’e geldiğinde ilk uğradığı yer olarak öne çıkan bu kıyı alanı geniş yeşil alanların yanı sıra, eğlence, alışveriş ve kültür merkezi gibi kullanımları barındırmaktadır.

Bu kıyı bölgesinin kent imajı açısından taşıdığı önemin tespit edilmesi ve kullanıcıların bu bölgede yer duygusunun yüksek olması buradaki tasarım probleminin daha dikkatli olarak ele alınmasını gerekli kılmıştır. Özellikle kordon olarak tanımlanan bölgedeki temel hedef mevcut kullanımlara zarar vermeden kıyıdaki mekân kalitesinin iyileştirilmesidir. Alsancak Limanı ve Cumhuriyet Meydanı arasındaki bölgenin tematik yeşil koridor şeklinde düzenlenmesi, Cumhuriyet Meydanı’nın su ve ışık öğeleri ile yeniden tanımlanması, yeşil, su ve sert peyzajın denge alanı olarak 4 mevsim yaşayan peyzaj olarak düzenlenmiştir. Meydanın önündeki deniz alanının denizden kullanımını artıracak şekilde çeşitli etkinliklerin de gerçekleşebildiği bir deniz meydanı olarak tasarlanması hedeflenmiştir. Bu bölgede yer alan Pasaport bölgesinde eski silüeti canlandırmak amacıyla iki farklı marina tasarımının gerçekleştirilmesi amaçlanmıştır. Pasaport ve Konak Köprülü Kavşağı arasında kalan bölgede ise açık yeşil alanlar ile deniz ve kıyı ilişkisini güçlendirecek, denizle kurulan görsel ilişkiyi güçlendirecek tasarım yaklaşımları benimsenmiştir (Şekil 3.15) (URL19).

Şekil 3.15. Konak kıyı düzenlemesi çim amfi (URL20)

Dördüncü bölge olarak tanımlanan Konak İskelesi ve Yeni Kale arası kıyı alanı kıyı tasarımının son bölgesidir. Bu kıyı alanı Konak Köprülü Kavşağı ve Üçkuyular İskelesi ile Üçkuyular İskelesi ve Yeni Kale arası olarak iki alt bölgede iki farklı tasarım yaklaşımı içermiştir.

Üçkuyular İskelesine kadar olan bölüm yoğun bir konut dokusuna sahip, kıyının ise yürüyüş, koşu, bisiklet binme gibi amaçlar ile kullanıldığı, kentli açısından “yer” özelliği kazanmış kıyı alanlarından biri olmuştur. Bu bölgedeki en büyük sorun kıyı ve gerisi arasındaki ilişkinin geniş ve hızlı araç yolu ile kesiliyor olması ve bundan dolayı denizle ilişki kurulmasının zorlaşmasıdır. Kıyının bu bölümünde kullanıcıların sahile erişimini kolaylaştıracak çözümlerin geliştirilmesi birincil hedef olmuştur. Göztepe araç yolu yer altına alınarak Karantina Meydanı düzenlenmiştir. Bu meydan tümüyle kıyı ile bütünleşmiş ve kıyıda bir odak noktası niteliği kazanmıştır. Meydanda gösteri alanları, dinlenme alanları, çocuk oyun alanları, bisiklet ve yaya yolları, su oyun alanları yer almıştır (Şekil 3.16).

Şekil 3.16. Göztepe Karantina Meydanı (URL21)

Ayrıca bu bölgedeki denize bakan cephelerdeki kötü yapı kalitesi de bu bölgedeki diğer bir olumsuz durumdur. Bu bağlamda cephelerin düzenlenmesi amacıyla tasarım rehberleri hazırlanması önerilmiştir. Kıyıda mekân kalitesini arttırmak amacıyla yeşil alanlar düzenlenmiş, bitki terasları, su elemanları, gölgelikler ve oturma alanları, tuvaletler, kiosklar, aydınlatmalar tasarlanmıştır. Kıyı kullanımını zenginleştirmek ve deniz ile kurulan ilişkiyi artırmak amacıyla kıyıda seyir amfileri, yeni ahşap iskeleler düzenlenmiştir. Ayrıca özel kıyı mobilyaları tasarlanmış ve su ile kurulan temasın artırılması amaçlanmıştır (Şekil 3.17).

Şekil 3.17. Kıyı için özel tasarlanmış kent mobilyası ve kıyı alanından görünüm (URL22)

Üçkuyular vapur İskelesi'nden Yeni Kale'ye kadar olan son alt bölgede ise Kent ormanı, piknik alanları, balık lokantaları, balıkçı barınakları, kafe-restoranlar gibi günübirlik tesis alanları yer almaktadır (Şekil 3.18). Piknik masalarının yenilenmesi, spor oyun aletlerinin yenilenmesi, çocuk oyun alanlarının düzenlenmesi, aktivitelerin geliştirilmesi bu bölgeye ilişkin kullanıcıların beklentileri arasında olmuştur (URL14).

3.18. İzmir - İnciraltı Kent Ormanı (URL23)

3.5.2.2. Ordu Rüsumat Sahili kıyı düzenlemesi

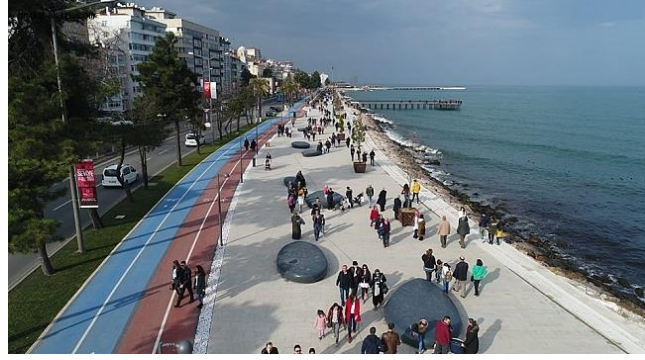
Ordu kent merkezinde yer alan Rüsumat Sahili, Kurtuluş Savaşı'nda mücadele eden Rüsumat Gemisi ve Ordu halkının hikayesini içine alan bir yaklaşımla hafıza mekânı olarak tasarlanmıştır. Tasarımı Caps. Ofis tarafından tasarlanan bu kıyı düzenlemesindeki temel hedef sosyal bir yaşam alanı olarak halkın aktif kullanımıyla canlanacak aynı zamanda kolektif belleği oluşturacak kamusal bir mekân oluşturmak olmuştur. Kıyı tasarımı bisiklet yollarını, oturma-dinlenme alanlarını, yeşil alanları, yürüyüş ve koşu parkurlarını, toplanma meydanı gibi mekansal çözümleri içermiştir. Ayrıca sahil boyunca kıyı alanının tasarımında işlevsel kullanıma uygun kentsel donatı elemanları yer almıştır.

Kıyı mekânı tasarımı 31.000 m2 alanda ve beş alt bölümde gerçekleştirilmiştir. Birinci bölüm kentin geçmişinin hatırlanmasını ve bağ kurulmasını amaçlamaktadır. Bu amaçla Kurtuluş Savaşı sırasında cephaneye taşıyan Rüsumat gemisi ve Ordu halkının ortak mücadelesi bir kolektif bellek olarak sahilde yaşatılmak istenmiştir. İkinci bölüm, birinci bölümle birlikte tasarlanan anıtın yer aldığı kıyı mekanıdır. Rüsumat'ın rotası anıt ile son bulur. Alanın devamında ise Rüsumat Gemisi'nin tarihsel geçmişinin sunulduğu geçici ve kalıcı sergi alanları yer almaktadır (URL24) (Şekil 3.19).

Şekil 3.19. Ordu Rüsumat Sahili Rüsumat No:4'ün bulunduğu bölümdeki kıyı düzenlemesi (URL25)

Üçüncü bölüm, kent parkı olarak tasarlanmıştır. Bu park farklı peyzaj karakterlerine sahip olup, her yaştan kullanıcının bu mekâna dahil olabileceği niteliğe sahiptir. Dördüncü bölümde kıyı boyunca devam eden basamaklar ile kıyı kullanımının vurgulandığı görülmektedir. Kıyının bu bölümünde farklı kotlardaki çözümler ve farklı oturma seçenekleri sunan kentsel donatı elemanları ile bir kıyı odağı yaratılmıştır (URL24) (Şekil 3.20).

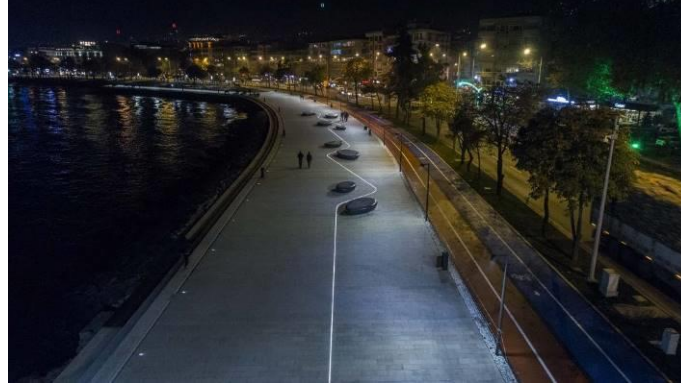
Şekil 3.20. Ordu Rüşumat Sahili kıyı düzenlenmesi (URL26)

Bu bölgede ağaç dokusu ile uzun süreli kullanımda konforlu mekanlar oluşturulması da hedeflenmiştir. Gölge mekanlar için yarı açık düzenlemelerin de kıyı mekânında yer aldığı görülmektedir (Şekil 3.21).

Şekil 3.21. Ordu Rüşumat Sahili, yarı açık mekân düzenlemeleri (URL24)

Dördüncü bölüm olarak düzenlenen kıyı bölümünde gece zeminde yer alan aydınlatma ise Rüşumat Gemisinin rotasını ifade etmiş ve halka umut olan bir ışık olarak sembolize edilmiştir. Rota üzerinde yer alan kentsel donatı elemanları Rüşumat Gemisi'nin önüne çıkan engelleri, verdiği mücadeleleri ifade etmektedir. Bu çizgisel iz etrafındaki kıyı kullanıcılar ise Rüşumat Gemisi'nin yola devam etmesini sağlayan halk olarak düşünülmüştür. Simgesel iz yolun sonunda anıta ulaşmaktadır (URL24). Dolayısıyla bu kıyı tasarımında, tarihsel belleği yaşatma fikrinin bütüncül olarak kıyı tasarımına yansıdığı görülmektedir (Şekil 3.22).

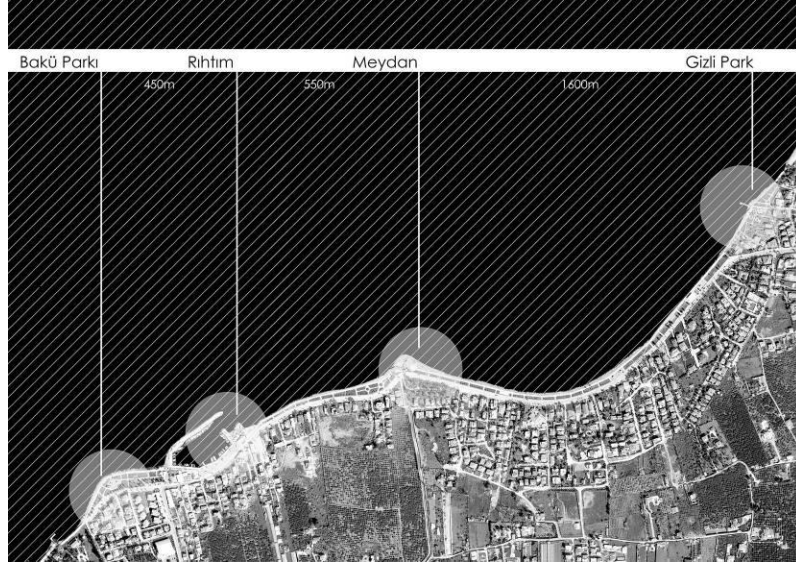
Şekil 3.22. Ordu Rüşumat Sahili, gece görünümü

Beşinci ve son bölümde ise, iskelenin yer aldığı bölümdür. Denize dik şekilde konumlanmış olan iskele kullanıcıların sahil ve tüm bu düzenleme ile görsel bir bağlantı kurmasına olanak sağlamaktadır (URL24).

3.5.2.3. Narlıdere Sahil Evleri kıyı düzenlemesi

Narlıdere Sahil Evleri kıyı düzenlemesi İzmirli'lerin sokakta yaşama alışkanlıkları göz önüne alınarak tasarlanmış, yaklaşık 2.6 km uzunluğunda kıyı boyunca 45.000m² alanda uygulanmış bir projedir. İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından projelendirilen ve uygulanan bu proje ile Sahil Evleri kıyısı kentin önemli bir çekim merkezi haline getirilmiştir.

Narlıdere sahili kıyı tasarım projesinde mevcut odaklar tespit edilmiş ve bu odakların canlandırılması hedeflenmiştir. Bakü Parkı, Rıhtım, Meydan, Gizli Park olarak belirtilen odaklar arasında kesintisiz devam eden bir promanat tasarlanmıştır (Şekil 3.23) (URL27). 3 bölümde gerçekleştirilen kıyı düzenlenmesinde iki farklı odak arasında kalan her bir alanda ise kıyı boyunca farklı kıyı kesitleri oluşturulmuş, her alan kendine özgü kullanımları barındırmıştır.

Şekil 3.23. Narlıdere Sahil Evleri Kıyı Düzenlemesi, mevcut odaklar (URL27)

Kıyı boyunca kıyının farklı bölümlerinde ahşap platformlar oluşturulmuş ve bu platformlar oturma, dinlenme, manzara izleme gibi çeşitli amaçlar ile kullanılmıştır. (Şekil 3.24). Bu platformların aynı zamanda kıyıya estetik bir görünüm kazandırdığı da görülmektedir.

Şekil 3.24. Sahilevleri kıyı düzenlemesinde farklı bölgelerde yer alan ahşap platformlar (URL27)

Kıyıdaki diğer bir tasarım fikri ise denize doğru uzanan iskelelerdir. Bu iskelelerin boyutları değişken olup, gerek üzerinde oturma, manzara izleme, su ile yakından etkileşim kurma, balık tutma gibi çeşitli aktivitelere olanak sağlamıştır (Şekil 3.25).

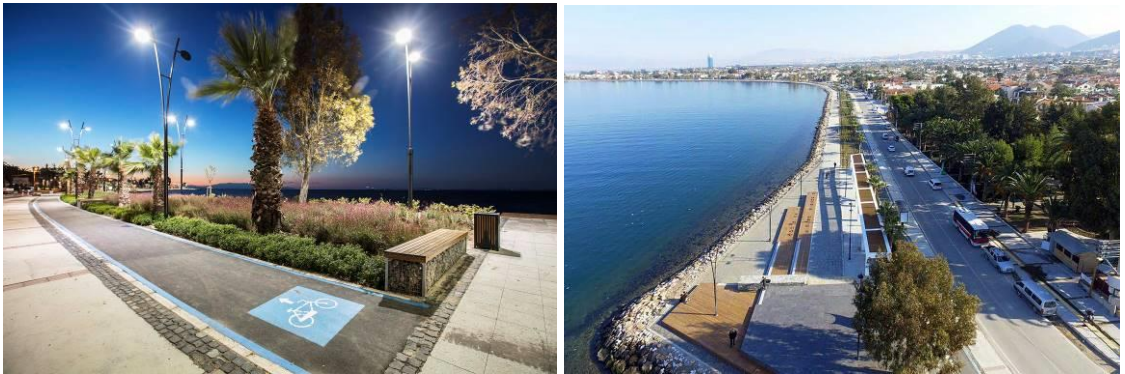
Şekil 3.25. Narlıdere Sahilevleri kıyı mekanındaki iskeleler ve sahil (URL27)

Kıyıda ahşap platformların yanı sıra açık ve yarı açık mekân düzenlemeleri ile oturma, dinlenme için düzenlemeler yapılmıştır. Yarı açık mekân düzenlemelerinin, kullanıcının gün içinde kıyıyı istenilen zaman diliminde kullanabilmesi ve konforlu vakit geçirmesi amacıyla düzenlenmiş olması önemli görülmektedir (Şekil 3.26)

Şekil 3.26. Narlıdere Sahilevleri kıyı alanındaki açık ve yarı açık mekân düzenlemeleri (URL27)

Kıyı düzenlemesinde BİSİM (İzmir Akıllı Bisiklet Kiralama Sistemi) istasyonlarına yer verilmiş ve bisiklet yollarının sürekliliği sağlanmıştır. Ayrıca kıyı boyunca yeşil bir sistemin de sürekliliğinin olduğu görülmektedir (Şekil 3.27). Yeşil alan üzerinde ise çocuk oyun alanları, çeşitli bitkisel peyzaj unsurları yer almaktadır.

Şekil 3.27. Narlıdere Sahilevleri kıyı boyunca devam eden yeşil bant ve bisiklet yolları (URL27)

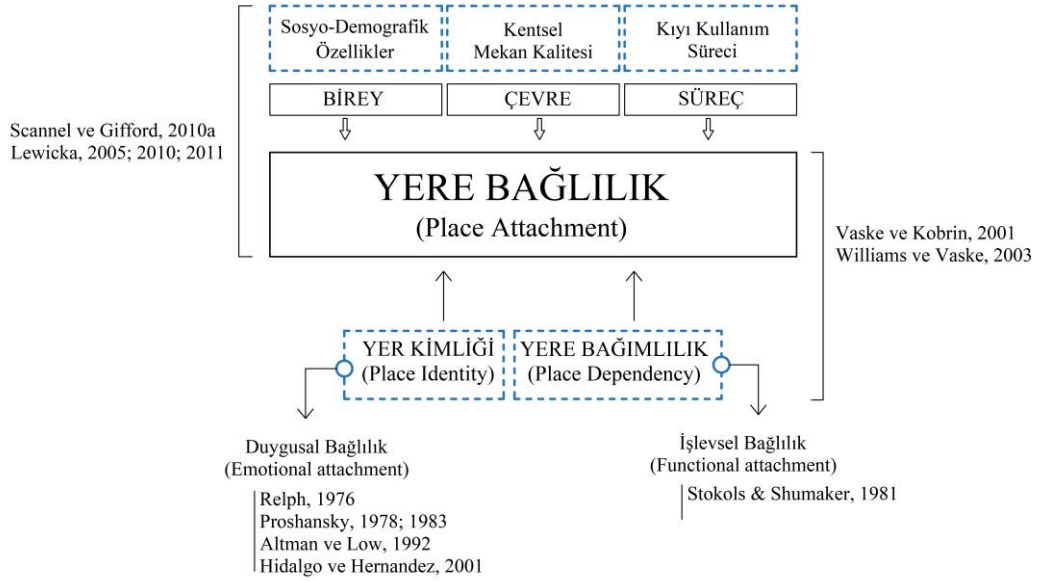
Kıyı boyunca kesintisiz olarak devam eden promenat üzerinde kıyıya erişimi sağlamaya yönelik yaya yolları yer almıştır. Bu yollar denizi dik kesen sokaklar referans alınarak planlanmış ve böylece kentsel alan ile entegrasyon sağlanması hedeflenmiştir. (Şekil 3.28).

Şekil 3.28. Kıyı mekanına erişimi kolaylaştıran yollar ve genel kıyıdan bir görünüm

4. ÇALIŞMANIN METODOLOJİSİ

Bu çalışmada, yapılan kaynak araştırmalarına dayanarak yere bağlılık kavramı birey-çevre-süreç bileşenleri ekseninde (Lewicka, 2011; Scannell ve Gifford, 2010a), yer kimliği ve yere bağlılık alt boyutlarıyla (Vaske ve Kobrin, 2001; Williams ve Vaske, 2003) incelenmektedir (Şekil 1.2). Yer kimliği, bireyin mekana karşı duygusal bağlılığını (Altman ve Low, 1992; Hidalgo ve Hernandez, 2001; Proshansky, 1978; Proshansky ve diğ., 1983; Relph, 1976), yere bağımlılık ise bireyin mekanda ihtiyaçlarının karşılanması, konfor ve güvenliğinin sağlanması ile mekan ile arasında oluşan işlevsel bağlılığı ifade etmektedir (Stokols ve Shumaker, 1981). Duygusal ve işlevsel oluşan bu bağlar ve algısal süreçte yere bağlılığın gelişiminde belirleyici olan birey-çevre-süreç bileşenleri, çalışmanın kavramsal modelinin geliştirilmesinde bir kavramsal bir altlık olmuştur (Şekil 4.1)

Şekil 4.1. Yere bağlılık kavramı çerçevesi

Kentsel kıyı alanlarında yere bağlılık ve bağlılığın oluşumunu etkileyen bileşenlerin araştırıldığı bu çalışmanın metodolojisi dört aşamadan oluşmaktadır.

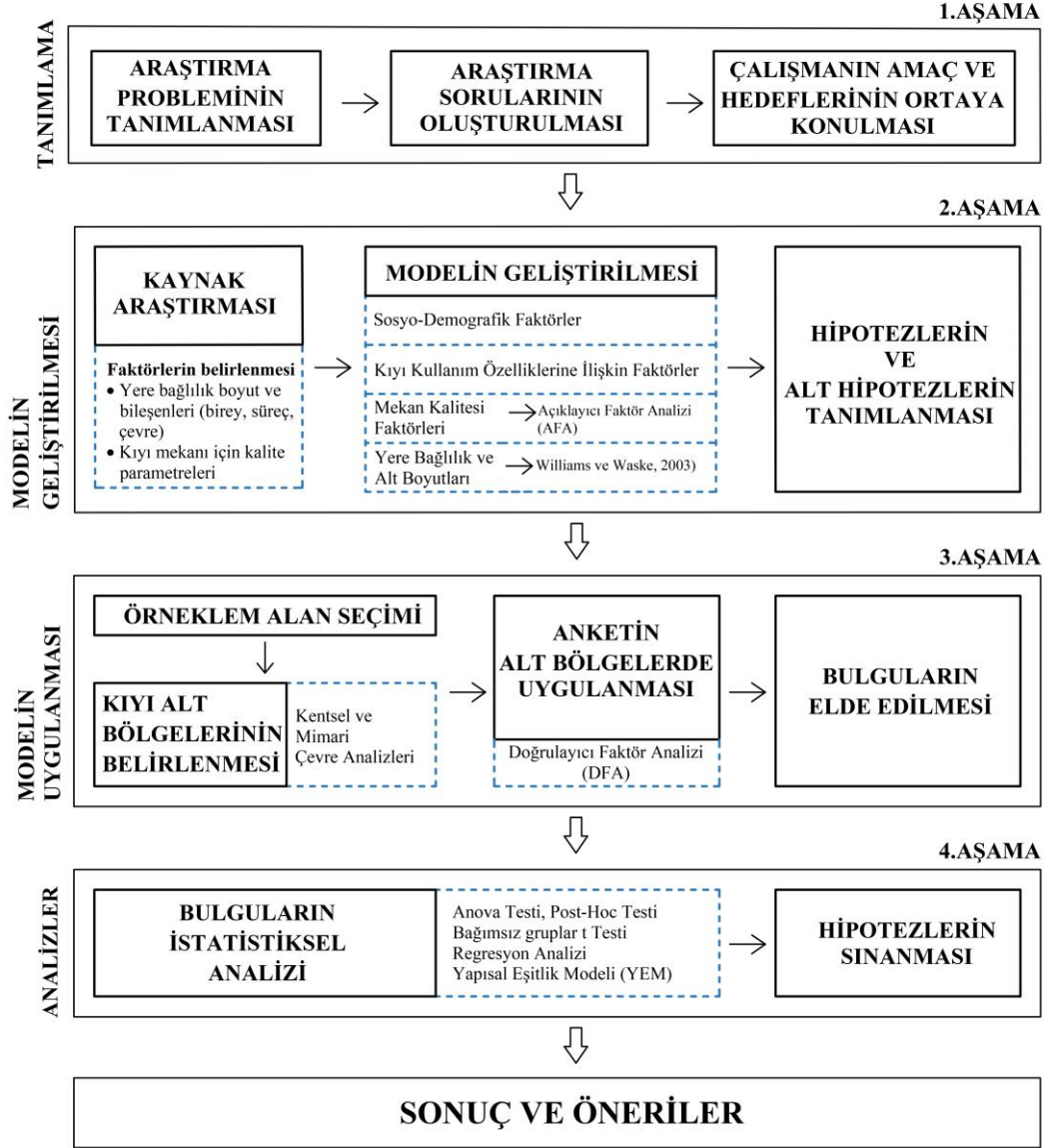
Birinci aşama (1), araştırmanın probleminin belirlendiği ve araştırma sorularının ortaya konulduğu ilk aşamadır.

İkinci aşama (2), kentsel kıyılarda yere bağlılığın gelişiminde algısal faktörlerin tespitine yönelik kavramsal modelin geliştirildiği ve hipotezlerin tanımlandığı aşamadır.

Bu kavramsal model, Erkman (1982)'ın insan-çevre ilişkisini açıkladığı algılama, kavrama ve davranış süreci temel alınarak birey, çevre ve sürece ilişkin çalışmada ele alınan faktörler çerçevesinde geliştirilmiştir. Birey faktörü sosyo-demografik özellikler bağlamında yaş, cinsiyet, meslek, eğitim düzeyi, aylık gelir, ikamet yeri ve süresi faktörlerini içerirken, süreç faktörü kıyı mekanına özgü kullanım sıklığını belirten faktörleri içermektedir. Mekan kalitesini tanımlayan faktörler, kaynak araştırmalarından elde edilen parametreler ve uzman görüşleri doğrultusunda pilot uygulama ile belirlenmiştir. Pilot çalışmadan elde edilen verilerin Açıklayıcı Faktör Analizi ile faktör yapısı belirlenmiş, bu faktör yapısını tanımlayan maddelerle 'Kentsel Kıyı Mekan Kalitesi Ölçeği' oluşturulmuştur. Yere bağlılığı ölçmek için Williams ve Vaske (2003)'ın 'The Measurement of Place Attachment: Validity and Generalizability of a Psychometric Approach' adlı çalışmasında belirtilen duygusal bağlılık(yer kimliği) ve işlevsel bağlılık (yere bağımlılık) alt boyutlarından oluşan ölçek kullanılmıştır. Modele ilişkin tüm boyut ve bileşenlerin belirlenmesinin ardından her bir faktör ile yere bağlılık ve altboyutları arasındaki ilişkiler tanımlanmıştır. Bu ilişkilerin her biri örneklem alanda yere bağlılık ile olan ilişkinin değerlendirilmesinde test edilecek olması sebebiyle hipotez olarak kabul edilmiştir.

Üçüncü aşamada (3), birey-çevre-süreç bileşenlerine oluşturulan model, örneklem alanda yerinde gözlem ve analizlerle belirlenen kıyının farklı nitelikteki alt bölgelerinde anket aracılığı ile uygulanmıştır. Ankette yer alan mekan kalitesi ve yere bağlılık ölçeği için geçerlilik ve güvenilirlik analizleri yapılmıştır. Ölçeklerin geçerliliği, Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) kullanılarak belirlenmiştir. Ölçeklerin geçerliliğinin ve güvenilirliğinin ortaya konulmasının ardından bulgular değerlendirilmiştir.

Dördüncü aşamada (4), Anket çalışması ile elde edilen bulgular, istatistiksel olarak SPSS programı kullanılarak test edilmiştir. Birey ve sürece ilişkin hipotezler normallik testinin ardından Anova testi, Post-hoc analizleri ve Bağımsız gruplar t testi ile sınanmıştır. Mekan kalitesi faktörlerine ilişkin hipotezler ise SPSS AMOS 22 yazılımıyla Yapısal Eşitlik Modeli (YEM) kullanılarak test edilmiştir. Ayrıca mekan kalitesi faktörlerinin yere bağlılık üzerindeki tekil etkilerini tespit etmek amacıyla Regresyon Analizi uygulanmıştır. Yapılan tüm analizlerle birlikte hipotezlerin testi gerçekleşmiş ve sonuçlara ulaşılmıştır (Şekil 4.2)

Şekil 4.2. Çalışmanın metodolojisi

4.1. Kentsel Kıyılar İçin Mekan Kalitesi Ölçeğinin Geliştirilmesi

Bu çalışmada mekan kalitesi ölçeği üç aşamada geliştirilmiştir (Şekil 4.3). Bu aşamalar şu şekildedir:

1.aşama: Ölçek maddelerinin taslak olarak hazırlandığı ve pilot uygulamanın gerçekleştiği aşamadır. Bu aşama kendi içinde üç adımdan oluşmaktadır:

- Birinci adımda, kaynak araştırmaları ile araştırma kapsamı belirlenmiş ve ölçülecek yapı tanımlanmıştır. Bu yapıya ilişkin daha önceki çalışmalardan yararlanılarak soru havuzu oluşturulmuştur. Ardından, çalışmanın amacına yönelik seçilen soruların ölçülecek yapıyı

olarak Spearman tarafından 20. yüzyıl başlarında geliştirilen faktör analizinin yaygın kullanımı, bilgisayar teknolojinin gelişmesiyle mümkün olmaya başlamıştır (Büyüköztürk, 2002). Başka bir deyişle faktör analizi ölçülmesi hedeflenen yapıyı oluşturan çok sayıda ölçülebilen değişkenlerden ilişkili olanların gruplanarak doğrudan gözlenemeyen daha az sayıda değişken ile ifade edilebilmesi anlamına gelmektedir (Çolakoglu ve Büyükekşi, 2014).

Faktör analizi, Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) ve Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) olarak 2 temel yöntemle gerçekleştirilmektedir. Ölçek geliştirme ve uyarlama süreçlerinde her iki yöntem de yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu iki yöntem arasında ise birtakım farklılıklar bulunmaktadır.

Açıklayıcı faktör analizi, değişkenler arasındaki ilişkilerden hareketle ölçülmesi hedeflenen yapıya ilişkin faktörleri tespit etmek amacıyla kullanılan, teori üretmeye yönelik istatistiksel bir tekniktir. Doğrulayıcı faktör analizi ise değişkenlerin faktörler ile ve faktörlerin birbiri ile korelasyonlarının tanımlandığı ve hipotezlerin kurulduğu bir tekniktir (Büyüköztürk, 2002). Dolayısıyla AFA genellikle ölçek geliştirme çalışmalarının ilk aşamalarında, ölçülecek yapıyı tanımlayan değişkenlerin kaç faktör ile tanımlandığını belirlemek amacıyla kullanılmaktadır. DFA ise AFA sonrası oluşturulan yapının, başka bir veri seti kullanılarak geçerliliğini test etmek amacıyla uygulanmaktadır. Burada dikkat edilmesi gereken nokta ise geçerliliği tespit edebilmek amacıyla AFA ve DFA uygulamalarındaki veri setlerinin birbirinden farklı olması gerektiğidir (Orçan, 2018; Schumacker ve Lomax, 2004).

Faktör analizine tabi tutulan değişkenler benzer özellikteki graplardan elde edilmiş ve hatalı ölçülmemiş olmalıdır. Verilerin ise sürekli olması, en az eşit aralıklı ölçek ile (likert tipi) ölçülmüş olması beklenmektedir. Toplanan verilerin faktör analizi için uygun olup olmadığı ise belirli ölçütler doğrultusunda yapılmalıdır. Çalışma kapsamında kullanılan bu ölçütler “KMO” testi ve “Bartlett Küresellik Testi”dir. Bu ölçütlerden ilki KMO (Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequency) olarak ifade edilen her bir madde ve değişken için “Örneklem Uygunluk Ölçüsü”dür. KMO ölçütü 0 ve 1 arasında değer almaktadır. Kaiser (1974), 0,5 oranını kabul edilebilir bir kesim noktası olarak kabul etmiş 0,5-0,7 arasını orta, 0,7-0,8 arasını iyi, 0,8-0,9 arasını çok iyi ve 0,9 üzerini süper olarak kabul ederek sınıflandırma yapmıştır. Verilerin uygunluğunu belirten diğer bir ölçüt ise “Bartlett Küresellik Testi”dir. Field (2017), bu değer 0,00001 değerinin üzerinde olması gerektiğini belirtmiştir (Çolakoglu ve Büyükekşi, 2014).

Çizelge 4.1. Çalışmada seçilen ve seçilmeyen kalite parametreleri (devam)

Mimari özellikler (yaş, boyut, yoğunluk, biçimlenme)						X						X			X		
Okunabilirlik, Algılanabilir	X	X							X			X	X	X	X		X
Rahatlık ve Konfor			X	X	X			X			X		X	X	X		
Rekreatif Tesisler															X		
Ulaşım ve Park Olanakları		X										X			X		X
Uyum ve Düzen					X						X						X
Uyum ve Adaptasyon	X	X								X		X					X
Yaşanabilirlik							X										
Çalışma Kapsamına Alınmayan Kalite Parametreleri																	
Ekonomik Kalite																	X
Etkililik																	X
Gürültü															X		
Kapalılık ve Süreklilik		X			X										X		
Katılım, Kontrol ve Yönetim	X		X							X			X			X	
Komşuluk İlişkileri															X		
Mahremiyet															X		X
Topluluk Hissi															X		
Önemslenme ve Tatmin							X										
Kaynakların Sürdürülebilirliği							X										X
Tarihsel Değer														X			X
Teknik Kalite																	X
Topluluk Olma Hissi															X		
Yangın Güvenliği																	X
Yapısal Güvenlik																	X
Yapı Fiziki																	X

Oluşturulan parametre havuzu içerisinde çalışmanın amacı doğrultusunda kentsel mekâna ilişkin fiziksel ve sosyal çevre özelliklerini ifade eden parametreler çalışma kapsamına dahil edilmiştir. Parametrelerin seçiminde kentsel kamusal mekân olarak kıyı alanlarının taşıdığı özellikler de dikkate alınarak mimari mekan kalitesini ifade eden teknik kalite, yapısal güvenlik, yapı fiziki parametreleri, çevresel faktörlerin ötesinde yönetsel konuları ifade eden katılımcılık, yönetim parametreleri, tarihi bir çevrede öne çıkan tarihsel değer parametresi, çevresel faktörlerin dışında kalan topluluk hissi, önemslenme, tatmin parametreleri, konut ve çevresinde yapılan araştırmalarda öne çıkan mahremiyet, komşuluk ilişkileri, gürültü gibi faktörler ile daha çok tanımlı, meydan gibi kentsel mekanlarda öne çıkan kapalılık, süreklilik parametreleri kapsam dışında bırakılmıştır.

Seçilen parametreleri ölçekte tanımlayacak ifadelerle bir madde havuzu oluşturulmuştur. Bu madde havuzunun oluşturulmasında daha önce Türkiye’de farklı

özellikteki kentsel mekanlarda kalite konusunda araştırmalarda bulunan İnceoğlu (2007), Özdemir (2011), Topçu (2011), Kahya (2018), Kızıloğlu (2019), Özalpay (2020), Kısak (2021)'ın anket çalışmalarından yararlanılmıştır. Çalışmada bu ifadeler düzenlenmiş ve geliştirilmiştir. Oluşturulan madde havuzu ve taslak faktör yapıları konu hakkında 5 uzmanın görüşüne sunulmuştur. Maddelerin kapsam geçerliliği ile görünüş geçerliliği uzmanlar tarafından değerlendirilmiştir. Alınan görüşler doğrultusunda kıyı mekanına ilişkin kaliteyi tanımlayan maddelerde düzenlemeler yapılarak pilot uygulama öncesi 45 maddeden ve 5 faktörden oluşan taslak bir ölçüm aracı elde edilmiştir. Maddelerin ölçme biçimi ise eşit aralıklı 5'li likert ölçeğidir.

4.1.2. Pilot Uygulama ve Açıklayıcı Faktör Analizi

Taslak ölçüm aracı pilot uygulama kapsamında örneklem alanda 93 kişi üzerinde uygulanmıştır. Pilot uygulamadan elde edilen veriler uygunluk testinden geçirilmiş ve Açıklayıcı Faktör Analizi ile faktör yükleri belirlenmiştir. Buna göre elde edilen faktör yüklerine göre sonuçlar aşağıdaki gibidir (Çizelge 4.2.).

Çizelge 4.2. Kentsel kıyı mekân kalitesi ölçeği pilot uygulama sonrası faktör yükleri dağılımı

Ölçek Soruları	Ölçek Kodu	Faktör 1	Faktör 2	Faktör 3	Faktör 4	Faktör 5	Faktör 6	Güvenirlilik Katsayısı
1.FAKTÖR	MK_KA_KF26	0,826						0,947
	MK_KA_KF27	0,789						
	MK_KA_KM23	0,707						
	MK_KA_AYA21	0,688						
	MK_GE_EÇ19	0,687						
	MK_KA_AYA22	0,684						
	MK_KA_KM24	0,672						
	MK_SÇ_KA37	0,663						
	MK_KA_AYA20	0,618						
	MK_SB_İA42	0,614						
	MK_KA_KM25	0,592						
	MK_KA_BTH31	0,581						
2.FAKTÖR	MK_SÇ_C34		0,819					0,905
	MK_SÇ_C33		0,783					
	MK_GE_EÇ18		0,637					
	MK_SÇ_KA35		0,631					
	MK_SB_İA43		0,554					
	MK_SB_İA41		0,539					
	MK_SÇ_KA38		0,528					
	MK_GE_EÇ17		0,516					
3.FAKTÖR	MK_EB_G6			0,725				0,827
	MK_EB_U2			0,680				
	MK_EB_O5			0,674				
	MK_EB_U1			0,673				
	MK_EB_U3			0,637				
	MK_EB_G7			0,581				
4.FAKTÖR	MK_GE_ÖO14				0,863			0,881
	MK_GE_ÖO13				0,859			
	MK_GE_EÇ15				0,817			
	MK_GE_EÇ16				0,590			

Çizelge 4.2. Kentsel kıyı mekân kalitesi ölçeği pilot uygulama sonrası faktör yükleri dağılımı (devam)

5.FAKTÖR	MK_KA_BTH32					0,727		0.818
	MK_SÇ_G40					0,726		
	MK_KA_BTH30					0,671		
	MK_SÇ_G39					0,661		
6.FAKTÖR	MK_EB_O12						0,646	0,876
	MK_EB_ER9						0,638	
	MK_EB_O11						0,582	
	MK_EB_ER8						0,580	
	MK_EB_ER10						0,545	

Elde edilen verilerin açıklayıcı faktör analizine uygunluğu Kaiser-Meyer-Olkin ve Bartlett testi ile test edilmiştir. Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değeri 0,869 bulunmuştur. Bu değer uzman görüşlerine göre örneklem büyüklüğünün yeterli olduğunu göstermektedir (KMO>0,500). Yapılan Bartlett testi sonucunda da 2854,469 ($p=0,000<0,050$) puanı elde edilmiştir. Bu sonuç verilerin faktör analizi için uygun olduğunu göstermektedir. Yapılan Kaiser-Meyer-Olkin ve Bartlett testlerinden elde edilen olumlu sonuçlardan hareketle ölçeğin temel faktörlerini ve boyutlarını belirleyebilmek amacıyla Varimax döndürme yöntemi uygulanmıştır. Neale ve Liebert (1980) faktör örüntüsünün oluşturulmasında 0,30 ile 0,40 arasında değişen faktör yüklerinin alt kesme noktası olarak alınabileceği ifade etmişlerdir. Ölçeğin altı faktör ile toplam varyans değeri %70,752'dir. Açıklayıcı faktör analizi sonucunda 0,40 ve 0,50 arasında faktör yüküne sahip olan KA_KF28, MK_KA_BTH29, MK_SÇ_KA36 maddeleri, ölçeğin geçerlilik ve güvenilirliğini artırmak amacıyla ölçekten çıkarılmıştır. Ayrıca MK_EB_04, MK_SB_K44 ve MK_SB_K45 ifadeleri de faktör analizleri sonrası yerleştikleri faktör gruplarında tekrar eden ifadeler olması ve ölçeğin optimum uzunluğa getirilmesi hedefiyle uzman görüşleri alınarak ölçek kapsamından çıkarılmıştır. Elde edilen verilerden hareketle ortaya çıkan faktör yüklerinin hepsi 0,50'nin üzerinde ve altı faktörde/boyutta toplanmaktadır.

Son durumda 39 madde ile oluşturulmuş ölçeğin faktör yükleri; faktör1 için 0,581 ile 0,826 arasında, faktör2 için 0,516 ile 0,819 arasında, faktör3 için 0,581 ile 0,725 arasında, faktör4 için 0,590 ile 0,863 arasında, faktör5 için 0,661 ile 0,727 arasında ve faktör6 için ise 0,545 ile 0,646 arasında elde edilmiştir. Geliştirilen kentsel kıyı mekânsal kalitesi ölçeğinin ve alt boyutlarının güvenilirlik düzeyi yüksek olup Cronbach's Alpha=0,957 > 0,700 olarak elde edilmiştir.

Pilot anket çalışması sonucunda elde edilen sonuçlar doğrultusunda kentsel kıyı alanlarında mekân kalitesini ölçmeye yönelik ölçüm aracının 6 faktörlü yapısı

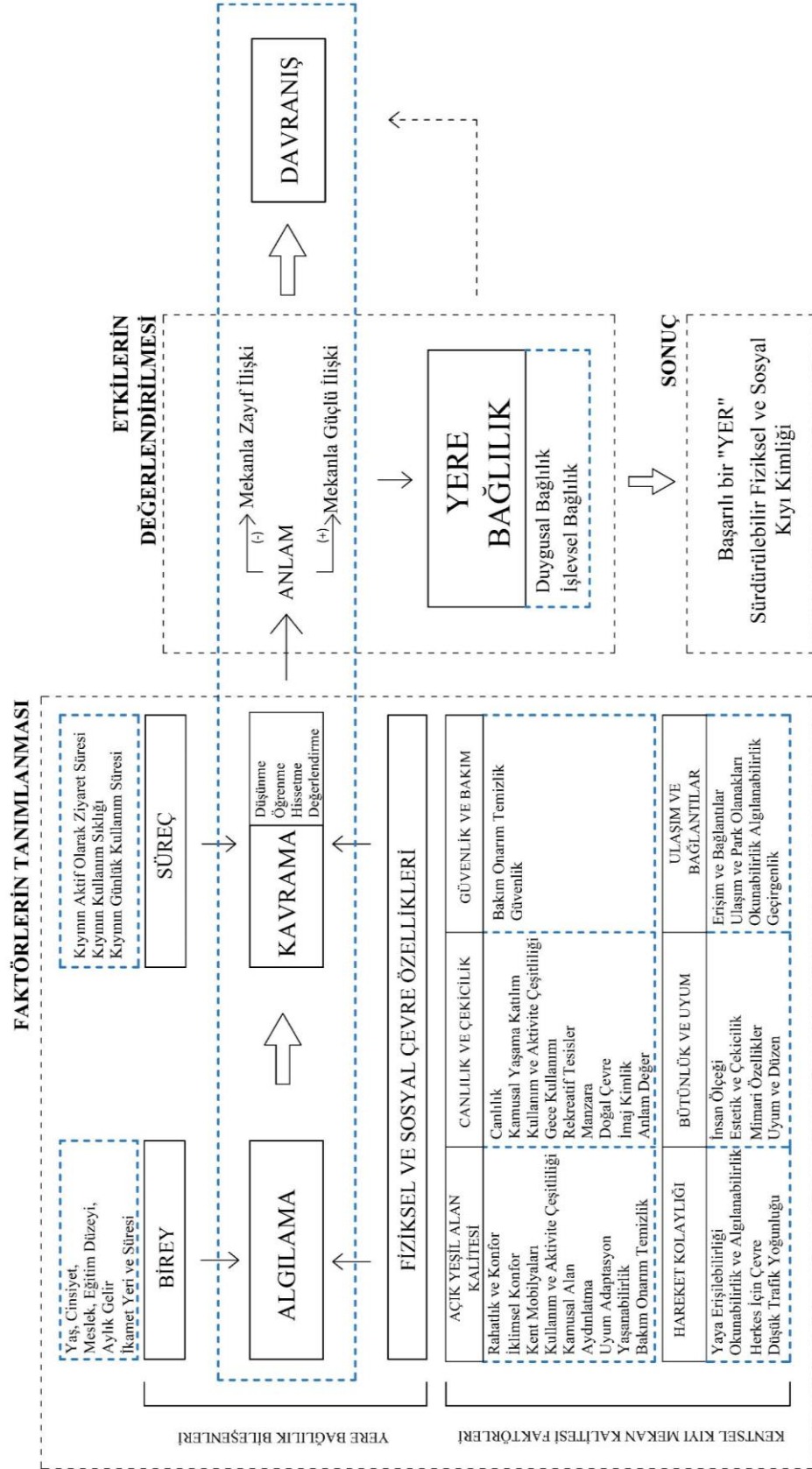
açıklanmış ve bu doğrultuda ölçek soruları anket uygulaması öncesi düzenlenerek son halini almıştır (Şekil 4.4).

KENTSEL KIYI ALANLARINDA MEKANSAL KALİTE FAKTÖRLERİ		
FAKTÖR1 AÇIK YEŞİL ALAN KALİTESİ	FAKTÖR2 CANLILIK VE ÇEKİCİLİK	FAKTÖR3 ULAŞIM VE BAĞLANTILAR
Rahatlık ve Konfor İklimsel Konfor Kent Mobilyaları Kullanım ve Aktivite Çeşitliliği Kamusal Alan Aydınlatma Uyum Adaptasyon Yaşanabilirlik Bakım Onarım Temizlik	Canlılık Kamusal Yaşama Katılım Kullanım ve Aktivite Çeşitliliği Gece Kullanımı Rekreatif Tesisler Manzara Doğal Çevre İmaj Kimlik Anlam Değer	Erişim ve Bağlantılar Ulaşım ve Park Olanakları Okunabilirlik Algılanabilirlik Geçirgenlik
FAKTÖR4 BÜTÜNLÜK VE UYUM	FAKTÖR5 GÜVENLİK VE BAKIM	FAKTÖR6 HAREKET KOLAYLIĞI
İnsan Ölçeği Estetik ve Çekicilik Mimari Özellikler Uyum ve Düzen	Bakım Onarım Temizlik Güvenlik	Yaya Erişilebilirliği Okunabilirlik ve Algılanabilirlik Herkes İçin Çevre Düşük Trafik Yoğunluğu

Şekil 4.4. Kentsel kıyı mekan kalitesi ölçeği faktör yapısı

4.2. Model Önerisi ve Hipotezler

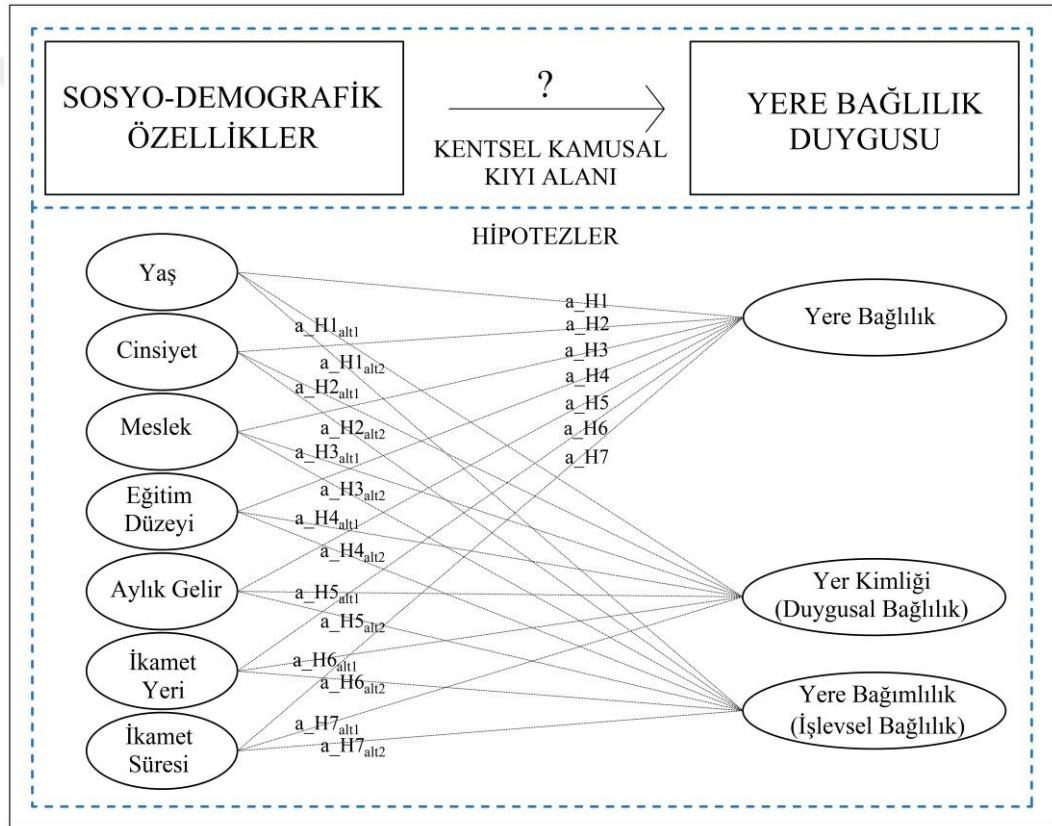
Bu çalışmanın kavramsal modeli, algılama-kavrama-davranış sürecinde birey, çevre ve süreç bileşenlerine ilişkin faktörleri içermektedir. Birey bileşeni, sosyo-demografik faktörler ve bireyin ikamet yerine ilişkin özellikler temel alınarak incelenmiştir. Çevre faktörü, mekan kalitesi kavramı altında fiziksel ve sosyal çevrenin özelliklerini içermektedir. Mekan kalitesine ilişkin faktörler, örneklem alanında uygulanan pilot çalışmanın sonuçlarına dayanarak Açıklayıcı Faktör Analizi ile belirlenmiştir. Süreç bileşeni ise bireyin kıyı mekanında geçirdiği zaman çerçevesinde ele alınmış ve modelde yer almıştır. İnsan-çevre ilişkisinde algısal sürece etki eden faktörler birey ve çevre faktörleri olurken, kavrama sürecinde çevresel faktörlerin etkisi devam etmekte ve ayrıca sürece ilişkin faktörler mekan hakkında oluşan yargılarda belirleyici olmaktadır. Mekanın algılanmasıyla birlikte kişide oluşan anlam, pozitif veya negatif olabilmektedir. Pozitif anlam, kişinin mekana karşı memnuniyet duymasını sağlayarak kişinin mekanla bağ kurmasını beraberinde getirir. Kurulan bu bağ sonucunda birey için kıyı mekan başarılı bir “yer” olmanın yanı sıra aynı zamanda kişilerin mekana yüklediği bu anlam ve kıyının mekansal özellikleri ile sosyal ve fiziksel olarak kıyı kimliğinin sürdürülebilirliği gelişmektedir. Bu süreçte mekanın kazandığı anlam ve bireyde uyandırdığı duygular, kişinin davranışlarını etkilemektedir. Bu kapsamda araştırmada geliştirilen kavramsal model Şekil 4.5’te verilmiştir.

Şekil 4.5. Çalışmada önerilen kavramsal model

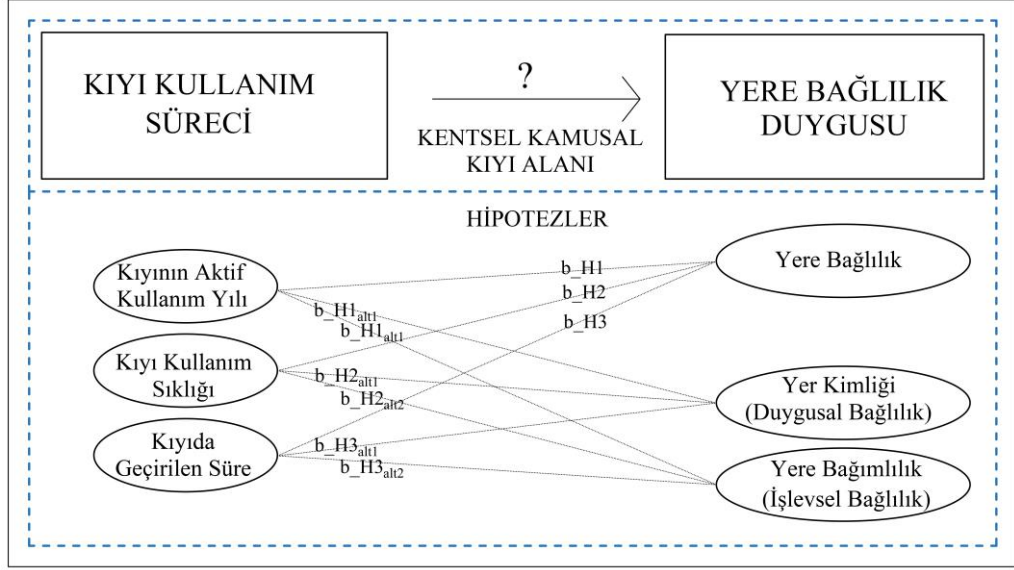
Önerilen modelde her bir faktör, yere bağlılık ve alt boyutları arasındaki ilişkiyi tanımlamaktadır. Bu ilişkileri anlamaya yönelik olarak 3 araştırma modeli kurulmuştur. Her bir modelde, faktörlerin yere bağlılık üzerindeki etkisini anlamak için kurulan ilişkiler hipotezler ve alt hipotezler olarak ifade edilmiş ve istatistiksel olarak analiz edilmiştir.

Çalışmanın birinci araştırma modelinde, sosyo-demografik özellikler olarak yaş, cinsiyet, meslek, eğitim düzeyi, aylık gelir, ikamet yeri ve ikamet süresi gibi değişkenlerin yere bağlılık üzerinde anlamlı bir fark oluşturup oluşturmadığı istatistiksel olarak araştırılmıştır (Şekil 4.6).

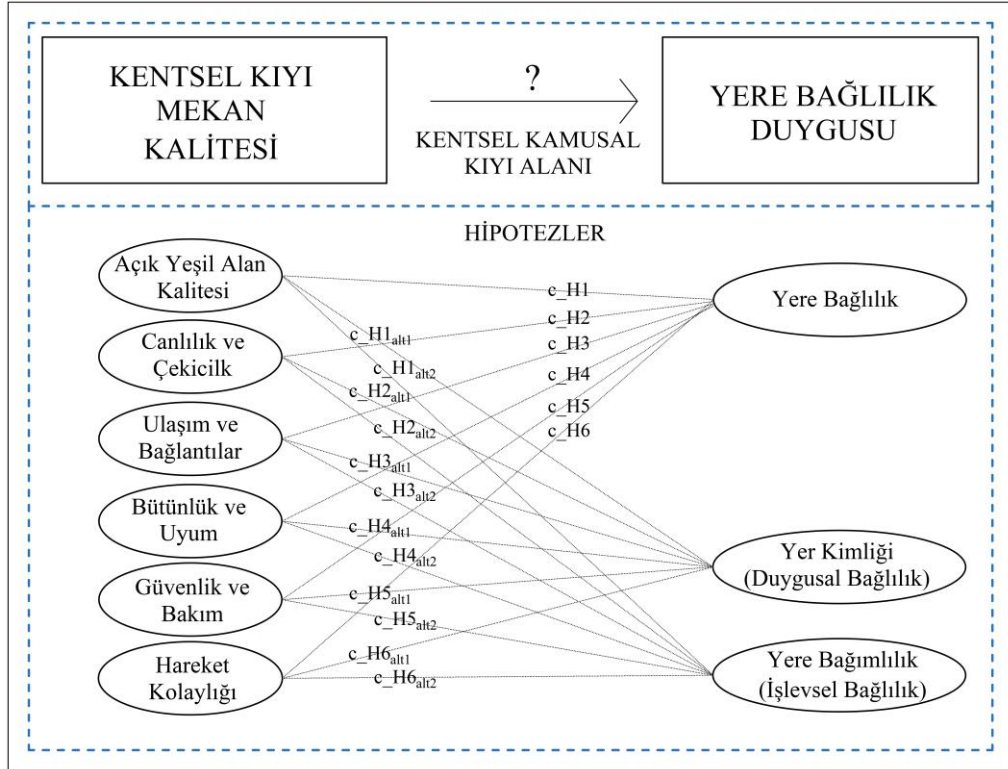
Şekil 4.6. Sosyo-demografik özellikler ve yere bağlılık arasındaki hipotezler

İkinci araştırma modeli, süreç bileşeni kapsamında kıyının kullanım sürecine ilişkin faktörlerin ve yere bağlılık ile alt boyutları arasındaki ilişkilerin çözülmesine yöneliktir. Bu bağlamda kıyının aktif kullanım yılı, kıyı kullanım sıklığı ve kıyıda geçirilen sürenin yere bağlılık ile alt boyutları arasındaki ilişkiler ayrı ayrı istatistiksel olarak araştırılmıştır (Şekil 4.7).

Şekil 4.7. Kıyı kullanım süreci ve yere bağlılık arasındaki hipotezler

Üçüncü araştırma modeli, çevre-insan ilişkisi temelinde fiziksel ve sosyal çevre özelliklerinin yerle kurulan ilişkideki rolünü anlamak amacıyla kurulmuştur. Bu modelde kentsel mekan kalitesi faktörleri ile yere bağlılık ve alt boyutları arasındaki ilişkiler Yapısal Eşitlik Modeli ile analiz edilmiştir (Şekil 4.8).

Şekil 4.8. Mekân kalitesi faktörleri ile yere bağlılık arasındaki hipotezler

4.3. Yapısal Eşitlik Modeli (YEM)

Yapısal Eşitlik Modeli, bir modeli oluşturan çok sayıda değişkenin, aralarındaki ilişkilerin açıklanmasında yararlanılan kapsamlı bir istatistiksel yöntemdir (Sümer, 2000). Yapısal Eşitlik Modeli ile çoklu bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişki eş zamanlı olarak modellenilebilmekte ve geniş kapsamlı bir analiz sunulmaktadır (Tunalı, 2015). Bu yöntem genellikle sosyal bilimlerde ve özellikle psikoloji alanında algıya yönelik çalışmalarda ölçülmesi hedeflenen yapıya ilişkin, ölçülebilir parametreler yardımıyla ölçülemeyen psikolojik faktörleri ortaya çıkarmak ve bu faktörler arasındaki ilişkileri tanımlamak için kullanılmaktadır.

Yapısal Eşitlik Modeli'nin ortaya çıkışı, birbiri ile ilişki olan regresyon analizi, yol analizi (path analysis), doğrulayıcı faktör analizinin kronolojik olarak gelişimi ile açıklanmaktadır (Tunalı, 2015).

Yapısal Eşitlik Modeli'nin gelişimindeki diğer bir analiz türü ise 1900'lü yılların başında ilk kez Sewell Wright tarafından kullanılan çoklu regresyon analizinin özel bir kullanım şekli olan yol analizidir. Yol analizinde iki tür değişken vardır. Bunlar içsel ve dışsal değişkenlerdir. Dışsal değişken; modelde başka hiçbir değişken tarafından açıklanmayan değişken iken, içsel değişken; modelde dışsal değişken ya da başka içsel değişkenler tarafından açıklanan değişkendir (Şimşek, 2007). Bu analiz ile, dışsal değişkenin içsel değişken/değişkenler üzerindeki etkileri dolaylı, dolaysız veya her ikisinin de toplamı olacak şekilde ölçülebilmektedir. Bu etkiler ise yol diyagramında gösterilerek karmaşık olan ilişkiler görsel olarak sunulmaktadır. Yol analizi sebep sonuç hipotezlerini değerlendirebilir ancak nedensellik ilişkisinin yönünü veremez. Dolayısıyla yol analizi ile sadece etki değerlendirmesi yapılabilmektedir (Oktay ve diğ., 2012).

Regresyon analizi iki veya daha fazla bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki değişimini açıklamak amacıyla kullanılmaktadır (Kılıç, 2013). Bu ilişki matematiksel olarak ifade edilmekte ve gelecekte yapılacak tahminler için teorik bir model sağlamaktadır (Schumacker ve Lomax, 2004). Burada tahminin temelini oluşturan bağımsız değişken/ler, tahmin edilecek olan ise bağımlı değişkendir. Bağımlı değişken, bağımsız değişkenlerin aldığı değere bağlı olarak değişim göstermektedir.

1955 yılında Howe, 1956'da Anderson ve Rubin, 1958 yılında ise Lawley yaptıkları çalışmalar ile doğrulayıcı faktör analizi kavramının temelini ortaya koymuşlardır. Karl Jöreskog ise yaptığı kuramsal çalışmalar ile doğrulayıcı faktör

analizinin gelişimine katkı sağlamış ve bu analize ilişkin en genel işleyişi açıklamıştır (Yılmaz ve Çelik, 2009). Doğrulayıcı faktör analizi, özellikle psikoloji literatüründe daha çok ölçek geliştirme ve geçerlilik analizlerinde kullanılmaktadır. Bu analiz ile önceden teorik altyapıya bağlı olarak belirlenmiş, kurgulanmış yapının doğrulanması amaçlanmaktadır. Çok sayıda değişkenin altında yatan psikolojik yapıları ortaya çıkarmak amacıyla kullanılan açıklayıcı faktör analizi, belli bir beklenti olmaksızın faktör ağırlıklarıyla faktör yapısını belirlerken, doğrulayıcı faktör analiziyle ise bir kuram temelinde önceden belirlenmiş faktörlerin veri ile uygunluğu test edilmektedir. Böylece gizil faktörler arası ilişkiler, faktör ağırlıkları, model uygunluk derecesi belirlenmektedir. Elde edilen sonuçlara göre faktörleri oluşturan değişkenlerin arasındaki gerekli modifikasyonlar ile model en uygun şekilde betimlenmektedir (Sümer, 2000).

Yapısal Eşitlik Modeli'nin genel yapısı ise 1970'li yılların başlarında K.G. Jöreskog, J. W. Keesling ve D.E. Wiley tarafından path analizi ve doğrulayıcı faktör analizi yaklaşımlarının bütünleştirilmesi ile ortaya konmuştur (Tunalı, 2015). Yapısal Eşitlik Modeli genellikle önerilen bir kuramsal modelin sınanması, modelle elde edilen veri gözlenen ölçülen verinin ne oranda uyduğunu istatistiksel olarak sunmaktadır.

Yapısal Eşitlik Modeli, teorik olarak birbiri ile ilişkili olarak tanımlanmış iki yapıyı oluşturan gizil değişkenler (faktörler) arasındaki nedensellik ilişkisini analiz eder, bu ilişkileri tanımlayan hipotezlerin test edilmesini amaçlar.

Her ne kadar bu yöntem regresyon analizinin bir uzantısı olarak tanımlanmış olsa da Yapısal Eşitlik Modeli ve regresyon analizi arasında belirgin farklar bulunmaktadır. Regresyon analizi bağımlı ve bağımsız değişken arasındaki görece ilişkiyi ortaya koyar. Yapısal Eşitlik Modeli ise sadece regresyon analizinin sağladığı bilgileri sunmakla kalmaz aynı zamanda çoklu bağımsız değişkenler ile çoklu bağımlı değişkenler arasındaki karmaşık ilişki hakkında da bilgi verir (Lorcu ve Bolat, 2015). Yapısal Eşitlik Modeli, regresyon analizindeki yordayıcı yapısal ilişki ile faktör analizindeki gizil faktör yapılarını kapsamlı bir analizde birleştirmektedir. Geleneksel istatistik yöntemlere kıyasla daha dakik ve basit, aynı zamanda görece ölçüm hatalarından arınmış olan değişkenler arasındaki ilişkileri hesaplama kapasitesine sahiptir (Sümer, 2000). Ayrıca Yapısal Eşitlik Modeli diğer çok değişkenli analizlerden farklı olarak ölçüm hatalarını da modele dahil etmekte (Ho, 2006), birden fazla gizil değişkene sahip modelde değişkenler arasındaki ilişkileri tek seferde sistematik ve kapsamlı şekilde analiz etmeye olanak sağlamaktadır (Lorcu ve Bolat, 2015). Yapısal

Eşitlik Modeli uygulamaları 1980'li yıllar sonrasında yapılan yazılımlar ile geliştirilmiştir. Bunlardan en yaygın kullanıma sahip olan yazılımlar ise LISREL, AMOS ve EQS'dir (Schumacker ve Lomax, 2004).

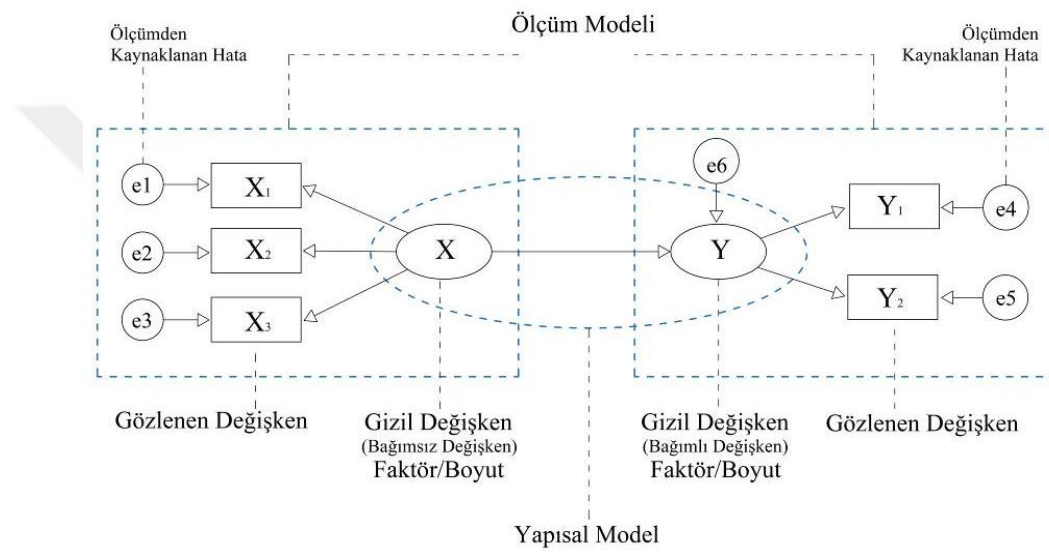
4.3.1. Yapısal Eşitlik Modeli'nde değişkenler ve model varsayımları

Yapısal Eşitlik Modeli'nde değişkenler iki şekilde ele alınmaktadır. Bunlar göstergeleri/parametreleri ifade eden gözlenen değişkenler ve faktörleri ifade eden gizil değişkenlerdir. Gözlenen değişkenler test, inceleme gibi teknikler ile doğrudan ölçülebilir özelliğe sahiptirler. Dolayısıyla ölçeği oluşturan maddeler gözlenen değişkenleri ifade etmektedir. Gizil değişkenler ise doğrudan gözlenemeyen, göstergeler ile tanımlanabilen zekâ, güdü, duygu, tutum gibi soyut kavramları temsil eden model yapısını oluşturan faktörlerdir (Sümer, 2000).

Yapısal Eşitlik Modeli iki bölümden oluşmaktadır. İlk kısım, gözlenen değişkenlerin gizil değişkenlere doğrulayıcı bir faktör modeli ile bağlayan ölçüm modeli, diğeri ise eş zamanlı denklemler ile gizil değişkenleri birbirine bağlayan yapısal modeldir (Kaplan, 2008). Ölçüm modeli, gözlenen (ölçülebilen) değişkenlerin gizil değişkenleri ne oranda temsil ettiğinin anlaşılmasında kullanılmaktadır. Bu temsil ise doğrulayıcı faktör analizi ile anlaşılmaktadır. Yapısal model ise araştırmacının sınamak istediği modeldir. Bir modeldeki gizil değişkenlerin diğer modeldeki gizil değişkenlere ne derece etki ettiğinin araştırılması yapısal model ile analiz edilmektedir (Byrne, 1991). Ölçüm modelinin amacı, göstergelerin gizil değişkenleri ne oranda temsil ettiğinin ve gizil değişkenler arasındaki korelasyonların belirlenmesidir. Eğer ölçüm modelinin istatistiksel sonuçları tatminkâr değilse, Yapısal Eşitlik Modeli analizine geçilmeden gerekli modifikasyonlar yapılmalıdır. Yapısal Eşitlik Modeli'nin ise ölçüm modelinden en önemli farkı, gizil değişkenler arasındaki ilişkilerin ve yönünün tanımlanmış olmasıdır. Yapısal Eşitlik Modeli araştırmacının amacına göre bir model oluşturma yada geliştirme stratejisi olarak kullanılabilir (Sümer, 2000).

Şekil 4.9'da örneği verilen Yapısal Eşitlik Modeli basit tek gizil değişkenli ölçüm modellerinin ilişkisini ifade etmektedir. Bu model örneğinde X değişkeni bağımsız bir değişken olup 3 ölçek maddesi ile tanımlanmaktadır. Y değişkeni ise bağımlı bir değişken olup 2 ölçek maddesi ile tanımlanmıştır. Literatürde farklı yaklaşımlar var olmakla birlikte Bayram (2010) her bir gizil değişkenin en az 3 madde ile tanımlanması gerektiğini belirtmiştir. Sümer (2000) göre ise 2 madde 1 gizil

değişkenin tanımlanması için yeterlidir. Bu modelde X' teki değişimin Y üzerindeki etkisini ifade eden bir gösterim şekli mevcuttur. Yapısal Eşitlik Modeli'nde gözlenen değişkenler kare veya dikdörtgen ile, gizil değişkenler ise elips veya köşeleri yuvarlatılmış dikdörtgenler ile gösterilmektedir. Yuvarlak şekil ile gösterilen ve gözlenen değişkenlere bağlanan "e" sayısı ise ölçüm hatalarını ifade etmektedir. Modelde gözlenen değişkenlere doğrudan uzanan tek yönlü oklar bağımsız gizil değişkenler tarafından açıklanamayan hata varyansına karşılık gelmektedir. Gizil değişkenler arasında tek uçlu ok regresyon ilişkisini göstermektedir.

Şekil 4.9. Yapısal Eşitlik Modeli örneği (Burgazoğlu, 2022'den yararlanılarak geliştirilmiştir)

Yapısal Eşitlik Modeli'nin uygulanması için bazı varsayımlar kabul edilmektedir. Bu varsayımlar analizde kullanılan kestirim yöntemlerine göre değişmekle birlikte genel olarak bu varsayımlar kullanılmaktadır (Burgazoğlu, 2022). Bu varsayımlardan ilki gözlenen değişkenlere ilişkin verilerin *normal dağılım* göstermesidir. Normallik varsayımı sağlanamıyor ise aşırı uç değerler elenerek normal bir dağılım elde etmeye çalışılmaktadır. Ayrıca gizil değişkenlerin de normal dağılım göstermesi çalışmadan verimli sonuçlar elde edebilmek için önemlidir. İkinci varsayım ise *doğrusallıktır*. Gözlenen değişkenlerin hem kendi arasında ve hem de gizil değişkenler ile doğrusal bir ilişki olduğu varsayımı üzerinden analizler gerçekleştirilmektedir. Üçüncü varsayım ise hata terimleri arasında bir korelasyon olmadığıdır. Korelasyon olması durumunda ise bu ilişkiler belirtilerek modele

eklenebilmektedir. Son olarak ise Yapısal Eşitlik Modeli analizinde yeterli büyüklükte bir örneklem hacmi gerekmektedir.

4.3.2. Yapısal Eşitlik Modeli analiz aşamaları

Yapısal Eşitlik Modeli dört aşamalı süreçten oluşmaktadır. Bu aşamalar sırasıyla, model betimlenmesi, modelin tanımlanması, modelin test edilmesi ve uyum indekslerine göre gerektiği durumlarda modelde gerekli modifikasyonların yapılması şeklindedir (Burgazoğlu, 2022). Bu adımlara ilişkin detaylı açıklama ise aşağıda verilmektedir.

1. Modelin betimlenmesi: Yapısal Eşitlik Modeli teorik bir çerçeveye dayanmaktadır (Şimşek, 2007). Bu aşama araştırılacak konuya ilişkin tüm araştırmaların incelenerek bilgilerin ve teorilerin toplandığı ve bu bilgiler ışığında modelin oluşturacak değişkenlere karar verildiği bölümdür. Tüm bu bilgiler doğrultusunda değişkenlerin aralarındaki ilişkileri belirten bir model oluşturulur.
2. Modelin tanımlanması: Modeldeki her bir parametre için tek bir sayısal çözüm elde edildiğinde modelin tanımlanmış olduğu kabul edilmektedir. Bu aşamada modelin tanımlanmasında parametre sayıları belirlenmekte ve veri değerleri hesaplanmaktadır. Ayrıca bu aşamada modelin anlamlılık testi için önemli bir değer olan serbestlik derecesi (X^2) de hesaplanmaktadır (Sümer, 2000). Bentler (1988), serbestlik derecesi negatif (-) ise modelin eksik tanımlanmış olduğunu, sıfır veya pozitif(+) ise modelin tanımlanmış olarak kabul edileceğini ve analizlerin gerçekleştirilebileceğini belirtmektedir (Burgazoğlu, 2022).
3. Modelin test edilmesi: Bu aşama modelin betimlenmesi ve parametrelerin tanımlanmasının ardından modelin istatistiksel olarak uygun olup olmadığının analiz edildiği bölümdür. Bu aşamada çeşitli yöntemler kullanılabilmektedir. Ancak hangi yöntem seçilirse seçilsin temel olan şey modelin eldeki veri ile ne derece uyduğu (Sümer, 2000). Bu araştırma kapsamında uygulanan uyum testleri ve indeksleri; Ki-kare uyum testi (X^2), iyilik uyum indeksi (GFI), artmalı uyum indeksi (CFI) ve mutlak uyum indeksidir (RMSEA). Hoyle ve Panter (1995), iyi bir Yapısal Eşitlik Modeli

analizinde ki-kare değerine ek olarak, artmalı ve mutlak uyum indeksleri grubundan da indeksleri verilmesini önermiştir (Sümer, 2000).

4. Modelin modifikasyonu: Bu aşama, uyum indekslerinden elde edilen veriler doğrultusunda yeterli ve uygun sonuçlar alınamadığı durumda modelin daha uyumlu bir hale getirilmesi için modifikasyonların yapıldığı aşamadır. Elde edilen uyum indeksleri doğrultusunda, kuramsal temele bağlı olarak modelde değişiklikler yapılabilmektedir (Burgazoğlu, 2022).

4.4. Anketin Tasarımı

Antalya-Konyaaltı kentsel kıyı alanı örnekleminde yere bağlılığın gelişiminde algısal sürece etki eden faktörlerin tespit edilmesinin hedeflendiği bu çalışmada veriler anket yöntemi ile toplanmıştır. Anket araştırmaları, bir grubun özellikleri, tutum ve davranışlarını belirlemek amacıyla yapılan, verilerin sistematik bir şekilde toplanmasını mümkün kılan, en yaygın veri toplama tekniğidir. Çalışmada uygulanacak anket çalışması ile bireyin mekânı psikolojik açıdan nasıl algıladığı, değerlendirdiği, mekândan duyduğu memnuniyetin algısal olarak nasıl karşılık bulduğunun anlaşılması hedeflenmiştir.

Bireyin kendi öznel yargıları ile yapmış olduğu bu değerlendirmelerin geçerlilik ve güvenilirliği kanıtlanmış ölçüm araçları ile sayısal verilere dönüştürülerek elde edilmesi oldukça önemlidir. Bu çalışmada algılanan kalite düzeyi ve yere bağlılık düzeyini sayısal veriler ile tespit edebilmek amacıyla ölçekler kullanılmıştır.

Ölçme varlık, olay ya da durumların belli bir özelliğe sahip oluş derecesini belirleme işlemidir (Özçelik, 2010). Ölçek ise, ölçmeye konu olan özelliklerin sınıflanması, sıralanması, miktar ya da derecelerinin belirlenebilmesi için uyulması gereken kural ve kısıtlamaları belirleyen ölçme araçlarıdır (Karakoç ve Dönmez, 2014). Özellikle psikoloji alanında yapılan çalışmaların pek çoğunda konu hakkında geliştirilen ölçekler ile veri toplamakta ve değerlendirmektedir. Geçerlik, ölçme aracında bulunması gereken en önemli özelliklerden biri olarak, bir ölçme aracının ölçmeyi amaçladığı özelliği başka herhangi bir özellik ile karıştırmadan doğru olarak ölçme derecesidir (Ercan ve Kan, 2004; Yeşil, 2017). Güvenilirlik ise, bir ölçme aracının ölçmek istediği değişkeni aynı koşullarda tekrarlanan ölçümlerde ne tutarlılıkta ölçtüğünün göstergesidir. Güvenilirlik sadece ölçme aracına ilişkin bir özellik olmayıp elde edilen sonuçlara ilişkin bir ölçümün güvenilirliğini, sonuçların hatalardan arınmış

olma derecesini ifade etmektedir. Güvenilirlik geçerlik için gerekli koşul olmasına rağmen yeterli koşul değildir. Güvenilir bir ölçek her zaman geçerli olmayabilir (Ercan ve Kan, 2004).

Anket formu dört bölüm olarak tasarlanmıştır. Birinci bölümde kıyı kullanıcısına ilişkin sosyo-demografik faktörler, ikinci bölümde kıyı kullanıcısının kıyıyı kullanım özelliklerine ilişkin süreç belirten faktörler yer almaktadır. Üçüncü bölüm, çalışma kapsamında geliştirilen mekan kalitesi ölçeğinin yer aldığı bölümdür. Dördüncü bölümde ise kıyı kullanıcısının yere olan bağlılığını değerlendirmeye ilişkin daha önce faktör analizleri tamamlanmış yere bağlılık ölçeği yer almaktadır. Yere bağlılığı ölçmek amacıyla Williams ve Vaske (2003)'ün "The Measurement of Place Attachment: Validity and Generalizability of a Psychometric Approach" adlı çalışmasında ortaya koyduğu ölçek kullanılmıştır (EK-1). Bu ölçek, yer kimliği ve yere bağlılık boyutlarıyla tanımlanmış, toplam 12 maddeden oluşmaktadır. Bu maddeler, mekânı psikolojik yaklaşımla ele alıp değerlendiren sorulardır. Maddelerdeki "X" sembolü yere bağlılık duygusunun ölçülmesinin hedeflendiği özel bir mekânı temsil etmektedir. Dolayısıyla ölçeğin farklı mekanlara uyarlanabilecek şekilde geliştirilmiş olması da ölçeği kullanışlı kılmaktadır. Ölçek maddeleri içerisinde bir soru ters soru olarak hazırlanmıştır. Bu ölçek Türkçe diline uyarlanarak ölçek maddelerinin dil uzmanı tarafından kontrolü sağlanmıştır. Ölçeğin farklı bir örneklem alanda kullanılıyor olması nedeniyle anket uygulaması sonrasında maddelerin geçerliliği Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) ile yeniden test edilmiştir.

Anketin birinci ve ikinci bölümünde kapalı uçlu, seçmeli ve çoktan seçmeli sorular yer almaktadır. Üçüncü ve dördüncü bölümde yer alan ölçek soruları ise 5'li likert tipi derecelendirme içeren kapalı uçlu sorulardan oluşmaktadır. Anket formu EK-2'de verilmiştir.

4.5. Anketin Uygulanacağı Örneklem Sayısı ve Özellikleri

Yapısal Eşitlik Modeli'nde sonuçların tahminlerin geçerlik ve güvenilirliğinin sağlanmasında önemli olan diğer bir husus ise örneklem hacmidir. Her ne kadar büyük örneklem hacminin daha doğru tahminlere yardımcı olacağı konusunda genel kabul olsa da bu konuya ilişkin literatürde genel bir kural bulunmamaktadır (Burgazoğlu, 2022; Tunalı, 2015). Maksimum olabilirlik tahminleri için örneklem hacmi en az 50 olarak belirtilse de bu değer çok küçük bir değerdir ve tavsiye edilmemektedir (Tunalı, 2015).

Schumacker ve Lomax (2004), birçok araştırmada örneklem hacmi için genel kabulün 100-150 arası olduğunu (Anderson ve Gerbing, 1988; Ding ve diğ., 1995) ancak makale araştırmalarında örneklem hacminin genellikle 250 ve 500 arasındaki alındığını belirtmiştir. Bentler ve Chou (1987)'ya göre modeldeki değişkenlere ait verilerin normal dağılım gösterdiği ve kayıp veri olmadığı durumda örneklem hacminin modeldeki madde sayısının en az beş katı olması gerektiği, ancak bu sayının on katı alındığında çok faktörlü yapılar için iyi sonuçlar elde edilebileceğini belirtmiştir.

Bu çalışmada, tanımlanan mekân kalitesi ölçeğinde 39 madde, yere bağlılık ölçeğinde 12 madde yer almaktadır. En yüksek madde sayısına sahip ölçüm aracına göre örneklem sayısının en az 390 olması gerekmektedir. Bu oran pek çok araştırmacının belirttiği örneklem sayısı için yeterli görülmektedir. Örneklem hacminin faktör analizine uygunluğunu uygulanan anket sonrasında KMO testleri ile hesaplanmakta ve yeterli sayıya ulaşıp ulaşılamadığı istatistiksel olarak da ortaya konulmaktadır.

Çalışmada anket katılımcıları Antalya kentinde ikamet eden, kıyıyı aktif olarak kullanan yaş grubu aralığındaki (15 ve üzeri) kadın ve erkek kullanıcılardan basit rastgele seçimle belirlenmiştir. Yaş skalasının belirlenmesinde Bühler'in "İnsan Yaşamının Akışı Kuramı" ile tanımlamış olduğu yaşam dönemleri ölçüt olarak belirlenmiştir. Bühler'e göre 15 yaş öncesi çocuklar evdeki çocuklar olarak tanımlanmış ve kendi belirlediği amaçlardan yoksun bireyler olarak ifade edilmiştir. Dolayısıyla 15 yaş altı bireyler çalışmada kapsam dışı bırakılmıştır. Antalya kentinde geçici olarak bulunan yerli ve yabancı turist kapsamındaki kullanıcılar da bu çalışmaya dahil edilmemiştir.

5. ARAŞTIRMA BULGULARI

5.1. Antalya - Konyaaltı Kentsel Kıyı Alanı

Bu çalışma, Antalya-Konyaaltı kentsel kıyı alanındaki yere bağlılığı kamusal kullanım açısından araştırmaktadır. Antalya ili, Türkiye'nin güneyinde, Toroslar ve Akdeniz arasında uzanan bir bölgede konumlanmıştır. Bu kent, tarihi, kültürel zenginlikleri, doğal çevre özellikleri ve elverişli iklimiyle öne çıkan bir kıyı kentidir. Antalya şehir merkezi, Muratpaşa, Kepez ve Konyaaltı olmak üzere üç ana ilçeden oluşmaktadır. Bu kentsel alan, kuzeybatı-güneydoğu aksında bölünen Boğaçayı Deresi'ne, geniş ve alçak kıyı özelliği taşıyan Konyaaltı Sahili'ne, Akdeniz Üniversitesi'ne ve Antalya Limanı Serbest Bölgesi'ne ev sahipliği yapmaktadır. Bu durum, Antalya'nın gelişimine ve kent kimliğinin oluşumuna önemli katkılar sağlamaktadır (Şekil 5.1).

Şekil 5.1. Konyaaltı sahilinin Antalya kentindeki konumu

Konyaaltı ilçesi, kent merkezine yakın bir konumda bulunmakta olup, turizm faaliyetlerinin yoğun olarak gerçekleştiği, dünyaca ünlü Konyaaltı sahiline ev sahipliği yapmasıyla Antalya kenti için önemli bir merkez ilçe konumundadır. Bu kıyı alanı, Antalya Limanı'ndan başlayıp Varyanta'ya kadar uzanmaktadır. Burası, yerli ve yabancı turistler ile farklı sosyo-demografik yapıdaki kent sakinleri tarafından turizm, rekreasyon, spor gibi çeşitli amaçlarla ziyaret edilmektedir.

Konyaaltı kentsel kıyı alanı 2018 yılında gerçekleşen kentsel kıyı tasarım uygulamasıyla bir dönüşüm geçirmiş ve kıyıda kamusal kullanımını artırmaya, kıyıya

erişimi güçlendirmeye yönelik düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Yapılan bu düzenlemeler kıyı alanında yeni kullanımların ortaya çıkmasına ve kıyının görünümünün değişmesine neden olmuştur. Kent-kıyı arayüzü boyunca kıyının değişen tasarım özellikleri, kıyı kullanımlarındaki, aktivitelerdeki çeşitlilik ile kıyı gerisindeki kentsel ve mimari çevreye ilişkin özellikler kıyı boyunca farklı nitelikteki kent kıyı dokularının oluşumunu beraberinde getirmiştir. Bu durum ise farklı mekânsal karaktere sahip bu kıyı alt bölgelerinde kıyı kullanım tercihlerini farklılaştırmış, kıyı kullanıcısının zihninde kıyıya ilişkin değişen mekan algılarının oluşumunu beraberinde getirmiştir.

2018 yılında gerçekleştirilen kıyı tasarım uygulaması ile kıyının Varyant ve Boğaçayı arasındaki bölümü düzenlenmiştir. Boğaçayı ve Liman arasında kalan alanda ise kıyı düzenlemesi uygulanmamış olup, bu kıyı bölgesi eski kullanım ve mekânsal karakterini sürdürmektedir. Özellikle kıyının bir bölümünde kıyı tasarım projesinin uygulanmamış olması, o alanın görünümünü, niteliğini, kullanım özelliklerini kıyının diğer kısımlarından önemli ölçüde farklılaştırmaktadır. Ayrıca kıyı düzenlemesi kapsamı dışında kalan bu bölgede, Antalya Limanı ve Serbest Bölge'nin alanında ise kıyıya kamu erişiminin sağlanamadığı görülmektedir. Çalışmanın kamu erişiminin sağlandığı, insan ve mekan arasındaki ilişkilerin aktif olduğu kıyı alanlarını kapsamı dolayısıyla örneklem alan bu yönde sınırlandırılmıştır. Bu bağlamda, Liman Kavşağı ve Varyant arasında kalan kıyı alanı örneklem alanın sınırları olarak belirlenmiştir (Şekil 5.2).

Şekil 5.2. . Örneklem alan sınırları

5.1.1. Konyaaltı kıyı alanının gelişimi

Kıyının ilk olarak 1937 yılında Antalya kent merkezinden Kemer ilçesine açılan karayolu ile ulaşım amaçlı kullanıldığı görülmektedir. Konyaaltı kıyısı boyunca yer alan bu yol kenti batıdaki yerleşimlere bağlayan yolun ilk bölümünü oluşturmaktadır (Çal, 2014). Kemer ilçesine açılan bu yol ile Konyaaltı bölgesinin zaman içinde giderek önemi artmıştır. Dumlupınar Bulvarı ve Antalya Limanı arasındaki bu kentsel alan yıllar içinde Arapsuyu bölgesinden genişleyerek Konyaaltı kent dokusunu oluşturmuştur.

Kıyının rekreasyon amaçlı kullanımının ise 1950 yılında başladığı bilinmektedir. 1956 yılında Konyaaltı kıyısında oba adı verilen ilkel yazlıklar inşa edilmiştir (Şekil 5.3.). 1962-1963 yıllarında kıyıdaki ilk düzenleme çalışmaları gerçekleştirilmiş, eskiyen yıkılan ahşap obalar yerine beton obalar inşa edilmiş, tuvalet ve diğer birimler uygun hale getirilmiştir. 1980 yıllarında bu obaların sayısı 400'e ulaşmıştır. 1987 yılında yapılan tüm obalar yıkılmış ve sahil temizlenmiştir (Çal, 2014; Çimrin, 2006) (Şekil 5.4.).

Şekil 5.3. Konyaaltı obaları, 1956 (Çimrin, 2006)

Şekil 5.4. Konyaaltı Sahili, 1990 (Çimrin, 2006)

Konyaaltı'ndaki ilk plaj geçişi ve yeşil alan düzenleme çalışmaları ise 1989 yılında yapılmış 100m²'lik bir alan bu doğrultuda düzenlenmiştir. 1997 yılında ise Konyaaltı Varyantı ve Deliktaş Kavşağı arasındaki 1,5 km'lik alanda yeniden düzenleme çalışmaları gerçekleştirilmiştir. 2000 yılında Antalya ulaşımını rahatlatarak Boğaçayı köprüsünün yapımına başlanmış ve 2003 yılında bu köprü tamamlanmıştır. 2002 yılında ise Konyaaltı kıyı şeridinde plaj ve orman arasında kalan alan ise “Eğlence ve Su Sporları Merkezi Beach park” olarak düzenlenmiştir. İkinci kesim olarak ifade edilen Dumlupınar Kavşağı ve Antalya Limanı arasında kalan bölgede ise Baki İnşaat planlama çalışmalarına başlamıştır. Yaklaşık 5km uzunluğundaki kıyı mekânı 1999 yılında on yıllığına Baki İnşaat'a kiralanmıştır. Bu süre daha sonra yaşanan sel felaketi sebebiyle on üç yıla uzatılmıştır. Bu süreçte kıyılarda işletmeler açılmış, yirmi dört adet büfe, soyunma kabinleri, tuvaletler kıyıda yer almıştır (Şekil 5.5). Ayrıca ücretsiz otoparklar, çocuk oyun alanları, spor sahaları da kıyıda yer alan diğer mekanlardır. Ancak kıyıda yapılan uygulamalardan pek çoğunun protokole aykırı olması sebebiyle Konyaaltı Belediyesi ile imzalanan kira sözleşmesi feshedilerek kıyı şeridinin hakkı Antalya Defterdarlığı'na geçmiştir (Çal, 2014).

Şekil 5.5. Kıyı alanındaki büfelerden bir görünüm, 2011 (Anonim)

2012 yılında sözleşmesi sona eren Baki Beach kıyıda yer alan büfeleri 2013 yılında enkaz halde tahliye etmiştir. Kıyı şeridinin işletmesi Antalya Valiliğine devredilmiş ancak 2014 yılına kadar kıyı şeridinin yönetimi Antalya İl Özel İdaresi'nde olmuştur. İlerleyen süreçte enkaz halde teslim edilen büfelerin bakımı yapılmış kullanıcı gereksinimlerini karşılamaya yönelik düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda

altı adet büfe tekrar kullanıma açılmıştır. Bu alanda bulunan on sekiz büfe, on beş duş ve tuvalet on yıl süre ile Antalya Büyükşehir Belediyesi'ne kiralanmıştır (Çal, 2014).

Geçmişten bugüne kadar bazı değişiklikler geçiren Konyaaltı kıyı alanında, kamusal alanların artırılması, yayanın sahili ve kıyı alanını daha etkin kullanılabilmesi, erişilebilirliğin artırılması, kent ve kıyının entegrasyonun sağlanması gibi nedenler ile kıyı düzenlemesi yapılmasına karar verilmiştir. 2014 yılında Antalya Mimarlar Odası'nın desteği ile Antalya Büyükşehir Belediyesi tarafından Konyaaltı Sahili Mimari ve Kıyı Düzenlemesi Fikir Projesi Yarışması açılmıştır. Bu yarışmada Varyanttan Antalya Limanına kadar olan kıyı alanının, kent bütünü ile ilişki kuracak ve kullanıcıyı bu alana dahil edecek şekilde tasarlanması beklenmiştir. Yarışmada pek çok katılımcı arasından Özer Ürger ve Tugay Mimarlık ekibinin önerdiği proje birinci seçilmiştir. Bu proje, kentlinin kıyıya temasını artıracak, kent ve kıyıyı bütünleştirecek yaklaşımlar önermektedir. Birinci seçilen bu projenin 2018 yılında yapının tamamlanması hedeflenmiştir.

2017 yılında Antalya Batı çevre yolu, Akdeniz Bulvarı'ndaki araç yoğunluğunu azaltmak, turistik amaçlı otobüsler, taşımacılık yapan araçlar, limandan çıkan tankerlerin ulaşım sıkışıklığı yaratmadan kentten ayrılmasını sağlamak, kent içi yolların yükünü azaltmak amacıyla etaplar halinde uygulanmıştır. Özellikle 2018 yılında tamamlanması hedeflenen kıyı tasarım projesi öncesinde, ulaşımaya yönelik stratejilerin gerçekleştirilebilmesi amacıyla bu yolun tamamlanmış olması önem taşımıştır.

2018 yılında, yarışmada birinci seçilen proje, Boğaçayı ve Varyant arasındaki kıyı arasında uygulanmıştır. Boğaçayı ve Liman arasında kalan alan ise ihale sınırı dışında tutulmuştur. Konyaaltı kıyı şeridinde gerçekleşen bu kıyı düzenlemesi ile kıyının mevcut görünümü ve kullanım özellikleri büyük ölçüde değişmiştir (Şekil 5.6).

Şekil 5.6. Konyaaltı'nda kıyı düzenlemesi öncesi (solda) (URL28) ve sonrası (sağda) görünüm (URL29)

5.1.2. Konyaaltı kıyı alanı kentsel tasarım uygulaması

Konyaaltı kıyı alanında Varyant ve Boğaçayı arasında uygulanan kentsel tasarım uygulamasına ilişkin mevcut durum, projenin amaç ve hedefleri ve yapılan müdahaleler incelenmiştir.

Önerilen tasarımda beş temel amaç ve hedef belirlenmiştir. İlk olarak Antalya kent kimliğini, kentin sahip olduğu en önemli değer olan deniz kıyısı üzerinden yeniden güçlendirmek amacıyla, kıyı kullanımlarının zenginleştirilmesi, rekreasyon, spor ve kültür faaliyetleri ile çoklu ve karma kullanımın artırılmasıdır. İkinci temel amaç ise kentsel kıyıyı her türden kullanıcı için erişilebilir ve algılanabilir hale getirmektir. Bu amaca yönelik olarak hız rejimi azaltılmış bir yol tasarımı önerisiyle yayanın kıyı alanına davet edilmesi, araçla kıyıya giren araç sürücülerine ise “hızla” geçme değil, yavaşça “gezinme” deneyiminin yaşatılabilmesidir. Üçüncü amaç ise, kıyıda işlevsel canlılığın sağlanabilmesi için yakın ve uzak çevreden ulaşım ve erişim olanaklarının güçlendirilmesidir. Bu amaca yönelik kıyıya olan dikey ve yatay bağlantıları koruyarak uyumlandırmayı, planlanan toplu taşıma güzergahları ile ring sistemi ve yayalaştırılmış eksen önerisini bütünleştirmeyi, yaya ve bisiklet dolaşımı ile uyumlu bir araç trafiği ve toplu taşıma sistemi önerilmiştir. Dördüncü olarak, kentin var olan merkezler sistemini kentin batısı üzerinden güçlendirmek ve çeşitlendirmek amacıyla, önerilen yeni dolaşım sistemi üzerinde bir dizi tematik odak yaratmak ve bu odaklar ile alanın genelinde bir algı bütünlüğü ve sürekliliği sağlamaktır. Beşinci amaç ise, kıyıyı yalnızca sahil ve kıyı bandı üzerinden değil, yakın çevresindeki yaşam alanlarıyla birlikte ele alarak fiziksel ve işlevsel bütünleştirmektir. Buna yönelik, kıyıya doğrudan erişimi sağlayan aksların yeniden kurgulanarak yaya akışını rahatlatmak ve disiplin altına alınmış bir araç trafiği planlanmıştır. Komşu yapı adalarının gelecekteki fiziksel gelişim ve dönüşümünü denetleyip yönlendirecek tasarım kodlarının ve imar yaklaşımları tanımlanmış ve tasarlanan arayüz boyunca kentin bütününe yönelik rekreatif, kültürel ve sportif aktivite alanları dışında doğrudan yerel halkın kullanımına sunulan işlevlerin de programlanması hedeflenmiştir (URL30).

Konyaaltı kıyı alanı kentsel tasarım uygulamasındaki müdahaleler ele alındığında, kıyıya ulaşım ve erişilebilirlik çerçevesinde düzenleme öncesinde dört şeritli bölünmüş karayolu olan Akdeniz Bulvarı, düzenleme sonrası iki şeritli çift yönlü sahil yoluna dönüştürülmüştür. Diğer iki şerit ise kıyı tasarım uygulaması kapsamında açık yeşil alan olarak tasarlanmıştır. Sahil yolunda zeminde farklı malzeme kullanımı ve

hızı yavaşlatmaya yönelik yarı doğrusal yol geometrisi uygulanmıştır (Şekil 5.7). Otoparklar, sahil yolu üzerinde belli aralıklar ile sınırlı alan kullanılarak düzenlenmiş, sahile yakın noktalardaki araçlardan kaynaklı görüntü kirliliği yok edilmiştir.

Şekil 5.7. Konyaaltı kıyı sahil yolu, uygulama sonrası görüntüler (Çevrimli arşivi)

Kentsel tasarım uygulamasındaki diğer önemli bir müdahale Varyant ve çevresinin hem ulaşımı hem de manzara noktaları ve yeşil alan düzenlemesi yapılarak kamusal kullanımı artıracak şekilde düzenlenmesidir. Kentin doğusu ve batısı kesintisiz olarak Varyant ile bağlanmakta, aynı zamanda kentin doğusu ve kuzeyi direkt olarak Varyant ile Sahil Yaşam Parkı'na bağlanmaktadır (Şekil 5.8).

Şekil 5.8. Antalya Konyaaltı Varyant (URL29)

Varyant'tan başlayıp Dumlupınar Bulvarını Akdeniz Bulvarı'na bağlayan kavşağa kadar uzanan, yerleşim dokusunun bulunmadığı bu bölgede bölge geniş yeşil alanlar ve aktivite alanları ile yeniden düzenlenmiştir (Şekil 5.9). Bu alandaki temel hedef trafiği kıydan olabildiğince uzaklaştırmak, kıyadaki beton görünümünü yok etmek, kıyının olabildiğince kamusal olarak her noktasının kullanımını sağlamak

olmuştur. Bu kapsamda düzenlenen kıyı parkı ve Olbia Meydanı kıyıda farklı kullanımlara ve gereksinimlere hitap edecek şekilde düzenlenmiştir.

Şekil 5.9. Konyaaltı Olbia Meydanı (URL31)

Kentsel kıyı yerleşim dokusunun başladığı The Corner Park Hotel'den ve Boğaçayı'na kadar uzanan kıyı alanı ise yeşil lineer bir bant olarak yayanın kıyı şeridine ve sahile erişimini kolaylaştıracak yaklaşımlar ile düzenlenmiş, kıyı tasarımında önerilen aktivite çeşitliliği ile kıyının kentliyle olan ilişkisinin güçlendirilmesi hedeflenmiştir (Şekil 5.10). Kıyı promenadı olarak düzenlenen bu kıyı şeridi kara tarafında yer alan kentsel ve mimari çevre özellikleri ile kıyı boyunca değişen görünümeler oluşturmakta, kıyıya ilişkin farklı fiziksel ve sosyal çevre görünümeleri sunmaktadır.

Şekil 5.10. Konyaaltı Sahili kıyı şeridi düzenlemesi (URL32)

Boğaçayı ve liman arasında kalan kıyı alanı ise ihale kapsamı dışında kalmış ve bölgede herhangi düzenlemeye gidilmemiştir. Bu kıyı alanı önceki var olan mekansal özelliklerini sürdürmeye devam etmektedir (Şekil 5.11).

Şekil 5.11. Boğaçayı ve liman arası mevcut kıyı alanından görünüm (URL33)

Yapılan tüm bu düzenlemelerin, kıyının mekân kalitesini artırmak ve kıyı kullanıcılarının fiziksel ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılamak, kıyı ve kentin bütünleşmesini sağlamak, kıyının kentin önemli bir kamusal mekânı olarak kullanıcı ile etkileşimini güçlendirmek, kente imaj ve kimlik kazandırmak hedefiyle gerçekleştirildiği görülmektedir.

5.2. Konyaaltı Kentsel Kıyı Alanında Çevre Analizleri

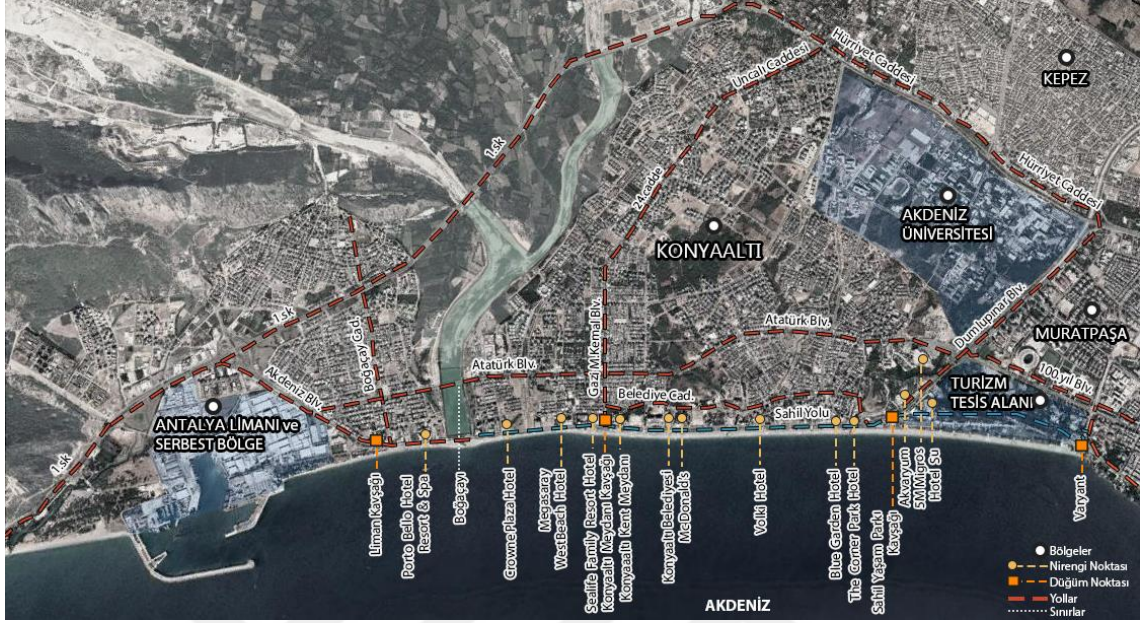
Konyaaltı kıyı kent dokusundaki kentsel ve mimari çevreye ilişkin özellikler, kentsel alanla entegrasyon ve kıyı tasarım özellikleri, fiziksel ve sosyal çevre özellikleri açısından farklılık gösteren kıyı alt bölgelerinin oluşmasına neden olmuştur.

Bu çalışmada farklı çevresel özelliklere sahip kıyı alt bölgelerini tespit edebilmek amacıyla analizler yapılmıştır. Bu analizler kentsel imaj analizi, kıyı tasarım özelliklerinin analizi, kent-kıyı entegrasyonu ve yapı çevre özellikleridir. İlk olarak Kevin Lynch'in ortaya koyduğu kent imgeleri üzerinden kıyı kent dokusunda imaj analizi yapılmış ve alt bölgelerin tanımlanmasında yararlanılabilecek kentsel ve mimari unsurlar tespit edilmiştir. Ardından kıyı şeridinin tasarım özellikleri, kıyı-kent entegrasyonu ve kıyı-kent dokusundaki yapı çevre özellikleri araştırılmıştır.

5.2.1. Kentsel imaj analizi

Kıyı alanında ilk olarak alt bölgelerin tanımlanabilmesi amacıyla kentsel imaj analizi yapılmış, K. Lynch'in ortaya koyduğu yaklaşım üzerinden yollar, bölgeler, odaklar, nirengi noktaları ve sınır öğeleri tanımlanmıştır (Şekil 5.12.). Bu imaj öğeleri

alt bölgelerin sınırlarının tanımlanmasında önemli olmuş ve alt bölgelerin sınırlandırıldığı alanları ifade etmek amacıyla kullanılmıştır.

Şekil 5.12. Konyaaltı kentsel kıyı alanı imaj analizi

Buna analize göre, Antalya Limanı ve Serbest Bölge ile Sahil Yaşam Parkı'nı da içine alan Turizm Tesis Alanı, kentsel alanda "bölge" olarak algılanmaktadır. Eğimli bir topografyaya sahip ve yapı yoğunluğunun az olduğu turizm tesis alanı içinde, koruluk alan, aqualand, fuar alanı, kültür merkezi, otel ve restoranlar ile bugün kıyı düzenlenmesiyle tasarlanmış Sahil Yaşam Parkı ve Alışveriş Merkezi bulunmaktadır.

Düğüm noktaları ise kentsel alandan kıyıya giriş yapılan, yolların kesiştiği stratejik noktalar olarak ele alınmıştır. Bu bağlamda Liman kavşağı, Konyaaltı Meydan kavşağı, Sahil Yaşam Parkı Kavşağı ve Varyant kıyı alanındaki "düğüm noktaları" olarak belirlenmiştir. Boğaçayı ise hem fiziksel hem de algısal bağlamda "sınır ögesi" olarak algılanmaktadır. Kuzeybatı – Güneydoğu aksında uzanan Boğaçayı, Konyaaltı kentsel alanını ikiye ayırmakta ve çay Konyaaltı sahilinden deniz ile buluşmaktadır. Boğaçayı, yalnızca kentsel alanda ve kıyı şeridi üzerinde değil sahil alanında da yarattığı oluşumlar ile sınır hissini sürdürmektedir (Şekil 5.13).

Şekil 5.13. Boğaçayı - Konyaaltı, Antalya (Çevrimli arşivi)

Kıyı alanında kullanıcıların yön bulmasında etkili olan, bulundukları yeri kolayca tarif etmelerine yarayan nirengi noktalarının yapı fonksiyonu açısından çeşitlilik gösterdiği görülmekle birlikte, bu öğelerin ağırlıklı olarak turizm kullanımına sahip otel yapıları olduğu görülmektedir. Bu otellerden Blue Garden Hotel yapı tasarımı ile görsel olarak farklılaşmakta (Şekil 5.14), Crowne Plaza Hotel ve Megasaray WestBeach Hotel ise hem hacimsel etkileri, yükseklikleri hem de aydınlatmalı dış cepheleriyle kıyı üzerinde “nirengi noktası” olma özelliği taşımaktadır (Şekil 5.15).

Şekil 5.14. Yapı tasarımı ile nirengi noktası olma özelliğine sahip otel yapısı (Çevrimli arşivi)

Şekil 5.15. Bina boyutları ve cephe aydınlatmaları ile nirengi noktası olma özelliğine sahip otel yapıları (Çevrimli arşivi)

The Corner Park Hotel ve SeaLife Family Resort Hotel, Volki Hotel, Porto Bello Hotel Resort & Spa ise kıyı üzerindeki bulundukları konumlar nedeniyle nirengi noktası olma özelliğine sahiptir (Şekil 5.16).

Şekil 5.16. Kıyı üzerinde bulundukları konum nedeniyle nirengi noktası olma özelliği gösteren otel yapıları (Çevrimli arşivi)

Kıyı kent dokusunda yer alan Konyaaltı Belediye Hizmet Binası da diğer bir nirengi noktasıdır. 2012 yılında yapımı tamamlanan yapı, kütle kurgusu ile Belediye caddesi ve kıyı tarafında yer alan Belediye meydanı arasında fiziksel ve görsel süreklilik sağlamakta, bu süreklilik kıyı şeridi ve hatta sahile kadar devam etmektedir (Şekil 5.17).

Şekil 5.17. Konyaaltı Belediye Hizmet Binası, Antalya (Çevrimli arşivi)

Konyaaltı Kent Meydanı ise hem nirengi noktası hem de düğüm noktası olma özelliği göstermektedir. Kıyıya bağlanan ikincil arter olan Gazi Mustafa Kemal Paşa Bulvarı'nın kıyı ile bağlandığı noktada bulunan, cafe ve restoranlar ile geniş açık yeşil alanların bulunduğu meydan, gece ve gündüz önemli bir toplanma ve buluşma noktası görevi taşımaktadır (Şekil 5.18).

Şekil 5.18. Konyaaltı Kent Meydanı, Antalya (Çevrimli arşivi)

Tüm bu öğeler, kıyı mekanının okunabilirliğini artırmakta, kullanıcının yön bulmasını ve kıyı mekanını algılayabilmesini kolaylaştırmaktadır. Kıyı bütün olarak değerlendirildiğinde özellikle nirengi noktalarının Konyaaltı Meydanı ve çevresinde toplandığı görülmektedir.

5.2.2. Kıyı şeridinin tasarım ve kullanım özellikleri

Kıyı şeridinin tasarım ve kullanım özelliklerinin değerlendirildiği bu bölümde birbirinden farklı kıyı tasarım özelliklerine sahip olan kıyı bölgeleri tespit edilmiş, aynı zamanda süreç içindeki değişimleri incelenmiştir.

Konyaaltı kentsel kıyı alanı tasarım ve kullanım özellikleri açısından, temelde üç farklı yaklaşım ile tasarlanmıştır. Bunlardan birincisi doğal yeşil alan açısından oldukça büyük alana sahip, koruluk bir alan içerisinde Sahil Yaşam ve Alışveriş Merkezi olarak düzenlenen kıyı parkıdır. İkincisi Dumlupınar Bulvarı'ndan kıyı ile bağlanan noktada yer alan, Sahil Yaşam Parkı ile kıyı şeridini bağlayan ve iki alanın kesişim noktasını oluşturan Olbia Meydanı'dır. Üçüncüsü ise Olbia Meydanı'ndan Boğaçayına kadar uzanan kentsel bir arayüz niteliğindeki, çeşitli aktivitelere ve kullanımlara olanak sağlayan yeşil kıyı promenaıdır. Varyant ve Liman Bölgesi arasında uzanan Konyaaltı sahilinde Boğaçayı ve Antalya Limanı arasında kalan alanın kıyı düzenlemesi

kapsamına alınmamış olması dolayısıyla, bu alanın kıyının eski görünümünü ve kullanım özelliklerini yansıttığı görülmektedir. Bu bağlamda örneklem alan, tasarım ve kullanım özellikleri açısından dört farklı bölgeye ayrılmaktadır.

Bu bölgeler detaylı olarak incelendiğinde; Boğaçayı'ndan Antalya Limanı'na kadar olan kıyı alanı yarışma kapsamında tasarım önerisinin sunulduğu ancak alanın ihale kapsamında yer almaması dolayısıyla kıyı düzenlemesine dahil edilmeyen bir alandır. Bu alanın kullanımında zaman içinde birtakım değişiklikler olmakla birlikte genel çerçevede kıyının eski görünümünü ve kıyı kullanım özelliklerini sürdürmeye devam ettiği görülmektedir. Kıyı gerisindeki kentsel dokuda en büyük değişim ise kıyı ile bağlanan Boğaçayı ve çevresinin düzenlenmesi olmuştur. Yapılan düzenleme ile Boğaçayı'nın her iki kıyısı nitelikli ve kamusal bir kullanıma kavuşmuştur (Şekil 5.19).

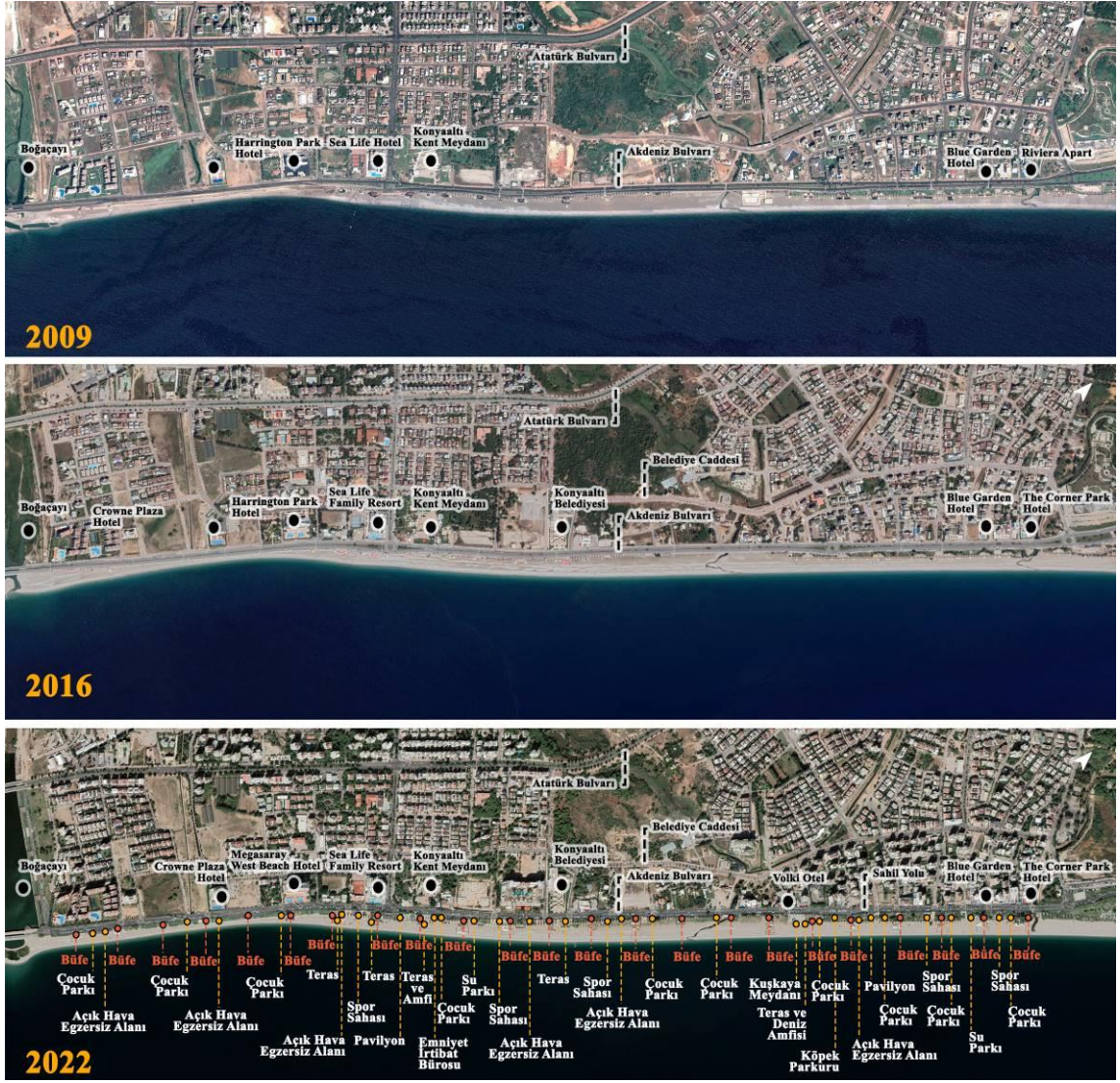
Şekil 5.19. Boğaçayı ve Liman arasındaki kıyı alanının gelişimi ve kullanım özellikleri

Bu alandaki kıyı özellikleri değerlendirildiğinde, kıyıda geniş sert zemin yüzeyler yer almakta olup, yeşil alan oldukça azdır. Araç yolu bölünmüş karayolu olarak eski kullanımını sürdürmektedir. Yayaaların kıyıya erişimi yalnızca yaya geçitlerinden sağlanmakta, sahil ve kentsel alan arasındaki refüjde sınırlayıcı elemanlar yer almaktadır. Otopark alanları da kıyıdaki yürüyüş yolu üzerinde denize yakın noktada yer almakta olup görsel kirlilik oluşturmaktadır (Şekil 5.20). Bu alanda aktivite seçeneklerinin de sınırlı olduğu görülmektedir. Manzara izleme, oturma dinlenme gibi aktiviteler için kıyı şeridinde düzenlenmiş mekanlar bulunmamakta, bu eylemler için kullanıcılar genellikle sahil alanını kullanmayı tercih etmektedir.

Şekil 5.20. Boğaçayı ve liman arasındaki kıyı alanı, Konyaaltı (Çevrimli arşivi)

Boğaçayı ve Olbia Meydanı arasında kalan kıyı alanı, açık yeşil alanların, yaya ve bisiklet yollarının ve bu yeşil bant üzerinde yer alan çeşitli aktivite mekanlarının yer aldığı bir promenat şeklinde düzenlenmiştir. Kıyı promenatının, kıyı gerisindeki yerleşim dokusu ve sahil ile bütünleşmesi hedeflenmiş, bu alan kent ve sahil arasında bir arayüz niteliğinde olmuştur. Açık yeşil alan üzerinde yer alan tek katlı büfeler, spor alanları, yürüyüş ve bisiklet parkurları, gezinti alanı, çocuk oyun alanları, evcil hayvanlar için oyun parkları, çeşitli yarı açık ve açık oturma dinlenme alanları, teraslar, denize karşı oluşturulan basamaklar ile kıyı kullanımının hem görsel hem de kullanım açısından zenginleştirildiği görülmektedir. Bu çeşitlilik özellikle Megasaray WestBeach Hotel ve Konyaaltı Belediyesi ile Volki Hotel ve The Corner Park Hotel arasında yoğunlaşmaktadır (Şekil 5.21).

Şekil 5.21. Boğaçayı ve Olbia Meydanı arasındaki kıyı alanının gelişimi ve kullanım özellikleri

Açık yeşil alan olarak düzenlenen promenat üzerindeki temel kullanıcı ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla tek tip, tek katlı olarak düzenlenmiş büfeler belli aralıklar ile konumlandırılmıştır. Zaman içinde büfelerin yerini restoranların, kafelerin çeşitli ticari işletmelerin almasıyla birlikte mekânı genişletme isteğiyle yapılan değişikliklerin, eklentilerin yapı ve çevresinin görünümünü olumsuz anlamda etkilemeye başladığı görülmektedir (Şekil 5.22). Ayrıca bu büfeler sahilde belli alanları işgal etmiş ve bu durum sahil ve deniz ile kurulan görsel ve fiziksel ilişkileri de zayıflatmıştır.

Şekil 5.22. K1y1 bandı üzerinde yer alan büfeler, Konyaaltı kıy1 şeridi (Çevrimli arşivi)

Açık yeşil alan düzenlemesi üzerinde yer alan oturma-dinlenme amaçlı kentsel mobilyalar açık veya yarı açık olarak, farklı kullanımlara yönelik grup veya bireysel olarak oturmaya imkân sağlayacak şekilde tasarlanmıştır (Şekil 5.23). Özellikle aktivite çeşitliliğinin fazla olduğu kıy1 bölgelerinde bu kentsel mobilyalar hem sayıca çoğalmakta hem de farklı oturma seçenekleri sunarak tasarım olarak çeşitlenmektedir.

Şekil 5.23. Oturma-dinlenme amaçlı tasarlanan kentsel mobilyalar, Konyaaltı kıy1 şeridi (Çevrimli arşivi)

K1y1 promenade üzerindeki aktivite mekanları ise her yaş grubundan bireye hitap edecek kullanım ve etkinlik alanları sunmaktadır. K1y1 boyunca belli aralıklar ile düzenlenen çocuk oyun alanları, spor sahaları kıyıda en aktif kullanıma sahip aktivite mekanlarıdır (Şekil 5.24). Spor sahalarının özellikle akşam saatlerinde yoğun olarak kullanılmakta olduğu görülmektedir. K1y1 şeridi boyunca devam eden yürüyüş ve bisiklet parkuru ise gündüz sabah saatlerinde ve gece saatlerinde oldukça aktif olarak kullanılmaktadır. Bu kıy1 düzenlemesi ile aktivite mekanlarının, çeşitli peyzaj öğeleriyle birlikte görsel çeşitlilik sunduğu görülmektedir.

Şekil 5.24. Kıyı şeridi üzerindeki aktivite alanları, solda çocuk oyun alanı, sağda spor sahası, Konyaaltı kıyı şeridi (Çevrimli arşivi)

The Corner Park Hotel ve Sahil Yaşam Parkı ve Alışveriş Merkezi arasında kalan ikinci bölge ise, kıyı düzenlemesi öncesi ulaşım ve otopark amaçlı kullanılmış bir alandır. Dumlupınar Bulvarı bu kavşaktan Akdeniz Bulvarı'na bağlanmaktadır. Sahile yakın konumda yer alan otopark alanları hem Beach Park'a gelen kullanıcılara hem de sahili kullanan ve genellikle Dumlupınar Bulvarı üzerinden kıyıya ulaşan kullanıcılara otopark imkânı sağlamıştır. Ancak bu alanlar kıyının kamusal kullanımını ve görsel niteliğini azaltmıştır. Kıyı düzenlemesiyle birlikte burada yeni sahil yolu düzenlemesi yapılarak, bölünmüş yol çift yönlü, hızı azaltılmış yola dönüştürülmüştür. Sahil ve yol arasında kalan alan ise meydan olarak tasarlanmıştır. Yeşil alanlar büyük oranda artırılmış ve kıyının görünümü büyük ölçüde değişmiştir. Olbia Meydanı, Sahil Antalya Yaşam ve Alışveriş Merkezi'ne bir aks üzerinden bağlanmış, bu aksta hem meydanı kullanan kişilerin hem de Sahil Yaşam Parkı'ndaki kişilerin temel kullanıcı gereksinimlerini karşılamak amacıyla market vb. ticari mekanlar ile kamusal tuvaletler düzenlenmiştir. Aynı aksta konumlandırılan zabıta noktası ise kamu düzeni ve güvenliğini sağlamak amacıyla yer almıştır (Şekil 5.25).

Şekil 5.25. The Corner Park Hotel ve Sahil Yaşam Parkı arasındaki kıyı alanının gelişimi ve kullanım özellikleri

Olbia Meydanı'nda geniş yeşil alanların yanı sıra, sert zemine sahip yüzeylere yer verilmiş, alanın canlılığını artıracak ve farklı aktivitelere olanak sağlayacak amfi, spor alanları, çocuk oyun alanları, bisiklet, kaykay ve paten için çeşitli parkur alanları düzenlenmiştir (Şekil 5.26). Olbia Meydanı gece ve gündüz farklı yaş gruplarından pek çok insan için uğrak noktası olmuş, bu durum alandaki sosyal etkileşimin de güçlü olması durumunu beraberinde getirmiştir.

Şekil 5.26. Olbia Meydanı'nda yer alan aktivite alanları (Çevrimli arşivi)

Meydanda tasarlanan kentsel mobilyalar ve oturma alanları ile kıyı alanının farklı kişi ve gruplar için buluşma, oturma, dinlenme amaçlı kullanımı desteklenmiştir. Özellikle denize karşı oluşturulan amfiter, akşam saatlerinde manzarayı izleme amaçlı kullanım tercihi yüksek mekanlar arasında olmuştur (Şekil 5.27).

Şekil 5.27. Olbia Meydanı'nda denize karşı oluşturulan amfiter (Çevrimli arşivi)

Olbia Meydanı ve Varyant arasındaki Beach park olarak bilinen alanın ise önceden Alke Turizm tarafından kiralanıp işletildiği, bu süreçte kıyıda ticari işletmeler ve özel ücretli plaj alanlarının yer aldığı bilinmektedir. 2014 yılında kıyının yeniden düzenlenmesine ilişkin açılan yarışma ile Antalya Büyükşehir Belediyesi bu alanın boşaltılmasını istemiştir. İşletmeler tarafından boşaltılan alanda yıkımlar gerçekleştirilip kıyı yapılardan arındırılmıştır. Ardından 2018 yılında yapılan yeni kıyı düzenlemesiyle bu kıyı bölgesi yeni görünümüne kavuşmuştur. Sahil Yaşam Parkı olarak adlandırılan

alandaki eski kullanım özelliklerini sürdürülerek cafe, restoran, market vb. ticari kullanımlar ve geniş yeşil alanlar önerilmiştir. Bu ticari birimlerin yanı sıra sahile yakın konumdaki noktalarda temel ihtiyaçları karşılamaya yönelik büfeler, yeşil alanlar arasında konumlandırılmıştır (Şekil 5.28).

Şekil 5.28. Varyant ve Olbia Meydanı arasındaki kıyı alanının gelişimi ve kullanım özellikleri

Ticari kullanımların yer aldığı Sahil Antalya Yaşam ve Alışveriş Merkezi olarak adlandırılan yapı, denize paralel, koruluk alan ve sahil arasında lineer bir formda, koruluk alan ve sahil arasında yaya geçişlerine izin verecek şekilde geçirgen ve az katlı olarak tasarlanmıştır. Yapı tasarımında kapalı alan, yarı açık alan ve açık alan tasarımları bütüncül bir şekilde düşünülmüş ve yarı açık mekân yapı boyunca lineer şekilde sürdürülmüştür (Şekil 5.29).

Şekil 5.29. Sahil Antalya Yaşam ve Alışveriş Merkezi (Çevrimli arşivi)

Kıyı parkı olarak tasarlanan bu alan geniş yeşil alanları serbest kullanıma açmıştır. Bu bölgede kentsel donatıların kullanımından çok açık yeşil alanların serbest kullanımı ön planda olmuştur. Kıyı yönünde gündüz saatlerinde doğal peyzaj unsurları ile gölge alanlar yaratılmıştır (Şekil 5.30).

Şekil 5.30. Sahil Yaşam Parkı (Çevrimli arşivi)

Bu alanda yaya promenadı ve bisiklet parkuru ile çeşitli spor aktivitelerini gerçekleştirmeye yönelik yapılan tenis, basketbol, voleybol sahaları, yelken kulübü, su sporları yer almaktadır. Bu kullanımlar bu alanın rekreatif kullanımını çeşitlendirmiştir.

5.2.3. Kent-kıyı entegrasyonu

Konyaaltı kentsel kıyı alanının kentle entegrasyonu erişim ve bağlantılar çerçevesinde, makro ölçekte Konyaaltı kentsel dokusu bütününde ve kıyı yakın çevresi olmak üzere iki ölçekte araştırılmıştır. Makro ölçekte kentsel alan ve kıyı arasındaki

bağlantılar, kıyı yakın çevresinde yapılacak analizlerle ise yol bağlantıları ve erişilebilirlik özellikleri incelenmiştir.

Kıyı ile entegrasyon makro ölçekte incelendiğinde, kentsel alanı kıyıya bağlayan dört ana ulaşım aksı görülmektedir. Konyaaltı kıyı alanına ulaşım Kepez ve Muratpaşa ilçeleri için genellikle Dumlupınar Bulvarı üzerinden gerçekleşmektedir. Konyaaltı kentsel alanından kıyıya erişim ise Akdeniz Bulvarı, Boğaçay Caddesi ve Uncalı caddesi ile başlayıp, 24. Cadde olarak devam eden ve Gazi Mustafa Kemal Bulvarı ile kıyıya bağlanan yol aksı üzerinden sağlanmaktadır. Varyant ise, Sahil Yaşam Parkı'na doğrudan bağlantı sağlayan erişim noktasıdır (Şekil 5.31).

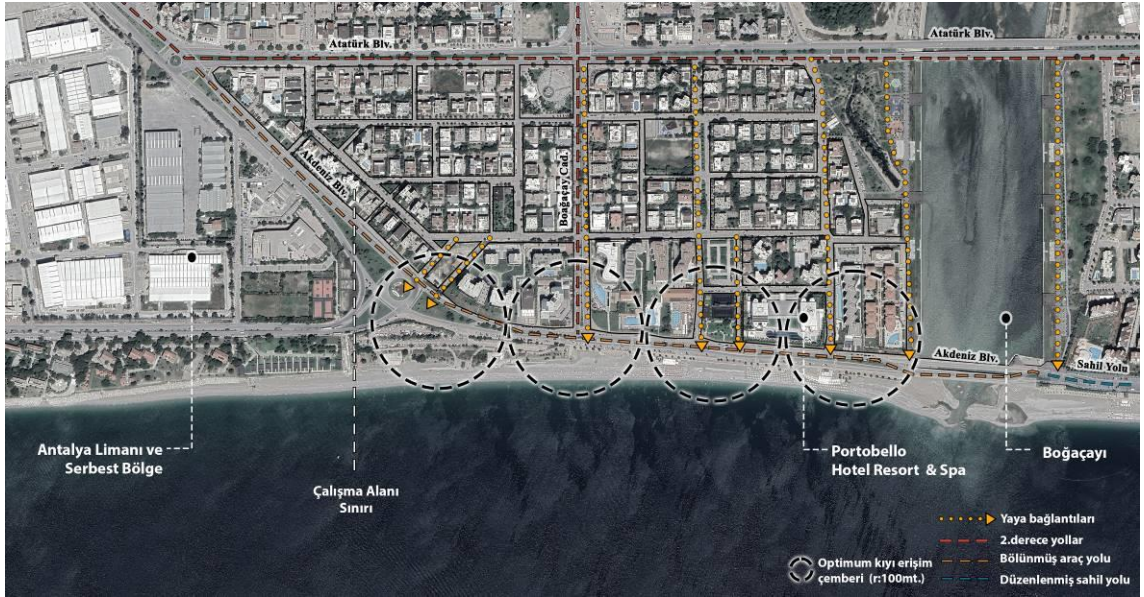
Şekil 5.31. Konyaaltı kentsel kıyı alanına bağlanan ulaşım arterleri

Kıyı alanına bireysel araç ile doğrudan erişim sağlanabilirken, otobüslerin kıyı alanına girişinin yasak olması nedeniyle toplu taşıma araçları Atatürk Bulvarı'na kadar gidebilmektedir. Buradaki aktarma noktalarından kıyıya küçük minibüsler ile ringler düzenlenerek erişim sağlanmaktadır.

Kıyı-kent entegrasyonu kıyı yakın çevresindeki kentsel doku üzerinden incelendiğinde ise farklı entegrasyon düzeyleri görülmektedir. Bu ölçekte, kıyı-kent entegrasyonu 100 metre yarıçap içindeki kıyıya açılan yaya yolu bağlantılarının sayısına göre değerlendirilmiştir. Kıyı yakın çevresi ölçeğinde gerçekleştirilen analizlerde, kıyı kent dokusu kıyı gerisindeki kentsel doku özellikleri doğrultusunda dörde ayrılarak

incelenmiş, bu dört alan içerisindeki farklı özellikteki alt bölgeler analizler ile tespit edilmiştir.

Antalya Limanı ve Serbest Bölgesi ve Olbia Meydanı arasında kalan kıyı alanı kıyı gerisindeki morfolojik özellikler doğrultusunda üçe ayrılarak analiz edilmiştir. Birincisi, Boğaçayı ve Serbest Bölge arasında alan kıyı alanıdır. Boğaçayı'nın kentsel alanı ikiye ayırmasıyla bu alanın kentin kalanı ile olan bağlantıları zayıf kalmaktadır. Konyaaltı kentsel alanında bu alana erişim Boğaçayı üzerindeki köprü ve sahil yolundan sağlanabilmektedir. Diğer ilçelerden erişim ise çevre yolu üzerinden kıyı ile bağlantılı yollar aracılığıyla gerçekleşmektedir. Dolayısıyla bu alan, Konyaaltı kentsel alanı içinde kent içinden erişimi daha kısıtlı olan bir alt bölge haline gelmektedir. Kıyı gerisindeki kent dokusunun morfolojik yapısı incelendiğinde ise gridal düzende bir yol ağı mevcuttur. Kıyıya uzanan yaya koridorları, kıyıya sınır olan yapı adalarının büyüklüğü dolayısıyla bazı noktalarda kesintiye uğramaktadır. Kıyı-kent entegrasyon bağlamında yapılan analizlerde 100 mt'lik yarıçap içinde kıyı şeridinde genellikle iki giriş noktası görülmüş ve orta düzeyde entegrasyon olduğu tespit edilmiştir (Şekil 5.32).

Şekil 5.32. Kent-kıyı entegrasyonu, Antalya Limanı ve Boğaçayı arası

Boğaçayı ve Konyaaltı Belediyesi arası ise ikinci araştırma alanıdır. Bu alana Gazi Mustafa Kemal Paşa bulvarı kıyıya doğrudan erişim sağlayan ana bir aks konumundadır. Bu aksın her iki tarafında gridal düzene sahip kentsel doku mevcuttur. Atatürk Bulvarı üzerinden kıyıya direkt açılan koridorlar var olmakla birlikte sayıca azdır. Büyük yapı adalarının olduğu noktalarda entegrasyon zayıflamakta, yapı adaları

küçülüp kıyı ile bağlantılar sıklaştıkça entegrasyon düzeyi artmaktadır. Kıyı ve kentsel doku arasındaki entegrasyon bağlantıları analiz edildiğinde ise bu bölgenin iki alt bölgeye ayrıldığı görülmektedir. Bu analizlere göre, Megasaray WestBeach Hotel ve Konyaaltı Belediyesi arasındaki kentsel dokunun, Boğaçayı ve Megasaray WestBeach Hotel arasındaki kent dokusuna göre kıyı ile daha optimum düzeyde entegrasyona sahip olduğu görülmektedir (Şekil 5.33).

Şekil 5.33. Kent-kıyı entegrasyonu, Boğaçayı ve Konyaaltı Belediyesi arası

Megasaray West Beach Hotel ve Konyaaltı Belediyesi arasında kalan Konyaaltı Kent Meydanı kıyı gerisi ile sınırlı yaya geçişlerine izin vermesine rağmen entegrasyon düzeyini artırmıştır. Aynı şekilde Konyaaltı Belediyesi de geçirgen yapı tasarımı ile kullanıcıya kıyıya erişimde alternatif erişim seçeneği sunmaktadır (Şekil 5.34).

Şekil 5.34. Konyaaltı Belediye Hizmet Binası, Antalya (Çevrimli arşivi)

Konyaaltı Belediyesi ve The Corner Park Hotel arasındaki alan ise organik bir dokuya sahip olması nedeniyle farklı bir alt bölge olarak değerlendirilmiştir. Bu kıyı alanına kentten erişim sağlayan ana akslar kıyıya uzak konumdadır. Birincil akslardan bağlanan ikincil yolların da kıyıya direkt olarak erişim sağlamadığı görülmektedir. Kıyıdaki yapı adalarının diğer kıyı alt bölgelerindeki yapı adalarından küçük olması ve dolayısıyla Belediye caddesinden kıyıya erişim sağlayan bağlantıların sıklığı bu bölgede kıyı ve kent arasındaki entegrasyonun optimum düzeyde olmasına neden olmuştur (Şekil 5.35). Bu bağlantılardan bazıları kentsel dokunun organik yapısı ve yapı adalarının biçimleri nedeniyle kesintiye uğramaktadır. Her ne kadar kıyı ve kıyı gerisindeki kentsel alan arasındaki entegrasyon diğer bölgelere kıyasla optimum düzeyde olsa da organik düzene sahip kent dokusu yolların algılanabilirliğini azaltmakta ve alanın karmaşık olarak algılanmasına neden olmaktadır.

Şekil 5.35. Kent-kıyı entegrasyonu, Konyaaltı Belediyesi ve The Corner Park Hotel arası

Konyaaltı kıyısı boyunca diğer bir bölge ise Sahil Yaşam Parkı ve Olbia Meydanı'nın bulunduğu kıyı gerisinde konut yerleşim dokusunun yer almadığı kıyı alanıdır. Her iki alanın da kıyı gerisinde yerleşim dokusunun olmamasına rağmen kentsel bağlantıların düğüm noktasının Olbia Meydanı'nda kesişiyor olması bu alanı Sahil Yaşam Parkı'ndan ayırtırmakta ve optimum entegrasyon düzeyiyle farklı bir alt bölge olarak ifade edilmesine neden olmaktadır. Olbia Kent Meydanı'nda bağlantılar optimum düzeyde iken, Sahil Yaşam Parkı'nda bağlantılar yetersiz olup, kıyı ile kentsel alan arasındaki entegrasyon düşük düzeyde kalmaktadır (Şekil 5.36).

Şekil 5.36. Kent-kıyı entegrasyonu, Olbia Meydanı ve Sahil Yaşam Parkı

Olbia Meydanı'na erişim Dumlupınar Bulvarı'ndan doğrudan sağlanabilmektedir. Sahil Yaşam Parkı ise eğimli bir topografyanın bitiş noktasında yer almakta olup, bu kıyı alanına araçla erişim Dumlupınar Bulvarı ve Varyanttan sağlanmaktadır. Sahil Yaşam Parkı'nda 2018 yılında kullanıma açılan asansör ve merdiven ile yaya erişiminin güçlendirilmesi hedeflenmiştir (Şekil 5.37).

Şekil 5.37. Kıyı gerisi ve Sahil Yaşam Parkı arasındaki erişimi sağlayan yaya asansörü ve merdiveni (Çevrimli arşivi)

5.2.4. Yapılı çevre analizi

Kıyı kent dokusunda kıyının karakterini oluşturan ve kullanıcının mekân algısını etkileyen en önemli unsurlardan biri de yapıli çevreye ilişkin mimari özelliklerdir. Bu bağlamda kıyı kent dokusunda farklı fiziksel çevre karakterine sahip alt bölgelerin tespit edilebilmesi amacıyla kıyı alanındaki yapılaşma yoğunluğu, bina boyutları ve zemin kat fonksiyonları araştırılmıştır. Kıyı kent dokusunda yapılacak analizler entegrasyon çapı olarak kabul edilen kıyıdan 200 metre mesafedeki alan içinde gerçekleştirilmiştir.

Limandan Olbia Meydanı'na kadar uzanan kıyı kent dokusunda yapıli çevre özellikleri 4 bölgede farklılaşmıştır. Olbia Meydanı ve Sahil Yaşam ve Alışveriş Merkezi olarak düzenlenen alan ise rekreasyon amaçlı kullanımın hâkim olduğu, yapı yoğunluğunun az olduğu kıyı bölgesidir.

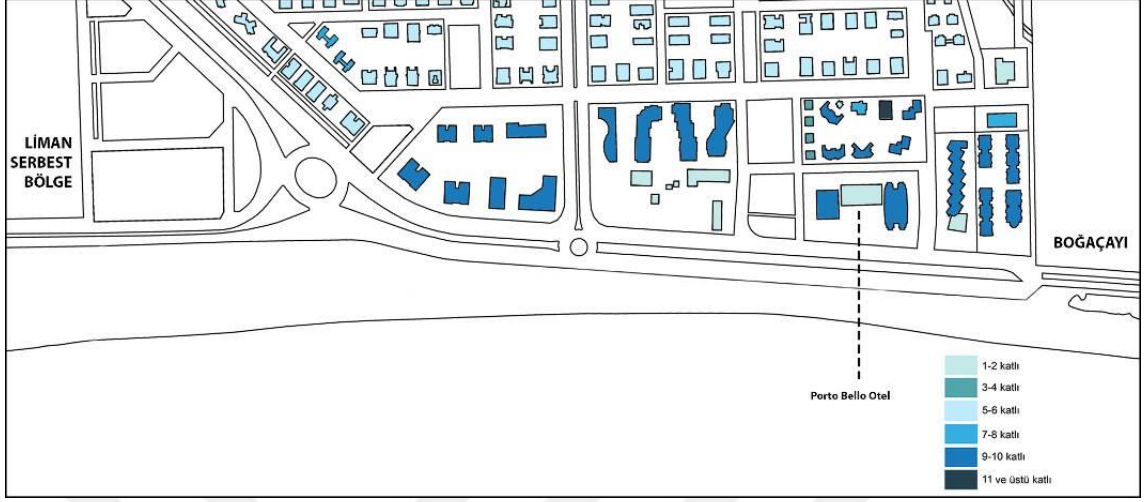
Antalya Limanı Serbest Bölgesi ve Boğaçayı arasındaki kıyı kent dokusunda, kıyı şeridine sınır oluşturan yapı adalarındaki parsellerde emsalin, iç kesimlerdeki parsellere oranla daha fazla olması kıyıdaki yapı yoğunluğunun yüksek olmasını beraberinde getirmiştir (Şekil 5.38).

Şekil 5.38. Liman ve Boğaçayı arası kıyı kent dokusunda mimari çevre (Çevrimli arşivi)

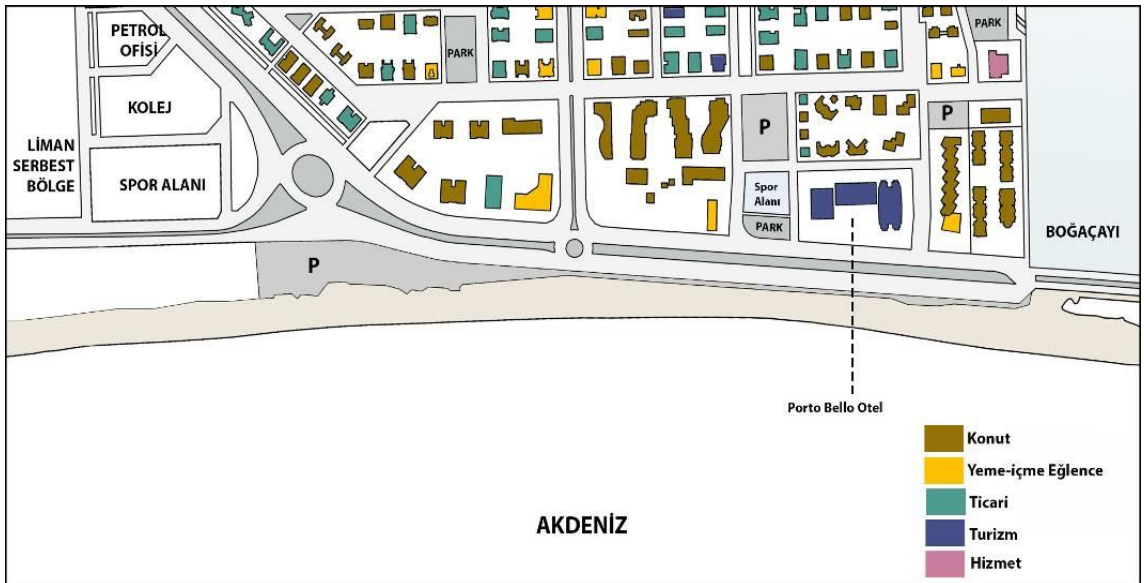
Bu kıyı kent dokusundaki binalar genellikle 9-10 kat yüksekliğindedir. Kıyı gerisinde iç kesimlere doğru gidildikçe yükseklikler 5-6 kata düşmektedir (Şekil 5.39). Kıyıdaki yapı adalarında parsellerin genellikle ince uzun dikdörtgen bir biçime sahip olması, yapıların da parsel biçimine bağlı olarak kıyıya dik bir uzanımını beraberinde getirmiştir. Bu durum kıyı ve kıyı gerisi arasında görsel geçirgenliğin oluşmasını

sağlamış ve denizden gelen rüzgârın iç kesimlere doğru hareket etmesine olanak tanımıştır.

Şekil 5.39. Antalya Limanı ve Boğaçayı arası kıyı-kent dokusunda bina kat yükseklikleri analizi

Bu kıyı kent dokusunda zemin kat fonksiyonları analiz edildiğinde kıyıya sınır olan yapı adalarının büyük oranda konut işlevine sahiptir. Oran olarak az olmakla birlikte kıyı mekanına canlılık kazandıracak yeme-içme ve eğlence mekanları kıyıya yakın konumda yer almaktadır. İç kesimlere gidildikçe ticari kullanıma sahip mekanlar artış göstermekle birlikte çoğunun aktif faaliyet göstermediği görülmektedir (Şekil 5.40).

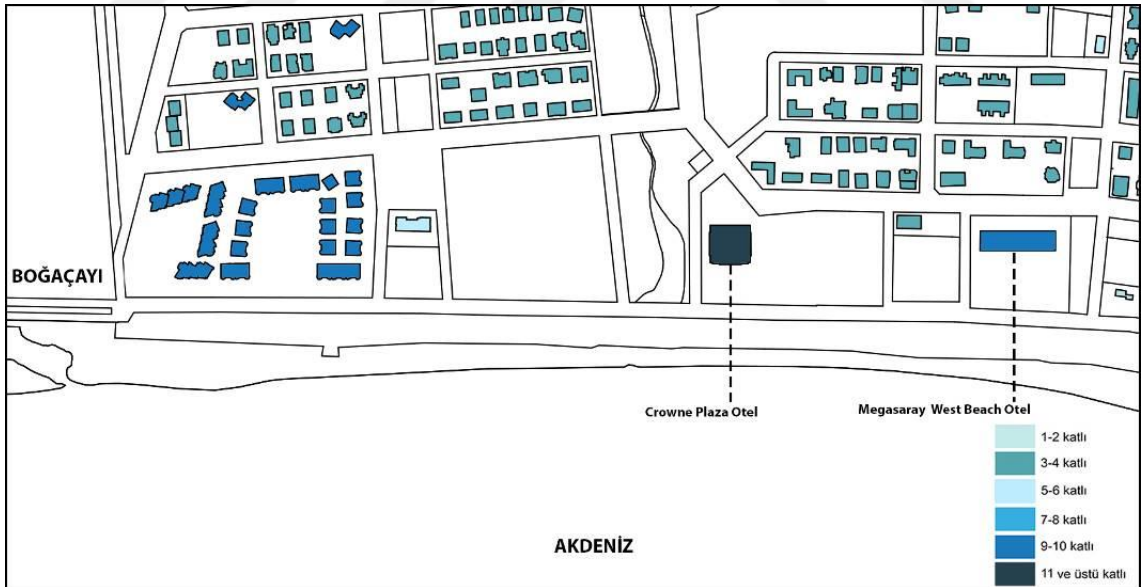
Şekil 5.40. Liman ve Boğaçayı arası kıyı kent dokusunda zemin kat fonksiyon analizi

Boğaçayı ve Megasaray West Beach Hotel arasında kalan kıyı kent dokusunda kıyıya sınır olan yapı adalarında yapı yoğunluğunun az olduğu görülmektedir (Şekil 5.41).

Şekil 5.41. Liman ve Boğaçayı arası kıyı kent dokusunda mimari çevre (Çevrimli arşivi)

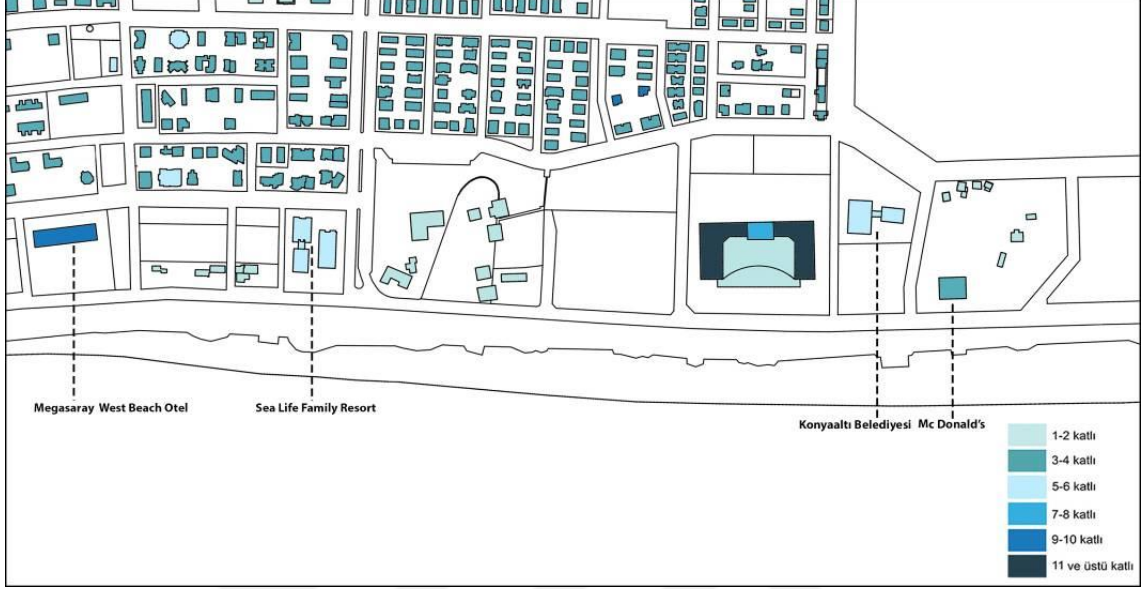
Kat yükseklikleri açısından bu kıyı kent dokusunda kıyıya sınır oluşturan yapı adalarında mevcut yapıların 9-10 katlı olduğu, kıyı gerisinde iç kesimlere doğru gidildikçe ise kat yüksekliklerinin 3-4 kata düştüğü görülmektedir (Şekil 5.42).

Şekil 5.42. Boğaçayı ve Megasaray West Beach Hotel arası kıyı-kent dokusunda bina kat yükseklikleri analizi

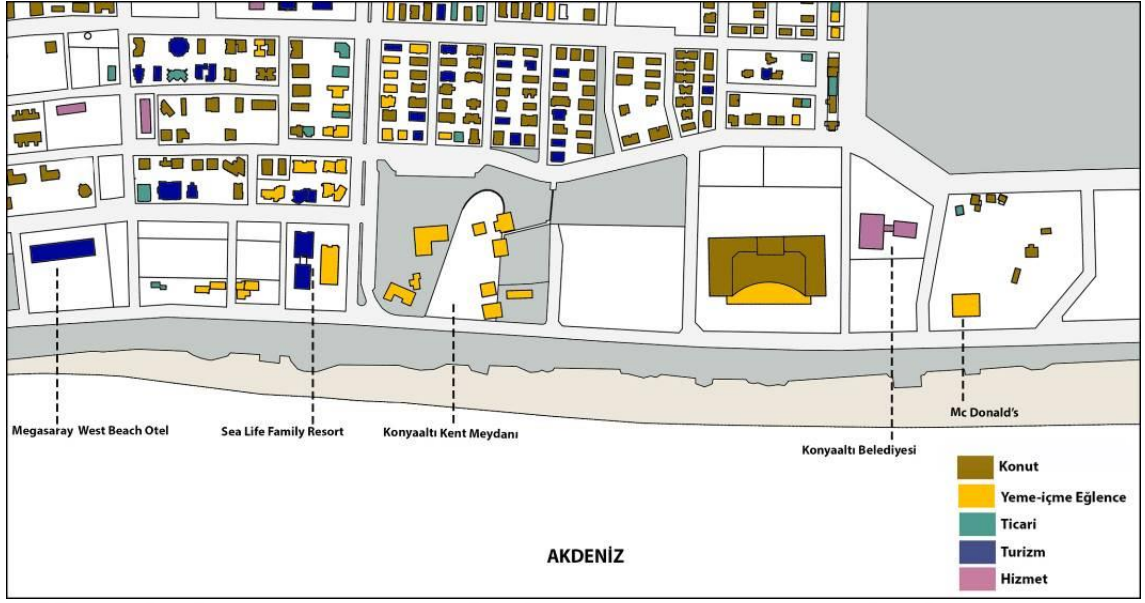
Bu kıyı kent dokusunda zemin kat fonksiyonları analiz edildiğinde ise konut ağırlıklı kullanım olduğu, özellikle kıyıya sınır olan yapı adalarında kıyının canlılığını destekleyecek bir mimari mekân olmadığı görülmektedir. Yalnızca kıyıda bir nirengi

Bu kıyı kent dokusunda kat yükseklikleri analiz edildiğinde kıyı alanında yapıların değişen kat yükseklikleri olduğu, kıyı gerisinde iç kesimlere doğru gidildikçe ise bu yüksekliklerin genel olarak 3-4 kat olduğu görülmektedir (Şekil 5.45).

Şekil 5.45. Megasaray West Beach Hotel ile Konyaaltı Belediyesi arası kıyı-kent dokusunda bina kat yükseklikleri analizi

Zemin kat fonksiyonları analiz edildiğinde ise kıyıdaki yapı adalarında ve özellikle Konyaaltı Meydanı'nda yeme-içme, eğlence amaçlı kullanımların olduğu görülmektedir. Kıyıda yer alan otel, konut gibi yapıların zemin katları da yeme-içme ve eğlence kullanımına yönelik düzenlenmiştir. İç kesimlere doğru ise konut, turizm ve diğer ticari kullanımlar artmakta ve çeşitlilik oluşmaktadır (Şekil 5.46).

Şekil 5.46. Megasaray West Beach Hotel ile Konyaaltı Belediyesi arasındaki kıyı-kent dokusunda zemin kat fonksiyon analizi

Bu kıyı kent dokusunda Konyaaltı Kent Meydanı'nın varlığı bölgenin rekreasyon amaçlı kullanımı ve yeşil alan yoğunluğu açısından daha zengin bir görünüme ve kullanıma sahip olması durumunu beraberinde getirmektedir (Şekil 5.47). Aynı zamanda Konyaaltı Belediyesi'nin varlığı da kıyının kamuya yönelik kullanım algısını artırmaktadır.

Şekil 5.47. Konyaaltı Kent Meydanı, Antalya (Çevrimli arşivi)

Konyaaltı Belediyesi ve The Corner Park Hotel arasındaki kıyı kent dokusu, bozulmuş gridal bir düzene sahip olup, organik bir yol ağına sahiptir. Bu durum parselasyonu da etkilemiş ve yapıların konumları ve yönelimleri de bu doğrultuda

birbirinden farklılaşmıştır. Yapı adaları ve parseller ise diğer kıyı kent dokularına göre daha küçüktür. Bu durumun yapı boyutlarını doğrudan etkilemiştir (Şekil 5.48).

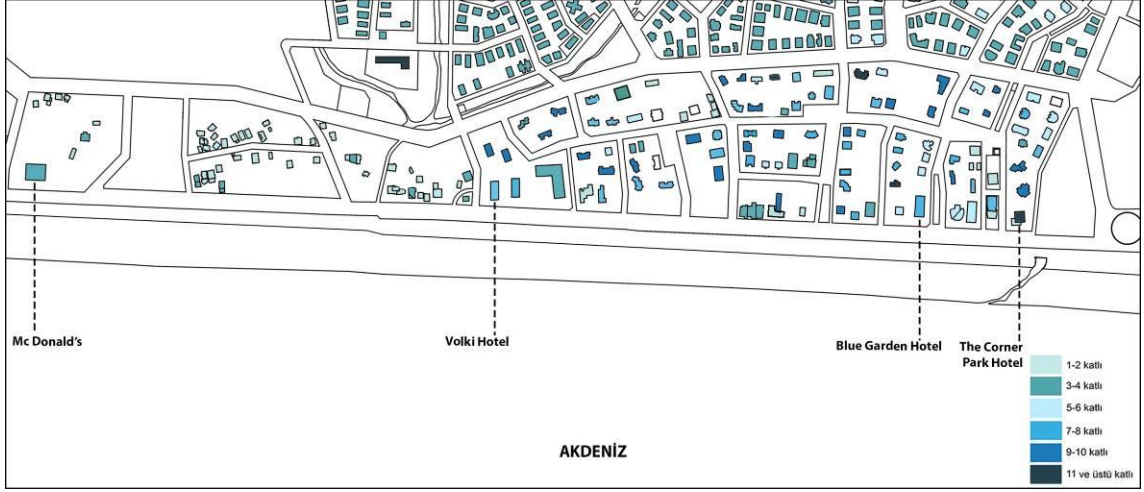
Şekil 5.48. Konyaaltı Belediyesi ve The Corner Park Hotel arasında kıyı kent dokusunda mimari çevre (Çevrimli arşivi)

Bu kıyı alanında yapılar genellikle yola sıfır olarak konumlanmakta ve yapı zemin katlarının genellikle direkt kaldırıma açılmaktadır (Şekil 5.49). Kıyıya sınır oluşturan yapı adalarının bazılarında yapıların bitişik nizamda olduğu görülmektedir.

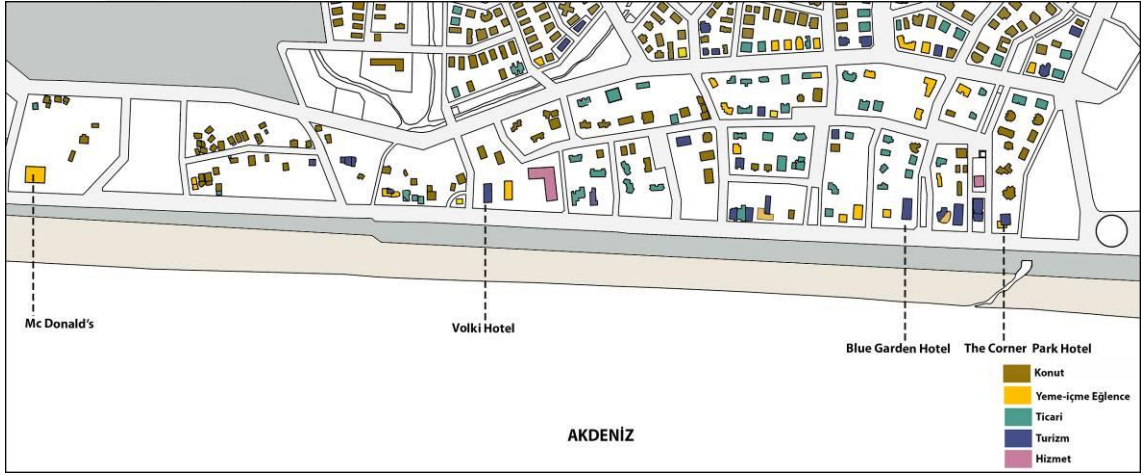
Şekil 5.49. Konyaaltı Belediyesi ve The Corner Park Hotel arasındaki kıyı alt bölgesinde mimari çevre (Çevrimli arşivi)

Konyaaltı Belediyesi ve Volki Hotel arasında bina yüksekliklerinin genellikle 1-2 katlı olduğu görülürken, Volki Hotel ve The Corner Park arasında yükseklikler 1 kat ve 10 kat arasında değişim göstermektedir (Şekil 5.50).

Şekil 5.50. Konyaaltı Belediyesi ve The Corner Park Hotel arası kıyı-kent dokusunda bina kat yükseklikleri analizi

Konyaaltı Belediyesi ve The Corner Park Hotel arasındaki kıyı kent dokusundaki zemin kat fonksiyonları analiz edildiğinde ise karma kullanımın olduğu ve kıyıya yakın yapı adalarında baskın bir kullanımın öne çıkmadığı görülmektedir. Kıyı gerisinde iç kesimlere doğru konut amaçlı kullanım oranı giderek artmaktadır (Şekil 5.51).

Şekil 5.51. Konyaaltı Belediyesi ile The Corner Park Hotel arası kıyı kent dokusunda zemin kat fonksiyon analizi

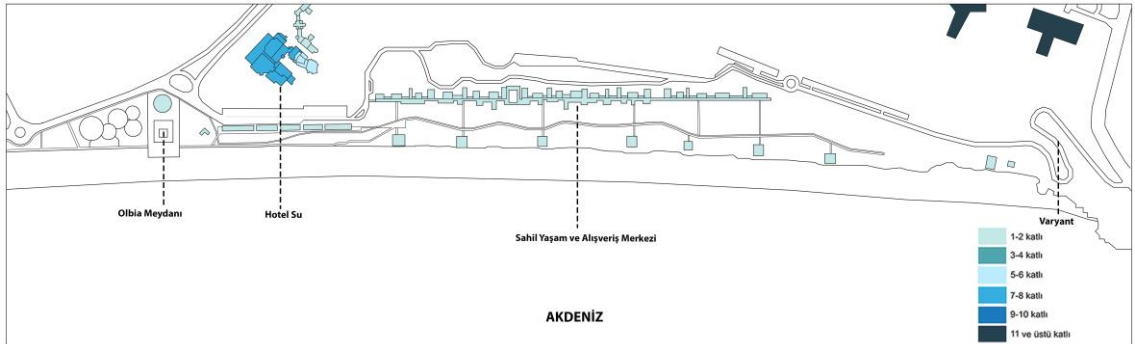
The Corner Park Hotel ve Varyant arasındaki kıyı bölgesi ise yoğun rekreatif bir alan olma özelliğinde olup kıyı gerisinde konut dokusunu barındırmamaktadır. Mevcutta var olan yapılar incelendiğinde kıyı tasarımı kapsamında inşa edilen Sahil Yaşam ve Alışveriş Merkezi 1-2 katlı olup insan ölçeğine uygun bir tasarıma sahiptir

(Şekil 5.52). Olbia meydanında yer alan kafe yapısı da benzer şekilde iki kat yüksekliğindedir.

Şekil 5.52. Sahil Yaşam ve Alışveriş Merkezi, Konyaaltı Antalya (Çevrimli arşivi)

Eğimli bir topografyanın denizle birleştiği bu alanın gerisinde entegrasyon yarıçapı içindeki diğer yapı yüksekliklerine bakıldığında ise Hotel Su turizm yapısının 7-8 kat yüksekliğinde olduğu görülmektedir (Şekil 5.53).

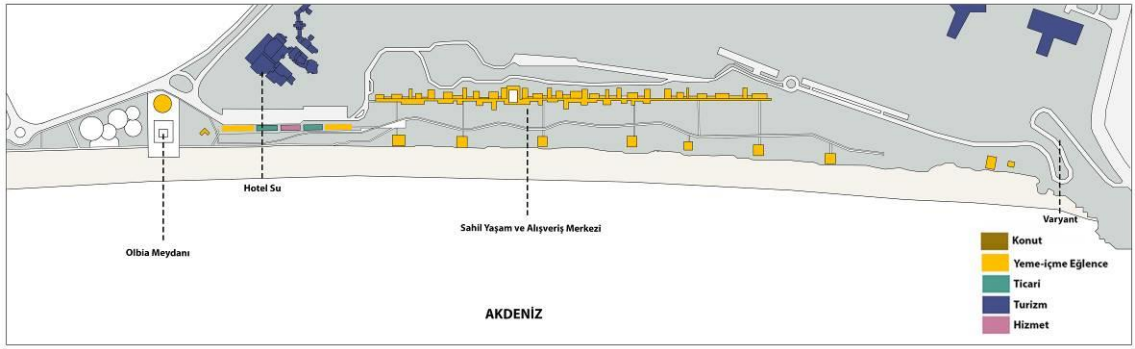
Şekil 5.53. Olbia Kent Meydanı ve Varyant arası kıyı kent dokusunda bina kat yükseklikleri analizi

Olbia Meydanı kıyı tasarımıyla birlikte yeşil bir alan görünümüne kavuşurken, Sahil Yaşam Parkı ise mevcut koruluk alan ve sahil arasında yapılan yeşil alan düzenlemeleriyle kıyı boyunca yeşil alan yoğunluğunun en fazla olduğu kıyı alanı görünümündedir (Şekil 5.54). Bu durum bu alanın eğlence amaçlı kullanımını beraberinde getirirken aynı zamanda doğal bir çevre içinde olma hissiyatı sunması yönüyle mekânın kullanım talebini artırmaktadır.

Şekil 5.54. Olbia Meydanı çevresi (solda), Sahil Yaşam Parkı'ndan (sağda) genel görünüm (Çevrimli arşivi)

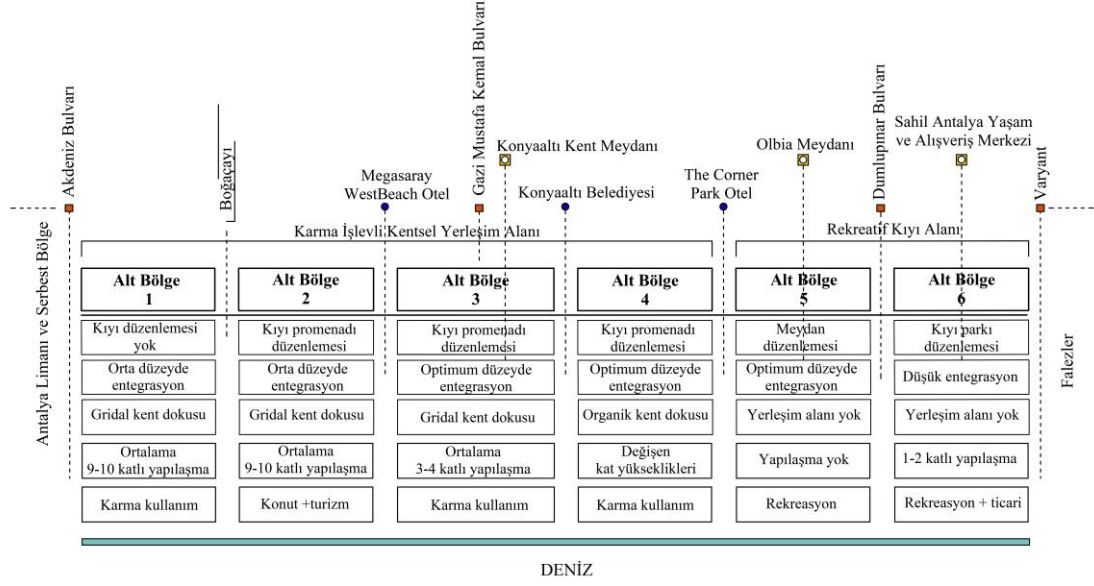
Bu kıyı bölgesinde kıyı gerisinde turizm amaçlı kullanım görülürken Sahil Antalya Alışveriş ve Yaşam Merkezi ile Olbia Meydanı çevresinde ise yeme içme, eğlence kullanımları yer almaktadır (Şekil 5.55).

Şekil 5.55. Olbia Kent Meydanı ve Varyant arası kıyı kent dokusunda zemin kat fonksiyon analizi

5.3. Alt Bölgelerin Tanımlanması

Konyaaltı kentsel kıyı alanı yapılan analizler sonucunda altı farklı alt bölgeye ayrılmıştır. Bu alt bölgeler kıyı alanının sahip olduğu nitelikler açısından farklılaşmaktadır. Alt bölgelerin ifade edilmesinde ise kıyı kent dokusundaki kentsel imaj öğelerinden yararlanmış bu öğeler bölgeleri tanımlamak amaçlı kullanılmıştır (Şekil 5.56).

Şekil 5.56. Konyaaltı kıyı alanında belirlenen alt bölgeler

Birinci alt bölge, Liman Serbest Bölgesi ile Boğaçayı arasında kalan kıyı alanını içermektedir. Bu kıyı alanında henüz düzenleme yapılmamış olup, kıyı şeridi düzenleme öncesindeki halinde kullanılmaya devam etmektedir. Kıyı gerisindeki entegrasyon seviyesi orta düzeydedir ve gridal bir kent dokusu bulunmaktadır. Yapılı çevre özellikleri açısından, kıyıya sınır olan yapı adaları genellikle yoğun bir yapılaşmaya sahiptir. Bu yapılar genellikle 9-10 katlıdır ve zemin kat fonksiyonları genellikle konutlar ile yeme-içme ve eğlenceye yöneliktir.

İkinci alt bölge Boğaçayı ve Megasaray WestBeach Hotel arasındaki kalan kıyı alanıdır. Bu bölgede kıyı düzenlemesinin uygulanmış olduğu görülmektedir. Kıyı gerisinde gridal düzende bir kentsel doku mevcut olup, entegrasyon orta düzeyde sağlanmaktadır. Kıyıya sınır oluşturan yapı adalarına bakıldığında, yapılaşmanın görülmeyeceği alanlar olmakla birlikte yapılaşmanın olduğu yapı adalarındaki mimari yapı özelliklerinin ortalama 9-10 katlı, konut ve turizm kullanımını içeren fonksiyona sahip olduğu görülmektedir.

Üçüncü alt bölge Megasaray WestBeach Hotel ve Konyaaltı Belediyesi arasında kalan kıyı alanıdır. Bu bölgede kıyı düzenlenmesi gerçekleştirilmiş olup, kıyı gerisinde yer alan Konyaaltı Kent Meydanı, yapılan düzenlemeye sosyal etkileşim ve canlılık adına destek sağlamaktadır. Aynı zamanda Konyaaltı kentsel alanından kıyıya erişimde direkt olarak kıyıya erişimi sağlayan ikincil arterin bu bölgede olması kıyı ile ilişkiyi erişilebilirlik anlamında güçlendirmektedir. Kıyı gerisinde gridal düzende bir kent

dokusu mevcut olup, kıyı ve kıyı gerisi arasındaki entegrasyon ise optimum düzeyde sağlanmaktadır. Bu bölgede imaj öğeleri yoğunlaşmış olup, kıyının okunabilirliğini artıracak ve imgesini güçlendirecek çeşitli öğeler yer almaktadır. Kıyıya sınır oluşturan yapı adalarında kat yükseklikleri çeşitlilik göstermektedir. Bu çeşitlilik genellikle 1-6 kat arasında olmakla birlikte kıyıda yakın zamanda inşa edilen 11 ve üzeri kata sahip konut ve ticaret işlevlerine sahip yapının var olduğu görülmektedir. Bu kıyı bölgesinde zemin kat kullanımları değerlendirildiğinde, yeme içme ve eğlence amaçlı kullanımların yoğunlukta olduğu, kıyı gerisine doğru konut fonksiyonun belirgin olarak yer aldığı gözlenmektedir.

Dördüncü alt bölge Konyaaltı Belediyesi ve Corner Park Hotel arasındaki Konyaaltı kentsel alanındaki en eski yerleşim bölgesi olarak da bilinen Kuşkavağı ve Arapsuyu mahallelerinin yer aldığı kıyı alanıdır. Bu kıyı alt bölgesinde kıyı düzenlemesinin uygulandığı görülmektedir. Kıyı gerisinde organik düzende, bozulmuş gridal yapıda bir kent dokusu mevcut olup, kıyı ve kıyı gerisi arasındaki entegrasyon ise optimum düzeyde sağlanmaktadır. Kıyıya sınır oluşturan yapı adalarında kat yüksekliklerinin 1-10 kat arasında çeşitlilik gösterdiği görülmektedir. Bu kıyı bölgesinde zemin kat kullanımlarının ise oldukça çeşitli olduğu konut, ticaret, yeme içme-eğlence, turizm, hizmet gibi farklı kullanımlara sahip yapıların bu bölgede yer aldığı görülmektedir.

Beşinci alt bölge Corner Park Hotel ve Sahil Yaşam Alışveriş Merkezi arasında yer alan, kıyı tasarımı öncesinde araç park yeri olarak kullanılan, sert zeminin ağırlıklı olduğu bir kıyı alanından, yapılan düzenleme ile yeşil alan yoğunluğunun fazla olduğu bir alana dönüşen Olbia Meydanı'nın bulunduğu kıyı alt bölgesidir. Bu kıyı alt bölgesi kentle ilişkilerini birincil arterler aracılığıyla sağlamakta olup, kıyı gerisinde konut kullanımının da yer aldığı yerleşim dokusuna sahip değildir. Bu bölgede optimum düzeyde entegrasyon görülmektedir. Kıyı gerisinde yerleşim dokusunun yer almıyor olması nedeniyle bu alan daha çok doğal görünümü ile öne çıkmaktadır.

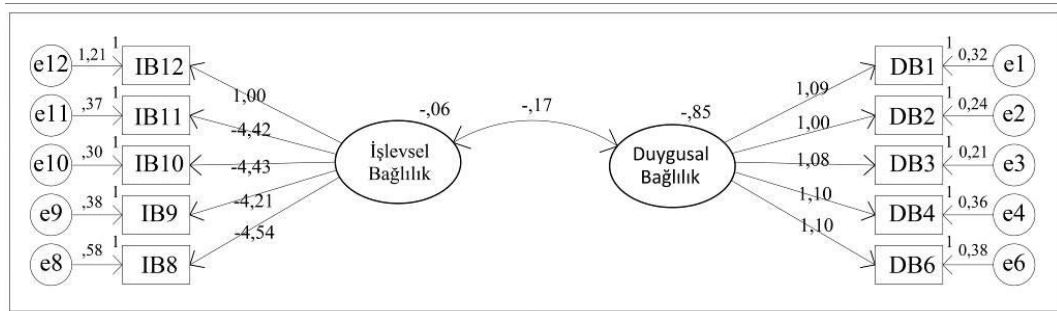
Altıncı alt bölge Olbia Meydanı ve Varyant arasında yer alan Sahil Yaşam ve Alışveriş Merkezi ile geniş yeşil alanların yer aldığı kıyı alt bölgesidir. Bu alan kıyı bölgesi de kıyı düzenlemesiyle birlikte yeni bir görünüme sahip olmuştur. Eğimli bir topografyanın denizle buluştuğu noktada yer alan bu alana erişimin kısıtlı olduğu ve entegrasyonun düşük düzeyde sağlandığı görülmektedir. Bölgede konut kullanımının yer aldığı bir yerleşim dokusu bulunmamakla birlikte yeni düzenleme ile sosyal ve kültürel içerikli ticari mekanlar bölgenin kullanım karakterini belirlemiştir. Kıyı

düzenlemesi ile tasarlanmış olan Sahil Yaşam ve Alışveriş Merkezi yapısı 1-2 kat yüksekliğinde olup insan ölçeğine uygun olarak tasarlanmıştır. Rekreatif kullanımın yüksek düzeyde olduğu bu bölgede kıyı kullanıcıları gerek yeşil alanlar gerek sahil gerekse sosyal ve kültürel içerikli bu mekanları bir süreklilik halinde kullanabilmektedir.

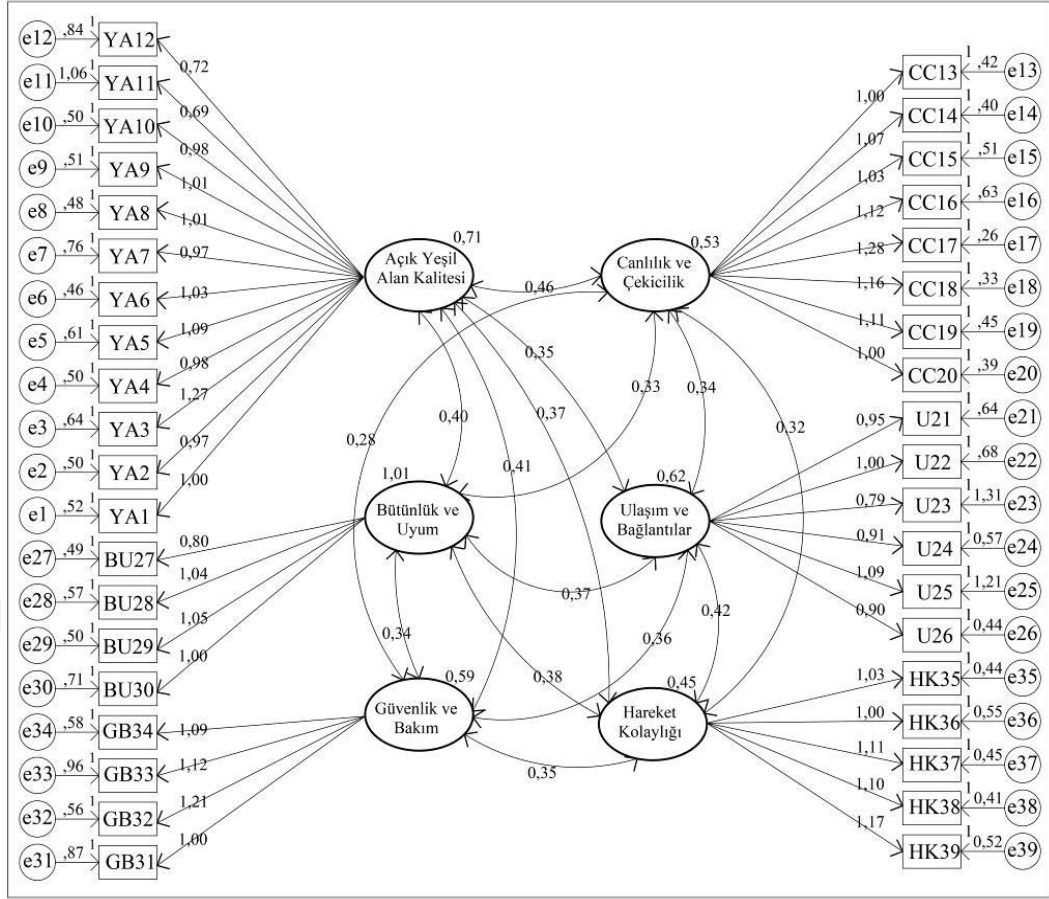
5.4. Anket Çalışması ve Ölçeklerin Geçerlilik Güvenilirlik Analizleri (DFA)

Kullanıcıların sosyo-demografik özellikleri, kıyı kullanım süreci, kıyıya ilişkin mekansal kalite algısı ve yere bağlılık duygusuna ilişkin verilerin toplanacağı anket çalışması, yerinde analizler ile belirlenmiş fiziksel ve sosyal çevre özellikleri bakımından farklılaşan altı kıyı alt bölgesinde, o alt bölgeyi kullanan kullanıcılara toplamda 466 kişiye uygulanmıştır. Katılımcılar arasında dört kişinin anketi düzgün ve tam bir biçimde doldurmaması sebebiyle elenmiş ve analizler 462 kişi üzerinden yürütülmüştür. Anketin etik kurul izinleri alınmış ve uygulama alınan izinler sonrasında gerçekleştirilmiştir (EK3).

İlk olarak ankette yer alan ölçüm araçlarının geçerliliğini test etmek amacıyla SPSS AMOS 22 programı ile Yere Bağlılık Ölçeği ve Kentsel Mekân Kalitesi Ölçeği için çok faktörlü DFA (Doğrulamalı Faktör Analizi) yapılmıştır. Bu analiz ile yere bağlılık ölçüm modelinin (Şekil 5.57) ve mekan kalitesi ölçüm modelinin (Şekil 5.58) ürettikleri uyum değerlerine bakılmıştır.

Şekil 5.57. Yere bağlılık ölçeği DFA ölçüm modeli

Şekil 5.58. Mekân Kalitesi ölçeği DFA ölçüm modeli

Yere bağlılık ölçeği ve mekan kalitesi ölçeğine ilişkin uyum değerleri ise Çizelge 5.1’de verilmektedir. Ölçeklerin geçerliliğini test etmek için oluşturulan ölçüm modellerinin ürettikleri uyum değerleri kabul edilebilir sınırlar içinde olmadığından gerekli modifikasyonlar yapılmıştır.

Çizelge 5.1. Mekân Kalitesi ve Yere Bağlılık Ölçeği Uyum Değerleri

	X ²	df	X ² /df	GFI	CFI	RMSEA
Yere Bağlılık Ölçeği	146,518	34	4,309	0,934	0,971	0,084
Mekân Kalitesi Ölçeği	1824,243	687	2,655	0,855	0,983	0,060
İyi Uyum Değerleri			≤3	≥0,90	≥0,97	≤0,05
Kabul Edilebilir Uyum Değerleri			≤4-5	0,89-0,85	≥0,95	0,06-0,08

Yere bağlılık Ölçeğinden 5.Soru (YB_DB_5) ve 7.Soru (YB_İB_7) çıkarılmıştır. Kentsel mekân kalitesi ölçeğinde ise herhangi bir uyumsuzluk durumu görülmemiş ve herhangi bir modifikasyon yapılmamıştır (Çizelge 5.2.).

Çizelge 5.2. Ölçeklerde Yapılan Değişiklikler

	Ölçekler	İfade Sayısı	Çıkarılan İfade Sayısı	Yapılan Doğrulamalı Faktör Analiz Türü
YERE BAĞLILIK	Duygusal Bağlılık (DB)	6	1	Çok Faktörlü Doğrulamalı Faktör Analizi
	İşlevsel Bağlılık (IB)	6	1	
MEKÂN KALİTESİ	Açık Yeşil Alan Kalitesi (YA)	12	-	Çok Faktörlü Doğrulamalı Faktör Analizi
	Canlılık ve Çekicilik (CC)	8	-	
	Ulaşım ve Bağlantılar (U)	6	-	
	Bütünlük ve Uyum (BU)	4	-	
	Güvenlik ve Bakım (GB)	4	-	
	Hareket Kolaylığı (HK)	5	-	

DFA neticesinde yere bağlılık ölçeğinin faktör yükleri 0,50'nin üzerinde elde edilmiş olduğu görülmektedir. Yere bağlılık ölçeği ve alt boyutlarının güvenilirlik düzeyi yüksek olup (Cronbach's Alpha >0,700) olarak elde edilmiştir. Ölçeğin DFA uyum endekslerine göre sonuçları ve faktör yükleri aşağıdaki çizelgede verilmiştir (Çizelge 5.3). Uyum endekslerinin kabul edilebilir olduğundan yere bağlılık ölçeğinin iki boyutlu yapısı doğrulanmıştır.

Çizelge 5.3. Yere Bağlılık Ölçeği faktör yükleri

YERE BAĞLILIK ÖLÇEĞİ		Faktör Yükleri	Cronbach's Alpha
FAKTÖR1 Duygusal Bağlılık	1- Bu yerin benim bir parçam olduğunu hissediyorum.	0,775	0,942
	2- Bu yer benim için çok özel.	0,797	
	3- Kendimi bu yerle güçlü bir şekilde özdeşleştiriyorum.	0,745	
	4- Buraya çok bağlıyım.	0,685	
	5- Bu yerin benim bir parçam olduğunu hissediyorum.	0,670	
FAKTÖR2 İşlevsel Bağlılık	6- Başka hiçbir yer burayla kıyaslanamaz.	0,837	0,765
	7- Burayı ziyaret etmekten diğer yerlerden daha fazla zevk duyuyorum.	0,823	
	8- Burada yaptığım şeyler, diğer herhangi bir yerde yaptığım şeylerden daha önemli geliyor	0,864	
	9- Burada yaptığım şeyleri yapmak için başka hiçbir yeri burası ile değişmem.	0,891	
	10- Burada yaptığım şeyleri benzer bir yerde yapmak da bana zevk verir.	0,505	

KMO=0,893, Bartlett Testi-Ki-Kare: 2134,565, df: 10, Sig:0,000, Cronbach's Alpha:0,907

DFA neticesinde kentsel kıyılar için geliştirilen Mekân Kalitesi Ölçeği'nin faktör yükleri 0,50'nin üzerinde elde edilmiş olduğu görülmektedir. Ölçek ve alt boyutlarının güvenilirlik düzeyi yüksek olup Cronbach's Alpha>0,700 olarak elde edilmiştir. Ölçeğin DFA uyum endekslerine göre sonuçları Çizelge 5.4'te verilmiştir.

Uyum endekslerinin kabul edilebilir olduğundan Mekân Kalitesi Ölçeği'nin altı boyutlu yapısı doğrulanmıştır.

Çizelge 5.4. Kentsel Kıyı Mekan Kalitesi Ölçeği ve faktör yükleri

KENTSEL KIYI MEKAN KALİTESİ ÖLÇEĞİ		Faktör Yükleri	Cronbach's Alpha
FAKTÖR1 Açık Yeşil Alan Kalitesi	1- Bu kıyı alt bölgesinde açık yeşil alanlar (yürüyüş parkurları, spor alanları, çocuk oyun alanları vb.) iyi bir niteliğe sahip olup konforlu bir kullanım sağlar.	0,725	0,924
	2- Bu kıyı alt bölgesinde kentsel mobilyalar iyi bir niteliğe sahip olup (oturma elemanları, aydınlatma elemanları, gölgeleme elemanları) konforlu bir kullanım sağlar.	0,745	
	3- Bu kıyı alt bölgesinde yeterli sayıda aydınlatma elemanı bulunmaktadır.	0,675	
	4- Bu kıyı alt bölgesi ağaçlar, çiçekler, su ögeleri yeterince mevcuttur.	0,692	
	5- Bu kıyı alt bölgesi yürüyüş için ideal bir görsel çeşitlilik (mimari yapılar, peyzaj ögeleri, kentsel mobilyalar, su ögeleri, sanat ve tasarım objeleri vb.) sunar.	0,688	
	6- Bu kıyı alt bölgesinde açık yeşil alanlar kullanıcılara farklı oturma, dinlenme ve vakit geçirme seçenekleri sunar.	0,709	
	7- Bu kıyı alt bölgesinde yeterli sayı ve düzende oturma ve gölgeleme elemanları vardır.	0,686	
	8- Bu kıyı alt bölgesi çeşitli aktivite seçenekleri (spor, eğlence, yüzme, sohbet etme, çocuk oyun alanları vb.) sunmaktadır.	0,702	
	9- Bu kıyı alt bölgesinde yürüyüş yolları, koşu ve bisiklet parkurları, spor alanları, çocuk oyun alanları yeterli düzeydedir.	0,687	
	10- Bu kıyı alt bölgesi yaşanabilir, kaliteli kamusal alan olarak, Konyaaltı kıyısının bütüncül imajına değer katmaktadır.	0,563	
	11- Bu kıyı alt bölgesinde atıkların toplanması için çöp kutuları mevcut ve yeterlidir.	0,439	
	12- Bu kıyı alt bölgesinde açık yeşil alanların (yürüyüş parkurları, spor alanları, çocuk oyun alanları vb.) ve kentsel mobilyaların bakım ve temizliği düzenli olarak yapılmaktadır.	0,560	
FAKTÖR2 Canlılık ve Çekicilik	13- Bu kıyı alt bölgesi canlı, dinamik ve yoğun kullanıma sahiptir.	0,684	0,921
	14- Bu kıyı alt bölgesi günün her saatinde insanların aktif olarak bir araya geldiği bir mekandır.	0,733	
	15- Bu kıyı alt bölgesi burayı görsel açıdan çekici kılacak çeşitli manzara noktalarına sahiptir.	0,693	
	16- Bu kıyı alt bölgesi çeşitli kullanım seçenekleri (dinlenme eğlence alanları, yemek yeme alanları, çay bahçesi, spor alanları, ticari alanlar, alışveriş vb.) sunmaktadır.	0,702	
	17- Bu kıyı alt bölgesinin sahip olduğu imaj, içinde bulunduğu çevrenin görüntüsünü zenginleştirmekte, bu çevreye anlam ve değer kazandırmaktadır.	0,749	
	18- Bu kıyı alt bölgesi, Antalya'nın kıyı kenti imajını olumlu yönde etkilemektedir.	0,739	
	19- Bu kıyı alanı gün içinde (gece-gündüz) farklı aktivitelerin gerçekleştirilebilmesi için uygun ortam sağlamaktadır.	0,656	
	20- Bu kıyı alt bölgesi doğal çevre özellikleri (yeşil alanlar, bitkisel ögeler, sahil , su ögesi vb.) açısından çekici bir görünüme sahiptir.	0,749	
FAKTÖR3 Ulaşım ve Bağlantılar	21- Bu kıyı alt bölgesine alternatif yol seçenekleri kullanılarak kolayca erişim sağlanabilir.	0,609	0,808
	22- Bu kıyı alt bölgesine bireysel araç (otomobil, motor vb.) ile ulaşım kolaydır.	0,588	
	23- Bu kıyı alt bölgesinde motorlu taşıtlar için (otomobil, motosiklet vb.) için park alanları mevcut ve yeterlidir.	0,682	
	24- Bu kıyı alt bölgesine kıyı yakın çevresinden yaya olarak ve/veya bisiklet ile ulaşım kolaydır.	0,617	
	25- Bu kıyı alt bölgesine toplu taşıma araçlarıyla kolayca ulaşılabilir.	0,647	
	26- Bu kıyı alt bölgesine erişimde, kıyıya erişim sağlayan alternatif yollar rahatlıkla görülüp anlaşılabilir.	0,643	

Çizelge 5.4. Kentsel Kıyı Mekan Kalitesi Ölçeği ve faktör yükleri (devam)

FAKTÖR4 Bütünlük ve Uyum	27- Bu kıyı alt bölgesinde kıyı alanının genişliği ve bina yüksekliği uyumu yürürken rahatsızlık vermeyecek biçimdedir.	0,812	0,865
	28- Bu kıyı alt bölgesinde, kıyı silüetini boyut, yükseklik, hacim olarak olumsuz yönde etkileyen mimari yapılar yoktur.	0,858	
	29- Bu kıyı alt bölgesindeki mimari yapılar görsel açıdan (cephe özellikleri, renk, doku, boyut, malzeme vb.) açıdan birbirleri ile uyumlu bir bütünlük içerisindedir.	0,809	
	30- Bu kıyı alt bölgesinde yer alan yeşil alanlar, kentsel donatı elemanları (oturma elemanı, aydınlatma elemanı, çöp kutuları vb.), yarı açık mekanlar, büfeler vb. iyi bir görünüm vermekte olup, uyumlu bir bütünlük içerisindedir.	0,571	
FAKTÖR5 Güvenlik ve Bakım	31- Bu kıyı alt bölgesinde su kalitesi (deniz suyunun niteliği) ve sahil temizliği iyi düzeydedir.	0,635	0,798
	32- Bu kıyı alt bölgesinde güvenlik görevlileri, bekçiler, güvenlik kameralarının varlığı yeterlidir.	0,723	
	33- Bu kıyı alt bölgesinde kişisel ihtiyaçları karşılamaya yönelik mekanlar (wc/lavabo, duş, soyunma kabinleri vb.) yeterli olup, genel olarak temiz ve bakımlıdır.	0,735	
	34- Bu kıyı alt bölgesinde insanlar günün her saatinde suç korkusu yaşamadan güvenli bir şekilde dolaşabilir.	0,638	
FAKTÖR6 Hareket Kolaylığı	35- Bu kıyı alt bölgesine erişimde gidilecek yönü kolayca bulabilmek ve çevreyi algılayabilmek mümkündür. Burası karışık bir çevre değil.	0,706	0,844
	36- Bu kıyı alt bölgesinde yayanın kolayca hareket etmesini engelleyen fiziksel unsurlar (bitkisel eleman, duvar, çit, ana araç yolu vb.) bulunmamaktadır.	0,628	
	37- Bu kıyı alt bölgesine erişim sağlarken nerede olduğumu anlayabileceğim ve bulunduğum yeri kolaylıkla tarif edebileceğim referans noktaları (yollar, kavşaklar, binalar, doğal çevre unsurları, bölgeler vb.) vardır.	0,657	
	38- Bu kıyı alt bölgesi herkesin (yaşlı, çocuk, engelli, hamile, genç vb.) gitmek istediği yere kolayca erişilebileceği ve kolayca hareket edebileceği şekilde düzenlenmiştir.	0,641	
	39- Bu kıyı alt bölgesinde, sahil-kıyı ve yakın çevresi arasındaki geçişler yayalar için rahat, kolay ve güvenlidir.	0,541	

KMO=0,952, Bartlett Testi-Ki-Kare:11034,591,df: 741, Sig:0,000, Cronbach's Alpha:0,955

5.5. Anket Bulguları

Konyaaltı kıyı alanında alan çalışmaları ile belirlenen altı kıyı alt bölgesinde 2022 yılı yaz mevsiminde, haftanın farklı günlerinde, gündüz ve akşam saatlerinde uygulanan anket sonucunda kıyı kullanıcılarının sosyo-demografik özellikleri, kıyı kullanım süreci, alt bölgelere ilişkin algıladıkları mekân kalitesi ve yere bağlılık düzeyleri hakkında bilgiler edinilmiştir. Sosyo-demografik özellikler ve kıyı kullanım özellikleri SPSS programında Crosstab analizinden elde edilen çapraz tablolar ile açıklanmıştır. Mekân kalitesi ve yere bağlılık düzeyine ilişkin sonuçlar ise grafikler ile ifade edilmiş, alt bölgeler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup olmadığını görebilmek için Anova analizleri yapılmıştır. Farkın kaynağının hangi alt bölgelerden kaynaklı olduğunu bulmak amacıyla ise Post-hoc testlerinden Tukey testi uygulanmıştır.

5.5.1. Anket katılımcılarının sosyo-demografik özellikleri

Konyaaltı kentsel kıyı alanında gerçekleştirilen anket çalışmasında basit rastgele seçimle belirlenen katılımcıların sosyo-demografik açıdan bireysel farklılıkları ortaya koyan yaş, cinsiyet, meslek, eğitim durumu, aylık gelir gibi demografik özellikler ve kişinin ikamet ettiği yer ile ikamet süresine ilişkin bilgiler alınmıştır. Araştırma kapsamında toplamda 462 kişiye anket uygulanmıştır. Birinci alt bölgeden (Liman-Boğaçayı arası) 59 kişi, ikinci alt bölgeden (Boğaçayı - Megasaray West Beach Otel) 69 kişi, üçüncü alt bölgeden (Megasaray West Beach Otel – Konyaaltı Belediyesi) 126 kişi, dördüncü alt bölgeden (Konyaaltı Belediyesi – The Corner Park Hotel) 60 kişi, beşinci alt bölgeden 60 kişi (Olbia Meydanı), altıncı alt bölgeden (Sahil Yaşam Parkı) 88 kişi ankete katılım sağlamıştır.

Anket katılımcılarının yaş gruplarına göre dağılımına bakıldığında 104 kişinin 15-24 yaş aralığında (%22,5), 248 kişinin 25-44 yaş aralığında (%53,7), 101 kişinin 45-64 yaş aralığında (%21,9), 9 kişinin ise 65 ve yaş üstü (%1,9) olduğu görülmektedir. Alt bölgelere ilişkin detaylı dağılımlar Çizelge 5.5'te verilmiştir. Bu dağılıma göre tüm alt bölgelerde kıyı kullanıcılarının ağırlıklı yaş ortalaması 25-44 aralığındadır. Üçüncü alt bölgede 45-64 yaş arası bireyler diğer bölgelere göre bu bölgede artış gösterirken, beşinci alt bölgede ise 15-24 yaş arası bireyler diğer bölgelere göre yüksek bir orana sahiptir.

Çizelge 5.5. Katılımcıların yaşa göre dağılımı

Yaş		Alt Bölgeler						Toplam		
		1	2	3	4	5	6			
15-24	N	9	9	22	17	27	20	104	%22,5	
	%	%15,3	%13,0	%17,5	%28,3	%45,0	%22,7			
25-44	N	30	41	59	34	27	57	248	%53,7	
	%	%50,8	%59,4	%46,8	%56,7	%45,0	%64,8			
45-64	N	19	17	40	9	5	11	101	%21,9	
	%	%32,2	%24,6	%31,7	%15,0	%8,3	%12,5			
65 ve üstü	N	1	2	5	0	1	0	9	%1,9	
	%	%1,7	%2,9	%4,0	%0,0	%1,7	%0,0			
Toplam		N	59	69	126	60	60	88	462	%100

Tüm bölgelerdeki 462 katılımcıdan 219'u kadın (%47,4), 243'ü erkek (%52,6) katılımcılardır. Birinci alt bölgede 25 kadın (%42,4), 34 erkek (% 57,6), ikinci alt bölgede 31 kadın (%44,9), 38 erkek (%55,1), üçüncü alt bölgede 65 kadın (%51,6), 61 erkek (%48,4), dördüncü alt bölgede 21 kadın(%35), 39 erkek (%65), beşinci alt

bölgede 21 kadın (%35), 39 erkek (%65), altıncı alt bölgede 56 kadın(%63,6), 32 erkek (%36,4) katılımcı ankete katılım sağlamıştır (Çizelge 5.6.).

Çizelge 5.6. Katılımcıların cinsiyete göre dağılımı

Cinsiyet		Alt Bölgeler								
		1	2	3	4	5	6	Toplam		
Kadın	N	25	31	65	21	21	56	219	%47,4	
	%	%42,4	%44,9	%51,6	%35,0	%35,0	%63,6			
Erkek	N	34	38	61	39	39	32	243	%52,6	
	%	%57,6	%55,1	%48,4	%65,0	%65,0	%36,4			
Toplam		N	59	69	126	60	60	88	462	%100

Anket katılımcılarının meslek gruplarına göre dağılımına bakıldığında 108 kişinin kamuda çalışan (%23,4), 183 kişinin (%39,6) özel sektörde çalışan, 39 kişi (%8,4) serbest meslek, 34 kişinin (%7,4) emekli, 72 kişinin (%15,6) öğrenci olduğu 26 kişinin (%5,6) ise çalışmadığı görülmüştür. Alt bölgelere ilişkin detaylı dağılımlar Çizelge 5.7’de verilmiştir. Bu dağılıma göre kıyı kullanıcıların ağırlıklı olarak özel sektörde çalıştığı görülmüştür. Ardından kamuda çalışan sayısı özel sektörde çalışan sayısını takip etmektedir. Özellikle üçüncü alt bölgede kamuda çalışan katılımcı oranının, özel sektörde çalışan katılımcı oranından fazla olduğu görülmektedir.

Çizelge 5.7. Katılımcıların meslek gruplarına göre dağılımları

Meslek		Alt Bölgeler								
		1	2	3	4	5	6	Toplam		
Kamuda Çalışan	N	13	17	44	9	7	18	108	%23,4	
	%	%22,0	%24,6	%34,9	%15,0	%11,7	%20,5			
Özel Sektörde Çalışan	N	31	27	42	20	23	40	183	%39,6	
	%	%52,5	%39,1	%33,3	%33,3	%38,3	%45,5			
Serbest Meslek	N	9	7	9	5	4	5	39	%8,4	
	%	%15,3	%10,1	%7,1	%8,3	%6,7	%5,7			
Emekli	N	4	4	15	4	4	3	34	%7,4	
	%	%6,8	%5,8	%11,9	%6,7	%6,7	%3,4			
Öğrenci	N	2	7	13	15	20	15	72	%15,6	
	%	%3,4	%10,1	%10,3	%25,0	%33,3	%17,0			
Çalışmıyor	N	0	7	3	7	2	7	26	%5,6	
	%	%0,0	%10,1	%2,4	%11,7	%3,3	%8,0			
Toplam		N	59	69	126	60	60	88	462	%100

Anket katılımcılarının eğitim düzeyine göre dağılımına bakıldığında 5 kişinin ilkokul mezunu (%1,1), 12 kişinin ortaokul mezunu (%2,6) 83 kişinin lise mezunu (%18), 286 kişinin üniversite mezunu (%61,9) emekli, 72 kişinin (%15,6) öğrenci olduğu, 26 kişinin (%5,6) ise çalışmadığı görülmüştür. Alt bölgelere ilişkin detaylı

dağımlar Çizelge 5.8’de verilmiştir. Bu dağılıma göre tüm alt bölgelerde kıyı kullanıcılarının eğitim düzeyi ağırlıklı olarak üniversitedir. Üniversite eğitim düzeyindeki bireyler özellikle üçüncü alt bölgede %70,6 oranla en yüksek ağırlığa sahiptir.

Çizelge 5.8. Katılımcıların eğitim düzeyine göre dağılımları

Eğitim Düzeyi		Bölgeler							
		1	2	3	4	5	6	Toplam	
İlkokul	N	4	0	0	1	0	0	5	%1,1
	%	%6,8	%0,0	%0,0	%1,7	%0,0	%0,0		
Ortaokul	N	0	5	1	3	2	1	12	%2,6
	%	%0,0	%7,2	%0,8	%5,0	%3,3	%1,1		
Lise	N	15	16	16	14	15	7	83	%18
	%	%25,4	%23,2	%12,7	%23,3	%25,0	%8,0		
Üniversite	N	29	36	89	35	41	56	286	%61,9
	%	%49,2	%52,2	%70,6	%58,3	%68,3	%63,6		
Lisansüstü	N	11	12	20	7	2	24	76	%16,5
	%	%18,6	%17,4	%15,9	%11,7	%3,3	%27,3		
Toplam	N	59	69	126	60	60	88	462	%100

Anket katılımcılarının aylık gelire göre dağılımına bakıldığında 53 kişinin 0-6000TL aralığında (%11,5), 171 kişinin 6000TL-12000TL aralığında (%37), 195 kişinin 12.000TL-30.000TL aralığında (%42,2), 43 kişinin 30.000TL ve üzeri (%9,3) gelire sahip olduğu görülmektedir. Alt bölgelerdeki aylık gelire ilişkin detaylı dağımlar Çizelge 5.9’da verilmiştir. Bu dağılıma göre katılımcıların büyük çoğunluğu 12.000-30.000 TL arası gelire sahip olmakla birlikte, kıyı kullanıcılarının aylık gelir düzeyi açısından çeşitlendiği görülmektedir. Alt bölgeler arasında 12.000-30.000TL arasındaki aylık gelire sahip katılımcılar en yüksek orana sahip olmakla birlikte dördüncü ve beşinci alt bölgelerde 6000TL-12.000 TL arası aylık gelire sahip bireyler diğerlerine göre yüksek orana sahiptir. 30.000TL ve üzeri aylık gelire sahip katılımcılar ise en yüksek oranda ikinci alt bölgede yer almış, bunu üçüncü ve beşinci alt bölgeler takip etmiştir.

Çizelge 5.9. Katılımcıların aylık gelire göre dağılımları

Aylık Gelir		Bölgeler								
		1	2	3	4	5	6	Toplam		
0-6000TL	N	5	8	9	11	9	11	53	%11,5	
	%	%8,5	%11,6	%7,1	%18,3	%15,0	%12,5			
6000TL-12000TL	N	19	22	49	25	28	28	171	%37	
	%	%32,2	%31,9	%38,9	%41,7	%46,7	%31,8			
12000TL-30000TL	N	32	28	54	23	16	42	195	%42,2	
	%	%54,2	%40,6	%42,9	%38,3	%26,7	%47,7			
30000TL ve üzeri	N	3	11	14	1	7	7	43	%9,3	
	%	%5,1	%15,9	%11,1	%1,7	%11,7	%8,0			
Toplam		N	59	69	126	60	60	88	462	%100

Anket katılımcılarının ikamet yerlerine göre dağılımına bakıldığında 218 kişi Konyaaltı'nda (%47,2), 104 kişi Muratpaşa'da (%22,5), 116 kişinin Kepez'de (%25,1), 24 kişinin ise Antalya'nın diğer merkeze yakın ilçelerinde (%9,3) ikamet etmektedir. İkamet yerine ilişkin detaylı dağımlar Çizelge 5.10'da verilmiştir. Bu dağılıma göre katılımcıların büyük çoğunluğu Konyaaltı'nda yaşamaktadır. Alt bölgelere göre dağılım değerlendirildiğinde ise birinci alt bölgeden, dördüncü alt bölgeye kadar genellikle Konyaaltı'nda ikamet eden kullanıcılar yüksek oranda iken, beşinci ve altıncı alt bölgelerde Muratpaşa ve Kepez'de ikamet eden kullanıcıların oran olarak daha fazla olduğu görülmektedir.

Çizelge 5.10. Katılımcıların ikamet yerine göre dağılımları

İkamet Yeri		Bölgeler							
		1	2	3	4	5	6	Toplam	
Konyaaltı	N	36	41	77	27	11	26	218	%47,2
	%	%61,0	%59,4	%61,1	%45,0	%18,3	%29,5		
Muratpaşa	N	8	19	20	10	21	26	104	%22,5
	%	%13,6	%27,5	%15,9	%16,7	%35,0	%29,5		
Kepez	N	15	9	25	16	23	28	116	%25,1
	%	%25,4	%13,0	%19,8	%26,7	%38,3	%31,8		
Antalya'nın Diğer İlçeleri	N	0	0	4	7	5	8	24	%5,2
	%	%0,0	%0,0	%3,2	%11,7	%8,3	%9,1		
Toplam		N	59	69	126	60	60	88	%100

Anket katılımcılarının ikamet süresine göre dağılımına bakıldığında 40 kişinin 1 yıldan az süredir (%47,2), 77 kişinin 1-4 yıl arası (%22,5), 95 kişinin 4-10 yıl arası (%25,1), 250 kişinin ise 10 yıldan fazla süredir (%54,1) ikamet ettiği görülmektedir. İkamet yerine ilişkin detaylı dağımlar Çizelge 5.11'de verilmiştir. Bu dağılıma göre katılımcıların büyük çoğunluğu 10 yıldan fazla süredir Antalya'da yaşamaktadır.

Çizelge 5.11. Katılımcıların ikamet süresine göre dağılımları

İkamet Süresi		Bölgeler								
		1	2	3	4	5	6	Toplam		
1 yıldan az	N	3	8	12	3	7	7	40	%8,7	
	%	%5,1	%11,6	%9,5	%5,0	%11,7	%8,0			
1-4 yıl	N	7	13	15	10	15	17	77	%16,7	
	%	%11,9	%18,8	%11,9	%16,7	%25,0	%19,3			
4-10 yıl	N	12	13	28	10	10	22	95	%20,6	
	%	%20,3	%18,8	%22,2	%16,7	%16,7	%25,0			
10 yıldan fazla	N	37	35	71	37	28	42	250	%54,1	
	%	%62,7	%50,7	%56,3	%61,7	%46,7	%47,7			
Toplam		N	59	69	126	60	60	88	462	%100

5.5.2. Konyaaltı kıyı alanında kıyı kullanım özelliklerine ilişkin bulgular

Kıyı kullanım özellikleri, kıyı kullanıcısının kıyıyı ne sıklıkta kullandığı, kıyıya nasıl erişim sağladığı, kıyıyı hangi aktiviteler için kullandığı gibi özellikleri tespit etmeye yönelik tek cevaplı ve birden fazla cevaplı sorular ile araştırılmıştır. Anket uygulaması altı farklı alt bölgede gerçekleştirilmiş, alt bölgelere göre de farklılaşan kullanım süreçleri ortaya konulmuştur. Oranlar bir kişinin birden fazla yanıt vermiş olması göz önünde bulundurularak belirtilen seçeneği işaretleyen kişi sayısının toplam kişi sayısına oranı ile elde edilmiştir.

Kıyının aktif kullanım süresine bakıldığında, katılımcılardan 41 kişi (%8,9) kıyıyı 1 yıldan az süredir aktif olarak ziyaret etmektedir. 135 kişi (%29,2) 1-4 yıldır, 86 kişi (%18,6) 4-10 yıldır, 200 kişi (%43,3) ise 10 yıldan fazla süredir kıyıyı aktif olarak kullanmaktadır. Kıyının aktif kullanım süresi ilişkin alt bölgeler arasındaki detaylı dağılımlar Çizelge 5.12’de verilmiştir. Kıyının aktif kullanım süresi ile ikametgâh süresi karşılaştırıldığında son dört yıl içinde kıyının aktif kullanımının arttığı görülmektedir. Bu duruma sebep olarak ise, 2018 yılında uygulaması biten kıyı düzenleme projesiyle birlikte kıyı mekanının kullanıcılar için geniş kullanıma sahip bir kamusal bir alan sunmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Çizelge 5.12. Kıyı mekanının aktif kullanım süresinin alt bölgelere göre dağılımı

Kıyının Aktif Kullanım Süresi		Bölgeler						Toplam		
		1	2	3	4	5	6			
1 yıldan az	N	8	6	12	3	4	8	41	%8,9	
	%	%13,6	%8,7	%9,5	%5,0	%6,7	%9,1			
1-4 yıl	N	15	18	37	16	21	28	135	%29,2	
	%	%25,4	%26,1	%29,4	%26,7	%35,0	%31,8			
4-10 yıl	N	11	10	27	9	14	15	86	%18,6	
	%	%18,6	%14,5	%21,4	%15,0	%23,3	%17,0			
10 yıldan fazla	N	25	35	50	32	21	37	200	%43,3	
	%	%42,4	%50,7	%39,7	%53,3	%35,0	%42,0			
Toplam		N	59	69	126	60	60	88	462	%100

Kıyı kullanım sıklığına ilişkin bulgulara bakıldığında, katılımcılardan 51 kişi kıyıyı her gün (%11), 133 kişi haftada 1-2 gün (%28,8), 121 kişi haftada 3-4 gün (%26,2), 88 kişi ayda birden fazla (%19), 32 kişi ayda bir (%6,9), 37 kişi nadiren (%8) kullanmaktadır. Kıyı kullanım sıklığına ilişkin alt bölgeler arasındaki detaylı dağılımlar Çizelge 5.13’de verilmiştir. Elde edilen bulgulara göre kıyının alt bölgeleri çeşitli sıklıklar ile kullanılmakla birlikte altıncı alt bölgede anket katılımcılarından her gün kıyıyı kullananlara rastlanmamıştır. Bu durumun bu bölgenin diğer bölgelere göre kentsel dokudan ayrılan ve kendine özgü işlevler ile tanımlanan bir bölge olmasından kaynaklı olduğu düşünülmektedir.

Çizelge 5.13. Kıyı mekanının kullanım sıklığının alt bölgelere göre dağılımı

Kıyı Kullanım Sıklığı		Alt Bölgeler						Toplam		
		1	2	3	4	5	6			
Her gün	N	11	11	23	4	2	0	51	%11	
	%	%18,6	%15,9	%18,3	%6,7	%3,3	%0,0			
Haftada 1-2 gün	N	10	26	24	13	24	36	133	%28,8	
	%	%16,9%	%37,7	%19,0%	%21,7	%40,0	%40,9			
Haftada 3-4 gün	N	16	19	40	15	17	14	121	%26,2	
	%	%27,1%	%27,5	%31,7%	%25,0	%28,3	%15,9			
Ayda birden fazla	N	11	8	20	20	10	19	88	%19	
	%	%18,6%	%11,6	%15,9%	%33,3	%16,7	%21,6			
Ayda bir	N	4	0	13	4	2	9	32	%6,9	
	%	%6,8%	%0,0	%10,3%	%6,7	%3,3	%10,2			
Nadiren	N	7	5	6	4	5	10	37	%8	
	%	%11,9%	%7,2	%4,8%	%6,7	%8,3	%11,4			
Toplam		N	59	69	126	60	60	88	462	%100

Anket katılımcılarının kıyı mekânında geçirdiği süreler değerlendirildiğinde, 4 kişi kıyıdan sadece geçtiğini (%0,9), 23 kişi kıyıda 15dk-1 saat arası kaldığını (%5), 118 kişi kıyıda 1-2saat arası vakit geçirdiğini (%25,5), 317 kişi ise kıyıda 2 saatten fazla kaldığını (%68,6) belirtmiştir. Kıyı mekânında geçirilen sürelerle ilişkin alt bölgeler

arasındaki detaylı dağımlar Çizelge 5.14’te verilmiştir. Elde edilen bulgulara göre kıyı mekanına gelen kullanıcıların büyük bir kısmı kıyıda iki saatten fazla vakit geçirmektedir. Kıyıdan sadece geçen kullanıcıların sayısı ise oldukça azdır. Bu durum kıyının uzun süre kalmaya elverişli bir ortam sunduğunu ve kıyıya gelen kullanıcıların daha fazla vakit geçirmeyi tercih ettiklerini göstermektedir.

Çizelge 5.14. Kıyıda geçirilen sürenin alt bölgelere göre dağılımı

Kıyıda Geçirilen Süre		Bölgeler								
		1	2	3	4	5	6	Toplam		
Sadece Geçiyorum	N	0	1	1	1	0	1	4	%0,9	
	%	%0,0	%1,4	%0,8	%1,7	%0,0	%1,1			
15dk.-1saat	N	4	5	7	6	0	1	23	%5	
	%	%6,8	%7,2	%5,6	%10,0	%0,0	%1,1			
1saat-2saat	N	16	22	39	11	13	17	118	%25,5	
	%	%27,1	%31,9	%31,0	%18,3	%21,7	%19,3			
2 saatten fazla	N	39	41	79	42	47	69	317	%68,6	
	%	%66,1	%59,4	%62,7	%70,0	%78,3	%78,4			
Toplam		N	59	69	126	60	60	88	462	%100

Anket katılımcılarının kıyı mekânında en fazla bulundukları zaman dilimleri birden çok yanıtlı soru ile değerlendirilmiş ve alt bölgeler arasındaki detaylı dağımlar Çizelge 5.15’de verilmiştir. Bu doğrultuda kıyı mekanındaki en çok kullanılan saat dilimlerine bakıldığında, %53,2 oranda hafta içi akşam ve %51,1 oranda hafta sonu akşam saatlerinde en fazla kullanım oranına sahip olmuştur. Hafta içi gündüz kullanım oranı %33,8 iken, hafta sonu gündüz kullanım oranı ise %34,8’dir. Gece ve gündüz kullanım oranları hafta sonu ve hafta içi günlerde birbirine yakın oranlara sahiptir. Hafta sonu akşam en yüksek oranda kullanılan bölge Beach Park olarak bilinen Sahil Yaşam Parkı’nda cafe ve geniş yeşil alanların yer aldığı altıncı alt bölge iken, hafta sonu gündüz Olbia Meydanı’nın yer aldığı beşinci alt bölge en yüksek oranda kullanılan bölge olmuştur. Hafta içi ise akşam saatlerinde en yüksek oranda kullanılan bölge ikinci alt bölge iken, gündüz saatlerinde ise Konyaaltı kent meydanının yer aldığı üçüncü alt bölge yüksek kullanım oranına sahiptir.

Çizelge 5.15. Katılımcıların kıyı mekanını en sık ziyaret ettiği zaman dilimlerinin alt bölgelere göre dağılımı

Zaman Dilimi		Bölgeler								
		1	2	3	4	5	6	Toplam		
Hafta içi gündüz	N	14	22	64	25	14	17	156	%33,8	
	%	%23,7	%31,9	%50,8	%41,7	%23,3	%19,3			
Hafta içi akşam	N	32	48	59	33	27	47	246	%53,2	
	%	%54,2	%69,6	%46,8	%55,0	%45,0	%53,4			
Hafta sonu gündüz	N	19	21	48	15	25	33	161	%34,8	
	%	%32,2	%30,4	%38,1	%25,0	%41,7	%37,5			
Hafta sonu akşam	N	25	45	51	21	35	59	236	%51,1	
	%	%42,4	%65,2	%40,5	%35,0	%58,3	%67,0			
Bölge Toplam		N	59	69	126	60	60	88	462	%100

Anket katılımcılarının kıyı mekanını ziyaret ettiği mevsimler birden çok yanıtli soru ile değerlendirilmiş ve alt bölgeler arasındaki detaylı dağılımlar Çizelge 5.16’da verilmiştir. Kıyı mekânı en sık %93,5 oranla yaz mevsiminde ziyaret edilmektedir. Yaz mevsimini %71,2 ile ilkbahar ve %61,9 oranla sonbahar mevsimi izlemektedir. Kış mevsiminde her ne kadar ziyaret oranı düşmüş olsa da katılımcıların %45,2’sinin ziyaretini sürdürdüğü görülmektedir.

Çizelge 5.16. Katılımcıların kıyı mekanını ziyaret ettiği mevsim tercihlerinin alt bölgelere göre dağılımı

Mevsim			Bölgeler							
		1	2	3	4	5	6	Toplam		
İlkbahar	N	42	49	97	37	40	64	329	%71,2	
	%	71,2%	71,0%	77,0%	61,7%	66,7%	72,7%			
Yaz	N	56	63	120	56	56	81	432	%93,5	
	%	94,9%	91,3%	95,2%	93,3%	93,3%	92,0%			
Sonbahar	N	36	46	79	32	36	57	286	%61,9	
	%	61,0%	66,7%	62,7%	53,3%	60,0%	64,8%			
Kış	N	26	33	59	27	29	35	209	%45,2	
	%	44,1%	47,8%	46,8%	45,0%	48,3%	39,8%			
Bölge Toplam		N	59	69	126	60	60	88	462	%100

Anket katılımcılarının kıyıya erişiminde kullandığı veya tercih ettiği ulaşım seçenekleri birden çok yanıtli soru ile değerlendirilmiş ve alt bölgeler arasındaki detaylı dağılımlar Çizelge 5.17’de verilmiştir. Elde edilen bulgulara göre kıyıya erişim %77,7 oranla en fazla kişilerin bireysel motorlu taşıtları ile gerçekleşmektedir. Katılımcıların %23,4’ü ise kıyıya yaya olarak ulaşmaktadır. Kıyıya toplu taşıma ve bisiklet ile erişim diğer ulaşım seçeneklerine göre daha düşük orandadır. Elde edilen bulgulara göre toplu taşıma ile kıyıya ulaşım sağlayan kişiler %16, bisiklet ile ulaşım sağlayan kişiler ise %15,6’dır. Altıncı alt bölgeye yaya olarak ulaşım diğer bölgelere göre en düşük orandayken, özel araç ile ulaşım en yüksek orandadır. Yaya erişimi en yüksek orana

ikinci alt bölgede ulaşırken, toplu taşıma ile kıyıya erişim ise beşinci alt bölgede en yüksek orana sahiptir.

Çizelge 5.17. Katılımcıların kıyıya ulaşımında tercih ettiği yöntem tercihlerinin alt bölgelere göre dağılımı

Ulaşım			Bölgeler							
		1	2	3	4	5	6	Toplam		
Yaya	N	16	22	26	16	15	13	108	%23,4	
	%	27,1%	31,9%	20,6%	26,7%	25,0%	14,8%			
Özel Araç	N	46	59	89	43	45	77	359	%77,7	
	%	78,0%	85,5%	70,6%	71,7%	75,0%	87,5%			
Toplu Taşıma	N	8	6	18	11	16	15	74	%16	
	%	13,6%	8,7%	14,3%	18,3%	26,7%	17,0%			
Bisiklet	N	8	12	16	14	13	9	72	%15,6	
	%	13,6%	17,4%	12,7%	23,3%	21,7%	10,2%			
Bölge Toplam		N	59	69	126	60	60	88	462	%100

Anket katılımcılarının kıyı mekanını kullanım amaçları birden çok yanıtı soru ile değerlendirilmiş ve alt bölgeler arasındaki detaylı dağılımlar Çizelge 5.18’de verilmiştir. Seçenekler arasında tercihe bağlı ve sosyal aktiviteler olduğu gibi, zorunluluğa bağlı olarak kıyıyı ziyaret etme seçeneği de yer almaktadır. Elde edilen bulgulara göre kıyı mekânında yüzme amaçlı %73,8 oranda ve %71,6 oranda aile ve arkadaş ile vakit geçirme amacıyla ziyaret ettiği görülmektedir. Ardından bu aktiviteleri %60,3 oranda manzarayı izleme ve %56,4 dinlenme amaçlı aktiviteleri izlemiştir. Kıyıyı spor yapma amaçlı kullanan kişilerin oranı %49,3 iken, yeme içme gibi amaçlar için kullanım oranı ise %48,4’tür. Kıyıyı ziyaret etme amaçları arasındaki en düşük seçenekler %18,1 ile etkileşim kurma ve %3,5 ile iş vb. zorunlu amaçlar için kıyıda bulunma seçenekleridir. Verilen yanıtlar kıyının isteğe bağlı aktiviteler ve sosyal aktiviteler amacıyla kullanımının oldukça yüksek oranda olduğunu göstermektedir. Kıyı mekanında zorunlu olarak kıyı kullanımının düşük bir orana sahip olması Jan Gehl’in görüşüne göre bu mekânın başarılı bir mekân olduğunun göstergelerinden sayılmaktadır.

Çizelge 5.18. Katılımcıların kıyı kullanım amaçlarının alt bölgelere göre dağılımı

Kıyı Kullanım Amacı		Bölgeler						Toplam	
		1	2	3	4	5	6		
Spor Yapma	N	30	42	59	32	34	31	228	%49,3
	%	%50,8	%60,9	%46,8	%53,3	%56,7	%35,2		
Yüzme	N	40	49	101	46	47	58	341	%73,8
	%	%67,8	%71,0	%80,2	%76,7	%78,3	%65,9		
Manzarayı İzleme	N	30	46	61	42	43	57	279	%60,3
	%	%50,8	%66,7	%48,4	%70,0	%71,7	%64,8		
Dinlenme	N	33	46	39	39	43	61	261	%56,4
	%	%55,9	%66,7	%31,0	%65,0	%71,7	%69,3		
Yeme İçme	N	27	24	62	30	33	48	224	%48,4
	%	%45,8	%34,8	%49,2	%50,0	%55,0	%54,5		
Arkadaş/Aile ile Vakit Geçirme	N	39	56	80	43	47	66	331	%71,6
	%	%66,1	%81,2	%63,5	%71,7	%78,3	%75,0		
Etkileşim Kurma	N	14	14	14	8	17	17	84	%18,1
	%	%23,7	%20,3	%11,1	%13,3	%28,3	%19,3		
İş vb. Zorunlu Amaçlar	N	2	3	3	2	1	5	16	%3,5
	%	%3,4	%4,3	%2,4	%3,3	%1,7	%5,7		
Bölge Toplam		N	59	69	126	60	60	88	%100

5.5.3. Konyaaltı kıyı alanında kentsel mekân kalitesine ilişkin bulgular

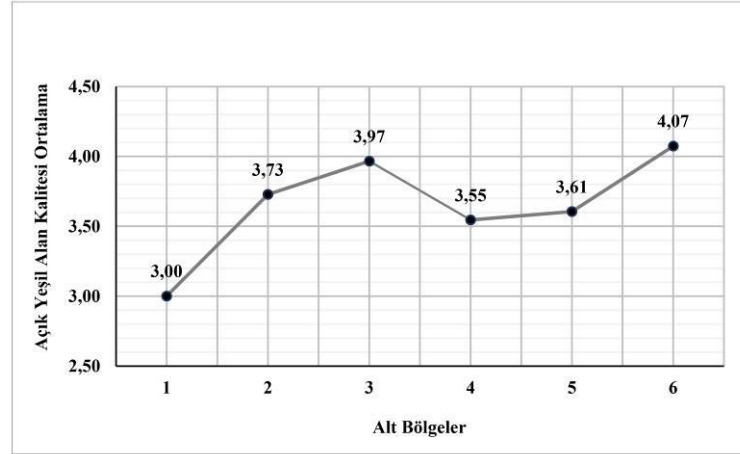
Kullanıcıların Konyaaltı kıyı alanında çevresel özellikler açısından farklılaşan altı kıyı alt bölgesinde mekân kalitesini değerlendirmek amacıyla SPSS programında kullanılacak analiz türünü belirlemek için normallik testi uygulanmıştır. Normallik testinde Skewness ve Kurtosis değerleri çarpıklık ve basıklık değerlerini ifade etmekte olup homojen bir dağılım olup olmadığını göstermektedir. Tabachnick ve Fidell (2013)'e göre bu değerler -1,5 ve +1,5 arasında olması homojen bir dağılım olduğunun göstergesidir. Mekân kalitesi ve alt boyutlarına ilişkin yapılan anketler ile elde edilen yanıtların çarpıklık basıklık değerleri analiz edildiğinde -1,5 ve +1,5 arasında olup homojen bir dağılım olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle yapılacak analizlerde parametrik bir test olan Anova analizi kullanılmıştır. Mekân kalitesi ve alt boyutlarına ilişkin basıklık çarpıklık değerleri Çizelge 5.19'da verilmiştir.

Çizelge 5.19. Mekân kalitesi ve alt boyutları normallik testi

	N	Ortalama	Std.Hata	Varyans	Skewness	Kurtosis
Açık Yeşil Alan Kalitesi	462	3,73	0,3805	,669	-,686	,466
Canlılık ve Çekicilik	462	4,04	0,3718	,639	-1,138	1,328
Ulaşım ve Bağlantılar	462	3,58	0,3826	,676	-,271	-,351
Bütünlük ve Uyum	462	3,37	0,4826	1,076	-,259	-,566
Güvenlik ve Bakım	462	3,27	0,4459	,918	-,261	-,399
Hareket Kolaylığı	462	3,86	0,3638	,612	-,711	-,682
Mekân Kalitesi	462	3,64	0,3084	,439	-,255	,158

Mekân kalitesini oluşturan her bir alt boyut altı ayrı alt bölgede değerlendirilmiştir. Her bir alt boyutun ve toplam mekân kalitesi düzeyinin bölgeler arasında anlamlı bir fark oluşturup oluşturmadığı ise parametrik bir test olan Anova testi ile analiz edilmiş ve Post Hoc Tukey testiyle farkın hangi alt bölgelerden kaynaklandığı belirlenmiştir.

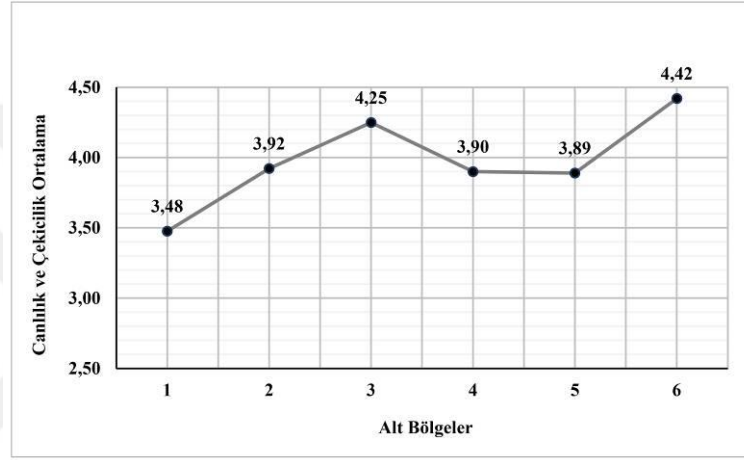
Mekân kalitesini oluşturan alt boyutlardan biri olan açık yeşil alan kalitesi alt boyutunun altı alt bölge için ortalama değerleri tespit edilmiş ve Şekil 5.59'daki grafik ile ifade edilmiştir. Bu grafiğe göre açık yeşil alan kalitesi kıyı parkı düzenlemesinin yer aldığı altıncı alt bölgede en yüksek düzeyde algılanmıştır. Altıncı alt bölgeyi Konyaaltı Kent Meydanı'nın bulunduğu üçüncü alt bölge takip etmektedir. Üçüncü alt bölgeyi ise kıyı bandında serbest kullanım sunan yeşil alanların yer aldığı özellikle gece saatlerinde yeşil alanların serbest oturma ve dinlenme amaçlı kullanıldığı, çocuk oyun alanlarının yer aldığı ikinci alt bölgenin takip ettiği görülmektedir. İkinci alt bölgeyi ise Olbia Meydanı'nın yer aldığı beşinci alt bölge izlemektedir. Ardından dördüncü alt bölge onu takip etmekte olup ve benzer düzeyde bir kalite algısına sahiptir. En düşük değer ise kıyı düzenlemesinin uygulanmadığı birinci alt bölgeye aittir. Bu alt bölgede yeşil alan kalitesi ortalamasının üstünde bir değer sahip olmasına rağmen diğer bölgelere göre daha düşük bir kalite algısına sahip olmuştur.

Şekil 5.59. Algılanan açık yeşil alan kalitesi düzeyinin alt bölgelere göre değişim grafiği

Canlılık ve çekicilik alt boyutunun altı alt bölge için ortalama değerleri tespit edilmiş Şekil 5.60'taki grafikte ifade edilmiştir. Bu grafiğe göre, canlılık ve çeşitlilik alt boyutu, Sahil Yaşam ve Alışveriş Merkezinin olduğu 6 numaralı alt bölge ve Konyaaltı Kent Meydanı ve çevresinde çeşitli eğlence, yeme içme mekanlarının yer aldığı üçüncü

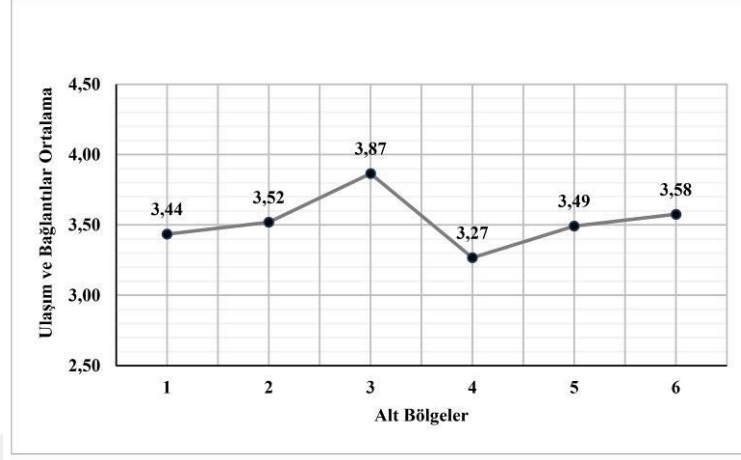
alt bölgede en yüksek ortalama sahip olmuştur. Bu alt bölgeleri ikinci alt bölge izlemektedir. İkinci alt bölgede kıyı kent dokusunda çeşitli sosyal, kültürel, ticari mekanlar olmamasına rağmen özellikle gece saatlerinde çim alanların yoğun kullanıma sahip olması bu alt bölgenin canlı ve çekici olarak algılanmasına neden olduğu görülmektedir. Dört ve beş numaralı alt bölgelerdeki canlılık ve çekicilik düzeyleri bu alt bölgelerde farklı çevresel özellikler görülmesine rağmen benzer düzeyde algılanmıştır. En düşük ortalama değer ise kıyı düzenlemesinin uygulanmadığı birinci alt bölgeye aittir.

Şekil 5.60. Algılanan canlılık ve çekicilik düzeyinin alt bölgelere göre değişim grafiği

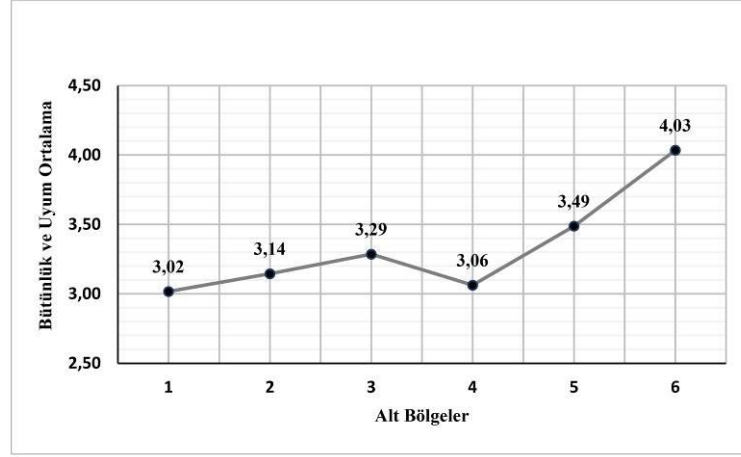
Ulaşım ve bağlantılar alt boyutunun altı alt bölge için ortalama değerleri tespit edilmiş ve Şekil 5.61'deki grafik ile ifade edilmiştir. Ulaşım ve bağlantılar alt boyutuna ilişkin ortalama değerlere bakıldığında en yüksek değer üçüncü alt bölgede olduğu görülmektedir. Kıyıya doğrudan ulaşımı sağlayan Gazi Mustafa Kemal Bulvarı üçüncü alt bölgenin ulaşım ve bağlantı boyutu açısından en yüksek düzeyde algılanmasında etkili olmuştur. En düşük ulaşılabilirlik ortalaması ise dördüncü alt bölgede görülmüştür. Bu durum bu alt bölgedeki kıyı kent dokusunun organik yapıda olması, okunabilirliğin düşük olması, çevrenin karmaşık algılanması ve kıyıya doğrudan ulaşan koridorların olmamasından ve ana bölgeyi besleyen ana ulaşım arterinin kıyıya uzak mesafeden geçmesinden kaynaklı olduğu düşünülmektedir. Birinci, ikinci, beşinci ve altıncı alt bölgelerde ulaşım ve bağlantı faktörünün benzer düzeyde algılandığı görülmektedir. Beşinci ve altıncı alt bölgelerde kıyı gerisinde yerleşim alanlarının yer almaması, kıyı ile ulaşım açısından bağlantı seçeneklerinin sınırlı olması bu bölgelerinin

ikincil arterlerle besleniyor olmasına rağmen ulaşım ve bağlantı faktörü açısından düşük düzeyde algılandığını göstermektedir.

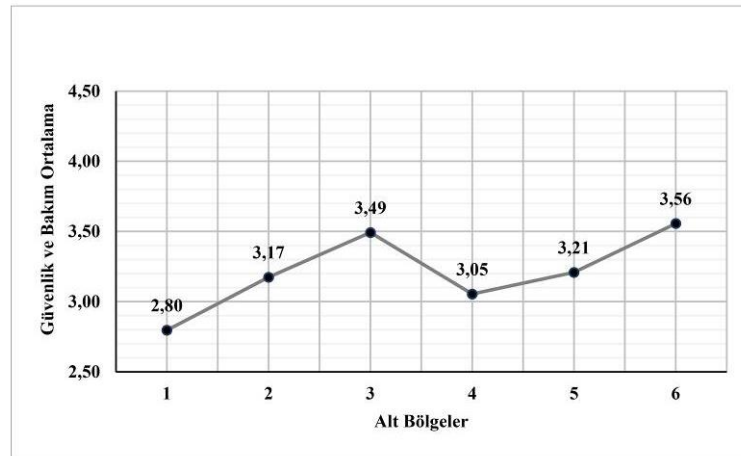
Şekil 5.61. Algılanan ulaşım ve bağlantı düzeyinin alt bölgelere göre değişim grafiği

Bütünlük ve uyum faktörünün altı alt bölge için ortalama değerleri tespit edilmiş ve Şekil 5.62'deki grafik ile ifade edilmiştir. Bütünlük ve uyum alt boyutu değerlendirildiğinde en yüksek ortalama değer altıncı alt bölgede olduğu görülmektedir. Sahil ve yaşam parkı olarak düzenlenmiş alanda maksimum iki kat yüksekliğinde insan ölçeğine uygun bir mimari yapılaşmanın olması, alanın yoğun ve geniş yeşil dokuya sahip olması, kıyı silüetini etkileyen olumsuz bir mimari yapılaşmanın olmaması durumunun buna neden olduğu düşünülmektedir. Yapılaşma yoğunluğunun az olduğu beşinci alt bölge de altıncı alt bölgeyi takip etmekte ve diğer alt bölgelere göre daha yüksek ortalama değere sahip olduğu görülmektedir. Kıyı üzerinde yapılaşma özelliklerinin görüldüğü ve yapılı çevrenin doğal çevreye oranla daha baskın olduğu alt bölgelerde bütünlük ve uyum faktörü diğer alt bölgelere göre daha düşük kalite düzeyinde benzer ortalamalar ile algılanmıştır. Bu durumun kıyıya görsel erişim mesafesindeki yapıların birbiri ve kıyı ile olan bütünlük ve uyumunun olumsuz olarak algılanmasından kaynaklı olduğu düşünülmektedir. Konyaaltı Kent Meydanı'nın yer aldığı kıyı alt bölgesinin meydan gibi geniş alanlar barındırmasına rağmen daha düşük düzeyde algılanmasının kıyıda yakın süreçte gerçekleşen büyük ölçekli, kıyı ile uyumsuz, silüeti bozan, kıyı ve kıyı gerisi arasında hem fiziksel hem de görsel geçirgenliği engelleyen konut uygulamasından kaynaklı olduğu düşünülmektedir.

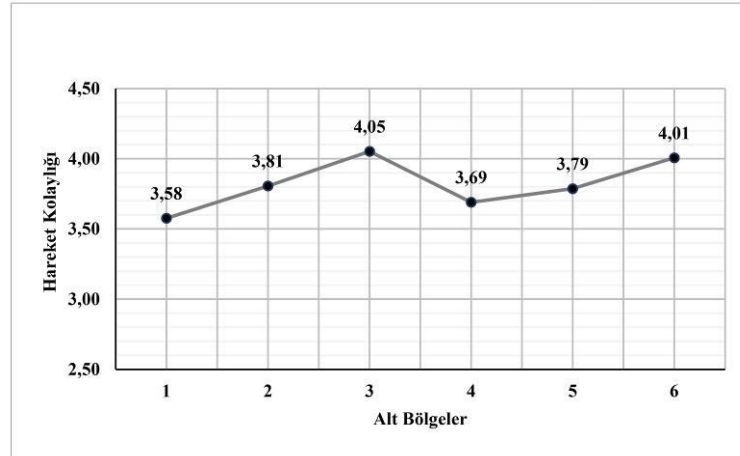
Şekil 5.62. Algılanan bütünlük ve uyum düzeyinin alt bölgelere göre değişim grafiği

Güvenlik ve bakım faktörünün altı alt bölge için ortalama değerleri tespit edilmiş ve Şekil 5.63'teki grafik ile ifade edilmiştir. Güvenlik ve bakım faktörü gece ve gündüz aktiviteleri açısından insan yoğunluğunun en fazla görüldüğü üçüncü ve altıncı bölgelerde diğer bölgelere oranla daha yüksek bir ortalama değer elde etmiştir. Bu iki bölgede özel güvenlik noktalarında görevlilerin olmasının ve belediye temizlik personellerinin diğer bölgelere oranla daha fazla olmasının da insanların algısına etki etmiş olabileceği düşünülmektedir. İkinci, dördüncü ve beşinci alt bölgelerde güvenlik ve bakım faktörünün benzer düzeyde algılandığı tespit edilmiştir. Kıyı tasarımı uygulanmadığı, güvenlik görevlilerinin kıyıda yetersiz olduğu, aydınlatma açısından yetersiz, kıyı bandında yer alan ticari mekanların bakımsız bir görünüme sahip olduğu, özellikle gece kullanımı açısından çok fazla tercih edilmeyen bir kıyı bölgesi olarak birinci bölgenin en düşük ortalama değere sahip olduğu görülmektedir.

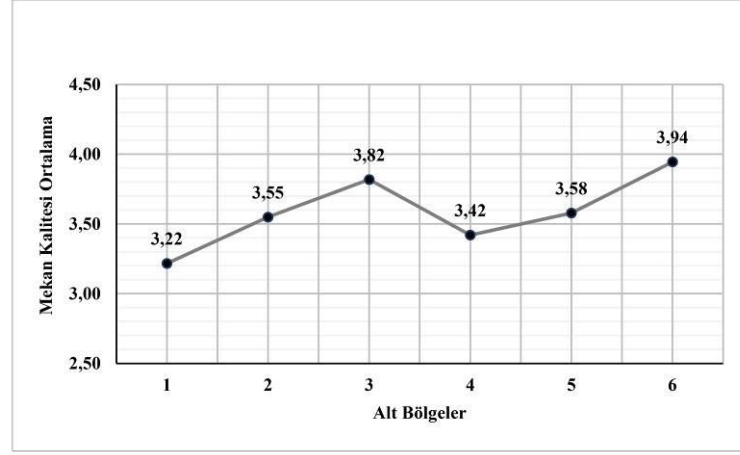
Şekil 5.63. Algılanan güvenlik ve bakım düzeyinin alt bölgelere göre değişim grafiği

Hareket kolaylığı faktörünün altı alt bölge için ortalama değerleri tespit edilmiş ve Şekil 5.64'teki grafik ile ifade edilmiştir. Hareket kolaylığı faktörüne ilişkin alt bölgelerde birbirine yakın değerler görülmüş olmakla birlikte üçüncü ve altıncı alt bölgelerde bu değerlerin daha yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Üçüncü alt bölgede Konyaaltı Kent Meydanı'nın kıyı ve kıyı gerisi ile kurulan ilişkilerde serbest yaya erişimine olanak sağlaması, kıyı bandı ve sahil arasındaki sıklığı artan erişim noktaları, kıyıda ve kıyı gerisinde yön bulmayı kolaylaştıran kentsel imgelerin varlığı bu bölgenin diğer bölgelere oranla hareket kolaylığı açısından daha olumlu algılandığını göstermektedir. Altıncı alt bölgede ise kıyı parkı olarak tasarlanan geniş kıyı alanında aracın dışarıda tutulması, yaya odaklı yapılan düzenlemeler Sahil Yaşam Alışveriş Merkezi ve yeşil alanlar arasındaki yaya bağlantılarının sıklığı, kıyıdaki yeşil alanlar ve sahil arasında erişilebilirliği kolaylaştıran çözümler de yine bu bölgenin diğer bölgelere oranla daha yüksek bir hareket kolaylığı algısı oluşturmaya neden olmuştur. En düşük ortalama değer ise kıyı düzenlemesinin yapılmadığı, sahil ve yerleşim dokusu arasında baskın araç yolunun olduğu, diğer bölgelere göre daha sınırlı yaya geçişlerinin görüldüğü, sahile erişimin belli noktalardan sağlanabildiği birinci kıyı alt bölgesine aittir.

Şekil 5.64. Algılanan hareket kolaylığı düzeyinin alt bölgelere göre değişim grafiği

Tüm bu alt boyutların oluşturduğu toplam mekân kalitesi düzeyinin ise üçüncü ve altıncı alt bölgelerde en yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. En düşük değer ise birinci alt bölgeye aittir. İkinci, dördüncü ve beşinci alt bölgelerde ise değerler birbirine yakın bir ortalamaya sahip olmuştur. Algılanan mekân kalitesinin alt bölgelere göre değişimi Şekil 5.65'te verilmiştir.

Şekil 5.65. Mekan kalitesi düzeyinin alt bölgelere göre değişim grafiği

Mekân kalitesi ve alt boyutları için bölgeler arasında anlamlı bir fark olup olmadığı Anova testi ile analiz edilmiştir. Yapılan analize göre her boyut için $p(\text{sig.}) < 0,05$ çıkmış ve bölgeler arasında anlamlı bir fark olduğu gözlenmiştir (Çizelge 5.20).

Çizelge 5.20. Mekân Kalitesi ve alt boyutlarına ilişkin Anova testi sonuçları

	N	Ortalama	Std. Hata	F	p (sig.)
Açık Yeşil Alan Kalitesi	462	3,73	0,04	18,40	<0,01
Canlılık ve Çekicilik	462	4,04	0,04	14,52	<0,01
Ulaşım ve Bağlantılar	462	3,58	0,04	5,61	<0,01
Bütünlük ve Uyum	462	3,37	0,05	11,85	<0,01
Güvenlik ve Bakım	462	3,27	0,04	7,04	<0,01
Hareket Kolaylığı	462	3,86	0,04	4,61	<0,01
Toplam Mekân Kalitesi	462	3,64	0,03	13,690	<0,01
p<0,05 ise anlamlı fark vardır.					

Farkın hangi bölgelerden kaynaklandığını tespit etmek için ise Post-hoc Tukey testi uygulanmıştır (EK4). Bu analiz ile mekân kalitesi açısından istatistiksel olarak birbirini ile anlamlı farka sahip kıyı alt bölgeleri tespit edilmiştir. Bu tespite göre (.sig) değeri $p < 0,05$ olan bölgeler anlamlı bir farkın görüldüğü kıyı alt bölgeleridir. Birinci alt bölge, dördüncü alt bölge hariç tüm bölgelerden anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Üçüncü alt bölge ve altıncı alt bölgenin birbirini ile benzer düzeyde mekan kalitesi algısına sahip olduğu ancak bu iki bölgenin diğer bölgelerden anlamlı düzeyde daha yüksek bir kalite algısına sahip olduğu görülmektedir.

5.5.4. Konyaaltı kıyı alanında yere bağlılık düzeyine ilişkin bulgular

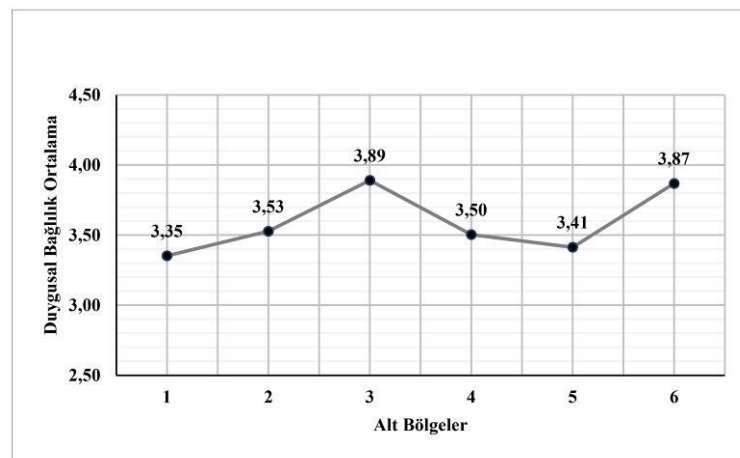
Bu bölümde farklı fiziksel ve sosyal çevre özelliklerine sahip kıyı alt bölgelerinde yere bağlılık ve alt boyutları karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Yere bağlılık ölçeğine ilişkin verilen cevapların istatistiksel analizi için SPSS programı kullanılmış ve öncelikle verilerin homojenliği tespit edilmiştir.

Yere Bağlılık ölçeğine verilen yanıtların çarpıklık basıklık değerleri analiz edildiğinde -1,5 ve +1,5 arasında olup homojen bir dağılım olduğu görülmektedir (Çizelge 5.21). Yapılan analizlerde parametrik bir test olan Anova analizi kullanılmıştır.

Çizelge 5.21. Yer Bağlılık ve yere bağlılığı oluşturan faktörler normallik testi

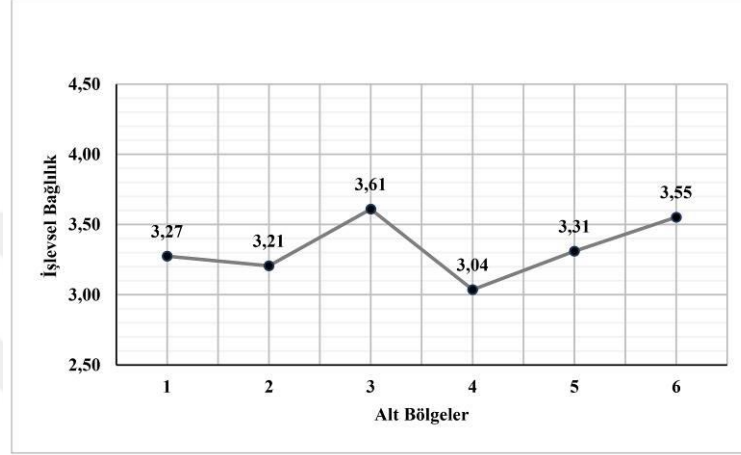
	n	Ortalama	Std.Hata	Varyans	Skewness	Kurtosis
Duygusal Bağlılık	462	3,65	0,4720	1,029	-,568	-,302
İşlevsel Bağlılık	462	3,38	0,4465	,921	-,184	-,503
Yere Bağlılık	462	3,51	0,4272	,843	-,418	-,278

Çalışma kapsamında yere bağlılığın bir alt boyutu olarak ele alınan duygusal bağlılık faktörüne ilişkin ortalamalara bakıldığında en yüksek ortalama değer üçüncü ve altıncı alt bölgelerde tespit edilmiştir. Bu iki bölgedeki değerler birbirine yakın olup diğer alt bölgelerden farklılaşmaktadır. İkinci ve dördüncü alt bölgeler de birbirine yakın ortalama değerlere sahip olup üçüncü ve altıncı alt bölgeleri takip etmektedir. İkinci ve dördüncü alt bölgeleri ise beşinci alt bölge takip etmektedir. En düşük ortalama değer ise kıyı tasarımının uygulanmadığı birinci alt bölgeye aittir (Şekil 5.66).

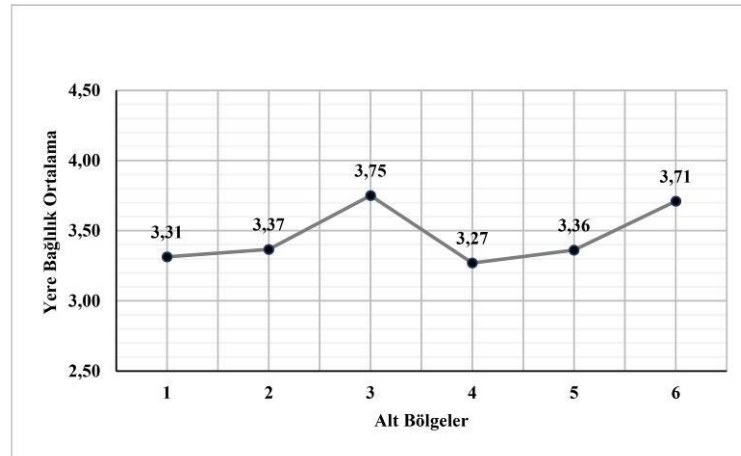
Şekil 5.66. Duygusal bağlılık düzeyinin alt bölgelere göre değişim grafiği

İşlevsel bağıllık boyutuna ilişkin ortalamalara bakıldığında, ortalama değerlerin duygusal bağıllık ortalamalarına göre tüm bölgelerde daha düşük olduğu görülmektedir. İşlevsel bağıllıkta en yüksek ortalama değer üçüncü alt bölgede görülmekte ve onu altıncı alt bölge izlemektedir. Birinci ve beşinci alt bölgeler birbirine oldukça yakın değerlere sahip olup üçüncü ve altıncı alt bölgeleri izlemektedir. Dördüncü alt bölge ise en düşük değere sahiptir (Şekil 5.67).

Şekil 5.67. İşlevsel bağıllık düzeyinin alt bölgelere göre değişim grafiği

Genel yere bağıllık düzeyine ilişkin ortalamalara bakıldığında ise üçüncü ve altıncı alt bölgelerde bağıllığın diğer bölgelere oranla daha yüksek olduğu gözlenmektedir. En yüksek değer ise üçüncü alt bölgede elde edilmiştir. Diğer alt bölgelerde ortalama değerler birbirine yakın olmakla birlikte en düşük ortalama dördüncü alt bölgede görülmektedir (Şekil 5.68).

Şekil 5.68. Yere bağıllık düzeyinin alt bölgelere göre değişim grafiği

Yere bağıllık ve alt boyutları için bölgeler arasında anlamlı bir fark olup olmadığı Anova testi ile analiz edilmiştir. Yapılan analize göre her boyut için p (.sig) $< 0,05$ çıkmış ve bölgeler arasında anlamlı bir fark olduğu gözlenmiştir (Çizelge 5.22).

Çizelge 5.22. Yere bağıllık ve alt boyutlarına ilişkin Anova testi sonuçları

	N	Ortalama	Std. Hata	F	p (sig.)
Duygusal Bağıllık	462	3,65	,04720	4,51	<0,01
İşlevsel Bağıllık	462	3,38	,04465	4,36	<0,01
Yere Bağıllık	462	3,51	,04272	4,75	<0,01
p<0,05 ise anlamlı fark vardır.					

Farkın hangi alt bölgelerden kaynaklandığını bulmak için ise Post-Hoc Tukey testi yapılmıştır (EK-5). Elde edilen sonuçlara göre üçüncü ve altıncı alt bölgelerin yere bağıllık düzeyi birinci ve dördüncü alt bölgeler ile istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir.

5.6. İstatistiksel Analizler ve Hipotezlerin Testi

Bu bölümde çalışmanın hipotezlerinin testi gerçekleştirilmiş ve araştırmadan elde edilen sonuçlar tartışılmıştır. Çalışmadaki hipotezler yere bağıllığın göstergeleri olarak kabul edilen üç temel bileşene ilişkin faktörler çerçevesinde ele alınmaktadır. Bunlar;

- Sosyo-demografik faktörlerin yere bağıllık üzerindeki etkisi
- Kıyı kullanım sürecine ilişkin faktörlerin yere bağıllık üzerindeki etkisi
- Kentsel kıyı mekan kalitesi faktörlerinin yere bağıllık üzerindeki etkisi

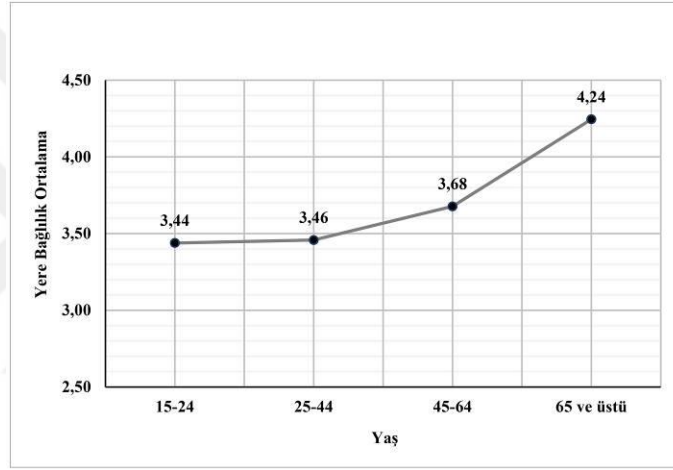
Sosyo-demografik özellikler ve kıyı kullanım sürecine ilişkin hipotezler ve alt hipotezler, SPSS yazılımı kullanılarak Anova Testi ve Bağımsız gruplar t Testi ile analiz edilmiştir. Farkın kaynaklarını görmek amacıyla ise Post-hoc Tukey analizi uygulanmıştır.

Mekân kalitesini oluşturan faktörlerin yere bağıllık ve boyutları üzerine etkisini belirten hipotez ve alt hipotezler çoklu faktörler arasındaki ilişkileri test eden Yapısal Eşitlik Modeli aracılığı ile test edilmiştir. Ardından faktörlerin tekil olarak yere bağıllık ve alt boyutları üzerindeki etkisi ise regresyon analizi ile ölçülmüştür.

5.6.1. Sosyo-demografik özellikler ve yere bağlılık

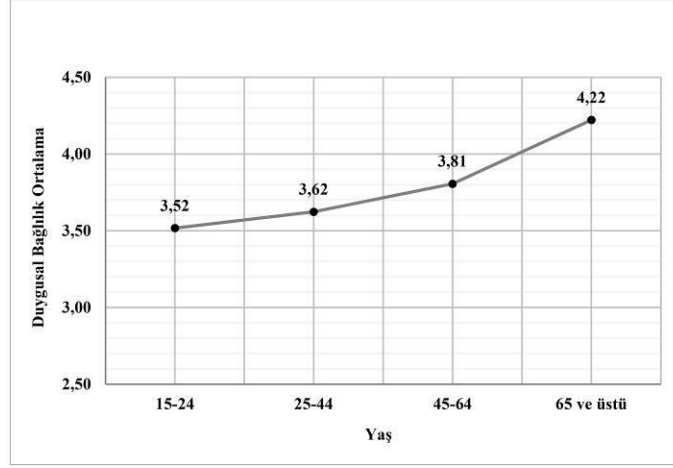
Bu bölümde sosyo-demografik özellikler kapsamında cinsiyet, yaş, meslek, eğitim durumu, aylık gelir, ikamet edilen yer ve ikamet süresi faktörlerinin yere bağlılık ve alt boyutları üzerinde anlamlı bir fark oluşturup oluşturmadığı analiz edilmiş ve bu analizlere ilişkin araştırma sonuçlarına yer verilmiştir.

Yaş: Yaş faktörünün kıyı mekânında yere bağlılık ve alt boyutları üzerindeki etkisini ölçmeye ilişkin yapılan analizlerde, yaş ortalaması arttıkça kıyı mekânında yere bağlılığın pozitif yönde arttığı görülmüştür (Şekil 5.69).

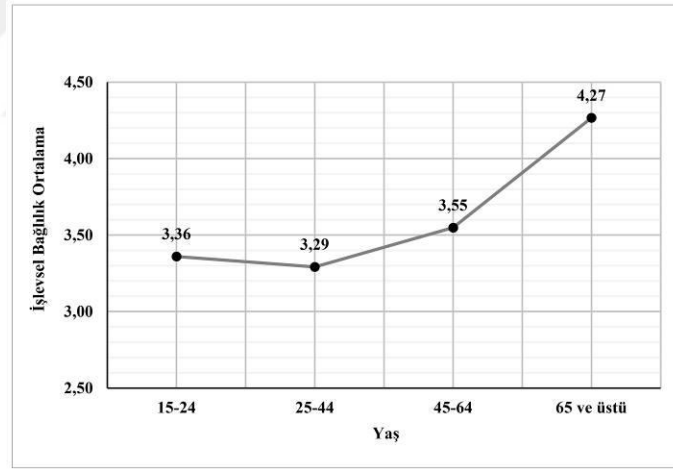
Şekil 5.69. Yaş faktörüne göre yere bağlılık düzeyini gösteren grafik

Anket katılımcılarının yaş faktörüne göre duygusal bağlılık ortalamaları incelendiğinde, yaş ortalaması arttıkça duygusal bağlılığın pozitif yönde doğrusal olarak arttığı görülmektedir (Şekil 5.70).

Şekil 5.70. Yaş faktörüne göre duygusal bağıllık düzeyini gösteren grafik

Anket katılımcılarının yaş faktörüne göre işlevsel bağıllık ortalamaları incelendiğinde, işlevsel bağıllığın yere bağıllık ve duygusal bağıllıktan farklı olarak 25-44 yaş aralığındaki katılımcılarda en düşük ortalamaya, 65 yaş ve üstü katılımcılarda ise en yüksek ortalamaya sahip olduğu görülmektedir (Şekil 5.71).

Şekil 5.71. Yaş faktörüne göre işlevsel bağıllık düzeyini gösteren grafik

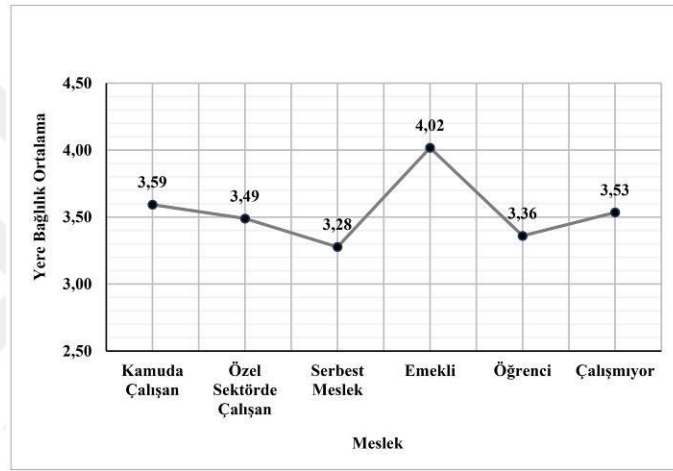
Yaş faktörüne göre kıyı mekânında kullanıcıların yere bağıllık düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup olmadığı Anova testi ile analiz edilmiştir. Bu analizden elde edilen sonuçlara göre, yaş faktörü yere bağıllık üzerinde anlamlı bir fark oluşturmaktadır. Yaş faktörünün yere bağıllık alt boyutlarından duygusal bağıllık üzerinde anlamlı bir fark oluşturmadığı ancak işlevsel bağıllık üzerinde anlamlı bir fark oluşturduğu görülmektedir (Çizelge 5.23). Sonuç olarak yaş faktörünün yere bağıllık ve işlevsel bağıllık üzerinde anlamlı bir fark oluşturduğu

a_H2: Cinsiyet faktörü, yere bağlılık üzerinde anlamlı bir fark oluşturur. (RED)

a_H2_{alt1}: Cinsiyet faktörü, duygusal bağlılık üzerinde anlamlı bir fark oluşturur. (RED)

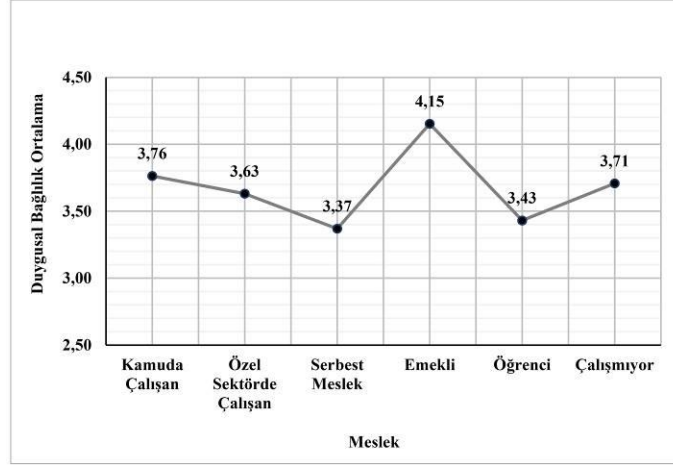
a_H2_{alt2}: Cinsiyet faktörü, işlevsel bağlılık üzerinde anlamlı bir fark oluşturur. (RED)

Meslek: Meslek faktörünün kıyı mekânında yere bağlılık ve alt boyutları üzerindeki etkisini ölçmeye ilişkin yapılan analizlerde, emekli katılımcıların yere bağlılık ortalamasının diğer katılımcılar arasında en yüksek değere sahip olduğu görülmüştür. En düşük yere bağlılık ortalaması ise serbest meslekte çalışan katılımcılara aittir (Şekil 5.72).

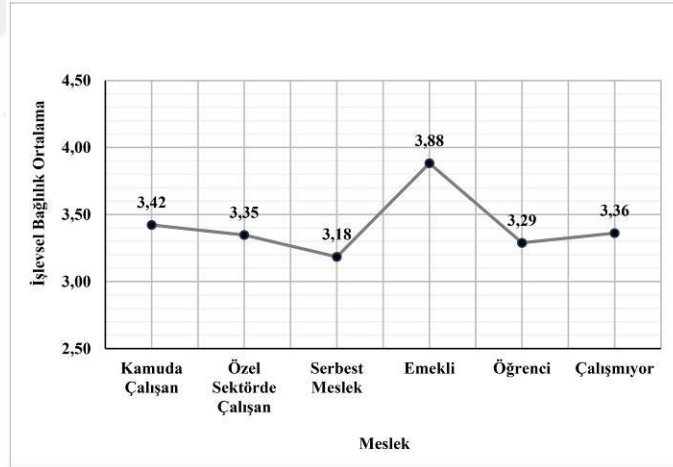
Şekil 5.72. Meslek faktörüne göre yere bağlılık düzeyini gösteren grafik

Anket katılımcılarının meslek faktörüne göre duygusal bağlılık düzeyi incelendiğinde, yere bağlılık ile paralel bir grafik görülmektedir. En yüksek duygusal bağlılık ortalaması emekli katılımcılara aitken, en düşük ortalama değer ise serbest meslek grubundaki katılımcılara aittir (Şekil 5.73).

Şekil 5.73. Meslek faktörüne göre duygusal bağlılık düzeyini gösteren grafik

Anket katılımcılarının meslek faktörüne göre işlevsel bağlılık düzeyinin de yere bağlılık ve duygusal bağlılık ile paralel bir grafik olduğu görülmektedir. En yüksek yere bağlılık ortalaması emekli katılımcılara aitken, en düşük ortalama değer ise serbest meslek grubundaki katılımcılara aittir (Şekil 5.74).

Şekil 5.74. Meslek faktörüne göre işlevsel bağlılık düzeyini gösteren grafik

Meslek faktörüne göre kıyı mekânında kullanıcıların yere bağlılık düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup olmadığı Anova testi ile analiz edilmiştir. Bu analizlerden elde edilen sonuçlara göre, kullanıcının mesleki pozisyonunun yere bağlılık ve alt boyutları üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark oluşturduğu görülmüştür (Çizelge 5.25). Sonuç olarak meslek faktörü ile yere bağlılık ve alt boyutları arasında kurulan hipotezler doğrulanmıştır.

Çizelge 5.25. Meslek faktörü ile yere bağlılık ve alt boyutları Anova testi sonuçları

Meslek	N	Ortalama	Std. Hata	F	p (sig.)
Yere Bağlılık	462	3,52	,04272	3,236	,007
Duygusal Bağlılık	462	3,65	,04720	3,322	,006
İşlevsel Bağlılık	462	3,38	,04465	2,439	,034
p(sig) < 0,05 ise anlamlı fark vardır.					

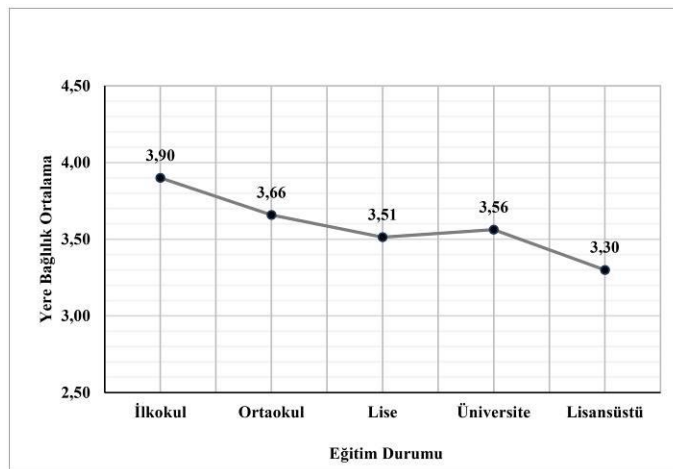
a_H3: Meslek faktörü, yere bağlılık üzerinde anlamlı bir fark oluşturur. (KABUL)

a_H3_{alt1}: Meslek faktörü, duygusal bağlılık üzerinde anlamlı bir fark oluşturur. (KABUL)

a_H3_{alt2}: Meslek faktörü, işlevsel bağlılık üzerinde anlamlı bir fark oluşturur. (KABUL)

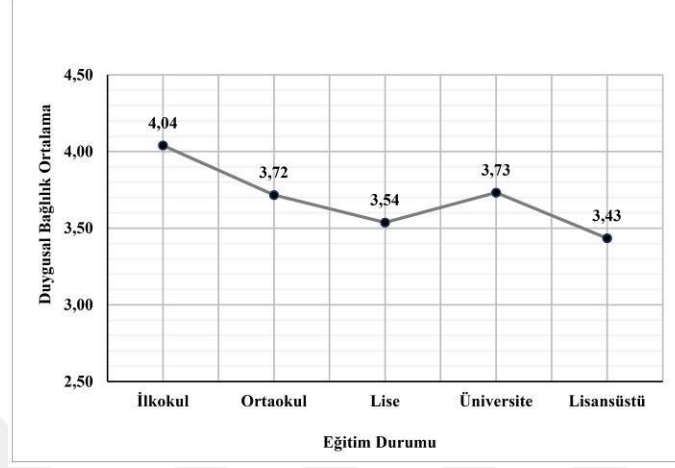
Meslek faktörüne bağlı olarak, yere bağlılık ve alt boyutlarında oluşan farkın kaynağını anlamak için ise Post-hoc Tukey testi uygulanmıştır (EK-7). Elde edilen sonuçlara yere bağlılık ve alt boyutlarındaki farkın kaynağının emekli kullanıcı grubundaki katılımcılar ile özel sektörde çalışan, serbest meslek sahibi ve öğrenciler arasında olduğu görülmüştür.

Eğitim Durumu: Eğitim durumu faktörünün kıyı mekânında yere bağlılık ve alt boyutları üzerindeki etkisini ölçmeye ilişkin yapılan analizlerde, en yüksek yere bağlılık ortalaması ilkökul eğitim düzeyindeki katılımcılara aittir. En düşük yere bağlılık ortalaması ise lisansüstü eğitim düzeyindeki katılımcılarda görülmüştür. Grafikte eğitim düzeyi arttıkça yere bağlılığın azaldığı ancak üniversite eğitim düzeyindeki katılımcıların bu doğrusallığı bozduğu görülmektedir (Şekil 5.75).

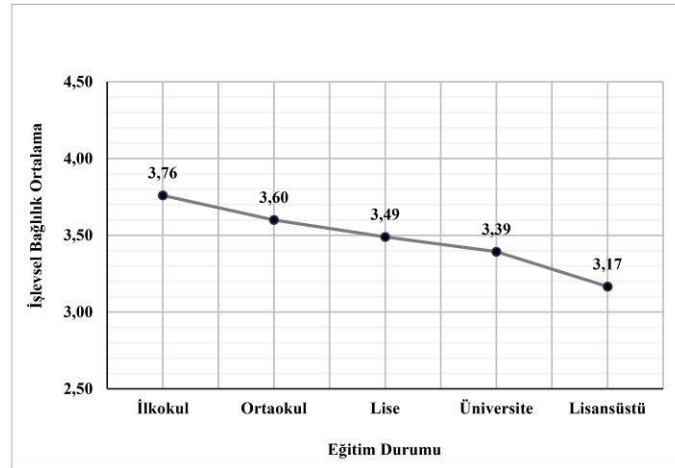
Şekil 5.75. Eğitim durumu faktörüne göre yere bağlılık düzeyini gösteren grafik

Anket katılımcılarının eğitim durumuna göre duygusal bağıllık ortalamaları incelendiğinde, en yüksek ortalama ilkokul eğitim düzeyindeki katılımcılara aitken, en düşük ortalama değer ise lisansüstü eğitim düzeyindeki katılımcılara aittir (Şekil 5.76).

Şekil 5.76. Eğitim durumu faktörüne göre duygusal bağıllık düzeyini gösteren grafik

Anket katılımcılarının eğitim durumuna göre işlevsel bağıllık ortalamaları incelendiğinde ise grafiğin negatif yönlü olduğu ve eğitim düzeyi arttıkça işlevsel bağıllığın doğrusal olarak azaldığı görülmektedir. En yüksek işlevsel bağıllık ortalaması ilkokul düzeyindeki katılımcılarda görülürken, en düşük işlevsel bağıllık ortalaması ise lisansüstü eğitim düzeyindeki katılımcılarda görülmektedir (Şekil 5.77).

Şekil 5.77. Eğitim durumu faktörüne göre işlevsel bağıllık düzeyini gösteren grafik

Eğitim durumu faktörüne göre kıyı mekânında kullanıcıların yere bağıllık düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup olmadığı Anova testi ile analiz edilmiştir. Bu analizlerden elde edilen sonuçlara göre, kullanıcının eğitim

durumu yere bağılılık ve alt boyutları üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark oluşturmamaktadır (Çizelge 5.26). Sonuç olarak eğitim durumu faktörü ile yere bağılılık ve alt boyutları arasında kurulan hipotezler reddedilmiştir.

Çizelge 5.26. Eğitim durumu faktörü ile yere bağılılık ve alt boyutları Anova testi sonuçları

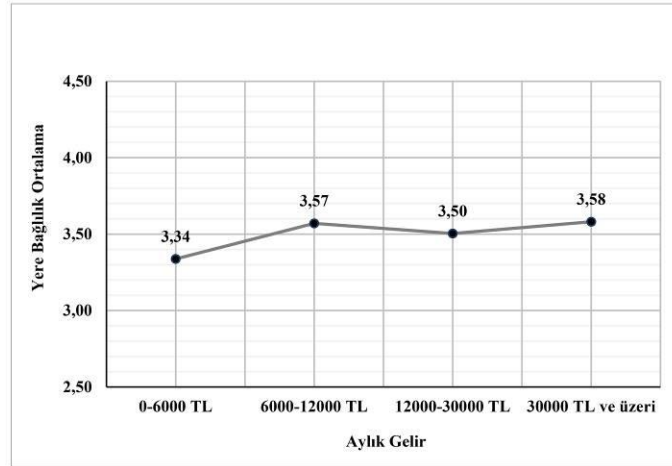
Eğitim Durumu	N	Ortalama	Std. Hata	F	p(sig.)
Yere Bağılılık	462	3,52	,04272	1,533	,191
Duygusal Bağılılık	462	3,65	,04720	1,794	,261
İşlevsel Bağılılık	462	3,38	,04465	1,589	,176
p(.sig.) < 0,05 ise anlamlı fark vardır.					

a_H4: Eğitim durumu, yere bağılılık üzerinde anlamlı bir fark oluşturur. (RED)

a_H4_{alt1}: Eğitim durumu, duygusal bağılılık üzerinde anlamlı bir fark oluşturur. (RED)

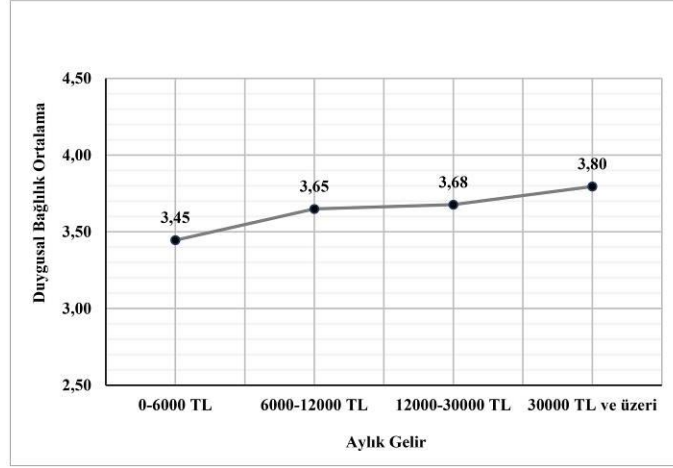
a_H4_{alt2}: Eğitim durumu, işlevsel bağılılık üzerinde anlamlı bir fark oluşturur. (RED)

Aylık Gelir: Aylık gelir faktörünün kıyı mekânında yere bağılılık ve alt boyutları üzerindeki etkisini ölçmeye ilişkin yapılan analizlerde, en yüksek yere bağılılık ortalaması aylık geliri en yüksek olan katılımcılarda, en düşük yere bağılılık ortalaması ise en düşük gelire sahip katılımcılarda olduğu görülmüştür (Şekil 5.78).

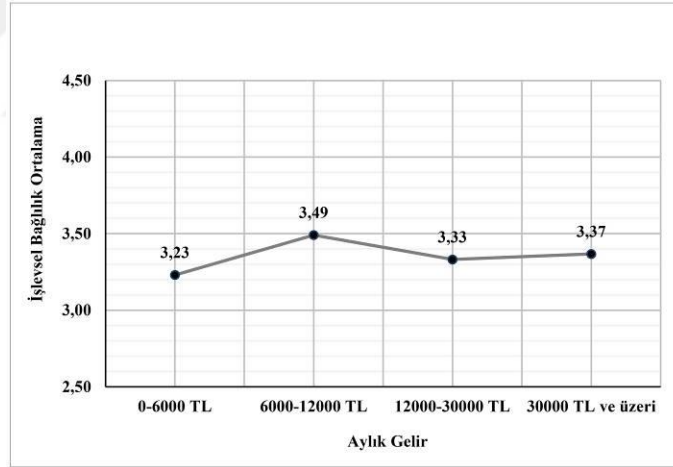
Şekil 5.78. Aylık gelir faktörüne göre yere bağılılık düzeyini gösteren grafik

Anket katılımcılarının aylık gelir faktörüne göre duygusal bağılılık düzeyi incelendiğinde, en yüksek yere bağılılık ortalamasının aylık gelir düzeyi en yüksek olan katılımcılarda, en düşük yere bağılılık ortalamasının ise en düşük gelire sahip katılımcılarda olduğu görülmektedir. Aylık gelir arttıkça kıyı mekanındaki duygusal bağılılık ortalaması pozitif yönde artmaktadır (Şekil 5.79).

Şekil 5.79. Aylık gelir faktörüne göre duygusal bağıllık düzeyini gösteren grafik

Anket katılımcılarının aylık gelirine göre işlevsel bağıllık düzeyi incelendiğinde ise 6000-12.000 arasındaki aylık gelire düzeyine sahip katılımcıların en yüksek işlevsel bağıllık ortalamasına sahip olduğu, 0-6000 TL aylık gelire sahip katılımcıların ise en düşük yere bağıllık ortalamasına sahip olduğu görülmektedir (Şekil 5.80).

Şekil 5.80. Aylık gelir faktörüne göre işlevsel bağıllık düzeyini gösteren grafik

Aylık gelir faktörüne göre kıyı mekânında kullanıcıların yere bağıllık düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup olmadığı Anova testi ile analiz edilmiştir. Bu analizlerden elde edilen sonuçlara göre, aylık gelir faktörü yere bağıllık ve alt boyutları üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark oluşmamıştır (Çizelge 5.27). Sonuç olarak aylık gelir faktörü ile yere bağıllık ve alt boyutları arasında kurulan hipotezler reddedilmiştir.

Çizelge 5.27. Aylık gelir faktörü ile yere bağlılık ve alt boyutları Anova testi sonuçları

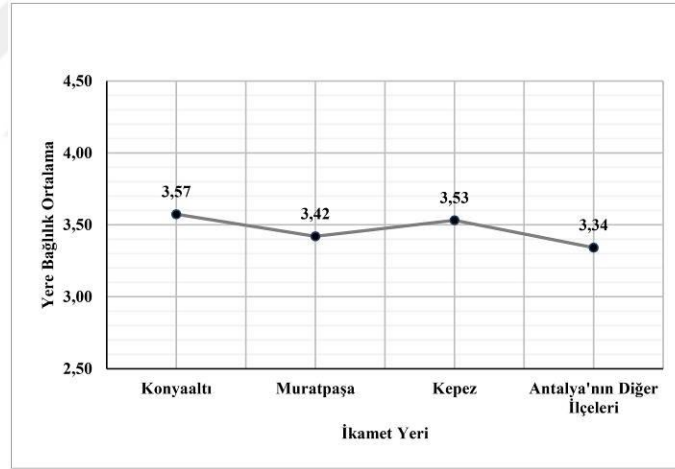
Aylık Gelir	N	Ortalama	Std. Hata	F	p(sig.)
Yere Bağlılık	462	3,52	,04272	,948	0,417
Duygusal Bağlılık	462	3,65	,04720	1,060	0,366
İşlevsel Bağlılık	462	3,38	,04465	1,369	0,252
p(.sig) < 0,05 ise anlamlı fark vardır.					

a_H5: Aylık gelir, yere bağlılık üzerinde anlamlı bir fark oluşturur. (RED)

a_H5_{alt1}: Aylık gelir, duygusal bağlılık üzerinde anlamlı bir fark oluşturur. (RED)

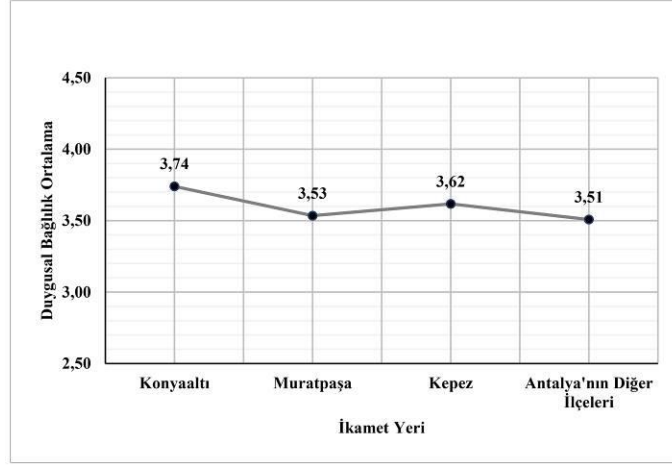
a_H5_{alt2}: Aylık gelir, işlevsel bağlılık üzerinde anlamlı bir fark oluşturur. (RED)

İkamet yeri: İkamet yeri faktörünün kıyı mekânında yere bağlılık ve alt boyutları üzerindeki etkisini ölçmeye ilişkin yapılan analizlerde, en yüksek yere bağlılık ortalamasının örneklem alanın yer aldığı Konyaaltı'nda yaşayan katılımcılarda olduğu görülmüştür. En düşük yere bağlılık ortalaması ise Antalya'da merkez ilçeler dışında yaşayan katılımcılara aittir (Şekil 5.81).

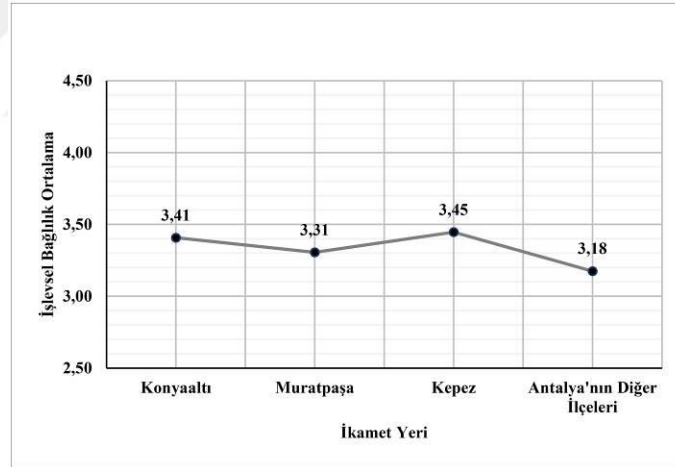
Şekil 5.81. İkamet yeri faktörüne göre yere bağlılık düzeyini gösteren grafik

Anket katılımcılarının ikamet yerine göre duygusal bağlılık düzeyi incelendiğinde, Konyaaltı'nda yaşayan katılımcıların duygusal bağlılık ortalaması en yüksek düzeydeyken, Antalya'nın merkez ilçeleri dışında yaşayan katılımcıların ortalaması ise en düşük düzeydedir (Şekil 5.82).

Şekil 5.82. İkamet yeri faktörüne göre duygusal bağlılık düzeyini gösteren grafik

Anket katılımcılarının ikamet yerine göre işlevsel bağlılık düzeyi incelendiğinde, Kepez ilçesinde yaşayan katılımcıların işlevsel bağlılık düzeyi en yüksek ortalamaya sahipken, en düşük ortalama ise Antalya'nın diğer ilçelerinde yaşayan katılımcılarda görülmektedir (Şekil 5.83).

Şekil 5.83. İkamet yeri faktörüne göre işlevsel bağlılık düzeyini gösteren grafik

İkamet yeri faktörüne göre kıyı mekânında kullanıcıların yere bağlılık düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup olmadığı Anova testi ile analiz edilmiştir. Bu analizden elde edilen sonuçlara göre, kullanıcının yaşadığı yerin, yere bağlılık ve alt boyutları üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark oluşturmadığı görülmektedir (Çizelge 5.28). Sonuç olarak ikamet yeri faktörü ile yere bağlılık ve alt boyutları arasında kurulan hipotezler reddedilmiştir.

Çizelge 5.28. İkamet yeri faktörü ile yere bağlılık ve alt boyutları Anova testi sonuçları

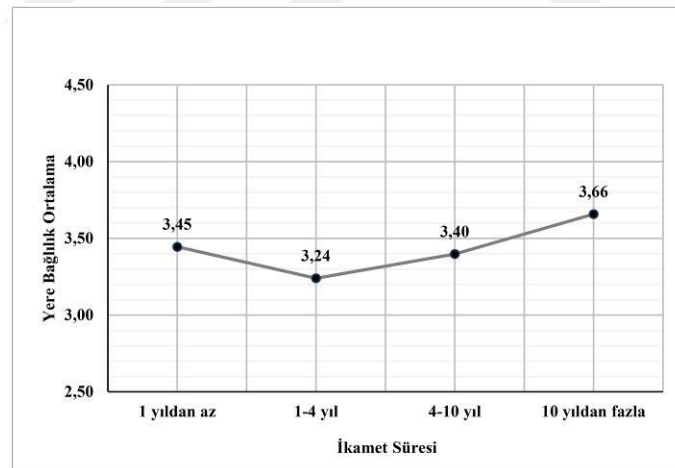
İkamet Yeri	N	Ortalama	Std. Hata	F	p(sig.)
Yere Bağlılık	462	3,52	,04272	,966	,409
Duygusal Bağlılık	462	3,65	,04420	1,223	,301
İşlevsel Bağlılık	462	3,38	,04465	,816	,486
p(sig.) < 0,05 ise anlamlı fark vardır.					

a_H6: İkamet yeri, yere bağlılık üzerinde anlamlı bir fark oluşturur. (RED)

a_H6_{alt1}: İkamet yeri, duygusal bağlılık üzerinde anlamlı bir fark oluşturur. (RED)

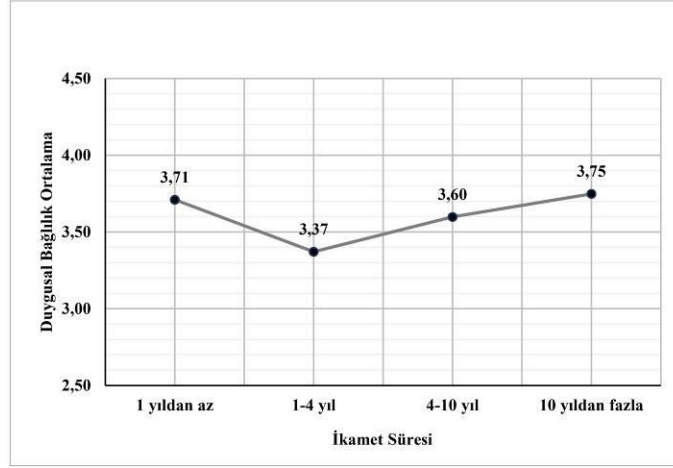
a_H6_{alt2}: İkamet yeri, işlevsel bağlılık üzerinde anlamlı bir fark oluşturur. (RED)

İkamet Süresi: İkamet süresi faktörünün kıyı mekânında yere bağlılık ve alt boyutları üzerindeki etkisini ölçmeye ilişkin yapılan analizlerde, yere bağlılığın 1-4 yıl arasında ikamet etmiş katılımcılarda en düşük ortalamaya sahip olduğu, 10 yıldan fazla süredir ikamet eden katılımcılarda ise en yüksek ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. 0-1 yıl arasında ikamet eden katılımcılar, 1-4 yıl arası ikamet eden katılımcılara göre daha yüksek bir yere bağlılık ortalamasına sahip olmuş ve grafiğin doğrusallığı bu katılımcılar nedeniyle bozulmuştur (Şekil 5.84).

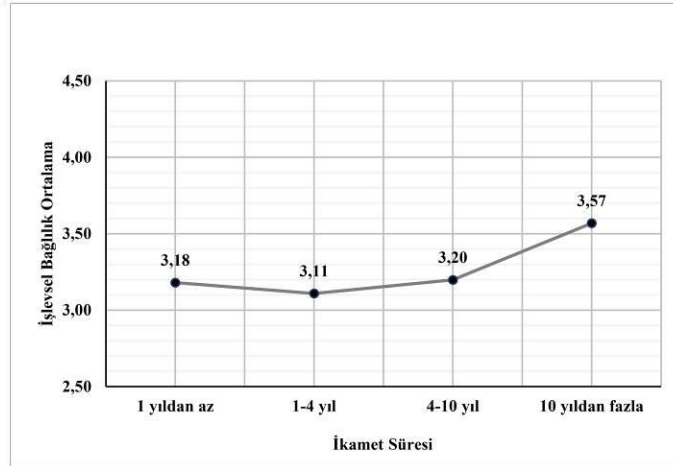
Şekil 5.84. İkamet süresi faktörüne göre yere bağlılık düzeyini gösteren grafik

Anket katılımcılarının ikamet süresine göre duygusal bağlılık düzeyi incelendiğinde, duygusal bağlılığın 10 yıldan fazla ikamet eden kullanıcılarda en yüksek düzeyde, 1-4 yıl arasında ikamet eden kullanıcı grubunda ise en düşük düzeyde olduğu görülmüştür. 1 yıldan daha az süredir ikamet eden kullanıcıların duygusal bağlılık düzeyinin 1-4 yıl ve 4-10 yıl arasında ikamet eden kullanıcı grubundan daha yüksek olduğu görülmektedir (Şekil 5.85).

Şekil 5.85. İkamet süresi faktörüne göre duygusal bağlılık düzeyini gösteren grafik

Anket katılımcılarının ikamet süresine göre işlevsel bağlılık düzeyi değerlendirildiğinde, işlevsel bağlılığın 10 yıldan fazla ikamet eden katılımcılarda en yüksek düzeyde olduğu, 1-4 yıl arasında yaşamış olan katılımcıların ise en düşük düzeyde olduğu görülmektedir. 1 yıldan daha az süredir ikamet eden kullanıcıların işlevsel bağlılık düzeyi de 1-4 yıl arası ikamet süresi olan kullanıcılardan daha yüksektir (Şekil 5.86).

Şekil 5.86. İkamet süresi faktörüne göre işlevsel bağlılık düzeyini gösteren grafik

İkamet süresi faktörüne göre kıyı mekânında kullanıcıların yere bağlılık düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup olmadığı Anova testi ile analiz edilmiştir. Analizden elde edilen sonuçlara göre, kullanıcının ikamet süresi yere bağlılık ve alt boyutları üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark oluşturmaktadır (Çizelge 5.29). Sonuç olarak ikamet süresi faktörü ile yere bağlılık ve alt boyutları arasında kurulan hipotezler kabul edilmiştir.

Çizelge 5.29. İkamet süresi faktörü ile yere bağlılık ve alt boyutları Anova testi sonuçları

İkamet Süresi	N	Ortalama	Std. Hata	F	Sig.
Yere Bağlılık	462	3,52	,04272	5,052	,001
Duygusal Bağlılık	462	3,65	,04720	2,878	0,02
İşlevsel Bağlılık	462	3,38	,04465	7,275	<,001
p(.sig) < 0,05 ise anlamlı fark vardır.					

a_H7: İkamet süresi, yere bağlılık üzerinde anlamlı bir fark oluşturur. (KABUL)

a_H7_{alt1}: İkamet süresi, duygusal bağlılık üzerinde anlamlı bir fark oluşturur. (KABUL)

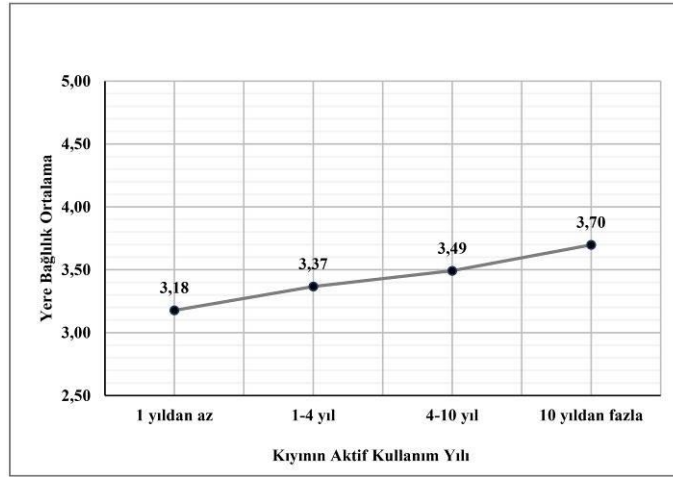
a_H7_{alt2}: İkamet süresi, işlevsel bağlılık üzerinde anlamlı bir fark oluşturur. (KABUL)

İkamet süresi faktörüne bağlı olarak, yere bağlılık ve alt boyutlarında oluşan farkın kaynağını anlamak için ise Post-hoc Tukey testi uygulanmıştır (EK-8). Elde edilen sonuçlar yere bağlılığın 1-4 yıl arası ikamet edenler ile 10 yıldan fazla süredir ikamet eden kullanıcılar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. Duygusal bağlılık da benzer şekilde 1-4 yıl arası ikamet edenler ile 10 yıldan fazla süredir ikamet edenler arasında anlamlı bir farka sahiptir. İşlevsel bağlılık düzeyinde ise 10 yıldan fazla süredir ikamet edenler ile hem 1-4 yıl arası ikamet eden kullanıcılar, hem de 4-10 yıl arasında ikamet eden kullanıcılar için anlamlı bir fark görülmüştür.

5.6.2. Kıyı kullanım süreci ve yere bağlılık

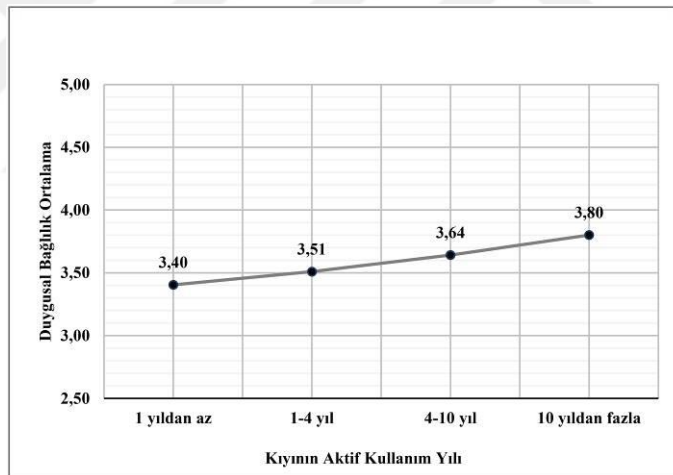
Bu bölümde kıyı kullanım süreci kapsamında, kıyının aktif kullanım süresi, kıyı kullanım sıklığı ve günlük kıyı kullanım süresi faktörlerinin araştırılmıştır. Bu faktörlerin yere bağlılık ve alt boyutları üzerindeki etkisi Anova testi ile analiz edilmiştir.

Kıyının aktif kullanım süresi: Kıyının aktif kullanım süresi faktörünün kıyı mekânında yere bağlılık ve alt boyutları üzerindeki etkisini ölçmeye ilişkin yapılan analizlerde, kıyının aktif kullanımı arttıkça yere bağlılık düzeyinin de doğrusal olarak artış gösterdiği görülmüştür (Şekil 5.87).

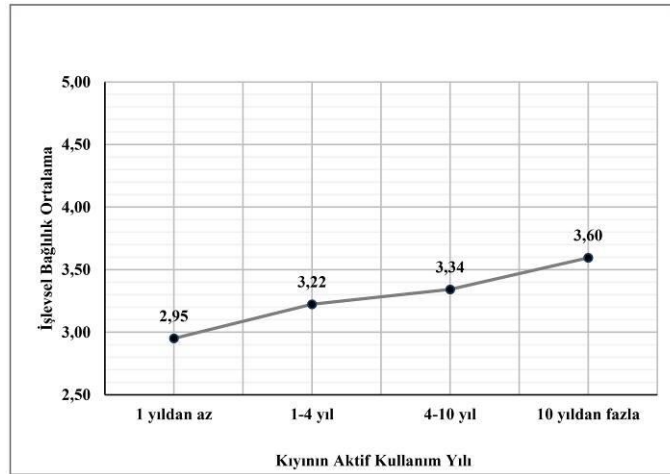
Şekil 5.87. Kıyının aktif kullanım yılı faktörüne göre yere bağlılık düzeyini gösteren grafik

Anket katılımcılarının kıyının aktif kullanım süresi faktörüne göre duygusal bağlılık ortalamaları incelendiğinde, kıyının kullanım süresi arttıkça duygusal bağlılığın doğrusal olarak arttığı görülmektedir (Şekil 5.88).

Şekil 5.88. Kıyının aktif kullanım yılı faktörüne göre duygusal bağlılık düzeyini gösteren grafik

Anket katılımcılarının kıyının aktif kullanım süresi faktörüne göre işlevsel bağlılık ortalamaları incelendiğinde, kıyının aktif olarak kullanım yılı arttıkça işlevsel bağlılığın doğrusal olarak arttığı görülmektedir (Şekil 5.89).

Şekil 5.89. Kıyının aktif kullanım yılı faktörüne göre işlevsel bağılılık düzeyini gösteren grafik

Kıyının aktif kullanım süresine göre kullanıcı gruplarının yere bağılılık düzeylerinin arasında anlamlı bir fark olup olmadığını anlamak için ise Anova testi uygulanmıştır. Bu analizden elde edilen sonuçlara göre, kıyının aktif kullanım süresinin yere bağılılık ve alt boyutları üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğu görülmektedir (Çizelge 5.30). Özellikle yere bağılılık ve işlevsel bağılılıkta bu fark daha çok iken, duygusal bağılılıkta farkın daha az olduğu görülmektedir.

Çizelge 5.30. Kıyının aktif kullanım yılı faktörü ile yere bağılılık ve alt boyutları Anova testi sonuçları

Kıyının Aktif Kullanım Yılı	N	Ortalama	Std. Hata	F	p (sig.)
Yere Bağılılık	462	3,52	,04272	5,860	<,001
Duygusal Bağılılık	462	3,65	,04720	3,182	0,24
İşlevsel Bağılılık	462	3,38	,04465	7,628	<,001

p(.sig.) < 0,05 ise anlamlı fark vardır.

b_H1: Kıyının aktif kullanım yılı, yere bağılılık üzerinde anlamlı bir fark oluşturur. (KABUL)

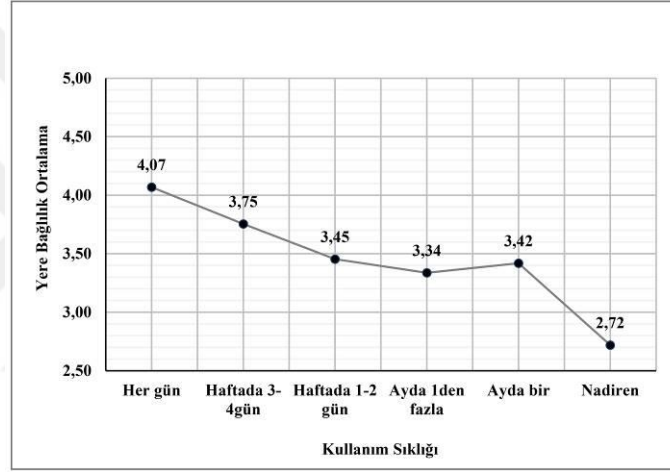
b_H1_{alt1}: Kıyının aktif kullanım yılı, duygusal bağılılık üzerinde anlamlı bir fark oluşturur. (KABUL)

b_H1_{alt2}: Kıyının aktif kullanım yılı, işlevsel bağılılık üzerinde anlamlı bir fark oluşturur. (KABUL)

Kıyının aktif kullanım süresi faktörüne bağlı olarak, yere bağılılık ve alt boyutlarında oluşan farkın kaynağını anlamak için ise Post-hoc Tukey testi uygulanmıştır (EK-9). Elde edilen sonuçlar, yere bağılılık ve işlevsel bağılılık

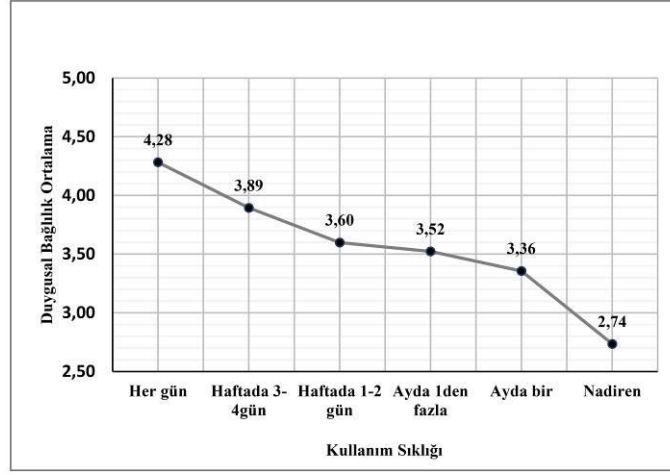
faktörlerinde 1 yıldan daha az ve 1-4 yıl arası süredir kıyıyı aktif kullanan bireyler ile 10 yıldan daha fazla süre kıyıyı aktif kullanan bireyler arasında anlamlı fark elde edilmiştir. Duygusal bağlılık faktöründe ise 1-4 yıl arası kıyıyı aktif kullanan ve 10 yıldan fazla süredir kıyıyı aktif kullanan kullanıcılar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark elde edilmiştir.

Kıyı kullanım sıklığı: Kıyının kullanım sıklığı faktörünün kıyı mekânında yere bağlılık ve alt boyutları üzerindeki etkisini ölçmeye ilişkin yapılan analizlerde, kıyı kullanım sıklığı arttıkça yere bağlılık düzeyinin artış gösterdiği görülmüştür (Şekil 5.90).

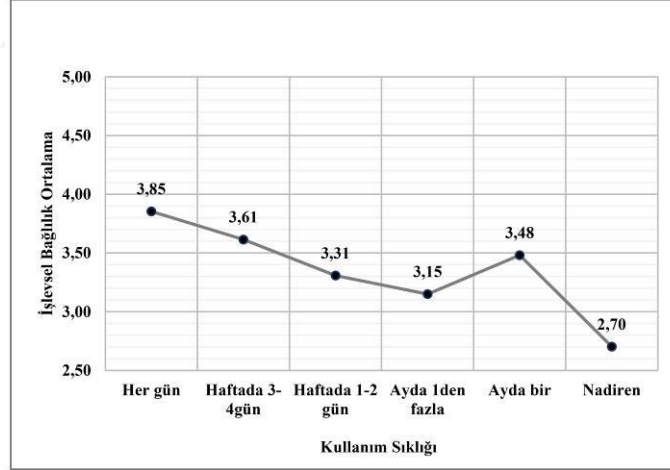
Şekil 5.90. Kullanım sıklığı faktörüne göre yere bağlılık düzeyini gösteren grafik

Anket katılımcılarının kıyı kullanım sıklığı faktörüne göre duygusal bağlılık ortalamaları incelendiğinde, kıyı kullanım sıklığı azaldıkça duygusal bağlılık azalmıştır. Özellikle kıyı mekanını nadiren kullanan katılımcıların duygusal bağlılık ortalamasının diğer katılımcı gruplarına göre önemli ölçüde ayrıştığı görülmüştür (Şekil 5.91)

Şekil 5.91. Kullanım sıklığı faktörüne göre duygusal bağlılık düzeyini gösteren grafik

Anket katılımcılarının kıyı kullanım sıklığı faktörüne göre işlevsel bağlılık ortalamaları incelendiğinde, kıyı kullanım sıklığı azaldıkça işlevsel bağlılığın azaldığı görülmüştür. Ancak kıyıyı ayda bir kullandığını ifade eden katılımcıların kıyıyı haftada bir kullandığını ifade eden katılımcılara göre daha yüksek bir ortalama elde ettiği de görülmektedir (Şekil 5.92).

Şekil 5.92. Kullanım sıklığı faktörüne göre işlevsel bağlılık düzeyini gösteren grafik

Kıyı kullanım sıklığı faktörüne göre kıyı mekânında kullanıcıların yere bağlılık düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup olmadığı Anova testi ile analiz edilmiştir. Bu analizden elde edilen sonuçlara göre, kıyının kullanım sıklığı yere bağlılık ve alt boyutları üzerinde anlamlı bir fark oluşturmaktadır (Çizelge 5.31). Sonuç olarak kıyı kullanım sıklığı faktörünün yere bağlılık ve alt boyutları üzerinde anlamlı bir fark oluşturduğuna ilişkin hipotezler kabul edilmiştir.

Çizelge 5.31. Kıyının kullanım sıklığı faktörü ile yere bağlılık ve alt boyutları Anova testi sonuçları

Kıyının Kullanım Sıklığı	N	Ortalama	Std. Hata	F	p (sig.)
Yere Bağlılık	462	3,51	,04272	13,993	<,001
Duygusal Bağlılık	462	3,35	,04720	9,701	<,001
İşlevsel Bağlılık	462	3,38	,04465	13,350	<,001

b_H2: Kıyının kullanım sıklığı, yere bağlılık üzerinde anlamlı bir fark oluşturur. (KABUL)

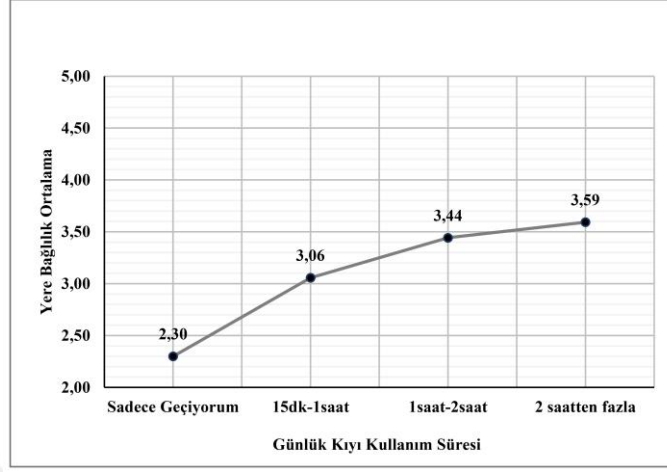
b_H2_{alt1}: Kıyının kullanım sıklığı, duygusal bağlılık üzerinde anlamlı bir fark oluşturur. (KABUL)

b_H2_{alt2}: Kıyının kullanım sıklığı, işlevsel bağlılık üzerinde anlamlı bir fark oluşturur. (KABUL)

Kıyının kullanım sıklığı faktörüne bağlı olarak, yere bağlılık ve alt boyutlarında alt bölgeler arasındaki oluşan farkın kaynağını anlamak için Post-hoc Tukey testi uygulanmıştır (EK-10). Elde edilen sonuçlar, yere bağlılığın kıyı mekanını nadiren kullanan katılımcılar ile diğer tüm katılımcılar arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklar olduğunu göstermiştir. Haftada her gün kıyı mekanını kullanan ve en az 3-4 gün kullanan bireyler ile daha az kullanan bireyler arasında yere bağlılık faktörü açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmüştür. Kıyı mekanını her gün kullanan ve haftada 3-4 gün kullanan katılımcılar arasında anlamlı bir fark görülmemiş ancak bu 2 katılımcı grubu diğer gruplardan önemli ölçüde farklılaşmıştır. Duygusal bağlılık faktöründe de kıyı mekanını her gün kullanan katılımcılar ile haftada 3-4 gün kıyı mekanını kullanan katılımcılar arasında anlamlı bir fark görülmemiştir. Ancak bu iki katılımcı grubu diğer katılımcı gruplarından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık elde etmiştir. İşlevsel bağlılık faktöründe kıyı mekanını her gün kullanan, haftada 3-4 gün kullanan ve ayda 1 kullanan bireyler arasında anlamlı bir fark gözlenmemiştir. Ancak nadiren kıyı mekanını kullanan katılımcıların diğer gruplardan istatistiksel olarak önemli ölçüde farklılaştığı görülmektedir.

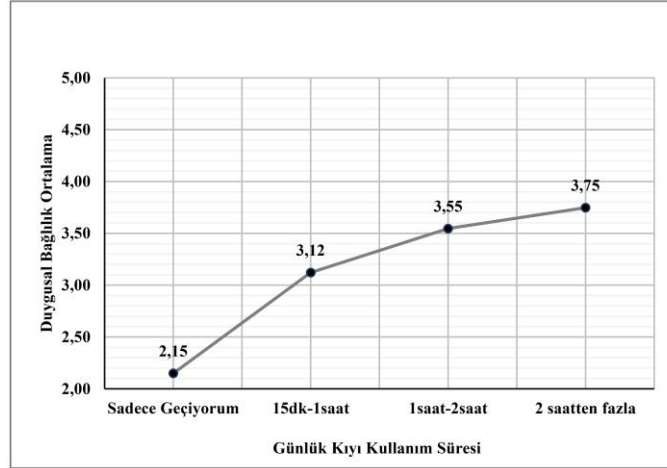
Günlük kıyı kullanım süresi: Günlük kıyı kullanım süresi faktörünün kıyı mekânında yere bağlılık ve alt boyutları üzerindeki etkisini ölçmeye ilişkin yapılan analizlerde, kullanım süresi arttıkça yere bağlılık düzeyinin pozitif yönde artış

gösterdiği görülmektedir. “Sadece geçiyorum” ifadesini işaretleyen katılımcıların yere bağlılık düzeyleri ise ortalamanın altında kalmıştır (Şekil 5.93).

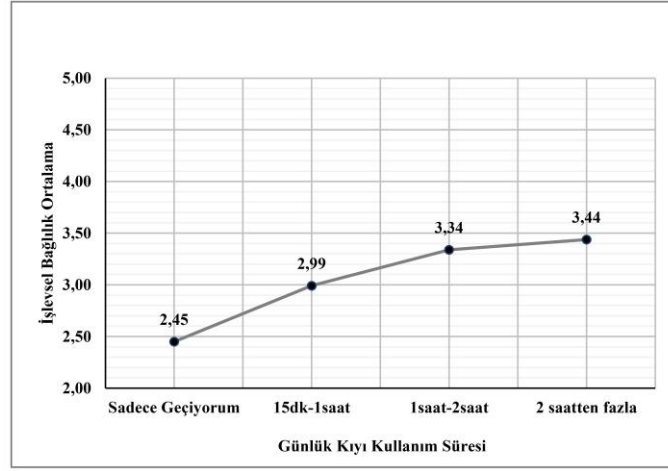
Şekil 5.93. Günlük kıyı kullanım süresi faktörüne göre yere bağlılık düzeyini gösteren grafik

Anket katılımcılarının günlük kıyı kullanım süresi faktörüne göre duygusal bağlılık ortalamaları incelendiğinde, kıyı kullanım sıklığı arttıkça duygusal bağlılık ortalaması da artmıştır. “Sadece geçiyorum” ifadesini işaretleyen katılımcıların duygusal bağlılık açısından ortalamanın altında kaldığı görülmektedir (Şekil 5.94).

Şekil 5.94. Günlük kıyı kullanım süresi faktörüne göre duygusal bağlılık düzeyini gösteren grafik

Anket katılımcılarının günlük kıyı kullanım süresi faktörüne göre işlevsel bağlılık ortalamaları incelendiğinde, kıyı kullanım sıklığı arttıkça işlevsel bağlılık ortalamasının da arttığı görülmektedir. Sadece geçiyorum ifadesini işaretleyen katılımcıların işlevsel bağlılık düzeyi ise ortalamanın altında kalmıştır (Şekil 5.95).

Şekil 5.95. Günlük kıyı kullanım süresi faktörüne göre işlevsel bağılılık düzeyini gösteren grafik

Günlük kullanım süresi faktörüne göre kıyı mekânında katılımcıların yere bağılılık düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup olmadığı Anova testi ile analiz edilmiştir. Bu analizden elde edilen sonuçlara göre, günlük kıyı kullanım süresi yere bağılılık ve alt boyutları üzerinde anlamlı bir fark oluşturmaktadır (Çizelge 5.32). Sonuç olarak günlük kıyı kullanım süresi faktörünün yere bağılılık ve alt boyutları üzerinde istatistiksel açıdan anlamlı bir fark oluşturduğuna ilişkin hipotezler kabul edilmiştir.

Çizelge 5.32. Günlük kıyı kullanım süresi faktörü ile yere bağılılık ve alt boyutları Anova testi sonuçları

Günlük Kıyı Kullanım Süresi	N	Ortalama	Std. Hata	F	p (sig.)
Yere Bağılılık	462	3,51	,04720	5,406	0,01
Duygusal Bağılılık	462	3,35	,04765	6,621	<,001
İşlevsel Bağılılık	462	3,38	,04272	3,013	0,03

*. Ortalama fark anlamlıdır. p (sig.) < 0,05

b_H3: Günlük kıyı kullanım süresi, yere bağılılık üzerinde anlamlı bir fark oluşturur. (KABUL)

b_H3_{alt1}: Günlük kıyı kullanım süresi, duygusal bağılılık üzerinde anlamlı bir fark oluşturur. (KABUL)

b_H3_{alt2}: Günlük kıyı kullanım süresi, işlevsel bağılılık üzerinde anlamlı bir fark oluşturur. (KABUL)

Günlük kıyı kullanım süresine bağlı olarak, yere bağılılık ve alt boyutlarında oluşan farkın kaynağını anlamak için ise Post-hoc Tukey testi uygulanmıştır (EK-11).

Elde edilen sonuçlar, yere bağıllık ve alt boyutlarında kıyı mekanını 1 saatten fazla kullanan katılımcıların kıyı mekanını 1 saatten az kullanan katılımcılardan istatistiksel olarak farklılaştığını göstermiştir. Bu fark en az işlevsel bağıllık faktöründe oluşmuştur. Günlük kıyı kullanım süresi yere bağıllık ve duygusal bağıllık açısından gruplar arasında daha fazla fark elde ederken işlevsel bağıllık faktöründe günlük kıyı kullanım süresi açısından istatistiksel anlamlı bir fark olmasına rağmen bu fark daha az düzeyde kalmıştır.

5.6.3. Mekân kalitesi ve yere bağıllık

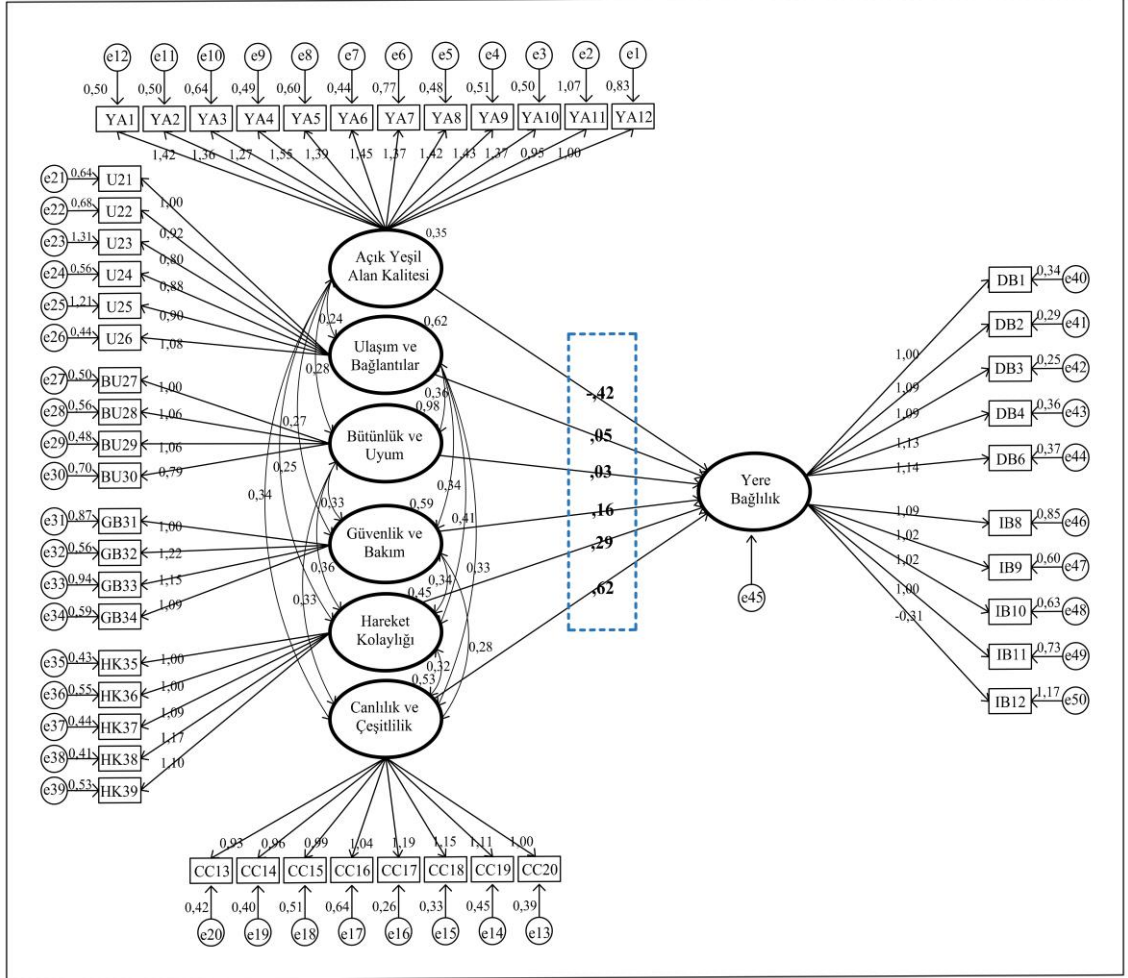
Bu bölümde mekân kalitesinin yere bağıllıkla olan ilişkisi iki farklı yöntemle araştırılmıştır. İlk olarak çok faktörlü analiz yöntemi olan Yapısal Eşitlik Modeli ile hipotezlerin testi gerçekleştirilmiştir. Bu yöntemin hipotez testinde esas alınmasının nedeni ise kullanıcının mekandaki algısal değerlendirmelerinde pek çok faktörün bir arada algılanıyor olması ve faktörlerin birbiri üzerinde etkiye sahip olmasıdır. Ardından basit regresyon analizi ile mekân kalitesi faktörlerinin tekil olarak yere bağıllık üzerindeki etkisi analiz edilmiştir.

5.6.3.1. Yapısal Eşitlik Modeli ile analiz

Mekân kalitesi faktörlerinin yere bağıllık ve alt boyutları ile ilişkisi çok faktörlü analiz yöntemi olan Yapısal Eşitlik Modeli ile incelenmiş ve hipotezler bu model ile test edilmiştir. AFA ile faktör yapısı belirlenen “Kentsel Kıyı Mekan Kalitesi” ölçeğinin güvenilirlik ve geçerlilik analizleri yapılmış model DFA (Doğrulayıcı Faktör Analizi) ile test edilmiştir. Yere Bağıllık ölçeği de aynı şekilde DFA ile test edilmiş ölçeğin geçerliliği doğrulanmıştır. İlk olarak mekân kalitesi faktörleri ve yere bağıllık boyutları arasındaki ilişkileri gösteren üç yapısal model SPSS AMOS 22 programı aracılığı ile oluşturulmuştur.

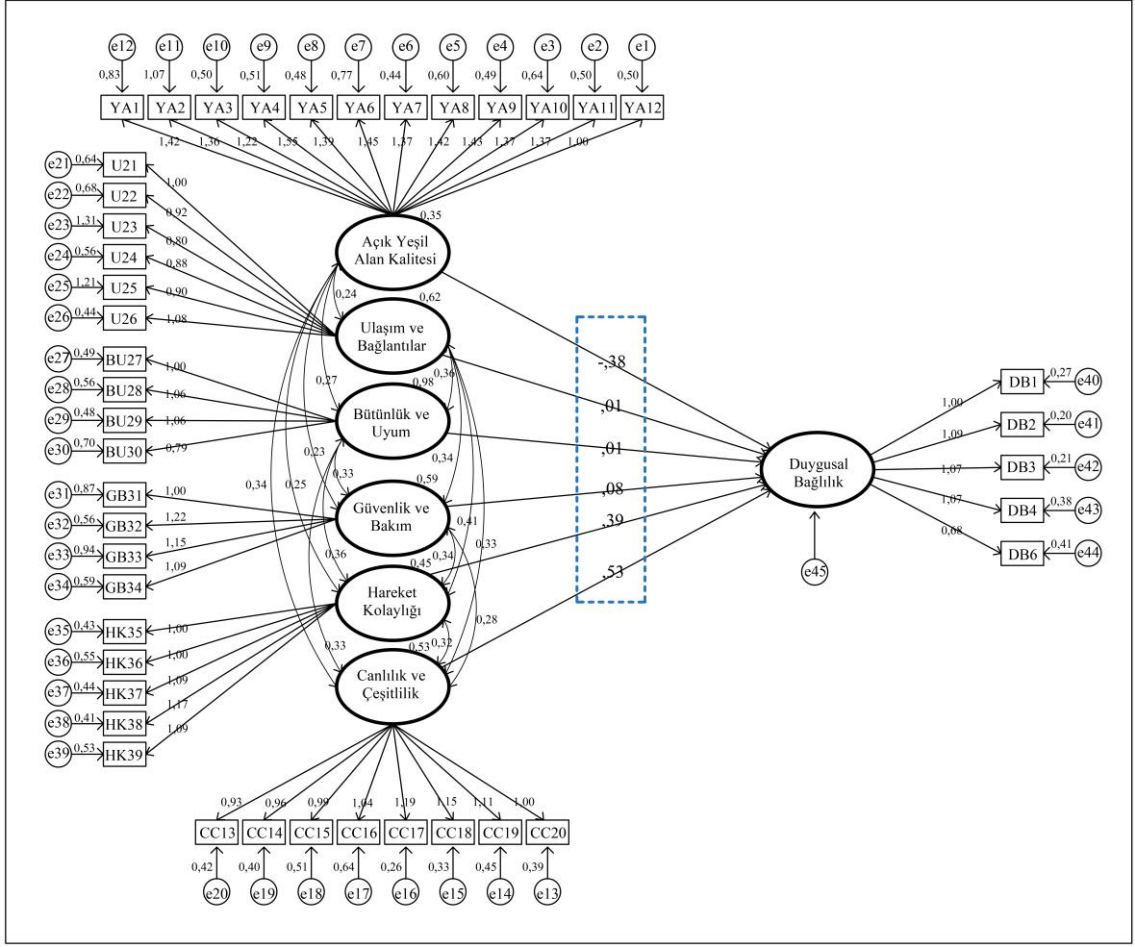
Kentsel kıyı mekan kalitesi ve yere bağıllık arasındaki ilişkiyi gösteren yapısal model Şekil 5.96’da verilmiştir. Bu yapısal modelde mekan kalitesi faktörleri ile yere bağıllık arasındaki ilişkiler tanımlanmıştır. Buna göre açık yeşil alan kalitesi faktörünün yere bağıllık üzerindeki etkisi -0,42 değerini, ulaşım ve bağlantılar faktörünün yere bağıllık üzerindeki etkisi 0,05 değerini, bütünlük ve uyum faktörünün yere bağıllık üzerindeki etkisi 0,03 değerini, güvenlik ve bakım faktörünün yere bağıllık üzerindeki

etkisi 0,16 değerini, hareket kolaylığı faktörünün yere bağlılık üzerindeki etkisi 0,29 değerini, canlılık ve çeşitlilik faktörünün yere bağlılık üzerindeki etkisi 0,62 değerini almıştır.

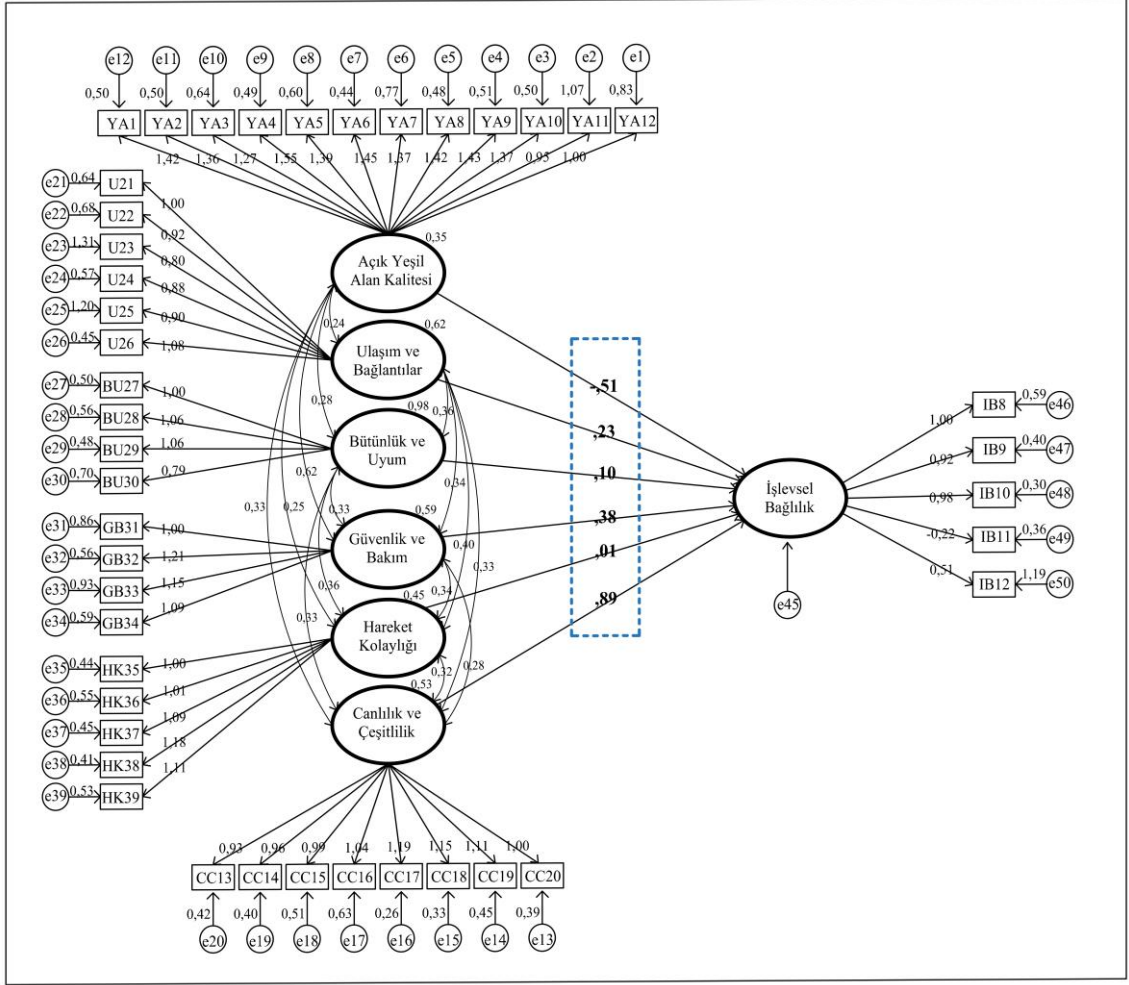
Şekil 5.96. Kentsel kıyı mekan kalitesi ve yere bağlılık arasındaki ilişkiyi gösteren yapısal model

Kentsel kıyı mekan kalitesi ve duygusal bağlılık arasındaki ilişkiyi gösteren yapısal model Şekil 5.97’de verilmiştir. Bu yapısal modelde mekan kalitesi faktörleri ile yere bağlılık arasındaki ilişkiler tanımlanmıştır. Buna göre açık yeşil alan kalitesi faktörünün duygusal bağlılık üzerindeki etkisi -0,38 değerini, ulaşım ve bağlantılar faktörünün duygusal bağlılık üzerindeki etkisi 0,01 değerini, bütünlük ve uyum faktörünün duygusal bağlılık üzerindeki etkisi 0,01 değerini, güvenlik ve bakım faktörünün duygusal bağlılık üzerindeki etkisi 0,08 değerini, hareket kolaylığı faktörünün duygusal bağlılık üzerindeki etkisi 0,29 değerini, canlılık ve çeşitlilik faktörünün duygusal bağlılık üzerindeki etkisi 0,62 değerini almıştır.

Şekil 5.97. Kentsel kıyı mekan kalitesi ve duygusal bağlılık arasındaki ilişkiyi gösteren yapısal model

Kentsel kıyı mekan kalitesi ve işlevsel bağlılık arasındaki ilişkiyi gösteren yapısal model Şekil 5.98’de verilmiştir. Bu yapısal modelde mekan kalitesi faktörleri ile yere bağlılık arasındaki ilişkiler tanımlanmıştır. Buna göre açık yeşil alan kalitesi faktörünün işlevsel bağlılık üzerindeki etkisi -0,51 değerini, ulaşım ve bağlantılar faktörünün işlevsel bağlılık üzerindeki etkisi 0,23 değerini, bütünlük ve uyum faktörünün işlevsel bağlılık üzerindeki etkisi 0,10 değerini, güvenlik ve bakım faktörünün işlevsel bağlılık üzerindeki etkisi 0,38 değerini, hareket kolaylığı faktörünün işlevsel bağlılık üzerindeki etkisi 0,01 değerini, canlılık ve çeşitlilik faktörünün işlevsel bağlılık üzerindeki etkisi 0,89 değerini almıştır.

Şekil 5.98. Kentsel kıyı mekan kalitesi ve işlevsel bağlılık arasındaki ilişkiyi gösteren yapısal model

Mekân kalitesi faktörleri ve yere bağlılık boyutları arasında kurulan bu modellerinin uyum değerleri ise Çizelge 5.33'te verilmiştir. Elde edilen sonuçlar uyum değerlerinin iyi uyum değerleri aralığında olduğunu ve modellerin geçerli olduğunu göstermektedir.

Çizelge 5.33. Yapısal Eşitlik Modeli Uyum Değerleri

	X ²	df	X ² /df	GFI	CFI	RMSEA
Model 1 (MK-YB)	3009,807	1106	2,721	0,867	0,972	0,061
Model 2 (MK-DB)	2117,094	881	2,403	0,862	0,984	0,056
Model 3 (MK-IB)	2075,881	881	2,356	0,866	0,989	0,054
İyi Uyum Değerleri			≤3	≥0,90	≥0,97	≤0,05
Kabul Edilebilir Uyum Değerleri			≤4-5	0,89-0,85	≥0,95	0,06-0,08

Mekân kalitesi ve yere bağlılık ilişkisini anlamaya yönelik oluşturulan bu 3 yapısal modele göre değişkenler arasındaki standardize edilmiş β katsayıları, standart hata, p ve R2 değerleri ise Çizelge 5.34'te gösterilmiştir.

Çizelge 5.34. Yapısal Eşitlik Modeli Katsayıları

	Etkiler	Standardize Tahminler	S.E	Test Değeri	P Değeri
Model1 MK-YB	YA → YB	-0,415	0,131	-3,170	0,002
	U → YB	0,053	0,094	0,564	0,573
	BU → YB	0,034	0,048	0,709	0,478
	GB → YB	0,157	0,085	1,839	0,066
	HK → YB	0,288	0,134	2,146	0,032
	CC → YB	0,624	0,103	6,037	0,000
Model2 MK-DB	YA → DB	-0,384	0,135	-2,838	0,005
	U → DB	0,008	0,097	0,083	0,934
	BU → DB	0,014	0,050	0,271	0,786
	GB → DB	0,080	0,088	0,907	0,364
	HK → DB	0,386	0,140	2,752	0,006
	CC → DB	0,682	0,107	6,353	0,000
Model3 MK-IB	YA → IB	-0,509	0,176	-2,889	0,004
	U → IB	0,232	0,127	1,823	0,068
	BU → IB	0,102	0,065	1,573	0,116
	GB → IB	0,377	0,117	3,208	0,001
	HK → IB	0,006	0,181	0,034	0,973
	CC → IB	0,509	0,136	3,743	0,000

Elde edilen değerler incelendiğinde, Model 1'de yere bağlılık alt boyutu olmadan modele alınmış ve açık yeşil alan kalitesi faktörünün (YA), yere bağlılığı ($\beta = -0,415$; $p = 0,002 < 0,050$) negatif yönde etkilediği görülmüştür. Ulaşım ve bağlantılar faktörünün (U), yere bağlılığı ($\beta = -0,053$; $p = 0,573 > 0,050$) etkilemediği görülmüştür. Bütünlük ve uyum faktörünün (BU), yere bağlılığı ($\beta = 0,034$; $p = 0,478 > 0,050$) etkilemediği görülmüştür. Güvenlik ve bakım faktörünün (GB), yere bağlılığı ($\beta = 0,157$; $p = 0,066 > 0,050$) etkilemediği görülmüştür. Hareket kolaylığı faktörünün (HK), yere bağlılığı ($\beta = 0,288$; $p = 0,032 < 0,050$) pozitif yönde etkilediği görülmüştür. Canlılık ve çekicilik faktörünün (CC) yere bağlılığı ($\beta = 0,624$; $p = 0,000 < 0,050$) pozitif yönde etkilediği görülmüştür.

Model 2'de açık yeşil alan kalitesi faktörünün (YA), duygusal bağlılığı ($\beta = -0,384$; $p = 0,005 < 0,050$) negatif yönde etkilediği görülmüştür. Ulaşım ve bağlantılar faktörünün, duygusal bağlılığı ($\beta = -0,008$; $p = 0,934 > 0,050$) etkilemediği görülmüştür.

Bütünlük ve uyum faktörünün (BU), duygusal bağlılığı ($\beta=0,014$; $p=0,786>0,050$) etkilemediği görülmüştür. Güvenlik ve bakım faktörünün (GB), duygusal bağlılığı ($\beta=0,080$; $p=0,364>0,050$) etkilemediği görülmüştür. Hareket kolaylığı faktörünün (HK), duygusal bağlılığı ($\beta=0,386$; $p=0,006<0,050$) pozitif yönde etkilediği görülmüştür. Canlılık ve çekicilik faktörünün (CC), duygusal bağlılığı ($\beta=0,682$; $p=0,000<0,050$) pozitif yönde etkilediği görülmüştür.

Model 3'te açık yeşil alan kalitesi faktörünün (YA), işlevsel bağlılığı ($\beta=-0,509$; $p=0,004<0,050$) etkilediği görülmüştür ve bu etki negatif yönlüdür. Ulaşım ve bağlantılar faktörünün (U), işlevsel bağlılık faktörünü ($\beta=0,232$; $p=0,068>0,05$) etkilemediği görülmüştür. Bütünlük ve uyum faktörünün (BU), işlevsel bağlılığı ($\beta=0,102$; $p=0,116>0,050$) etkilemediği görülmüştür. Güvenlik ve bakım faktörünün (GB), işlevsel bağlılığı ($\beta=0,377$; $p=0,001<0,050$) pozitif yönde etkilediği görülmüştür. Hareket kolaylığı faktörünün (HK), işlevsel bağlılığı ($\beta=0,006$; $p=0,973>0,050$) etkilemediği görülmüştür. Canlılık ve çekicilik faktörünün (CC), işlevsel bağlılığı ($\beta=0,509$; $p=0,000<0,050$) pozitif yönde etkilediği görülmüştür.

Ayrıca beta katsayılarının yorumlarına bakıldığında, Açık yeşil alan kalitesi faktörü (YA) 1 birim artış gösterdiğinde, yere bağlılık faktörü (YB) 0,415 birim azalış göstermektedir. Hareket kolaylığı faktörü (HK) 1 birim artış gösterdiğinde, yere bağlılık faktörü (YB) 0,288 birim artış göstermektedir. Canlılık ve çekicilik faktörü (CC) 1 birim artış gösterdiğinde, yere bağlılık faktörü (YB) 0,624 birim artış göstermektedir.

Açık yeşil alan kalitesi faktörü (YA) 1 birim artış gösterdiğinde, duygusal bağlılık faktörü (DB) 0,384 birim azalış göstermektedir. Hareket kolaylığı faktörü (HK) 1 birim artış gösterdiğinde, duygusal bağlılık faktörü (DB) 0,386 birim artış göstermektedir. Canlılık ve çekicilik faktörü (CC) 1 birim artış gösterdiğinde, duygusal bağlılık faktörü (DB) 0,682 birim artış göstermektedir.

Açık yeşil alan kalitesi faktörü (YA) 1 birim artış gösterdiğinde işlevsel bağlılık faktörü (IB) 0,509 birim azalış göstermektedir. Güvenlik ve bakım faktörü (GB) 1 birim artış gösterdiğinde, işlevsel bağlılık faktörü (IB) 0,377 birim artış göstermektedir. Canlılık ve çekicilik faktörü (CC) 1 birim artış gösterdiğinde, işlevsel bağlılık faktörü (IB) 0,509 birim artış göstermektedir.

Modelden elde edilen sonuçlar, mekansal kalitesi faktörlerinin yere bağlılık ve alt boyutlarına etkisinin pozitif ve negatif yönde değerlere sahip olduğunu göstermektedir. Bu durum regresyon modellerinde tekil olarak faktörlerin yere bağlılık

üzerindeki etkisi ile Yapısal Eşitlik Modeli'ndeki değerlerin birbirinden farklı olduğunu bu durumun ise tüm faktörlerin eş zamanlı analizi ve faktörlerin birbiri üzerindeki etkisinin de analizler kapsamında hesaplanmasından kaynaklı olduğu görülmektedir.

5.6.3.2. Regresyon modeli ile analiz

Kentsel kıyı mekân kalitesi ile yere bağlılık ve alt boyutları arasındaki ilişkiler basit regresyon analizi ile incelenmiştir. Ardından mekân kalitesi alt boyutlarının yere bağlılık ile olan tekil ilişkisini anlamak için de basit doğrusal regresyon analizi uygulanmıştır.

Bağımsız değişken olan kentsel kıyı mekân kalitesi ile bağımlı değişken olan yere bağlılık duygusu arasındaki ilişkinin araştırıldığı regresyon analizinde iki değişken arasında pozitif yönde, anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p < 0,05$) (Çizelge 5.35).

Çizelge 5.35. Kentsel kıyı mekân kalitesi ve yere bağlılık regresyon analizi sonuçları

Regresyon Modeli	Standartlaştırılmamış Katsayılar		Standartlaştırılmış Katsayılar	t	p(Sig.)
	B	Std. Sapma	Beta		
(Sabit)	0,846	0,203		4,169	<,001
Kentsel Kıyı Mekân Kalitesi	0,733	0,055	0,529	13,383	<,001
Bağımlı değişken: Yere Bağlılık p (sig.) < 0,05 ise anlamlı ilişki vardır. r: 0,539 Regresyon Denklemi: $y = 0,85 + 0,73x$					

Bağımsız değişken olan kentsel kıyı mekân kalitesi ile bağımlı değişken olan duygusal bağlılık arasındaki ilişkinin araştırıldığı regresyon analizinde iki değişken arasında pozitif yönde, anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür ($p < 0,05$) (Çizelge 5.36).

Çizelge 5.36. Kentsel kıyı mekân kalitesi ve duygusal bağlılık regresyon analizi sonuçları

Regresyon Modeli	Standartlaştırılmamış Katsayılar		Standartlaştırılmış Katsayılar	t	p(Sig.)
	B	Std. Sapma	Beta		
(Sabit)	0,783	0,227		3,457	<,001
Kentsel Kıyı Mekân Kalitesi	0,787	0,061	0,514	12,868	<,001
Bağımlı değişken: Duygusal Bağlılık p (sig.) < 0,05 ise anlamlı ilişki vardır. r: 0,514 Regresyon Denklemi: $y = 0,78 + 0,79x$					

Bağımsız değişken olan kentsel kıyı mekân kalitesi ile bağımlı değişken olan işlevsel bağlılık arasındaki ilişkinin araştırıldığı regresyon analizinde iki değişken arasında pozitif yönde, anlamlı bir ilişki vardır ($p < 0,05$) (Çizelge 5.37).

Çizelge 5.37. Kentsel kıyı mekân kalitesi ve duygusal bağlılık regresyon analizi sonuçları

Regresyon Modeli	Standartlaştırılmamış Katsayılar		Standartlaştırılmış Katsayılar	t	p(Sig.)
	B	Std. Sapma	Beta		
(Sabit)	0,908	0,221		4,116	<,001
Kentsel Kıyı Mekân Kalitesi	0,679	0,06	0,469	11,395	<,001
Bağımlı değişken: İşlevsel Bağlılık p (sig.) < 0,05 ise anlamlı ilişki vardır. r:0,469 Regresyon Denklemi: $y = 0,91 + 0,68x$					

Yapılan analizlerde mekân kalitesinin yere bağlılık ve iki alt boyutuyla anlamlı bir ilişkiye sahip olduğu görülmektedir. Kentsel kıyı mekân kalitesinin artışı hem yere bağlılığı hem de bağlılığı oluşturan boyutlar olan duygusal bağlılık (yer kimliği) ve işlevsel bağlılığı (yere bağımlılık) pozitif yönde etkilemektedir. Bu analizlerin ardından kentsel kıyı mekansal kalite faktörlerinin tekil olarak yere bağlılığa olan etkisi incelenmiştir.

Bağımsız değişken olan açık yeşil alan kalitesi faktörü ile bağımlı değişken olan yere bağlılık arasındaki ilişkinin araştırıldığı regresyon analizinde iki değişken arasında pozitif yönde, anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür ($p < 0,05$) (Çizelge 5.38).

Çizelge 5.38. Açık yeşil alan kalitesi faktörü ve yere bağlılık regresyon analizi sonuçları

Regresyon Modeli	Standartlaştırılmamış Katsayılar		Standartlaştırılmış Katsayılar	t	p(Sig.)
	B	Std. Sapma	Beta		
(Sabit)	1,986	0,186		10,685	<,001
Açık Yeşil Alan Kalitesi	0,411	0,049	0,366	8,431	<,001
Bağımlı değişken: Yere Bağlılık p (sig.) < 0,05 ise anlamlı ilişki vardır. r:0,366 Regresyon Denklemi: $y = 1,99 + 0,41x$					

Bağımsız değişken olan canlılık ve çekicilik faktörü ile bağımlı değişken olan yere bağlılık arasındaki ilişkinin araştırıldığı regresyon analizinde iki değişken arasında pozitif yönde, anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p < 0,05$) (Çizelge 5.39).

Çizelge 5.39. Canlılık ve çekicilik faktörü ve yere bağlılık regresyon analizi sonuçları

Regresyon Modeli	Standartlaştırılmamış Katsayılar		Standartlaştırılmış Katsayılar	t	p(Sig.)
	B	Std. Sapma	Beta		
(Sabit)	1,213	0,192		6,329	<,001
Canlılık ve Çekicilik	0,570	0,047	0,496	12,254	<,001
Bağımlı değişken: Yere Bağlılık p (sig.) < 0,05 ise anlamlı ilişki vardır. r:0,496 Regresyon Denklemi: $y = 1,21 + 0,57x$					

Bağımsız değişken olan ulaşım ve bağlantılar faktörü ile bağımlı değişken olan yere bağlılık arasındaki ilişkinin araştırıldığı regresyon analizinde iki değişken arasında pozitif yönde, anlamlı bir ilişki vardır ($p < 0,05$) (Çizelge 5.40).

Çizelge 5.40. Ulaşım ve bağlantılar faktörü ve yere bağlılık regresyon analizi sonuçları

Regresyon Modeli	Standartlaştırılmamış Katsayılar		Standartlaştırılmış Katsayılar	t	p(Sig.)
	B	Std. Sapma	Beta		
(Sabit)	1,855	0,174		10,677	<,001
Ulaşım ve Bağlantılar	0,464	0,047	0,416	9,810	<,001
Bağımlı değişken: Yere Bağlılık p (sig.) < 0,05 ise anlamlı ilişki vardır. r:0,416 Regresyon Denklemi: $y = 1,85 + 0,46x$					

Bağımsız değişken olan bütünlük ve uyum faktörü ile bağımlı değişken olan yere bağlılık arasındaki ilişkinin araştırıldığı regresyon analizinde iki değişken arasında pozitif yönde, anlamlı bir ilişki vardır ($p < 0,05$) (Çizelge 5.41).

Çizelge 5.41. Bütünlük ve uyum faktörü ve yere bağlılık regresyon analizi sonuçları

Regresyon Modeli	Standartlaştırılmamış Katsayılar		Standartlaştırılmış Katsayılar	t	p(Sig.)
	B	Std. Sapma	Beta		
(Sabit)	2,522	0,137		18,383	<,001
Bütünlük ve Uyum	0,295	0,039	0,333	7,586	<,001
Bağımlı değişken: Yere Bağlılık p (sig.) < 0,05 ise anlamlı ilişki vardır. r:0,333 Regresyon Denklemi: $y = 2,52 + 0,29x$					

Bağımsız değişken olan güvenlik ve bakım faktörü ile bağımlı değişken olan yere bağlılık arasındaki ilişkinin araştırıldığı regresyon analizinde iki değişken arasında pozitif yönde, anlamlı bir ilişki vardır ($p < 0,05$) (Çizelge 5.42).

Çizelge 5.42. Güvenlik ve bakım faktörü ve yere bağlılık regresyon analizi sonuçları

Regresyon Modeli	Standartlaştırılmamış Katsayılar		Standartlaştırılmış Katsayılar	t	p(Sig.)
	B	Std. Sapma	Beta		
(Sabit)	2,352	0,142		16,623	<,001
Güvenlik ve Bakım	0,356	0,041	0,371	8,572	<,001
Bağımlı değişken: Yere Bağlılık p (sig.) < 0,05 ise anlamlı ilişki vardır. r: 0,371 Regresyon Denklemini: $y = 2,35 + 0,36x$					

Bağımsız değişken olan hareket kolaylığı faktörü ile bağımlı değişken olan yere bağlılık arasındaki ilişkinin araştırıldığı regresyon analizinde iki değişken arasında pozitif yönde, anlamlı bir ilişki vardır ($p < 0,05$) (Çizelge 5.43).

Çizelge 5.43. Hareket kolaylığı faktörü ve yere bağlılık regresyon analizi sonuçları

Regresyon Modeli	Standartlaştırılmamış Katsayılar		Standartlaştırılmış Katsayılar	t	p(Sig.)
	B	Std. Sapma	Beta		
(Sabit)	1,392	0,191		7,298	<,001
Hareket Kolaylığı	0,550	0,048	0,468	11,369	<,001
Bağımlı değişken: Yere Bağlılık p (sig.) < 0,05 ise anlamlı ilişki vardır. r: 0,468 Regresyon Denklemini: $y = 1,39 + 0,55x$					

Basit doğrusal regresyon analizlerinden elde edilen sonuçlar, mekân kalitesini oluşturan tüm faktörlerin yere bağlılığı orta düzeyde ve pozitif yönde etkilediğini göstermektedir. Her bir faktöre ilişkin algılanan mekân kalitesinin artması kıyı kullanıcısının yere bağlılık düzeyini olumlu yönde artıracaktır. Ancak bu faktörler insan zihninde birlikte algılanmakta ve etkilerin yönü Yapısal Eşitlik Modeli'nde görüldüğü gibi değişebilmektedir.

5.7. Bulguların Değerlendirilmesi

Bu çalışmada, kentsel kıyılarda yere bağlılığın gelişiminde algısal sürece etki eden faktörler araştırılmıştır. Bu faktörler birey-süreç-çevre bileşenleri ekseninde ortaya konulan modelin örneklem alanda uygulanması ile incelenmiştir.

Konyaaltı kentsel kıyı alanı, farklı sosyal ve demografik yapıdaki bireyler tarafından ziyaret edilmektedir. Bu bireyler, Antalya kentinin farklı ilçelerinde yaşamaktadır ve ikamet süreleri birbirinden farklılık göstermektedir. Kıyı alanı her mevsimde ve günün her saatinde aktif olarak kullanılmaktadır. En yoğun kullanım ise yaz aylarında görülmektedir. Kullanım sıklığının kıyı düzenleme projesi sonrasında

arttığı da elde edilen bulgular arasındadır. Ayrıca, kıyının su ve kara yönünde etkisinin sürdüğü bölgelerde, kullanım ve aktiviteler açısından çeşitliliğin yüksek olduğu alt bölgelerde, kıyının gün içinde uzun süreli kullanımı ve ziyaret sıklığının da yüksek olduğu belirlenmiştir.

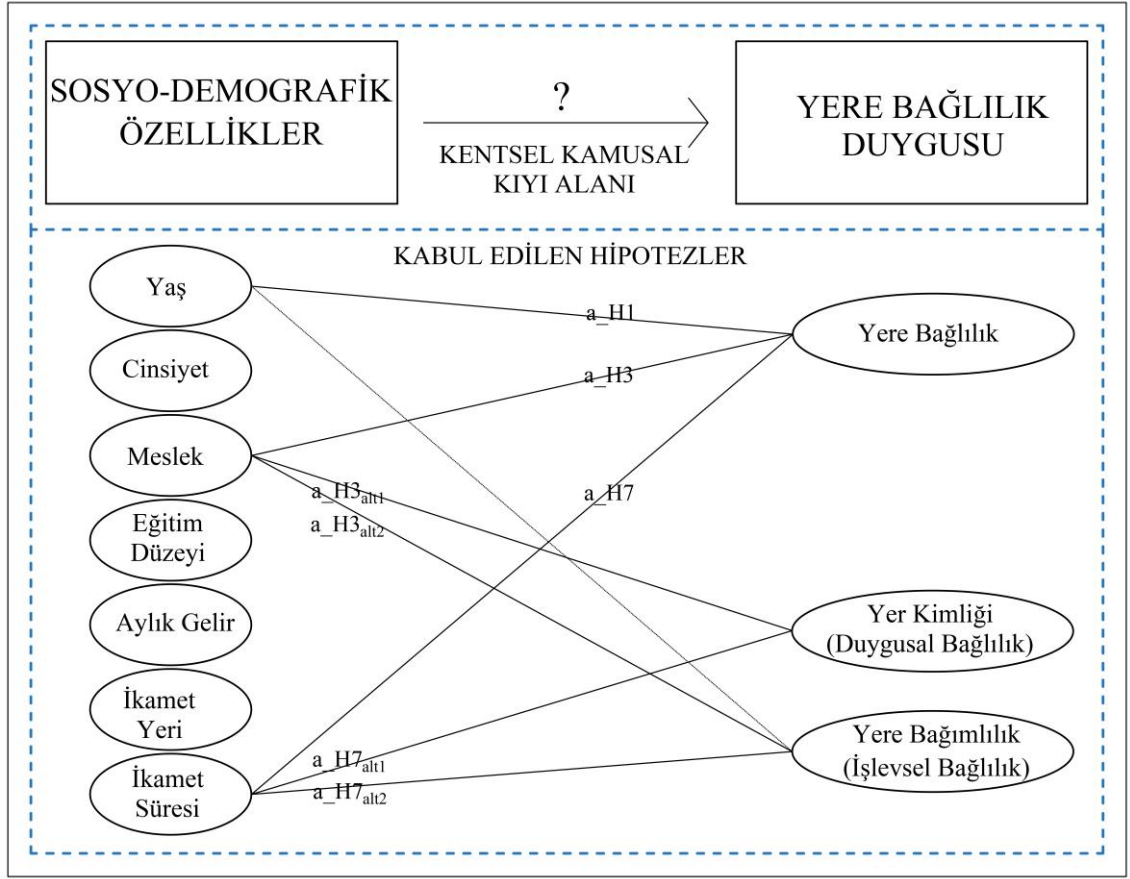
Konyaaltı kentsel kıyı alanında algılanan mekan kalitesi tüm alt bölgelerde ortalama değerin üstündedir. Bununla birlikte, alt bölgeler arasında mekansal kalite düzeyi açısından anlamlı farklar olduğu da görülmektedir. Mekân kalitesi en düşük değeri, kıyı tasarımının uygulanmadığı birinci alt bölgede almıştır. En yüksek değer ise geniş yeşil alanlar ile kıyı parkı olarak düzenlenmiş Sahil Yaşam ve Alışveriş Merkezi'nin yer aldığı altı numaralı kıyı alt bölgesinde elde edilmiştir. Sahil Yaşam Parkı'nı, Konyaaltı Meydanı'nın bulunduğu, Gazi Mustafa Kemal Bulvarı'nın doğrudan sahil yoluna bağlandığı, kıyı gerisi ile fiziksel ve sosyal ilişkilerin güçlü olduğu üçüncü alt bölge takip etmektedir. Sahil Yaşam Parkı ve Konyaaltı Meydanı'nın yer aldığı bu iki alt bölge, istatistiksel olarak diğer alt bölgelerden mekan kalitesi düzeyi açısından anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Bu durumun nedeninin ise bu alt bölgelerdeki canlılık ve çekicilik özelliklerinden kaynaklı olduğu düşünülmektedir.

Yere bağlılık ve alt boyutları da tüm alt bölgelerde ortalamanın üzerinde değer almıştır. Yere bağlılığın Konyaaltı Meydanı'nın yer aldığı üç numaralı kıyı alt bölgesinde en yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Üç numaralı alt bölgeyi Sahil Yaşam ve Alışveriş Merkezi'nin olduğu altı numaralı kıyı alt bölgesi takip etmektedir. En düşük değer ise kıyı tasarımının uygulanmadığı Boğaçayı ve Liman Bölgesi arasındaki kıyı alt bölgesine aittir. Mekan kalitesi düzeyi en yüksek altı numaralı alt bölgede iken yere bağlılık en yüksek değerini üç numaralı alt bölgede almıştır. Bu durumun sebebinin ise altı numaralı alt bölgede ulaşım ve bağlantılar, hareket kolaylığı faktörlerinin kullanıcılar tarafından diğer faktörlere göre daha düşük algılanması olduğu düşünülmektedir.

Anketin uygulandığı tüm alt bölgelerde sosyo-demografik faktörler, kıyı kullanım süreci ve özellikleri, mekan kalitesi bulguları ve yere bağlılık düzeylerinin elde edilmesinin ardından birey-çevre ve süreç bileşenlerine ilişkin faktörlerin yere bağlılık ve alt boyutları ile çapraz ilişkisi istatistiksel olarak test edilmiş ve elde edilen bulgular değerlendirilmiştir.

Sosyo-demografik faktörler ve yere bağlılık: Birey bileşeni çerçevesinde sosyo-demografik faktörlerden meslek ve ikamet süresi, yere bağlılık ve iki alt boyutu

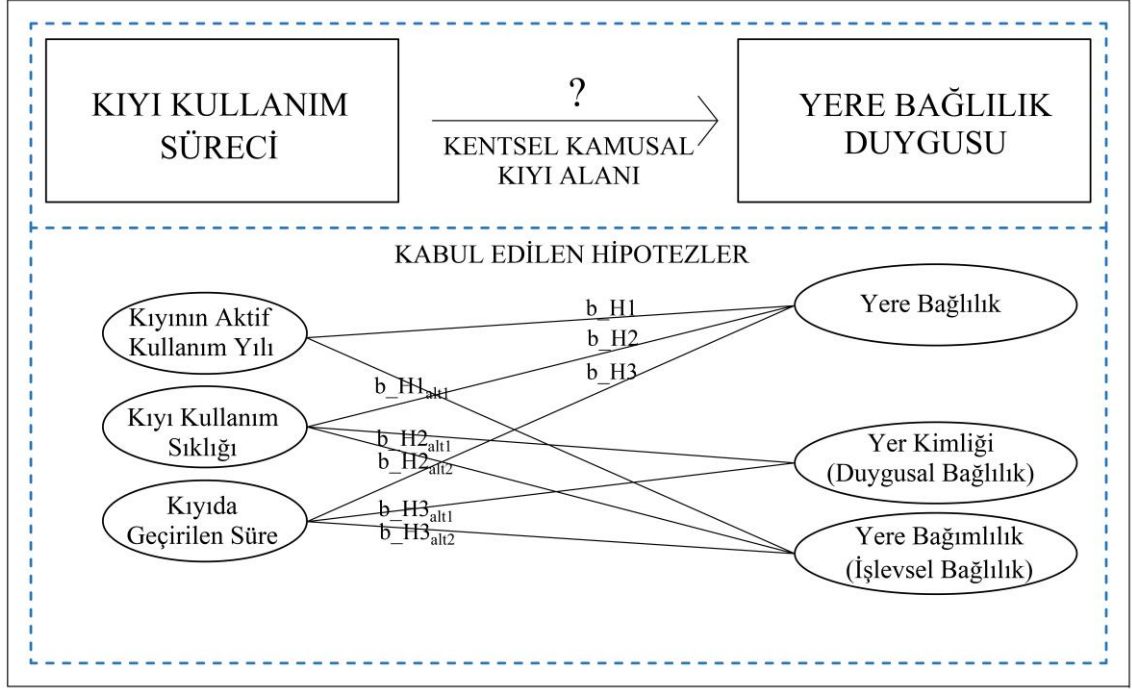
üzerinde etkili olmuştur. Yaş faktörünün ise yere bağlılık ile işlevsel bağlılık (yere bağımlılık) boyutu üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Yaş faktörü duygusal bağlılık boyutunda bir fark oluşturmamıştır (Şekil 5.99). Bu analizlerden elde edilen sonuçlar, yaş faktörünün her yaş grubunda benzer duygusal bağlılık düzeyleri oluşturabileceğini gösterdiğini ve yaşa göre belirgin düzeyler oluşmadığını göstermiştir. Kıyı mekanında daha fazla bulunması muhtemel yaş grupları ve mesleki pozisyonundaki bireylerin yere bağlılık düzeyi ise diğerlerinden daha yüksek bir değer almıştır. İkamet süresinin uzunluğu da aktif kıyı kullanım süresini artırması yönüyle anlamlı bir farkın oluşmasını desteklemiştir.

Şekil 5.99. Sosyo-demografik faktörler ile yere bağlılık ve alt boyutları arasındaki kabul edilen hipotezler

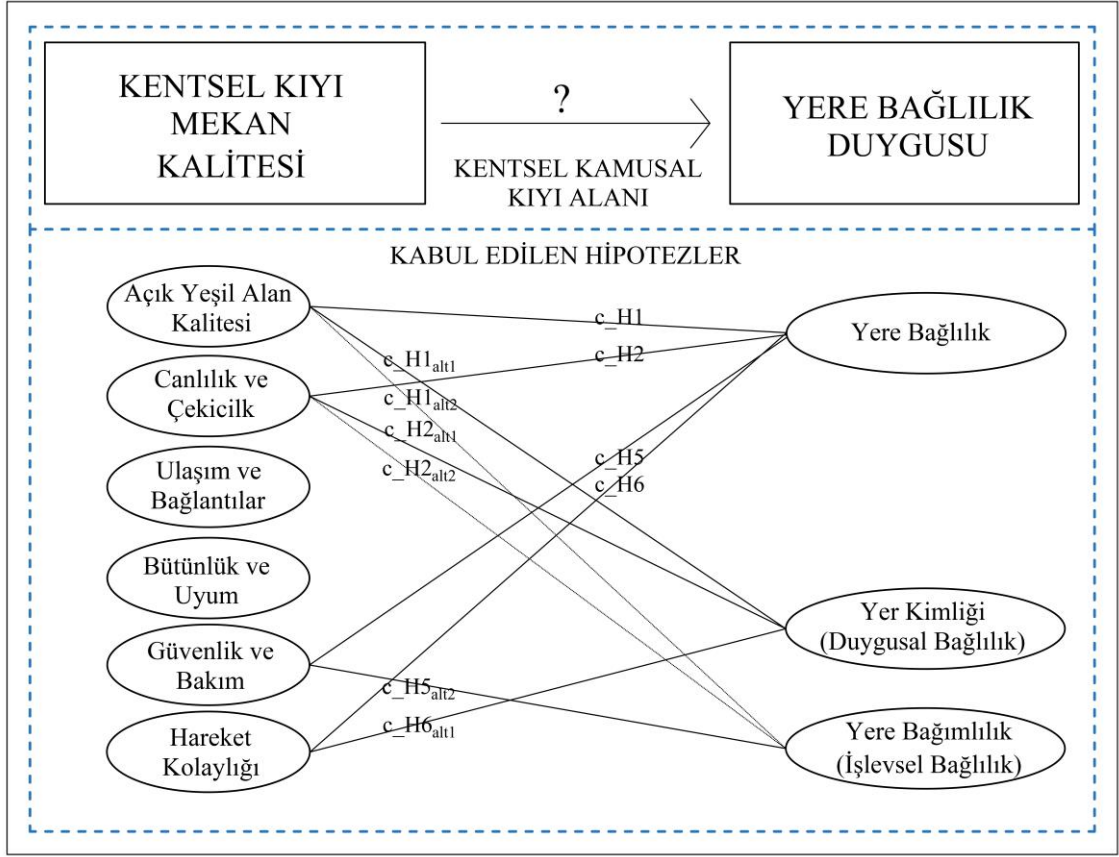
Kıyı kullanım süreci ve yere bağlılık: Kıyı kullanım sürecine ilişkin faktörler arasında, kıyı kullanım sıklığı ve kıyıda geçirilen süre faktörlerinin yere bağlılık ve alt boyutları üzerinde etkili olduğu gözlemlenmektedir. Kıyının aktif kullanım yılı, kullanıcı grupları arasında duygusal bağlılık (yer kimliği) açısından belirgin bir fark oluşturmaz, ancak işlevsel bağlılık (yere bağımlılık) ve genel yere bağlılık düzeyleri

arasında anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır (Bkz. Şekil 5.100). Bu bağlamda, duygusal bağlılığın kıyının kullanım süresine ve sıklığına bağlı olarak şekillendiği belirlenmiştir. Burada belirleyici olan, kıyının ne kadar süreyle değil ne sıklıkta kullanıldığıdır. Ayrıca, kıyıda geçirilen süre ile işlevsel bağlılık arasında doğrusal bir ilişki tespit edilmiş, işlevsel bağlılığın yere bağlılık duygusunun gruplar arasında belirgin bir şekilde kazanılmasında belirleyici olduğu gözlenmiştir.

Şekil 5.100. Kıyı kullanım süreci ile yere bağlılık ve alt boyutları arasındaki kabul edilen hipotezler

Mekan kalitesi ve yere bağlılık: Çevre bileşeni çerçevesinde mekan kalitesi altı faktör ve bu 6 faktörde gruplanmış 32 kalite parametresinden oluşmaktadır. Bu faktörler, mekan kalitesinin alt boyutlarını oluşturmakta ve mekan kalitesinin bütüncül yapısını tanımlamaktadır. Mekan kalitesi ve alt boyutları ile yere bağlılık ve alt boyutları arasındaki hipotezler Yapısal Eşitlik Modeli ile test edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre, açık yeşil alan kalitesi, canlılık ve çekicilik, güvenlik ve bakım, hareket kolaylığı faktörlerinin yere bağlılık üzerinde anlamlı etkiye sahip olduğu görülmektedir. Duygusal bağlılığa etki eden faktörler ise açık yeşil alan kalitesi, canlılık çekicilik ve hareket kolaylığı iken, işlevsel bağlılığa etki eden faktörler açık yeşil alan kalitesi, canlılık çekicilik ve güvenlik bakım faktörleri olmuştur (Şekil 5.101).

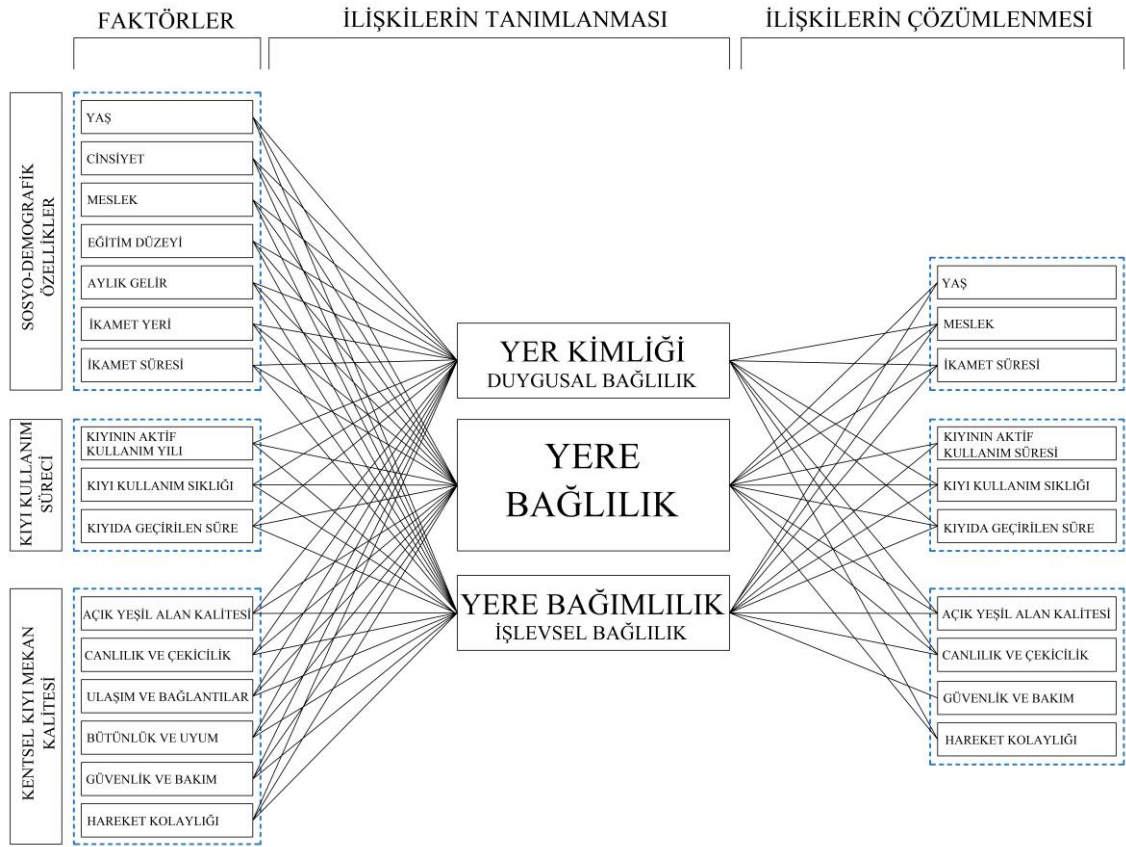
Şekil 5.101. Mekân kalitesi faktörleri ile yere bağlılık ve alt boyutları arasındaki kabul edilen hipotezler

Yapısal Eşitlik Modeli analizine göre, yere bağlılığa etki eden canlılık ve çeşitlilik, güvenlik ve bakım, hareket kolaylığı faktörleri pozitif anlamlı etki gösterirken, açık yeşil alan kalitesinin negatif yönde anlamlı bir etki gösterdiği görülmektedir. Ulaşım ve bağlantılar ile bütünlük ve uyum parametrelerinin ise yere bağlılık ve alt boyutları üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etki oluşturmadağı görülmüştür. Mekan kalitesi faktörlerinin daha detaylı bir şekilde yorumlanabilmesi ve Yapısal Eşitlik Modeli'nden elde edilen sonuçların karşılaştırılarak değerlendirilmesi amacıyla mekan kalitesi faktörleri ve yere bağlılık alt boyutları arasında basit doğrusal regresyon analizleri uygulanmıştır. Bu analizlerde her bir faktörün tek başına yere bağlılık üzerinde pozitif yönde anlamlı bir etki oluşturduğu görülmüştür. Yapısal Eşitlik Modeli'nde faktörlerin birbiri üzerindeki etkisinin de analizlere dahil edilmesiyle bu sonuçların elde edildiğı sonucuna ulaşılmıştır.

Mekan kalitesi faktörlerinden "Açık Yeşil Alan Kalitesi"nin, Yapısal Eşitlik Modeli'nden elde edilen sonuçlara göre yere bağlılık ve alt boyutları üzerinde negatif yönde bir etki oluşturduğu tespit edilmiştir. Bu durumun nedenlerinin aşağıda belirtilen faktörlerden kaynaklı olabileceğı düşünülmektedir:

- Topografya ve doğal yeşil alanların yoğunluğundan kaynaklı olarak kıyı ile bağlantılı yolların azlığı ve ulaşılabilirlik düzeyinin düşük algılanması, yaya hareketlerinin az ve sınırlı bağlantılar ile gerçekleşiyor olması,
- Yeşil alan yoğunluğundan kaynaklı olarak kıyı dokusu içerisinde odak ve nirengi oluşturan unsurların algılanamaması,
- Alanın belli saat aralıklarında, yalnızca rekreatif amaçlı kullanılıyor olması ve bu bölgenin 7-24 yaşayan, günün her saati kolaylıkla erişilebilen bir mekan niteliğinde olmamasıdır.

Araştırmada ortaya konulan tüm hipotezlerin test edilmesiyle algısal süreçte yere bağlılığın gelişiminde belirleyici faktörler Antalya-Konyaaltı kıyı alanı örneğinde ortaya konulmuştur. Çözümlemiş bu ilişkiler Şekil 5.102’de verilmiştir.

Şekil 5.102. Birey-süreç-çevre bileşenleri ekseninde tanımlanan faktörler ile yere bağlılık ve alt boyutları arasındaki ilişkiler

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Kıyı, kentin bir prestij alanı olarak kent kimliğini ve imajını yansıtan önemli bir kent mekanıdır. Dolayısıyla başarılı kıyı mekanlarının oluşturulması, kıyı kimliğinin ve imajının korunarak kent ve kıyı arasındaki ilişkilerin güçlendirilmesi, koruma-kullanım dengesi içinde sürdürülebilir kullanılması açısından önem taşımaktadır.

1970 yılı sonrasında kıyı mekânında çevreci politikaların ve kamusallığın öne çıkmasıyla birlikte kent ve kıyı arasında kopan mekansal ilişkileri güçlendirmenin yolları aranmış ve kentsel kıyı yenileme yaklaşımları gündeme gelmiştir. Bu yaklaşımlar ile kıyının kamusal algısını güçlendirmek, kıyının mekansal kalitesini artırmak amaçlanmış ve başarılı kıyı mekanlarının oluşmasında çeşitli tasarım stratejileri geliştirilmiştir. Bu stratejiler fiziksel boyuttaki önerilerin yanı sıra, sosyal ve psikolojik boyuttaki yaklaşımları da içermiştir. Özellikle psikolojik boyutta, kıyının bir “yer” olarak kullanıcı tarafından anlamlandırılması, kıyı mekânı ile kullanıcı arasındaki ilişkilerin, mekana olan bağlılığın ve kıyı kimliğinin güçlenmesinde oldukça önemli görülmüştür.

Kamusal mekanlar kentlinin fiziksel, işlevsel ve psikolojik gereksinimlerini karşılayabildiği ve kentlinin çevresine karşı memnuniyet duyabildiği ölçüde “yer” duygusunun oluşmasına ve kullanıcıların yere karşı duygusal ve işlevsel bağlılığının gelişmesine katkı sağlamaktadır. Mekânın olumsuz olarak nitelendirilmesi ise, insan ve çevre arasındaki ilişkilerin zedelenmesine ve mekâna karşı bağlılığın olumsuz yönde gelişimine neden olmaktadır. Kentsel kıyılarda mekan kalitesini artırmaya yönelik yapılan uygulamalar, kıyı ile uyumlu olduğu ve kullanıcı gereksinimlerini karşılayarak kişide memnuniyet uyandırdığı takdirde yere bağlılığın ve alt boyutlarının (duygusal bağlılık ve işlevsel bağlılık) gelişimini pozitif yönde etkilemektedir.

Bu çalışmada, kentsel kıyı mekanında yere bağlılığın gelişiminde algısal süreçteki araştırılması hedeflenen birey-çevre-süreç bileşenlerine ilişkin faktörler tanımlanmış kavramsal bir model önerisi yapılmıştır. Birey bileşeni ile kullanıcıların sosyo-demografik özellikleri, süreç bileşeni ile kıyı mekanının kişi tarafından kullanım süreci, çevre bileşeni ile kentsel kıyı alanında mekan kalitesi faktörleri model kapsamında yer almıştır.

İlk olarak birey faktörüne ilişkin “Kentsel kıyı alanlarında yere bağlılık düzeyinde belirleyici olan birey bileşenine ilişkin faktörler nelerdir?” sorusuna yanıt verilmiştir. Elde edilen sonuçlar yaş ve meslek faktörleri ile kıyının daha uzun süreçte

kullanımını beraberinde getiren ikamet süresi faktörünün yere bağlılık üzerinde anlamlı bir fark olduğunu göstermiştir.

İkinci olarak, “Kentsel kıyı alanlarında kıyı kullanım süreci hangi aşamada yere bağlılık düzeyi üzerinde belirleyicidir?” sorusuna cevap aranmıştır. Elde edilen sonuçlara göre kıyının aktif olarak ziyaret yılının, kıyı kullanım sıklığının ve gün içinde kullanım süresinin tümünün yere bağlılığı artırdığı görülmektedir.

Birey ve süreç bileşenlerine ilişkin elde edilen bu sonuçlarda işlevsel bağlılığın, yere bağlılık üzerinde belirleyici bir rol üstlendiği göstermiştir. Bireye ilişkin yaş faktörü ve kıyının aktif kullanım yılı faktörü duygusal bağlılık üzerinde belirleyici olmamıştır. Ancak bu faktörler işlevsel bağlılık üzerinde etkili olmuş, buna bağlı olarak kişinin genel yere bağlılık düzeyini etkilemiştir. Birey ve süreç bileşenlerine ilişkin tespitler birlikte yorumlandığında ise, kıyılarda daha fazla bulunma olanağına sahip olan kullanıcı gruplarının daha yüksek bir yere bağlılık düzeyine sahip olduğu görülmüştür.

Çalışmadaki diğer araştırma soruları ise, mekan kalitesinin derinlemesine araştırılmasına, ölçüm yönteminin belirlenmesine ve mekan kalitesine ilişkin faktörlerin yere bağlılık ile ilişkisini anlamaya yöneliktir. Bu bağlamda, "Kentsel kıyı alanları için yere özgü mekan kalitesi faktörleri nelerdir? Bu faktörler nasıl elde edilebilir?" sorusuna cevap aranmıştır. Çalışmada, kıyı mekanına özgü kalite kriterleri, örneklem alanda uygulanan pilot çalışmadan elde edilen veriler doğrultusunda "Açıklayıcı Faktör Analizi" ile belirlenmiştir. Sonuç olarak, kentsel kıyıları için 6 temel kalite faktörü belirlenmiştir: açık yeşil alan kalitesi, canlılık ve çekicilik, ulaşım ve bağlantılar, bütünlük ve uyum, güvenlik ve bakım, hareket kolaylığı faktörleri. Bu faktörler, kıyı mekanın kalitesinde belirleyici olan tasarım parametrelerini içermektedir.

Mekan kalitesi ile ilişkili olarak, "Kentsel kıyı alanlarında kullanıcılar tarafından algılanan mekan kalitesi objektif ve güvenilir bir şekilde nasıl ölçülebilir?" sorusuna yanıt arayarak, 6 faktörlü yapı üzerinden oluşturulan 39 maddelik "Kentsel Kıyı Mekan Kalitesi" ölçeği geliştirilmiştir. Bu ölçeğin geçerliliği Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) ile test edilmiş ve güvenilirlik düzeyi yüksektir (Cronbach's Alpha: 0.907). Kentsel kıyılara özgü elde edilen bu ölçüm aracının faktör analizleri tamamlanmış olup, farklı örneklem alanlarda geçerlilik ve güvenilirlik analizleri tekrar yapılarak kullanılabilir.

Son olarak “Kentsel kıyı alanlarında mekan kalitesi faktörleri ile yere bağlılık ve alt boyutları (duygusal bağlılık ve işlevsel bağlılık) arasında nasıl bir ilişki vardır? Bu ilişki faktörlerin eşzamanlı değerlendirilmesi ile ölçülebilir mi?” sorusuna yanıt aranmıştır. Mekan kalitesi ve yere bağlılık geçerlilik ve güvenilirliği kanıtlanmış bir

ölçüm aracı ile ölçülmüş, algıya dayalı yargılar sayısal verilere dönüştürülerek iki yapı arasındaki ilişki Yapısal Eşitlik Modeli ile yapılan istatistiksel analizler ile sistematik olarak ortaya konulmuştur. Değişkenler arasındaki nedensel ilişkileri tahmin etmeye yarayan bir yöntem olan Yapısal Eşitlik Modeli'nin, teoriye dayanması ve ölçüm hatalarını modele dahil ederek, değişkenler arasında eşzamanlı bir analiz gerçekleştirmesi yönüyle diğer istatistiksel yöntemlere göre hem zaman hem de verimlilik açısından avantajlı olduğu görülmüştür. Yapısal Eşitlik Modeli'nden elde edilen sonuçlara göre açık yeşil alan kalitesi, canlılık çekicilik, güvenlik ve bakım ile hareket kolaylığı faktörlerinin yere bağlılık ve alt boyutları üzerinde etkili olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca yeşil alan kalitesinin bağlılığı negatif yönde etkilediği elde edilen sonuçlar arasındadır. Yapısal Eşitlik Modeli'nden çıkan sonuçları karşılaştırmak amacıyla yapılan regresyon analizlerinde ise mekan kalitesine ilişkin tüm faktörlerin yere bağlılık üzerinde pozitif bir etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum, faktörlerin tekil olarak yere bağlılık üzerindeki etkisi ile faktörlerin eşzamanlı olarak değerlendirilmesi arasında farklılıklar olduğunu göstermiştir.

Mekan kalitesi faktörleri ile yere bağlılık arasındaki ilişkiler incelendiğinde, sonuçların mekan kalitesi faktörleri ve duygusal bağlılık arasındaki ilişkilerin paralellik gösterdiği görülmüştür. Açık yeşil alan kalitesi ve canlılık çekicilik yere bağlılık ve alt boyutları üzerinde etkili ortak faktörler olurken, güvenlik ve bakım parametresi işlevsel bağlılığı, hareket kolaylığı parametresi ise duygusal bağlılık ile yere bağlılığın bütüncül yapısını istatistiksel olarak anlamlı düzeyde etkilemiştir.

Araştırmanın sonuçlarından yola çıkarak, kıyı mekanlarının tasarımında tüm kalite faktörleri yere bağlılık üzerinde etkili olmakla birlikte bazı faktörlerin daha baskın olarak öne çıktığı görülmüştür. Açık yeşil alan kalitesi, güvenlik ve bakım, canlılık çekicilik ve hareket kolaylığı faktörlerini ve bu faktörleri oluşturan alt parametrelerin tasarım rehberlerine dahil edildiği uygulamalar ile yer ilişkilerinin güçlendirilerek başarılı kıyı mekanları elde edilebilecektir. Diğer taraftan açık yeşil alan kalitesi faktörüne özellikle odaklanılması gerekmektedir. Bu faktörün diğer kalite faktörlerine ilişkin erişim, bağlantılar, okunabilirlik, kentle entegrasyon gibi parametreler ile yakın bir ilişkisinin olduğu yapılan araştırmalarla görülmüştür. Dolayısıyla kıyı alanlarında yeşil alan planlaması yapılırken salt bu faktöre odaklanmak yerine, yeşil alanların diğer faktörlerle olan ilişkisinin de göz önünde bulundurularak tasarım fikirleri geliştirilmesi önemlidir.

Bu sonuçlar, kıyı alanları planlanırken kıyı gerisindeki ilişkiler, kentsel ve mimari çevreye ilişkin özellikler de kıyı tasarımı ile bir bütün olarak düşünülmesinin önemli olduğunu göstermektedir. Mevcut alanlara ilişkin sorunların tespiti ve bu sorunların düzeltilmesinde de kıyı kullanıcı tarafından olumsuz algılanan nitelikler bu faktörler ve çalışmada önerilen ölçek ile tespit edilip düzenlemeler ve gerekli dönüşümler bu yönde uygulanmalıdır.

Özetle bu çalışmada, kıyı alanlarında insan ve mekan arasındaki ilişkiler “yere bağlılık” kavramı üzerinden çözümlenmiş ve birey-süreç-çevre bileşenleriyle tanımlanan kavramsal bir model sunulmuştur. Çevresel nitelikler kıyı mekanına özgü olarak belirlenmiş ve çalışma kapsamında geliştirilen “Kentsel Kıyı Mekan Kalitesi Ölçeği” aracılığıyla ölçülmüştür. Ayrıca mimarlık, planlama ve tasarım alanında yapılan çevre psikolojisi araştırmalarında henüz kullanımı yaygın olmayan bir yöntem olarak Yapısal Eşitlik Modeli’nin kullanımı gerçekleştirilmiştir. Çalışmadan elde edilen sonuçlar ise kıyı alanlarında gerçekleşecek yenileme, düzenleme, kentsel tasarım uygulamalarında yere bağlılığın korunması ve pozitif yönde geliştirilmesine yönelik yapılacak değerlendirmeler için tasarım stratejilerine dahil edilebilecek bir altlık niteliğinde olmuştur.

Kıyı alanlarında yere bağlılığın ve bağlılığı etkileyen faktörlerin araştırıldığı bu çalışma kamusal kullanıma sahip kentsel kıyıları ile sınırlandırılmıştır. Kentsel kıyılarda mekânsal kalite düzeyini belirleyebilmek amacıyla geliştirilen faktör analizleri tamamlanmış ölçüm aracı başka alanlarda da geçerlilik ve güvenilirlik analizleri yapılarak kullanılabilir. Kıyı alanlarında mekan kalitesini oluşturan bu faktörlerin geliştirilerek daha detaylı ölçüm araçlarına dönüştürülmesi de mümkündür. Önerilen kavramsal modelin farklı çevresel özelliklerdeki ve kentle farklı ilişki içindeki kıyılarda denenmesiyle elde edilen sonuçlar karşılaştırılarak tartışılabilir. Ayrıca, gelecek araştırmalarda kıyı mekanında yeşil alanların yere bağlılıkla ilişkisi araştırılarak, diğer faktörlerin bu ilişki üzerindeki etkisinin detaylı olarak sorgulanması önemli görülmektedir.

KAYNAKLAR

- Abulnour, A. (2012). User-friendly waterfronts: a dialogue of responsiveness and placemaking. *1st International Conference on Architecture and Urban Design, 1-ICAUD*, Tiran, Arnavutluk, 617-628.
- Alexander, C. (1979). The timeless way of building. Center for Environmental Structure Series (Cilt 1), *Oxford University Press*, New York.
- Alrobaee, T., ve Al-Kinani, A. (2019). Place dependence as the physical environment role function in the place attachment. *IOP Conference series: Materials science and engineering*, Kislovodsk, Russian Federation, 1-7.
- Altman, I., ve Low, S. M. (1992). Place attachment: A conceptual inquiry. I. Altman ve S. M. Low (Ed.), *Place Attachment* (Cilt 12, 1-12), *Plenum Press*, New York and London.
- Anderson, J. C., ve Gerbing, D. W. (1988). Structural equation modeling in practice: A review and recommended two-step approach. *Psychological bulletin*, 103(3), 411-423.
- Anton, C. E., ve Lawrence, C. (2014). Home is where the heart is: The effect of place of residence on place attachment and community participation. *Journal of Environmental Psychology*, 40, 451-461.
- Arslan, M. (1988). Kıyısız alanlarda rekreasyon planlama, *Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü*, Ankara.
- Asiliskender, B. (2004). Kimlik, mekan ve yer deneyimi. *Kültür ve İletişim*, 7(14), 73-94.
- Atabay, S. (1998). Ekolojik temele dayalı bölge planlamasına küreselleşme açısından yaklaşım. *Ekolojik Temele Dayalı Bölge Planlama Uluslararası Sempozyum Kitabı*, İstanbul.
- Ataç, H. (2018). Tarihi kentsel çevrelerde mekansal kalitenin algısal değerlendirilmesi: Zeyrek Camii ve çevresi dünya miras alanı örneği, (Yüksek Lisans Tezi), *İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul.
- Ayan, N. (2019). Kentsel kıyı planlaması ve tasarımında kıyı tasarım rehberinin rolü: İstanbul Maltepe örneği, (Yüksek Lisans Tezi), *Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul.
- Aydınlı, S. (2004). Epistemolojik açıdan mekân yorumu. Ş. Ural, A. Şentürer, ve A. Atasoy (Ed.), *Mimarlık ve Felsefe* (40-51), *Yem Yayınları*, İstanbul, Türkiye.
- Ayeghi, A., ve Ujang, N. (2014). The impact of physical features on user attachment to Kuala Lumpur City Centre (KLCC) Park, Malaysia. *Malaysian Journal of Society and Space*, 10(3), 44-59.
- Babacan, T. (2021). Toplu konutlarda yere bağlılık ve kişiselleştirme bileşenleri: Sancaktepe – Emek mahallesi örneği, (Doktora Tezi), *İstanbul Ticaret Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul.
- Bakar, E. A. A., Ujang, N., ve Aziz, F. A. (2016). Place attachment towards waterfront in Kangar, Perlis, Malaysia. *Alam Cipta*, 9(2), 33-44.
- Barker, R. G. (1969). Ecological Psychology: Concepts and methods for studying the environment of human behavior, *Stanford University Press*, Kaliforniya, ABD.
- Başeren, M. B. (2018). Liman bölgesi ve kentsel mekan gelişimi arasındaki ilişkinin Mersin kenti üzerinden irdelenmesi, (Yüksek Lisans Tezi), *Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul.
- Bayram, N. (2010). Yapısal Eşitlik Modellemesine Giriş AMOS Uygulamaları, *Ezgi Kitabevi*, Bursa.

- Bazrafshan, M., Tabrizi, A. M., Bauer, N., ve Kienast, F. (2021). Place attachment through interaction with urban parks: A Cross-cultural study. *Urban Forestry Urban Greening*, 61, 127103.
- Belge, Z. S. (2020). Mobility and the role of pedestrian in making public space: Mersin Coastal Park, (Doktora Tezi), *Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü*, Ankara.
- Bentler, P. M. (1988). Causal modeling via structural equation systems. Handbook of Multivariate Experimental Psychology (317-335), *Plenum Press*, New York.
- Bentler, P. M., ve Chou, C.-P. (1987). Practical issues in structural modeling. *Sociological methods research*, 16(1), 78-117.
- Bentley, I., Alcock, A., Murrain, P., McGlynn, S., ve Smith, G. (1985). Responsive Environments: A Manual for designers, *Routledge*, USA.
- Bernardo, F., ve Palma-Oliveira, J. (2013). Place identity, place attachment and the scale of place: The impact of place salience. *Psychology*, 4(2), 167-193.
- Bonnes, M., ve Secchiaroli, G. (1995). Environmental Psychology: A Psycho-social introduction (C. Montagna, Çev.), *Sage Publications*, California, USA.
- Breen, A., ve Rigby, D. (1996). The New Waterfront: A Worldwide urban success story, *Thames and Hudson*, London.
- Brehm, J. M., Eisenhauer, B. W., ve Stedman, R. C. (2013). Environmental concern: Examining the role of place meaning and place attachment. *Environment Society Natural Resources*, 26(5), 522-538.
- Brown, B., Perkins, D. D., ve Brown, G. (2003). Place attachment in a revitalizing neighborhood: Individual and block levels of analysis. *Journal of Environmental Psychology*, 23(3), 259-271.
- Brown, G., ve Raymond, C. (2007). The relationship between place attachment and landscape values: Toward mapping place attachment. *Applied geography*, 27(2), 89-111.
- Bruttomesso, R. (1992). Waterfront: Una Nuova Frontiera Urbana: 30 progetti di riorganizzazione e riuso di aree urbane sul fronte d'acqua, *International Centre Cities on Water*, Virginia Üniversitesi, ABD.
- Buchanan, P. (1988). What city? A plea for place in the public realm. *The architectural review*, 184(1101), 31-41.
- Budruk, M., Thomas, H., ve Tyrrell, T. (2009). Urban green spaces: A study of place attachment and environmental attitudes in India. *Society Natural Resources*, 22(9), 824-839.
- Budruk, M., Wilhelm Stanis, S. A., Schneider, I. E., ve Anderson, D. H. (2011). Differentiating place attachment dimensions among proximate and distant visitors to two water-based recreation areas. *Society Natural Resources*, 24(9), 917-932.
- Burgazoğlu, H. (2022). Çift kültürlülük ile örgütsel vatandaşlık davranışı ve iş tatmini arasındaki ilişkinin yapısal eşitlik modeli ile incelenmesi, (Doktora Tezi), *İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.
- Büyüköztürk, Ş. (2002). Faktör analizi: Temel kavramlar ve ölçek geliştirmede kullanımı. *Kuram ve uygulamada eğitim yönetimi*, 32(32), 470-483.
- Byrne, B. M. (1991). The Maslach Burnout Inventory: Validating factorial structure and invariance across intermediate, secondary, and university educators. *Multivariate Behavioral Research*, 26(4), 583-605.
- Canter, D. (1977). The Psychology of Place, *Palgrave Macmillan*, London.
- Carmona, M., Heath, T., Oc, T., ve Tiesdell, S. (2011). Public Places Urban Spaces: The dimensions of urban design (2.Baskı), *Elsevier*, Oxford, UK.

- Casakin, H., Hernández, B., ve Ruiz, C. (2015). Place attachment and place identity in Israeli cities: The influence of city size. *Cities*, 42, 224-230.
- Casakin, H., Ruiz, C., ve Hernández, B. (2021). Place attachment and the neighborhood: A case study of Israel. *Social indicators research*, 155(1), 315-333.
- Chen, N. C., Dwyer, L., ve Firth, T. (2014). Conceptualization and measurement of dimensionality of place attachment. *Tourism Analysis*, 19(3), 323-338.
- Ciravoğlu, A. Kıyı dediğimiz bir eşik; salt kavramsal değil mekansal anlamda da bir eşik. https://www.mimarizm.com/makale/ayzen-ciravoglu-kiyi-dedigimiz-bir-esik-salt-kavramsal-degil-mekansal-anlamda-da-bir-esik_113650?sourceId=113634. [Ziyaret Tarihi: 25.07.2021]
- Cook, R. S. (1980). Zoning for Downtown Urban Design: How cities control development, *Lexington Books*, USA.
- Cooper, C. C. (1975). Easter Hill Village: some social implications of design (1.Baskı), *Free Pr*, New York.
- Cullen, G. (1961). The Concise Townscape, *Architectural Press*, London.
- Çakır, B. (2016). Kıyı ile ilgili tanım ve terimler. M. Ersoy (Ed.), Kentsel Planlama Ansiklopedik Sözlük (274-276), *Ninova Yayıncılık*, İstanbul.
- Çal, N. (2014). Antalya Konyaaltı plaj rekreasyonel kullanım özelliklerinin peyzaj mimarlığı açısından irdelenmesi, (Yüksek Lisans Tezi), *Akdeniz Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü*, Antalya.
- Çermikli, B. (2016). Tarihi kent merkezlerinde mekan kalitesinin okunabilirliği üzerine araştırmalar, (Doktora tezi), *İstanbul Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul.
- Çimrin, H. (2006). Bir Zamanlar Antalya: Tarih, gözlem ve anılar, *ATSO*, Antalya.
- Çolakoglu, Ö. M., ve Büyükekşi, C. (2014). Açıklayıcı faktör analiz sürecini etkileyen unsurların değerlendirilmesi. *Karaelmas Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(1), 56-64.
- Dasgupta, R., Basu, M., Hashimoto, S., Estoque, R. C., Kumar, P., Johnson, B. A., . . . Mitra, P. (2022). Residents' place attachment to urban green spaces in Greater Tokyo region: An empirical assessment of dimensionality and influencing socio-demographic factors. *Urban Forestry Urban Greening*, 67, 127438.
- Davis, A. (2016). Experiential places or places of experience? Place identity and place attachment as mechanisms for creating festival environment. *Tourism management*, 55, 49-61.
- DETR. (2000). By Design: Urban Design in The Planning System: Towards better practice, *Commission for Architecture the Built Environment*, London.
- Deviren, A. S. (1996). Kıyı mekanı ve kıyıda kent mimarisi ada ve Magosa örneği, (Yüksek Lisans Tezi), *İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul.
- Deviren, A. S. (2001). Mimaride yer: Yapının araziyle ilişkisinin kavramsallaştırılması (1980-2000), (Doktora Tezi), *İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul.
- Ding, L., Velicer, W. F., ve Harlow, L. L. J. S. E. M. A. M. J. (1995). Effects of estimation methods, number of indicators per factor, and improper solutions on structural equation modeling fit indices. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal*, 2(2), 119-143.
- Doğan, B. Kent İmgesi kitabı bağlamında İzmir kıyı tasarım projesinin bir İncelemesi. <https://belgin-dogan.medium.com/kent-imgesi-kitabi-baglaminda-izmir-kiyi-tasarim-projesinin-bir-incelemesi-69ffdf44f421>. [Ziyaret Tarihi: 22.03.2023]
- Dong, L. (2004). Waterfront development: A case study of Dalian, China, (Yüksek Lisans Tezi), *University of Waterloo*, Kanada.

- Duru, B. (2003). Kıyı yönetiminde bütünleşik yaklaşımlar ve ulusal kıyı politikası, (Doktora Tezi), *Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara.
- Elabd, A. A. (2013). Physical and social factors in neighborhood place attachment: Implications for design, (Doktora Tezi), *North Carolina State University*, Raleigh, North Carolina.
- Ercan, İ., ve Kan, İ. (2004). Ölçeklerde güvenilirlik ve geçerlik. *Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 30(3), 211-216.
- Erdönmez, M. E. (2005). Açık kamusal kent mekânlarının toplumsal ilişkileri yapılandırmadaki rolü, Büyükdere-Levent-Maslak aksı, (Doktora Tezi), *Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul.
- Eren, İ. Ö. (2006). Mimarlıkta tasarım-yer ilişkisi bağlamında “yer” e özgü mimari dilin dönüşüm sürecinde yeniden üretilmesi, (Doktora Tezi), *Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul.
- Erkman, U. (1982). Mimari tasarım İçin bir veri üretim yöntemi olarak çevre analizi, *İTÜ Mimarlık Fakültesi*, İstanbul.
- Erzen, J. (2019). Üç Habitus, *Yapı Kredi Yayınları*, İstanbul.
- Ewing, R., ve Handy, S. (2009). Measuring the unmeasurable: Urban design qualities related to walkability. *Journal of urban design*, 14(1), 65-84.
- Fachrudin, H. T. (2020). Urban quality measurement and it's influence to sense of place. *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science*, 1-7.
- Field, A. (2017). Discovering Statistics Using IBM SPSS Statistics (5.Basım), *SAGE Publications*, New York.
- Fisher, B. (2004). Waterfront Design. Remaking the Urban Waterfront (46-63), *Urban Land Institution*, Washington, DC.
- Francis, M. (1988). Changing values for public spaces. *Landscape Architecture*, 78(1), 54-59.
- Fried, M. (2000). Continuities and discontinuities of place. *Journal of Environmental Psychology*, 20(3), 193-205.
- Gedikli, B. (2011). *Kıyırı yaşamak, kıyırı planlamak*. Paper presented at the 7. Kıyı Mühendisliği Sempozyumu, ODTÜ, Ankara.
- Gehl, J. (1989). A changing street life in a changing society. *Places*, 6(1), 8-17.
- Gehl, J. (2010). Cities for People, *Island Press*, Wahington, DC.
- Gehl, J. (2019). İnsan İçin Kentler (E. Erten, Çev.), *Koç Üniversitesi Yayınları*, İstanbul.
- Ghasemi, M. M., Lamit, H., ve Shafaghat, A. (2014). The association between riverscape and place attachment in historical cities in Malaysia. *Jurnal Teknologi*, 70(7), 147-154.
- Gibson, A. (1996). Towards a Postmodern Theory of Narrative, *Edinburgh University Press*, Birleşik Krallık.
- Gifford, R. (2013). Environmental Psychology: Principles and practice (5.Baskı), *Optimal Books*, Kanada.
- Gokce, D., ve Chen, F. (2021). Multimodal and scale-sensitive assessment of sense of place in residential areas of Ankara, Turkey. *Journal of Housing the Built Environment*, 36, 1077-1101.
- Gospodini, A. (2001). Urban waterfront redevelopment in Greek cities: A framework for redesigning space. *Cities*, 18(5), 285-295.
- Göregenli, M. (2021). Çevre Psikolojisi: İnsan-mekan ilişkileri (5.Baskı), *İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları*, İstanbul.
- Greene, S. (1992). Cityshape communicating and evaluating community design. *Journal of the American planning association*, 58(2), 177-189.

- Guo, H. (1998). Research on landscape designing of urban waterfronts. *Middle China Architecture*, 3, 9-12.
- Gülersoy, N. Z., Özsoy, A., Tezer, A., Yiğiter, R. G., ve Günay, Z. (2012). Mevcut Kentsel Dokuda Çevresel Kalitenin İyileştirilmesi, *İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul*.
- Gülöksüz, Y. (1976). Kıyıların toplum yararına kullanılması üzerinedüşünceler. *Mimarlık*, 2, 54-58.
- Gürkaş, E. T. (2010). “Yer” üzerine bir okuma denemesi: Samatya'da ”yer-kurma” pratikleri, (Doktora Tezi), *Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul*.
- Hall, P. (1991). Waterfronts: A New urban frontier for cities on water, *University of California at Berkeley, Institute of Urban and Regional Development, Venice*.
- Halpenny, E. A. (2010). Pro-environmental behaviours and park visitors: The effect of place attachment. *Journal of Environmental Psychology*, 30(4), 409-421.
- Hashem, H., Yazdanfar, S. A., Heidari, A. A., ve Nazgol, B. (2013). Between sense and attachment: Comparing the concepts of place in architectural studies. *Geografia*, 9(1), 96-104.
- Hauge, Å. L. (2007). Identity and place: a critical comparison of three identity theories. *Architectural science review*, 50(1), 44-51.
- Heidegger, M. (1962). Being and Time (J. Macquarrie ve E. S. Robinson, Çev.), *Harper, New York*.
- Hernández, B., Hidalgo, M. C., Salazar-Laplace, M. E., ve Hess, S. (2007). Place attachment and place identity in natives and non-natives. *Journal of Environmental Psychology*, 27(4), 310-319.
- Hidalgo, M. C., ve Hernandez, B. (2001). Place attachment: Conceptual and empirical questions. *Journal of Environmental Psychology*, 21(3), 273-281.
- Hilling, D. (1988). Socio-economic change in the maritime quarter: the demise of sailortown. B. Hoyle, Pinder, D, Husein, M (Ed.), Revitalising the Waterfront: International dimensions of dockland redevelopment (20-37), *Belhaven Press*.
- Ho, R. (2006). Handbook of Univariate and Multivariate Data Analysis and Interpretation With SPSS, *CRC press, ABD*.
- Hoyle, B. (2000). Global and local change on the port-city waterfront. *The Geographical Review*, 90(3), 395-417.
- Hoyle, R. H., ve Panter, A. T. (1995). Writing about structural equation models in structural equation modeling. Structural equation modeling: Concepts, issues, applications (158-176), *Sage Publication, ABD*.
- Hummon, D. M. (1992). Community Attachment, local sentiment and sense of place. I. Altman ve S. M. Low (Ed.), Place Attachment (253-276), *Plenum Press, New York*.
- İlhan, B. Ş. (2012). Toplumsal yarar odaklı kıyı canlandırmaya ilişkin kavramsal bir ajanda ve İstanbul örneğinde Türkiye üzerine değerlendirmeler, (Doktora Tezi), *İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul*.
- İmamoğlu, O. (2016). Psikolojik açıdan insan-çevre ilişkileri. R. Keleş (Ed.), İnsan, Çevre, Toplum (3.Baskı, 57-72), *İmge Kitapevi, Ankara*.
- İnan, C. (1996). Kamusal çevrelerde insan-çevre-davranış etkileşim sistemi: Bir alan çalışması, (Yüksek Lisans Tezi), *İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul*.
- İncedayı, D. (2006). Kültür politikası ve kıyılar. Mimarist, Kıyı Kullanımı ve Kıyı Mimarisi (Cilt 19, 38-43), *Nesnel Yayınları, İstanbul*.

- İnceoğlu, D. (2018). Mudanya'nın kıyı kullanımının kentsel gelişimdeki rolü, (Yüksek Lisans Tezi), *İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul.
- İnceoğlu, M. (2007). Kentsel açık mekânların kalite açısından değerlendirilmesine yönelik bir yaklaşım: İstanbul meydanlarının incelenmesi, (Doktora Tezi), *Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul.
- İsa, M. I., Hedayati Marzbali, M., ve Saad, S. N. (2022). Mediating role of place identity in the relationship between place quality and user satisfaction in waterfronts: A Case study of Penang, Malaysia. *Journal of Place Management Development*, 15(2), 130-148.
- Jacobs, A., ve Appleyard, D. (1987). Toward an urban design manifesto. *Journal of the American planning association*, 53(1), 112-120.
- Jacobs, J. (1961). The Death and Life of Great American Cities, *Random House*, New York City.
- Jacobs, J. (2017). Büyük Amerikan Şehirlerinin Ölümü ve Yaşamı (B. Doğan, Çev. 3.Basım), *Metis Yayınları*, İstanbul.
- Jorgensen, B. S., ve Stedman, R. C. (2001). Sense of place as an attitude: Lakeshore owners attitudes toward their properties. *Journal of Environmental Psychology*, 21(3), 233-248.
- Juran, J. M., Gryna, F. M., ve Bingham, R. S. (1974). Juran's Quality Handbook (Cilt 3), *McGraw-Hill*, New York.
- Kahraman, C., ve Alkan, G. (2016). Türkiye'nin Kıyı Alanları Hukuki Durum Beşeri Faaliyetler ve Sürdürülebilir Kullanım. 3. *Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Sempozyumu*, Bakü, Azerbeycan, 75-81.
- Kahya, C. (2018). Sakarya Kent Park ve Sakarya Park örneklerinde kullanıcı memnuniyeti ve kalite karşılaştırması, (Yüksek Lisans Tezi), *Düzce Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü*, Düzce.
- Kaiser, H. F. (1974). An index of factorial simplicity. *Psychometrika*, 39(1), 31-36.
- Kaplan, D. (2008). Structural Equation Modeling: Foundations and extensions. *Advanced Quantitative Techniques in the Social Sciences* (2.Baskı, Cilt 10), *SAGE publications*, New York.
- Karakoç, F. Y., ve Dönmez, L. (2014). Ölçek geliştirme çalışmalarında temel ilkeler. *Tıp Eğitimi Dünyası*, 13(40), 39-49.
- Karsono, B., Saleh, B. M., Chung, C., ve Wahid, J. (2021). Place Attachment in the riverfront public space case of Malaysia. *IOP Conference Series: Materials Science and Engineering*, 1-9.
- Karsono, B., Wahid, J., Novianti, Y., ve Soraya, M. (2020). Place attachment in public space case study: Hiraq Square Lhokseumawe Aceh-Indonesia. *International International Conference of Heritage & Culture in Integrated Rural-Urban Context, HUNIAN 2019*, Indonesia, 46-50.
- Keleş, R. (2021). Kentbilim Terimleri Sözlüğü (3.Baskı), *İmge Yayınevi*, Ankara.
- Khairrussalleh, N., Hussain, N., ve Ujang, N. (2018). Women's attachment and childhood experiences of recreational parks in Klang Valley, Malaysia. *ArchNet-IJAR: International Journal of Architectural Research*, 12(3), 27.
- Kılıç, A. (1999). Kıyıda geri çekilme sürecinde kent-kıyı ilişkisi, kentsel kıyı tanımı ve bu kavrama dayalı kentsel kıyı gelişme stratejileri: İstanbul örneği, (Doktora Tezi), *İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul.
- Kılıç, A. (2012). Küreselleşme sürecinde İstanbul kıyılarında dönüşüm, yerleşme - kent kıyısı ilişkisi ve yerleşme ile kıyısının entegrasyonu. E. Erdönmez (Ed.), *Modernite ve Mimari* (69-91), *Esenler Belediyesi Şehir Düşünce Merkezi Şehir Yayınları*, İstanbul.

- Kılıç, A., Akın, O., ve Koç, E. (2014). Kıyı alanlarına yönelik yasal ve yönetsel çerçevenin planlama yansımaları: Yasalar, kurumlar ve parçalanmış kıyı mekanı. *8.Kıyı Mühendisliği Sempozyumu*, İstanbul, 435-454.
- Kılıç, S. (2013). Doğrusal regresyon analizi. *Journal of Mood Disorders*, 3(2), 90-92.
- Kırkık, K. P. (2010). Tarihi süreç içerisinde kıyı alanlarının kamusal kullanımına kentsel tasarım yaklaşımları-Haliç örneği, (Yüksek Lisans Tezi), *İstanbul Kültür Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul.
- Kırsak, E. (2021). Kentsel mekanda açık-yeşil alanların çevre kalitesi açısından değerlendirilmesi, (Yüksek Lisans Tezi), *Necmettin Erbakan Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü*, Konya.
- Kıyı Kanunu. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3621.pdf>. [Ziyaret Tarihi: 6.12.2023]
- Kızıloğlu, S. (2019). Sağlıklı kentler için kamusal mekân kalitesinin artırılmasında katılımcı tasarımın önemi: Bursa Altıparmak Meydanı-Stadyum Caddesi örneği, (Yüksek Lisans Tezi), *Bursa Uludağ Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü*, Bursa.
- Koca, F. (2011). Kıyı alanlarının (waterfronts) dönüşümü üzerine bir sürdürülebilirlik analizi: Haydarpaşa örneği, (Yüksek Lisans Tezi), *İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul.
- Koçan, N., ve Ateş, O. (2011). Yapılaşmanın görsel yönden kıyı peyzajına etkisi Bartın İnkumu örneğinde değerlendirme. *Gümüşhane Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 1(1), 77-89.
- Koçyiğit, R. G. (2007). Mimarlıkta Yersizleşme ve Yerin -Yeniden- Üretimi, (Doktora Tezi), *Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul.
- Koohsari, M. J., Yasunaga, A., Oka, K., Nakaya, T., Nagai, Y., ve McCormack, G. R. (2023). Place attachment and walking behaviour: Mediation by perceived neighbourhood walkability. *Landscape urban planning*, 235, 104767.
- Korkut, A., Şişman, E. E., Erdiñç, L. Y., ve Özyavuz, M. (2008). Tekirdağ kıyı şeridi alan kullanımlarının CBS yardımıyla irdelenmesi. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 5(1), 13-25.
- Kostof, S., ve Castillo, G. (1992). The City Assembled: The elements of urban form through history, *Little, Brown and Company*, Boston.
- Kum, N. (2007). Kentsel kıyı kullanımları, Çanakkale Sarıçay kıyısının mevcut durumu ve gelecek için öneriler, (Yüksek Lisans Tezi), *Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul.
- Kyle, G., Bricker, K., Graefe, A., ve Wickham, T. (2004). An examination of recreationists' relationships with activities and settings. *Leisure Sciences*, 26(2), 123-142.
- Kyle, G., Graefe, A., ve Manning, R. (2005). Testing the dimensionality of place attachment in recreational settings. *Environment behavior*, 37(2), 153-177.
- Lang, J. (1994). Urban design: The American experience, *John Wiley & Sons*, New York.
- Latip, N. S. A. (2011). Contextual integration in waterfront development, (Doctoral Thesis), *University of Nottingham*, United Kingdom.
- Lawrence, R. J. (1987). Housing, dwellings and homes: Design theory, research and practice, *Wiley Chichester*, Michigan Üniversitesi.
- Lefebvre, H. (2014). Mekânın üretimi (I. Ergüden, Çev. 4.Baskı), *Sel Yayıncılık*, İstanbul.

- Lewicka, M. (2005). Ways to make people active: The role of place attachment, cultural capital, and neighborhood ties. *Journal of Environmental Psychology*, 25(4), 381-395.
- Lewicka, M. (2008). Place attachment, place identity, and place memory: Restoring the forgotten city past. *Journal of Environmental Psychology*, 28(3), 209-231.
- Lewicka, M. (2010). What makes neighborhood different from home and city? Effects of place scale on place attachment. *Journal of Environmental Psychology*, 30(1), 35-51.
- Lewicka, M. (2011). Place attachment: How far have we come in the last 40 years? *Journal of Environmental Psychology*, 31(3), 207-230.
- Liu, Q., Wu, Y., Xiao, Y., Fu, W., Zhuo, Z., van den Bosch, C. C. K., . . . Lan, S. (2020). More meaningful, more restorative? Linking local landscape characteristics and place attachment to restorative perceptions of urban park visitors. *Landscape urban planning*, 197, 103763.
- Lorcu, F., ve Bolat, B. A. (2015). Comparison of secondary education PISA results in European member states and Turkey via DEA and SEM. *Journal of WEI Business Economics*, 4(3), 7-17.
- Lynch, K. (1960). *The Image of the City*, MIT press, Cambridge.
- Lynch, K. (1984). *Good city form*, MIT press, Cambridge.
- Lynch, K. (1995). *City sense and city design: writings and projects of Kevin Lynch*, MIT press, Cambridge.
- Lynch, K. (2010). Kent imgesi (İ. Başaran, Çev.), *Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları*, İstanbul.
- Madden, K. (2021). How to turn a place around: A handbook for creating successful public spaces *Project for Public Spaces, Inc*, NewYork.
- Manzo, L. C. (2003). Beyond house and haven: Toward a revisioning of emotional relationships with places. *Journal of Environmental Psychology*, 23(1), 47-61.
- Manzo, L. C., ve Devine-Wright, P. (2021). Place attachment: Advances in theory, methods and applications, *Routledge*, New York.
- Marcus, C. C., ve Francis, C. (1997). *People places: Design guidelines for urban open space* (2nd Edition), *John Wiley & Sons*.
- Markoç, İ., ve Haksever, T. S. (2019). Yer'e olan bağlılık ve aidiyet hissinin yaş gruplarına göre değişimi üzerine bir araştırma. *Kent, İnşaat ve Ekonomi Kongresi*, Gaziantep, 1-17.
- Marshall, R. (2004). Contemporary urban space-making at the water's edge. R. Marshall (Ed.), *Waterfronts in post-industrial cities* (11-22), *Taylor & Francis*, Birleşik Krallık.
- Maslow, A. H. (1943). A Theory of Human Motivation. *Psychological Review*, 50, 370-396.
- McAndrew, F. T. (1998). The measurement of 'rootedness' and the prediction of attachment to home-towns in college students. *Journal of Environmental Psychology*, 18(4), 409-417.
- Miller, L. L. (2011). Sustainable waterfront revitalization: Baltimore, San Francisco, and Seattle, (Yüksek Lisans Tezi), *Faculty of California Polytechnic State University*, San Luis Obispo, Kaliforniya.
- Milligan, M. J. (1998). Interactional past and potential: The social construction of place attachment. *Symbolic interaction*, 21(1), 1-33.
- Moles, A. (1993). Belirsizin bilimleri: insan bilimleri için yeni bir epistemoloji (N. Bilgin, Çev.), *Yapı Kredi Yayınları*, İstanbul.

- Montgomery, J. (1998). Making a city: Urbanity, vitality and urban design. *Journal of urban design*, 3(1), 93-116.
- Moore, R. L., ve Graefe, A. R. (1994). Attachments to recreation settings: The case of rail-trail users. *Leisure Sciences*, 16(1), 17-31.
- Moore, R. L., ve Scott, D. (2003). Place attachment and context: Comparing a park and a trail within. *Forest science*, 49(6), 877-884.
- Mostafa, L. A. (2017). Urban and social impacts of waterfronts development, case study: Jeddah Corniche. *Procedia Environmental Sciences*, 37, 205-221.
- Moulay, A., Ujang, N., Maulan, S., ve Ismail, S. (2018). Understanding the process of parks' attachment: Interrelation between place attachment, behavioural tendencies, and the use of public place. *City, Culture and Society*, 14, 28-36.
- Mumford, L. (1961). The city in history: Its origins, its transformations, and its prospects (Cilt 67), *Houghton Mifflin Harcourt*, Kaliforniya, ABD.
- Neale, J. M., ve Liebert, R. M. (1980). Science and behavior: An introduction to methods of research, *Prentice-Hall International, Inc.*, London.
- Norberg-Schulz, C. (1971). Existence, Space & Architecture, *Praeger Publishers*, Great Britain.
- Oktay, D. (1999). Kentsel ortak mekanların niteliği ve kent yaşamındaki rolü. *Yapı Dergisi*, 207, 53-61.
- Oktay, E., Akıncı, M. M., ve Karaaslan, A. (2012). Yol analizi yardımıyla dersler arasındaki etkileşimin araştırılması: Atatürk üniversitesi İktisadi ve İdari bilimler fakültesi işletme bölümünde okutulan dersler üzerine bir uygulama. *Ataturk University Journal of Economics Administrative Sciences*, 26(3-4), 67 - 83.
- Orçan, F. (2018). Açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi: İlk hangisi kullanılmalı. *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi*, 9(4), 413-421.
- Orhan, M. (2015). Kentsel kalitenin geliştirilmesi bağlamında stratejik bir yaklaşım; kentsel tasarım rehberi kavramsal model önerisi, (Doktora Tezi), *Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul.
- Önem, A. B. (2016). Çevresel Algılama. M. Ersoy (Ed.), Kentsel Planlama Ansiklopedik Sözlük (2.Basım, 79-80), *Ninova Yayıncılık*, İstanbul.
- Özalpay, C. (2020). Gaziantep Bey Mahallesi'nin mekansal kalite parametrelerine göre değerlendirilmesi, (Yüksek Lisans Tezi), *Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü*, Isparta.
- Özata, T., ve Darby, D. Ö. (2023). Yere Bağlanma Olgusunun Önemli Bir Bileşeni Olarak Yeşil Alanlar: Kuzguncuk Bostanı. *Kent akademisi*, 16(2), 702-726.
- Özçelik, D. A. (2010). Okullarda ölçme ve değerlendirme: Öğretmen el kitabı, *Pegem Akademi*, Ankara.
- Özdemir, B. (2011). Çevresel psikolojinin kamusal alan kullanımına etki değerlendirmesi, Taksim Gezi Parkı örneği, (Yüksek Lisans Tezi), *İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul.
- Özdemir, E. (2007). İstanbul kıyı mekanında dolgu alanların rekreasyonel kullanımının planlama açısından irdelenmesi İstanbul Avcılar örneği, (Yüksek Lisans Tezi), *Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul.
- Özden, P. P. (2016). Kentsel yenileme: Yasal yönetsel boyut, planlama ve uygulama (2.Baskı), *İmge Kitabevi*, Ankara.
- Özer, M. N. (2009). Antalya kıyı alanlarının değişimi üzerine saptamalar. *Planlama Dergisi*, 46(2), 51-66.
- Özkan, B. (1997). Türk turizminin önemli kaynağı deniz ve kıyılarına ilişkin sorunlar. *Turizm Yıllığı, Türkiye Kalkınma Bankası*, Ankara.

- Özkan, D. G. (2017a). Kampüs açık mekan çevresel özelliklerinin yere bağlılık duygusu üzerindeki etkileri KTÜ Kanuni Kampüsü örneği, (Doktora Tezi), *Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü*, Trabzon.
- Özkan, D. G. (2019). *On the coast of the city: Place and place dependence*. Paper presented at the 4th International Symposium on Innovative Approaches in Architecture, Planning and Design, Samsun, Türkiye.
- Özkan, D. G., Özkan, S. D., ve Akyol, D. (2019). Place satisfaction, place attachment and sense of community in neighborhoods: A case study on trabzon, Turkey. *Management Research Practice*, 11(3), 31-40.
- Özkan, D. G., ve Yılmaz, S. (2019). The effects of physical and social attributes of place on place attachment: A case study on Trabzon urban squares. *ArchNet-IJAR: International Journal of Architectural Research*, 13(1), 133-150.
- Özkan, Ö. (2017b). Kıyı Kentinin Kültürü - Yeniden Oluşan Sınır ile Değişen Kent Kültürü: Maltepe Sahili Örneği. *Mimarist*, 59(2), 46-51.
- Özsoy, A. (1983). Gecekondu biçimlenme süreci ve etkenlerinin analizi, (Doktora Tezi), *İstanbul Teknik Üniversitesi*, İstanbul.
- Özsoy, A. (1994). Konutu Anlamak (Cilt 6), *Kur Yayıncılık*, İstanbul.
- Paulsen, K. E. (2019). Place attachment. A. Orum (Ed.), *The Wiley Blackwell Encyclopedia of Urban Regional Studies (1-6)*, JohnWiley & Sons.
- Paumier, C. B., Ditch, W. S., Dimond, C. C., ve Rich, D. P. (1988). Designing the successful downtown, *The Urban Land Institute*, Washington.
- Preiser, W. F. (1983). The habitability framework: a conceptual approach towards linking human behaviour and physical environment. *Design Studies*, 4(2), 84-91.
- Pretty, G. H., Chipuer, H. M., ve Bramston, P. (2003). Sense of place amongst adolescents and adults in two rural Australian towns: The discriminating features of place attachment, sense of community and place dependence in relation to place identity. *Journal of Environmental Psychology*, 23(3), 273-287.
- Proshansky, H. M. (1978). The city and self-identity. *Environment and Behavior*, 10(2), 147-169.
- Proshansky, H. M., Fabian, A. K., ve Kaminoff, R. (1983). Place identity: Physical world socialisation of the self. *Journal of Environmental Psychology*, 3(1), 57-83.
- Proshansky, H. M., Ittelson, W. H., ve Rivlin, L. G. (1976). Environmental psychology: People and their physical settings, *Holt Rinehard and Wisdom*, New York.
- Punter, J. (1991). Participation in the design of urban space. *Landscape Design*, 200, 24-27.
- Ramkissoon, H., ve Mavondo, F. (2014). Proenvironmental behavior: The link between place attachment and place satisfaction. *Tourism Analysis*, 19(6), 673-688.
- Ramkissoon, H., Smith, L. D. G., ve Weiler, B. (2013). Relationships between place attachment, place satisfaction and pro-environmental behaviour in an Australian national park. *Journal of Sustainable tourism*, 21(3), 434-457.
- Ramkissoon, H., Weiler, B., ve Smith, L. D. G. (2012). Place attachment and pro-environmental behaviour in national parks: The development of a conceptual framework. *Journal of Sustainable tourism*, 20(2), 257-276.
- Rapoport, A. (1977). Human aspects of urban form: towards a man—environment approach to urban form and design, *Pergamon Press*, Oxford, Birleşik Krallık
- Rapoport, A. (1990). The Meaning of the Built Environment, *University of Arizona Press*, ABD.

- Raymond, C. M., Brown, G., ve Weber, D. (2010). The measurement of place attachment: Personal, community, and environmental connections. *Journal of Environmental Psychology*, 30(4), 422-434.
- Reese, G., Oettler, L. M., ve Katz, L. C. (2019). Imagining the loss of social and physical place characteristics reduces place attachment. *Journal of Environmental Psychology*, 65, 101325.
- Relph, E. (1976). *Place and placelessness*, Sage Publication, New York.
- Roger.Tym&Partners. Physical Regeneration Investment Framework <http://www.ignite-ne.com/>. [Ziyaret Tarihi: 6.12.2021]
- Russo, M., ve Formato, E. (2014). City/Sea searching for a new connection. *TeMA-Journal of Land Use, Mobility and Environment*, Special Issue, 871-882.
- Sairinen, R., ve Kumpulainen, S. (2006). Assessing social impacts in urban waterfront regeneration. *Environmental Impact Assessment Review*, 26(1), 120-135.
- Scannell, L., ve Gifford, R. (2010a). Defining place attachment: A tripartite organizing framework. *Journal of Environmental Psychology*, 30(1), 1-10.
- Scannell, L., ve Gifford, R. (2010b). The relations between natural and civic place attachment and pro-environmental behavior. *Journal of Environmental Psychology*, 30(3), 289-297.
- Scannell, L., ve Gifford, R. (2017). Place attachment enhances psychological need satisfaction. *Environment and Behavior*, 49(4), 359-389.
- Scherer, K. R. (2005). What are emotions? And how can they be measured? *Social science information*, 44(4), 695-729.
- Schubert, D. (2012). Waterfront revitalizations, from a local to a regional perspective in London, Barcelona, Rotterdam and Hamburg. G. D. Jennefer Laidley, Quentin Stevens, ve D. Schubert (Ed.), *Fixity and Flow*, Routledge, New York.
- Schulz, C. N. (1980). *Genius Loci: Towards a phenomenology of architecture*, Academy Editions, London.
- Schumacker, R. E., ve Lomax, R. G. (2004). A beginner's guide to structural equation modeling (2.Baskı), Lawrence Erlbaum Associates, New Jersey.
- Seçmen, S. (2019). Kentsel kıyı alanlarının mekansal özelliklerine yönelik bir model önerisi: İstanbul örneği, (Doktora Tezi), *İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü*,
- Selçuk, F., ve Doğrusoy, İ. T. (2021). Kamusal açık mekânlarda "Yer Bağlılığı": İzmir-Bostanlı kıyı düzenlemesi örneği. *Tasarım+ Kuram*, 17(33), 1-17.
- Sesli, F. A., Aydınoglu, A. Ç., ve Akyol, N. (2003). Kıyı Alanlarının Yönetimi. 9. *Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı*, Ankara, 757-768.
- Shumaker, S. A., ve Taylor, R. B. (1983). Toward a clarification of people-place relationships: A model of attachment to place. *Environmental psychology: Directions perspectives on Environment Behavior: Theory, Research, Applications*, 2, 19-25.
- Smith, J. S. (2018). *Explorations in place attachment*, Routledge, New York.
- Sorensen, J. (1995). Coastal Zone Management Techniques and Instruments. *Medcoast Instute 95 Med Campus Certificate Program On Coastal Zone Management in the Mediterranean and Black Sea*, Ankara.
- Sönmez, İ. Ö., Akyol, D., ve Şenik, B. (2013). *Kıyı alanları tasarımında çeşitlilik ve bütünlük ilkelerinin öneminin alt bölge tespitleri ile değerlendirilmesi*. Paper presented at the Karşıyaka 2.Kültür ve Çevre Sempozyumu, İzmir.
- Stokols, D. (1990). Instrumental and spiritual views of people-environment relations. *American Psychologist*, 45(5), 641-646.

- Stokols, D., ve Shumaker, S. A. (1981). People in places. A transactional view of settings. J. Harvey (Ed.), *Cognition, Social Behavior, and the Environment*, Lawrence Erlbaum Associates, Hillsdale, New Jersey.
- Sümer, N. (2000). Yapısal Eşitlik Modelleri: Temel kavramlar ve örnek uygulamalar. *Türk Psikoloji Yazıları*, 3(6), 49-74.
- Şimşek, Ö. F. (2007). Yapısal Eşitlik Modellemesine Giriş: Temel ilkeler ve LISREL uygulamaları, *Ekinoks yayınları*, Ankara.
- Şolt, H. B. H. (2018). Kentlilerin kıyı alanı düzenlemesine bakışı: Alaplı örneği. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*, 10(2), 55-62.
- Tabachnick, B. G., ve Fidell, L. S. (2013). *Using Multivariate Statistics* (6.Baskı), MA:Pearson, Boston.
- Taher, S., ve Haqi, F. (2017). Principles of waterfront renovation to decisive spaces for local identity: A Study case of Port Adelaide, South Australia. *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science*, 1-9.
- Taima, M., ve Asami, Y. (2019). Estimation of average place attachment level in a region of Japan. *GeoJournal*, 84, 1365-1381.
- TDK. Türk Dil Kurumu. <https://sozluk.gov.tr>. [Ziyaret Tarihi: 11.04.2023]
- Tekeli, İ. (2021). İzmir'de katılımcı planlama arayışları: İzmir-Deniz, İzmir-Tarih projeleri. M. A. Gülşen Özaydın (Ed.), *Mekan ve Yer* (100-117), *Yeni İnsan Yayınevi*, İstanbul.
- Toledo, I., Pagán, J. I., López, I., ve Aragonés, L. (2022). Causes of the different behaviour against erosion: Study case of the Benidorm Beaches (1956–2021). *Marine Georesources Geotechnology*, 41(6), 1-14.
- Tonge, J., Ryan, M. M., Moore, S. A., ve Beckley, L. E. (2015). The effect of place attachment on pro-environment behavioral intentions of visitors to coastal natural area tourist destinations. *Journal of Travel Research*, 54(6), 730-743.
- Topçu, K. (2011). Alışveriş alanlarının mekânsal kalite açısından değerlendirilmesi: Karşılaştırmalı bir analiz, (Doktora Tezi), *Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü*, Konya.
- Topçu, K., ve Bilsel, S. G. (2016). Geleneksel Gaziantep çarşısının mekansal kalite açısından değerlendirilmesi. *Artium*, 4(1), 58-74.
- Toruńczyk-Ruiz, S., ve Lewicka, M. (2016). Perceived social diversity and neighbourhood attachment: The role of intergroup ties and affective appraisals of the environment. Evidence from Poland. *European Journal of Social Psychology*, 46(7), 818-832.
- Tuan, Y.-F. (1977). *Space and Place: The perspective of experience*, Edward Arnold Publishers, Londra.
- Tunalı, D. (2015). Bir yapısal eşitlik modeli önerisi: çalışanlarda iş tatmini ve örgütsel bağlılığın tükenmişliğe etkisi, (Doktora Tezi), *Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Eskişehir.
- Ujang, N. (2008a). Place attachment towards shopping districts in Kuala Lumpur city centre, Malaysia, (Doktora Tezi), *Universiti Putra Malaysia* Selangor, Malaysia.
- Ujang, N. (2008b). Place attachment, familiarity and sustainability of urban place identity. *21st EAROPH World Congress and Mayors Caucus*, Himeji City, 1-10.
- Ujang, N. (2014). Place meaning and significance of the traditional shopping district in the city centre of Kuala Lumpur, Malaysia. *ArchNet-IJAR: International Journal of Architectural Research*, 8(1), 66.
- Ujang, N., ve Muslim, Z. (2014). Walkability and attachment to tourism places in the city of Kuala Lumpur, Malaysia. *Athens journal of Tourism*, 2(1), 53-65.

- Ujang, N., ve Shamsudin, S. (2012). The influence of legibility on attachment towards the Shopping Streets of Kuala Lumpur. *Pertanika Journal of Social Sciences Humanities*, 20(1), 81-92.
- Ujang, N., ve Zakariya, K. (2015). Place attachment and the value of place in the life of the users. *Procedia-Social Behavioral Sciences*, 168, 373-380.
- Unurlu, Ç. (2022). Sürdürülebilir turizmde yerli halkın yer bağlılığı tutumunun ikamet etme süresi ve cinsiyet bakımından değerlendirilmesi: Edirne örneği. *İzmir İktisat Dergisi*, 37(4), 913-928.
- URL1. https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/160663/mod_resource/content/0/10.pdf. [Ziyaret Tarihi: 5.11.2023]
- URL2. https://www.asla.org/awards/2007/07winners/366_sai.html. [Ziyaret Tarihi: 5.01.2024]
- URL3. <https://www.sasaki.com/projects/charleston-waterfront-park/>. [Ziyaret Tarihi: 18.03.2023]
- URL4. <https://www.sasaki.com/projects/charleston-waterfront-park/>. [Ziyaret Tarihi: 5.01.2024]
- URL5. <https://www.kla-kamphans.com/waterfrontdevelopment>. [Ziyaret Tarihi: 5.01.2024]
- URL6. <https://destinationksa.com/the-jeddah-waterfront/>. [Ziyaret Tarihi: 19.08.2023]
- URL7. <https://archello.com/nl/project/benidorm-west-beach-promenade>. [Ziyaret Tarihi: 20.03.2023]
- URL8. <http://mimdap.org/2010/04/kentsel-kamusal-alan-avrupa-odulleri-2010/>. [Ziyaret Tarihi: 5.01.2024]
- URL9. <https://www.archdaily.com/61529/benidorm-seafront-oab>. [Ziyaret Tarihi: 20.03.2023]
- URL10. <https://www.area-arch.it/en/seafront-of-benidorm/>. [Ziyaret Tarihi: 20.03.2023]
- URL11. <https://ferrater.com/project/benidorm-west-beach-promenade/>. [Ziyaret Tarihi: 20.03.2023]
- URL12. <https://www.archilovers.com/projects/77995/west-beach-promenade-in-benidorm-gallery?585311>. [Ziyaret Tarihi: 5.01.2024]
- URL13. https://en.wikipedia.org/wiki/West_Beach_Promenade. [Ziyaret Tarihi: 5.01.2024]
- URL14. İzmirliilerin Denizle İlişisini Güçlendirme Projesi Tasarım Stratejisi Raporu. <https://melesyarisma.izmir.bel.tr/CKYuklenen/2-7.pdf>. [Ziyaret Tarihi: 23.03.2023]
- URL15. <https://www.izmir.bel.tr/tr/Haberler/bostanlida-yeni-bir-dunya-kuruldu/39480/156>. [Ziyaret Tarihi: 21.03.2023]
- URL16. <https://www.arkitera.com/proje/bostanli-yaya-koprusu-ve-gun-batimi-terasi/>. [Ziyaret Tarihi: 23.03.2023]
- URL17. <http://www.olmezinsaat.com.tr/projeler/detay/4/bayrakli-2-etap-sahil-duzenlemesi>. [Ziyaret Tarihi: 21.03.2023]
- URL18. <https://www.izmir.bel.tr/tr/Projeler/bayrakli-kiyi-duzenlemeleri-/1282/4>. [Ziyaret Tarihi: 5.01.2024]
- URL19. <https://www.arkiv.com.tr/proje/izmir-kiyi-tasarim-projesi-konak-alsancak-bolgesi%2A/2943>. [Ziyaret Tarihi: 26.03.2023]
- URL20. <https://www.arkitera.com/soylesi/izmirdeniz-belediyenin-proje-uretme-anlayisina-yenilik-ve-acilimler-getirdi/>. [Ziyaret Tarihi: 26.03.2023]

- URL21. <https://www.arkiv.com.tr/proje/tramvay-izmir-karantina-duragi-ust-ortuleri/11379>. [Ziyaret Tarihi: 26.03.2023]
- URL22. <https://aktifelektrik.net/tr/urunler-detay/karatas-goztepe-kiyi-duzenlemesi/#images-1>. [Ziyaret Tarihi: 5.01.2024]
- URL23. <https://izmirinrenkleri.com/inciralti-kent-ormani/>. [Ziyaret Tarihi: 5.01.2024]
- URL24. <https://www.arkitera.com/proje/rusumat-sahili-kentsel-tasarim-projesi/>. [Ziyaret Tarihi: 5.11.2023]
- URL25. <https://www.ordu.bel.tr/Haber/46555/rusumatin-destansi-hikâyesi-ordu-sahilinde-yasayacak>. [Ziyaret Tarihi: 5.11.2023]
- URL26. <https://www.ordutakip.com/ordu-buyuksehir-belediyesi-nin-sahil-projesi-yilliga-girdi/706/>. [Ziyaret Tarihi: 5.11.2023]
- URL27. <https://www.arkitera.com/proje/sahilevleri-kiyi-projesi/>. [Ziyaret Tarihi: 8.11.2023]
- URL28. <https://www.pinterest.com.au/amp/pin/716494621937147217/>. [Ziyaret Tarihi: 23.07.2023]
- URL29. <https://www.arkiv.com.tr/proje/antalya-konyaalti-sahili-kentsel-tasarim-projesi/9469>. [Ziyaret Tarihi: 23.07.2023]
- URL30. <https://www.arkiv.com.tr/proje/1-odul-konyaalti-sahili-mimari-ve-kiyi-duzenlemesi-fikir-projesi-yarismasi/3995>. [Ziyaret Tarihi: 23.07.2023]
- URL31. <https://antalya.com.tr/tr/kesfet/aktiviteler/eglence-parklari/sahil-antalya-yasam-parki>. [Ziyaret Tarihi: 26.07.2023]
- URL32. <https://www.ntv.com.tr/galeri/seyahat/dunyaca-unlu-konyaalti-sahili-martilara-kaldi,NOLVT8j9XEQdXJGWrNUiJg/Ay9QqEQxt0G6GLEKZ3kdzw>. [Ziyaret Tarihi: 26.07.2023]
- URL33. <https://teknoseyir.com/wp-content/uploads/2020/04/aa32d5a9dd427cb.jpg>. [Ziyaret Tarihi: 1.08.2023]
- Usta, G. (2020). Mekân ve yer kavramlarının anlamsal açıdan irdelenmesi. *Turkish Online Journal of Design Art Communication*, 10(1), 25-30.
- Uzgören, G., ve Erdönmez, M. E. (2017). Kamusal açık alanlarda mekan kalitesi ve kentsel mekan aktiviteleri ilişkisi üzerine karşılaştırmalı bir inceleme. *Megaron*, 12(1), 41-56.
- Vaske, J. J., ve Kobrin, K. C. (2001). Place attachment and environmentally responsible behavior. *The Journal of environmental education*, 32(4), 16-21.
- Verbrugge, L., ve van den Born, R. (2018). The role of place attachment in public perceptions of a re-landscaping intervention in the river Waal (The Netherlands). *Landscape and urban planning*, 177, 241-250.
- Voordt, D. v. d., ve Wegen, H. B. R. v. (2005). Architecture in Use: an introduction to the programming, design and evaluation of buildings, *Architectural Press*, Oxford.
- Walker, A. J., ve Ryan, R. L. (2008). Place attachment and landscape preservation in rural New England: A Maine case study. *Landscape urban planning*, 86(2), 141-152.
- Walker, G. J., ve Chapman, R. (2003). Thinking like a park: The effects of sense of place, perspective-taking, and empathy on pro-environmental intentions. *Journal of Park Recreation Administration*, 21(4), 71-86.
- Wartmann, F. M., Stride, C., Kienast, F., ve Hunziker, M. (2021). Relating landscape ecological metrics with public survey data on perceived landscape quality and place attachment. *Landscape Ecology*, 36, 2367-2393.

- Weijs-Perrée, M., Van den Berg, P., Arentze, T., ve Kemperman, A. (2017). Social networks, social satisfaction and place attachment in the neighborhood. *Region*, 4(3), 133-151.
- Williams, D. R., ve Vaske, J. J. (2003). The measurement of place attachment: Validity and generalizability of a psychometric approach. *Forest science*, 49(6), 830-840.
- Yamaçlı, R. (1997). Mimari tasarım ve görsel çevre etkileşimi bağlamında yer kavramı: İstanbul Edirnekapı-Fatih-Şehzadebaşı aksı örneği, (Doktora Tezi), *İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul.
- Yardımcı, M. C. (2017). Kentsel kıyı alanlarında kıyıya kamu erişimini sağlama ölçütleri " Bakırköy, Yeşilköy-Yeşilyurt kentsel kıyı bölgesi örneğinde", (Yüksek Lisans Tezi), *Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul.
- Yeşil, R. (2017). Nicel ve Nitel Araştırma Yöntemleri. Bilimsel Araştırma Yöntemleri (5.Basım), *Nobel Akademi Yayıncılık*, Ankara.
- Yılmaz, V., ve Çelik, E. (2009). Yapısal Eşitlik Modellemesi [Structural Equation Modelling], *Pegem Yayınları*, Ankara.

EKLER

EK-1: Yere bağılılık ölçeği (Williams ve Vaske, 2003)

Place attachment items ^a	Colorado State University Students				University of Illinois Students	Shenandoah National Park	Mt. Rogers
	Rocky Mountain National Park	Cameron Pass	Poudre River	Horseshoe Reservoir			
Place Identity							
I feel "X" is a part of me.	0.85	0.78	0.85	0.83	0.81	0.81	0.90
"X" is very special to me.	0.76	0.90	0.75	0.90	0.79	n.a. ^c	0.66
I identify strongly with "X".	0.86	0.84	0.91	0.83	0.84	0.89	0.90
I am very attached to "X".	0.85	0.88	0.87	0.89	0.79	0.78	0.83
Visiting "X" says a lot about who I am.	0.74	0.64	0.71	0.75	0.62	0.55	n.a. ^c
"X" means a lot to me.	0.79	0.89	0.79	0.83	0.81	n.a. ^c	0.62
Cronbach's alpha	0.91	0.92	0.92	0.94	0.90	0.84	0.90
Place dependence							
"X" is the best place for what I like to do.	0.82	0.78	0.69	0.71	0.71	0.80	0.85
No other place can compare to "X".	0.63	0.77	0.62	0.74	0.78	0.75	0.88
I get more satisfaction out of visiting "X" than any other.	0.89	0.88	0.85	0.87	0.85	0.84	0.89
Doing what I do at "X" is more important to me than doing it in any other place.	0.93	0.93	0.85	0.86	0.78	0.81	0.88
I wouldn't substitute any other area for doing the types of things I do at "X".	0.77	0.88	0.63	0.64	0.66	0.76	0.84
The things I do at "X" I would enjoy doing just as much at a similar site.	0.02 ^b	0.11 ^b	0.30	0.13 ^b	0.28	0.45	n.a. ^c
Cronbach's alpha	0.83	0.86	0.81	0.82	0.85	0.89	0.94
Sample size	65	65	65	65	308	2100	510

^a "X" refers to the specific location.^b Not significant.^c n.a.: item "not available" for this analysis.

EK-2: Anket Formu

Sayın Katılımcı,

Bu anket formu, Konya Teknik Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Mimarlık Bölümünde yürütülmekte olan doktora tezi kapsamında hazırlanmıştır. Kıyı mekanının kullanım özellikleri, kentsel mekânın niteliği ve yere bağlılık duygusunun araştırılacak olduğu bu çalışmada sorulara verdiğiniz yanıtlar istatistiksel kurallara uygun olarak değerlendirilecek ve sadece bilimsel araştırma için kullanılacaktır. Vermiş olduğunuz cevaplar kesinlikle gizli tutulacaktır. Bu nedenle sorulara içtenlikle vermiş olduğunuz tarafsız yanıtlar bilimsel araştırmanın sonucu için oldukça önemlidir. Anket ortalama 10dk sürmektedir. Değerli zamanınızı ayırdığınız için teşekkür ederim.

Araştırmacı: Arş. Gör. Begüm AKÖZ ÇEVİRİMLİ – abakoz@ktun.edu.tr

Danışman: Prof. Dr. Mine ULUSOY

1.Bölge

Anket No:

1. BÖLÜM

Yaşınız: ☐ 15-24 ☐ 25-44 ☐ 45-64 ☐ 65 ve üstü

Cinsiyetiniz: ☐ Kadın ☐ Erkek

Mesleğiniz: ☐ Kamuda Çalışan ☐ Özel sektörde çalışan ☐ Serbest Meslek ☐ Emekli ☐ Öğrenci ☐ Çalışmıyor

Eğitim durumunuz: ☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Üniversite ☐ Lisansüstü

Ailenizin Toplam Aylık Geliri: ☐ 0-6000 TL ☐ 6000-12.000TL ☐ 12.000 TL – 30.000 TL ☐ 30.000 TL ve üstü

Nerede yaşıyorsunuz? ☐ Konyaaltı ☐ Muratpaşa ☐ Kepez ☐ Antalya'nın Diğer ilçeleri

Bu kentte ne kadar süredir yaşıyorsunuz?

☐ 1 yıldan az ☐ 1-4 yıl ☐ 4-10yıl ☐ 10 yıldan fazla

2.BÖLÜM

***Bu bölümdeki soruları aşağıda sınırları verilen alan için cevaplandırınız.

1- **Bu kıyı alt bölgesini aktif olarak ne kadar süredir kullanıyorsunuz?**

☐ 1 yıldan az ☐ 1-4 yıl ☐ 4-10 yıl ☐ 10 yıldan fazla

2- **Bu kıyı alt bölgesini ne kadar sıklıkla kullanıyorsunuz?**

☐ Her gün ☐ Haftada 1-2 gün ☐ Haftada 3-4 gün ☐ Ayda birden fazla ☐ Ayda bir ☐ Nadiren

3- **Genellikle günün hangi vaktinde bu kıyı alt bölgesini ziyaret ediyorsunuz? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)**

☐ Hafta içi gündüz ☐ Hafta içi akşam ☐ Hafta sonu gündüz ☐ Hafta sonu akşam

EK-2: Anket Formu (devam)

4- Buraya geldiğinizde ortalama ne kadar süre vakit geçiriyorsunuz?

- ☐ Sadece geçiyorum ☐ 15dk – 1 saat ☐ 1 saat – 2 saat ☐ 2 saatten fazla

5- Burayı hangi mevsimlerde ziyaret edersiniz? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

- ☐ İlkbahar ☐ Yaz ☐ Sonbahar ☐ Kış

6- Bu kıyı alt bölgesini genellikle hangi amaçla kullanıyorsunuz? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

- ☐ Spor yapmak (bisiklet, yürüyüş, koşu vb.)
☐ Yüzmek ve/veya sahilde vakit geçirmek, güneşlenmek
☐ Suyu, manzarayı, çevreyi izlemek
☐ Oturma, dinlenme
☐ Yeme-içme, eğlence (Kafe, restoran vb.)
☐ Arkadaş/aile ile vakit geçirmek
☐ İnsanlarla etkileşimde bulunmak, tanışmak, konuşmak
☐ İş ve diğer zorunlu amaçlar

7- Buraya nasıl ulaşım sağlıyorsunuz? (Birden fazla şık işaretleyebilirsiniz)

- ☐ Yaya ☐ Özel araç ☐ Toplu Taşıma ☐ Bisiklet

3.BÖLÜM

Bu bölümdeki soruları aşağıda sınırları verilen alt bölge için cevaplandırınız.					
					
Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne Katılmıyorum Ne Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	
1	2	3	4	5	
					1- Bu kıyı alt bölgesinde açık yeşil alanlar (yürüyüş parkurları, spor alanları, çocuk oyun alanları vb.) iyi bir niteliğe sahip olup konforlu bir kullanım sağlar.
					2- Bu kıyı alt bölgesinde kentsel mobilyalar iyi bir niteliğe sahip olup (oturma elemanları, aydınlatma elemanları, gölgeleme elemanları) konforlu bir kullanım sağlar.
					3- Bu kıyı alt bölgesinde yeterli sayıda aydınlatma elemanı bulunmaktadır.
					4- Bu kıyı alt bölgesi ağaçlar, çiçekler, su öğeleri yeterince mevcuttur.
					5- Bu kıyı alt bölgesi yürüyüş için ideal bir görsel çeşitlilik (mimari yapılar, peyzaj öğeleri, kentsel mobilyalar, su öğeleri, sanat ve tasarım objeleri vb.) sunar.
					6- Bu kıyı alt bölgesinde açık yeşil alanlar kullanıcılara farklı oturma, dinlenme ve vakit geçirme seçenekleri sunar.
					7- Bu kıyı alt bölgesinde yeterli sayı ve düzende oturma ve gölgeleme elemanları vardır.
					8- Bu kıyı alt bölgesi çeşitli aktivite seçenekleri (spor, eğlence, yüzmek, sohbet etme, çocuk oyun alanları vb.) sunmaktadır.
					9- Bu kıyı alt bölgesinde yürüyüş yolları, koşu ve bisiklet parkurları, spor alanları, çocuk oyun alanları yeterli düzeydedir.
					10- Bu kıyı alt bölgesi yaşanabilir, kaliteli kamusal alan olarak, Konyaaltı kıyısının bütüncül imajına değer katmaktadır.

EK-2: Anket Formu (devam)

1-Kesinlikle Katılmıyorum 2-Katılmıyorum 3- Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum 4- Katılıyorum 5- Kesinlikle Katılıyorum	1	2	3	4	5
11- Bu kıyı alt bölgesinde atıkların toplanması için çöp kutuları mevcut ve yeterlidir.					
12- Bu kıyı alt bölgesinde açık yeşil alanların (yürüyüş parkurları, spor alanları, çocuk oyun alanları vb.) , ve kentsel mobilyaların bakım ve temizliği düzenli olarak yapılmaktadır.					
13- Bu kıyı alt bölgesi canlı, dinamik ve yoğun kullanıma sahiptir.					
14- Bu kıyı alt bölgesi günün her saatinde insanların aktif olarak bir araya geldiği bir mekandır.					
15- Bu kıyı alt bölgesi burayı görsel açıdan çekici kılacak çeşitli manzara noktalarına sahiptir.					
16- Bu kıyı alt bölgesi çeşitli kullanım seçenekleri (dinlenme eğlence alanları, yemek yeme alanları, çay bahçesi, spor alanları, ticari alanlar, alışveriş vb.) sunmaktadır.					
17- Bu kıyı alt bölgesinin sahip olduğu imaj, içinde bulunduğu çevrenin görüntüsünü zenginleştirmekte, bu çevreye anlam ve değer kazandırmaktadır.					
18- Bu kıyı alt bölgesi, Antalya'nın kıyı kenti imajını olumlu yönde etkilemektedir.					
19- Bu kıyı alanı gün içinde (gece-gündüz) farklı aktivitelerin gerçekleştirilebilmesi için uygun ortam sağlamaktadır.					
20- Bu kıyı alt bölgesi doğal çevre özellikleri (yeşil alanlar, bitkisel ögeler, sahil , su ögesi vb.) açısından çekici bir görünüme sahiptir.					
21- Bu kıyı alt bölgesine alternatif yol seçenekleri kullanılarak kolayca erişim sağlanabilir.					
22- Bu kıyı alt bölgesine bireysel araç (otomobil, motor vb.) ile ulaşım kolaydır.					
23- Bu kıyı alt bölgesinde motorlu taşıtlar için (otomobil, motosiklet vb.) için park alanları mevcut ve yeterlidir.					
24- Bu kıyı alt bölgesine kıyı yakın çevresinden yaya olarak ve/veya bisiklet ile ulaşım kolaydır.					
25- Bu kıyı alt bölgesine toplu taşıma araçlarıyla kolayca ulaşılabilir.					
26- Bu kıyı alt bölgesine erişimde, kıyıya erişim sağlayan alternatif yollar rahatlıkla görülüp anlaşılabilmektedir.					
27- Bu kıyı alt bölgesinde kıyı alanının genişliği ve bina yüksekliği uyumu yürürken rahatsızlık vermeyecek biçimdedir.					
28- Bu kıyı alt bölgesinde, kıyı silüetini boyut, yükseklik, hacim olarak olumsuz yönde etkileyen mimari yapılar yoktur.					
29- Bu kıyı alt bölgesindeki mimari yapılar görsel açıdan (cephe özellikleri, renk, doku, boyut, malzeme vb.) açıdan birbirleri ile uyumlu bir bütünlük içerisindedir.					
30- Bu kıyı alt bölgesinde yer alan yeşil alanlar, kentsel donatı elemanları (oturma elemanı, aydınlatma elemanı, çöp kutuları vb.), yarı açık mekanlar, büfeler vb. iyi bir görünüm vermekte olup, uyumlu bir bütünlük içerisindedir.					
31- Bu kıyı alt bölgesinde su kalitesi (deniz suyunun niteliği) ve sahil temizliği iyi düzeydedir.					
32- Bu kıyı alt bölgesinde güvenlik görevlileri, bekçiler, güvenlik kameralarının varlığı yeterlidir.					
33- Bu kıyı alt bölgesinde kişisel ihtiyaçları karşılamaya yönelik mekanlar (wc/lavabo, duş, soyunma kabinleri vb.) yeterli olup, genel olarak temiz ve bakımlıdır.					
34- Bu kıyı alt bölgesinde insanlar günün her saatinde suç korkusu yaşamadan güvenli bir şekilde dolaşabilir.					

EK-2: Anket Formu (devam)

1-Kesinlikle Katılmıyorum 2-Katılmıyorum 3- Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum 4- Katılıyorum 5- Kesinlikle Katılıyorum	1	2	3	4	5
35- Bu kıyı alt bölgesine erişimde gidilecek yönü kolayca bulabilmek ve çevreyi algılayabilmek mümkündür. Burası karışık bir çevre değil.					
36- Bu kıyı alt bölgesinde yayanın kolayca hareket etmesini engelleyen fiziksel unsurlar (bitkisel eleman, duvar, çit, ana araç yolu vb.) bulunmamaktadır.					
37- Bu kıyı alt bölgesine erişim sağlarken nerede olduğumu anlayabileceğim ve bulunduğum yeri kolaylıkla tarif edebileceğim referans noktaları (yollar, kavşaklar, binalar, doğal çevre unsurları, bölgeler vb.) vardır.					
38- Bu kıyı alt bölgesi herkesin (yaşlı, çocuk, engelli, hamile, genç vb.) gitmek istediği yere kolayca erişilebileceği ve kolayca hareket edebileceği şekilde düzenlenmiştir.					
39- Bu kıyı alt bölgesinde, sahil-kıyı ve yakın çevresi arasındaki geçişler yayalar için rahat, kolay ve güvenlidir.					

4.BÖLÜM

Bu bölümdeki soruları aşağıda sınırları verilen alt bölge için cevaplandırınız.

	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne katılıyorum ne katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
	1	2	3	4	5
1- Bu yerin benim bir parçam olduğunu hissediyorum.					
2- Bu yer benim için çok özel.					
3- Kendimi bu yerle güçlü bir şekilde özdeşleştiriyorum.					
4- Buraya çok bağlıyım.					
5- Burası benim kim olduğumun önemli bir göstergesi					
6- Bu yer benim için çok şey ifade ediyor.					
7- Burası yapmayı sevdiğim şey için en iyi yer.					
8- Başka hiçbir yer burayla kıyaslanamaz.					
9- Burayı ziyaret etmekten diğer yerlerden daha fazla zevk duyuyorum.					
10- Burada yaptığım şeyler, diğer herhangi bir yerde yaptığım şeylerden daha önemli geliyor					
11- Burada yaptığım şeyleri yapmak için başka hiçbir yeri burası ile değiştirmem.					
12- Burada yaptığım şeyleri benzer bir yerde yapmak da bana zevk verir.					

EK-3: Etik Kurul Raporu

KONYA TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİK KURULU

KENTSEL KIYI ALANLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ: ANTALYA ÖRNEĞİ ADLI
ANKET FORMLARININ ETİK AÇIDAN DEĞERLENDİRME RAPORU

Toplantı Tarihi: 12.09.2022

Toplantı Sayısı: 2022-16

Etik Kurulumuzun 12.09.2022 tarihinde yapılan toplantısında aşağıdaki karar alınmıştır;

KARAR: Üniversitemiz Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Mine ULUSOY'un 31.08.2022 tarihli dilekçesi kurulumuzca incelenmiş;

Söz konusu başvuruda yapılması planlanan; "Kentsel kıyı alanlarının değerlendirilmesi: Antalya örneği" adlı çalışması ile ilgili olarak, talep edilen verilerin bahsedildiği çerçevede amaç, yaklaşım ve yöntemleri dikkate alınarak kullanılmasında etik açıdan sakınca bulunmadığına oy birliği ile karar verilmiştir.

EK-5: Yere bağıllık Post-hoc Tukey testi sonuçları

Bağımsız Değişken	(I) Bölge	(J) Bölge	Ortalama Fark (I-J)	Standart Hata	Sig.	95% Güven Aralığı	
						Alt Sınır	Üst Sınır
Yere Bağıllık	1	2	-,05311	,15961	,999	-,5099	,4037
		3	-,43644*	,14199	,027	-,8428	-,0301
		4	,04356	,16503	1,000	-,4287	,5159
		5	-,04811	,16503	1,000	-,5204	,4242
		6	-,39667	,15146	,095	-,8301	,0368
	2	1	,05311	,15961	,999	-,4037	,5099
		3	-,38333	,13480	,053	-,7691	,0025
		4	,09667	,15889	,990	-,3580	,5514
		5	,00500	,15889	1,000	-,4497	,4597
		6	-,34356	,14474	,168	-,7578	,0707
	3	1	,43644*	,14199	,027	,0301	,8428
		2	,38333	,13480	,053	-,0025	,7691
		4	,48000*	,14119	,010	,0759	,8841
		5	,38833	,14119	,068	-,0157	,7924
		6	,03977	,12505	1,000	-,3181	,3976
	4	1	-,04356	,16503	1,000	-,5159	,4287
		2	-,09667	,15889	,990	-,5514	,3580
		3	-,48000*	,14119	,010	-,8841	-,0759
		5	-,09167	,16434	,994	-,5620	,3786
		6	-,44023*	,15070	,042	-,8715	-,0089
	5	1	,04811	,16503	1,000	-,4242	,5204
		2	-,00500	,15889	1,000	-,4597	,4497
		3	-,38833	,14119	,068	-,7924	,0157
		4	,09167	,16434	,994	-,3786	,5620
		6	-,34856	,15070	,191	-,7798	,0827
	6	1	,39667	,15146	,095	-,0368	,8301
		2	,34356	,14474	,168	-,0707	,7578
		3	-,03977	,12505	1,000	-,3976	,3181
		4	,44023*	,15070	,042	,0089	,8715
		5	,34856	,15070	,191	-,0827	,7798

EK-7: Meslek faktörü ile yere bağlılık, duygusal bağlılık ve işlevsel bağlılık faktörleri faktörü Post-hoc Tukey testi sonuçları

Bağımlı Değişken	(I) Meslek	(J) Meslek	Ortalama Farkı (I-J)	Standart Hata	Sig.	95% Güven Aralığı	
						Alt Sınır	Üst Sınır
Yere Bağlılık	Kamuda Çalışan	Özel Sektörde Çalışan	,10352	,11009	,936	-,2115	,4186
		Serbest Meslek	,31567	,16950	,427	-,1694	,8007
		Emekli	-,42505	,17842	,165	-,9357	,0856
		Öğrenci	,23287	,13804	,541	-,1622	,6279
		Çalışmıyor	,05798	,19820	1,000	-,5092	,6252
	Özel Sektörde Çalışan	Kamuda Çalışan	-,10352	,11009	,936	-,4186	,2115
		Serbest Meslek	,21215	,16002	,771	-,2458	,6701
		Emekli	-,52858*	,16944	,024	-1,0135	-,0437
		Öğrenci	,12935	,12622	,910	-,2319	,4906
		Çalışmıyor	-,04554	,19015	1,000	-,5897	,4987
	Serbest Meslek	Kamuda Çalışan	-,31567	,16950	,427	-,8007	,1694
		Özel Sektörde Çalışan	-,21215	,16002	,771	-,6701	,2458
		Emekli	-,74072*	,21288	,007	-1,3500	-,1315
		Öğrenci	-,08280	,18039	,997	-,5990	,4334
		Çalışmıyor	-,25769	,22971	,872	-,9151	,3997
	Emekli	Kamuda Çalışan	,42505	,17842	,165	-,0856	,9357
		Özel Sektörde Çalışan	,52858*	,16944	,024	,0437	1,0135
		Serbest Meslek	,74072*	,21288	,007	,1315	1,3500
		Öğrenci	,65792*	,18879	,007	,1176	1,1982
		Çalışmıyor	,48303	,23637	,319	-,1934	1,1595
	Öğrenci	Kamuda Çalışan	-,23287	,13804	,541	-,6279	,1622
		Özel Sektörde Çalışan	-,12935	,12622	,910	-,4906	,2319
		Serbest Meslek	,08280	,18039	,997	-,4334	,5990
		Emekli	-,65792*	,18879	,007	-1,1982	-,1176
		Çalışmıyor	-,17489	,20759	,959	-,7690	,4192
	Çalışmıyor	Kamuda Çalışan	-,05798	,19820	1,000	-,6252	,5092
		Özel Sektörde Çalışan	,04554	,19015	1,000	-,4987	,5897
		Serbest Meslek	,25769	,22971	,872	-,3997	,9151
		Emekli	-,48303	,23637	,319	-1,1595	,1934
		Öğrenci	,17489	,20759	,959	-,4192	,7690
Duygusal Bağlılık	Kamuda Çalışan	Özel Sektörde Çalışan	,13236	,12158	,886	-,2156	,4803
		Serbest Meslek	,39373	,18718	,287	-,1420	,9294
		Emekli	-,38998	,19704	,356	-,9539	,1739
		Öğrenci	,33241	,15245	,249	-,1039	,7687
		Çalışmıyor	,05527	,21888	1,000	-,5711	,6817
	Özel Sektörde Çalışan	Kamuda Çalışan	-,13236	,12158	,886	-,4803	,2156
		Serbest Meslek	,26137	,17672	,678	-,2444	,7671
		Emekli	-,52234	,18712	,061	-1,0579	,0132
		Öğrenci	,20005	,13939	,706	-,1989	,5990
		Çalışmıyor	-,07709	,21000	,999	-,6781	,5239

EK-7: Meslek faktörü ile yere bağlılık, duygusal bağlılık ve işlevsel bağlılık faktörleri faktörü Post-hoc Tukey testi sonuçları (devam)

Duygusal Bağlılık	Serbest Meslek	Kamuda Çalışan	-,39373	,18718	,287	-,9294	,1420
		Özel Sektörde Çalışan	-,26137	,17672	,678	-,7671	,2444
		Emekli	-,78371*	,23510	,012	-1,4565	-,1109
		Öğrenci	-,06132	,19921	1,000	-,6314	,5088
		Çalışmıyor	-,33846	,25368	,766	-1,0645	,3876
	Emekli	Kamuda Çalışan	,38998	,19704	,356	-,1739	,9539
		Özel Sektörde Çalışan	,52234	,18712	,061	-,0132	1,0579
		Serbest Meslek	,78371*	,23510	,012	,1109	1,4565
		Öğrenci	,72239*	,20850	,008	,1257	1,3191
		Çalışmıyor	,44525	,26104	,529	-,3018	1,1923
	Öğrenci	Kamuda Çalışan	-,33241	,15245	,249	-,7687	,1039
		Özel Sektörde Çalışan	-,20005	,13939	,706	-,5990	,1989
		Serbest Meslek	,06132	,19921	1,000	-,5088	,6314
		Emekli	-,72239*	,20850	,008	-1,3191	-,1257
		Çalışmıyor	-,27714	,22925	,832	-,9332	,3790
	Çalışmıyor	Kamuda Çalışan	-,05527	,21888	1,000	-,6817	,5711
		Özel Sektörde Çalışan	,07709	,21000	,999	-,5239	,6781
		Serbest Meslek	,33846	,25368	,766	-,3876	1,0645
		Emekli	-,44525	,26104	,529	-1,1923	,3018
		Öğrenci	,27714	,22925	,832	-,3790	,9332
İşlevsel Bağlılık	Kamuda Çalışan	Özel Sektörde Çalışan	,07468	,11555	,987	-,2560	,4054
		Serbest Meslek	,23761	,17789	,765	-,2715	,7467
		Emekli	-,46013	,18726	,139	-,9960	,0758
		Öğrenci	,13333	,14488	,941	-,2813	,5480
		Çalışmıyor	,06068	,20802	1,000	-,5346	,6560
	Özel Sektörde Çalışan	Kamuda Çalışan	-,07468	,11555	,987	-,4054	,2560
		Serbest Meslek	,16293	,16794	,927	-,3177	,6436
		Emekli	-,53481*	,17783	,033	-1,0437	-,0259
		Öğrenci	,05865	,13247	,998	-,3205	,4378
		Çalışmıyor	-,01400	,19957	1,000	-,5852	,5572
	Serbest Meslek	Kamuda Çalışan	-,23761	,17789	,765	-,7467	,2715
		Özel Sektörde Çalışan	-,16293	,16794	,927	-,6436	,3177
		Emekli	-,69774*	,22343	,023	-1,3372	-,0583
		Öğrenci	-,10427	,18932	,994	-,6461	,4375
		Çalışmıyor	-,17692	,24109	,978	-,8669	,5130
	Emekli	Kamuda Çalışan	,46013	,18726	,139	-,0758	,9960
		Özel Sektörde Çalışan	,53481*	,17783	,033	,0259	1,0437
		Serbest Meslek	,69774*	,22343	,023	,0583	1,3372
		Öğrenci	,59346*	,19815	,034	,0264	1,1605
		Çalışmıyor	,52081	,24808	,289	-,1892	1,2308

EK-9: Kıyımın aktif kullanım yılı ile yere bağlılık faktörü ve alt boyutları Post-hoc Tukey testi sonuçları

Bağımlı Değişken	(I) Kıyımın Aktif Kullanım Yılı	(J) Kıyımın Aktif Kullanım Yılı	Ortalama Farkı (I-J)	Standart Hata	Sig.	95% Güven Aralığı	
						Alt Sınır	Üst Sınır
Yere Bağlılık	1 yıldan az	1-4 yıl	-,18862	,16121	,646	-,6043	,2271
		4-10 yıl	-,31381	,17157	,261	-,7562	,1286
		10 yıldan fazla	-,51995*	,15498	,005	-,9196	-,1203
	1-4 yıl	1 yıldan az	,18862	,16121	,646	-,2271	,6043
		4-10 yıl	-,12519	,12473	,747	-,4468	,1964
		10 yıldan fazla	-,33133*	,10070	,006	-,5910	-,0717
	4-10 yıl	1 yıldan az	,31381	,17157	,261	-,1286	,7562
		1-4 yıl	,12519	,12473	,747	-,1964	,4468
		10 yıldan fazla	-,20614	,11657	,290	-,5067	,0944
	10 yıldan fazla	1 yıldan az	,51995*	,15498	,005	,1203	,9196
		1-4 yıl	,33133*	,10070	,006	,0717	,5910
		4-10 yıl	,20614	,11657	,290	-,0944	,5067
Duygusal Bağlılık	1 yıldan az	1-4 yıl	-,10475	,17964	,937	-,5679	,3584
		4-10 yıl	-,23698	,19119	,602	-,7300	,2560
		10 yıldan fazla	-,39612	,17270	,101	-,8414	,0492
	1-4 yıl	1 yıldan az	,10475	,17964	,937	-,3584	,5679
		4-10 yıl	-,13223	,13899	,777	-,4906	,2261
		10 yıldan fazla	-,29137*	,11221	,048	-,5807	-,0020
	4-10 yıl	1 yıldan az	,23698	,19119	,602	-,2560	,7300
		1-4 yıl	,13223	,13899	,777	-,2261	,4906
		10 yıldan fazla	-,15914	,12990	,611	-,4941	,1758
	10 yıldan fazla	1 yıldan az	,39612	,17270	,101	-,0492	,8414
		1-4 yıl	,29137*	,11221	,048	,0020	,5807
		4-10 yıl	,15914	,12990	,611	-,1758	,4941
İşlevsel Bağlılık	1 yıldan az	1-4 yıl	-,27248	,16755	,365	-,7045	,1595
		4-10 yıl	-,39064	,17832	,127	-,8504	,0692
		10 yıldan fazla	-,64378*	,16108	<,001	-1,0591	-,2284
	1-4 yıl	1 yıldan az	,27248	,16755	,365	-,1595	,7045
		4-10 yıl	-,11816	,12963	,799	-,4524	,2161
		10 yıldan fazla	-,37130*	,10466	,002	-,6412	-,1014
	4-10 yıl	1 yıldan az	,39064	,17832	,127	-,0692	,8504
		1-4 yıl	,11816	,12963	,799	-,2161	,4524
		10 yıldan fazla	-,25314	,12116	,158	-,5655	,0593
	10 yıldan fazla	1 yıldan az	,64378*	,16108	<,001	,2284	1,0591
		1-4 yıl	,37130*	,10466	,002	,1014	,6412
		4-10 yıl	,25314	,12116	,158	-,0593	,5655

p(.sig) < 0,05 ise anlamlı fark vardır.

EK-10: Kıyının kullanım sıklığı ile yere bağlılık faktörü ve alt boyutları Post-hoc Tukey testi sonuçları

Bağımlı Değişken	(I) Kullanım Sıklığı	(J) Kullanım Sıklığı	Ortalama Farkı (I-J)	Standart Hata	Sig.	95% Güven Aralığı	
						Alt Sınır	Üst Sınır
Yere Bağlılık	Her gün	Haftada 3-4gün	,31408	,14396	,248	-,0979	,7261
		Haftada 1-2 gün	,61524*	,14202	<,001	,2088	1,0217
		Ayda 1'den fazla	,73226*	,15175	<,001	,2980	1,1666
		Ayda bir	,64988*	,19446	,012	,0934	1,2064
		Nadiren	1,34971*	,18621	<,001	,8168	1,8826
	Haftada 3-4gün	Her gün	-,31408	,14396	,248	-,7261	,0979
		Haftada 1-2 gün	,30116	,10833	,063	-,0089	,6112
		Ayda 1'den fazla	,41818*	,12081	,008	,0724	,7639
		Ayda bir	,33580	,17141	,368	-,1547	,8263
		Nadiren	1,03563*	,16199	<,001	,5720	1,4992
	Haftada 1-2 gün	Her gün	-,61524*	,14202	<,001	-1,0217	-,2088
		Haftada 3-4gün	-,30116	,10833	,063	-,6112	,0089
		Ayda 1'den fazla	,11702	,11849	,922	-,2221	,4561
		Ayda bir	,03463	,16978	1,000	-,4513	,5205
		Nadiren	,73446*	,16027	<,001	,2758	1,1931
	Ayda 1'den fazla	Her gün	-,73226*	,15175	<,001	-1,1666	-,2980
		Haftada 3-4gün	-,41818*	,12081	,008	-,7639	-,0724
		Haftada 1-2 gün	-,11702	,11849	,922	-,4561	,2221
		Ayda bir	-,08239	,17800	,997	-,5918	,4270
		Nadiren	,61744*	,16895	,004	,1339	1,1010
	Ayda bir	Her gün	-,64988*	,19446	,012	-1,2064	-,0934
		Haftada 3-4gün	-,33580	,17141	,368	-,8263	,1547
		Haftada 1-2 gün	-,03463	,16978	1,000	-,5205	,4513
		Ayda 1'den fazla	,08239	,17800	,997	-,4270	,5918
		Nadiren	,69983*	,20816	,011	,1041	1,2956
	Nadiren	Her gün	-1,34971*	,18621	<,001	-1,8826	-,8168
		Haftada 3-4gün	-1,03563*	,16199	<,001	-1,4992	-,5720
		Haftada 1-2 gün	-,73446*	,16027	<,001	-1,1931	-,2758
		Ayda 1'den fazla	-,61744*	,16895	,004	-1,1010	-,1339
		Ayda bir	-,69983*	,20816	,011	-1,2956	-,1041
Duygusal Bağlılık	Her gün	Haftada 3-4gün	,38814	,15857	,142	-,0657	,8419
		Haftada 1-2 gün	,68386*	,15643	<,001	,2362	1,1315
		Ayda birden fazla	,75963*	,16715	<,001	,2813	1,2380
		Ayda bir	,92610*	,21419	<,001	,3131	1,5391
		Nadiren	1,54722*	,20511	<,001	,9602	2,1342
	Haftada 3-4gün	Her gün	-,38814	,15857	,142	-,8419	,0657
		Haftada 1-2 gün	,29572	,11932	,133	-,0458	,6372
		Ayda birden fazla	,37149	,13307	,061	-,0093	,7523
		Ayda bir	,53796	,18880	,052	-,0024	1,0783
		Nadiren	1,15908*	,17843	<,001	,6484	1,6697

EK-10: Kıyının kullanım sıklığı ile yere bağlılık faktörü ve alt boyutları Post-hoc Tukey testi sonuçları (devam)

Duygusal Bağlılık	Haftada 1-2 gün	Her gün	-,68386*	,15643	<,001	-1,1315	-,2362
		Haftada 3-4gün	-,29572	,11932	,133	-,6372	,0458
		Ayda birden fazla	,07577	,13051	,992	-,2977	,4493
		Ayda bir	,24225	,18701	,788	-,2930	,7775
		Nadiren	,86336*	,17653	<,001	,3581	1,3686
	Ayda birden fazla	Her gün	-,75963*	,16715	<,001	-1,2380	-,2813
		Haftada 3-4gün	-,37149	,13307	,061	-,7523	,0093
		Haftada 1-2 gün	-,07577	,13051	,992	-,4493	,2977
		Ayda bir	,16648	,19607	,958	-,3946	,7276
		Nadiren	,78759*	,18610	<,001	,2550	1,3202
	Ayda bir	Her gün	-,92610*	,21419	<,001	-1,5391	-,3131
		Haftada 3-4gün	-,53796	,18880	,052	-1,0783	,0024
		Haftada 1-2 gün	-,24225	,18701	,788	-,7775	,2930
		Ayda birden fazla	-,16648	,19607	,958	-,7276	,3946
		Nadiren	,62111	,22929	,075	-,0351	1,2773
	Nadiren	Her gün	-1,5472*	,20511	<,001	-2,1342	-,9602
		Haftada 3-4gün	-1,1591*	,17843	<,001	-1,6697	-,6484
		Haftada 1-2 gün	-,86336*	,17653	<,001	-1,3686	-,3581
		Ayda birden fazla	-,78759*	,18610	<,001	-1,3202	-,2550
		Ayda bir	-,62111	,22929	,075	-1,2773	,0351
İşlevsel Bağlılık	Her gün	Haftada 3-4gün	,24003	,15315	,621	-,1983	,6783
		Haftada 1-2 gün	,54663*	,15109	,004	,1142	,9790
		Ayda 1'den fazla	,70490*	,16144	<,001	,2429	1,1669
		Ayda bir	,37365	,20687	,463	-,2184	,9657
		Nadiren	1,15220*	,19810	<,001	,5853	1,7191
	Haftada 3-4gün	Her gün	-,24003	,15315	,621	-,6783	,1983
		Haftada 1-2 gün	,30661	,11525	,085	-,0232	,6364
		Ayda 1'den fazla	,46488*	,12852	,004	,0971	,8327
		Ayda bir	,13363	,18235	,978	-,3882	,6555
		Nadiren	,91217*	,17233	<,001	,4190	1,4054
	Haftada 1-2 gün	Her gün	-,54663*	,15109	,004	-,9790	-,1142
		Haftada 3-4gün	-,30661	,11525	,085	-,6364	,0232
		Ayda 1'den fazla	,15827	,12605	,809	-,2025	,5190
		Ayda bir	-,17298	,18062	,931	-,6899	,3439
		Nadiren	,60557*	,17050	,006	,1176	1,0935
	Ayda 1'den fazla	Her gün	-,70490*	,16144	<,001	-1,1669	-,2429
		Haftada 3-4gün	-,46488*	,12852	,004	-,8327	-,0971
		Haftada 1-2 gün	-,15827	,12605	,809	-,5190	,2025
		Ayda bir	-,33125	,18936	,500	-,8732	,2107
		Nadiren	,44730	,17974	,130	-,0671	,9617

EK-11: Günlük kıyı kullanım süresi ile yere bağlılık faktörü ve duygusal bağlılık faktörünün post-hoc Tukey testi sonuçları

Bağımlı Değişken	(I) Günlük Kullanım Süresi	(J) Günlük Kullanım Süresi	Ortalama Farkı (I-J)	Standart Hata	Sig.	95% Güven Aralığı	
						Alt Sınır	Üst Sınır
Yere Bağlılık	Sadece Geçiyorum	15dk-1saat	-,75652	,49045	,413	-2,0211	,5081
		1saat-2saat	-1,14237	,46027	,064	-2,3292	,0444
		2 saatten fazla	-1,29306*	,45551	,024	-2,4676	-,1185
	15dk-1saat	Sadece Geçiyorum	,75652	,49045	,413	-,5081	2,0211
		1saat-2saat	-,38585	,20635	,243	-,9179	,1462
		2 saatten fazla	-,53654*	,19550	,032	-1,0406	-,0324
	1saat-2saat	Sadece Geçiyorum	1,14237	,46027	,064	-,0444	2,3292
		15dk-1saat	,38585	,20635	,243	-,1462	,9179
		2 saatten fazla	-,15069	,09763	,412	-,4024	,1011
	2 saatten fazla	Sadece Geçiyorum	1,29306*	,45551	,024	,1185	2,4676
		15dk-1saat	,53654*	,19550	,032	,0324	1,0406
		1saat-2saat	,15069	,09763	,412	-,1011	,4024
Duygusal Bağlılık	Sadece Geçiyorum	15dk-1saat	-,97174	,53981	,275	-2,3636	,4202
		1saat-2saat	-1,39576*	,50660	,031	-2,7020	-,0895
		2 saatten fazla	-1,59763*	,50136	,008	-2,8904	-,3049
	15dk-1saat	Sadece Geçiyorum	,97174	,53981	,275	-,4202	2,3636
		1saat-2saat	-,42402	,22712	,244	-1,0097	,1616
		2 saatten fazla	-,62589*	,21518	,020	-1,1807	-,0711
	1saat-2saat	Sadece Geçiyorum	1,39576*	,50660	,031	,0895	2,7020
		15dk-1saat	,42402	,22712	,244	-,1616	1,0097
		2 saatten fazla	-,20187	,10746	,239	-,4789	,0752
	2 saatten fazla	Sadece Geçiyorum	1,59763*	,50136	,008	,3049	2,8904
		15dk-1saat	,62589*	,21518	,020	,0711	1,1807
		1saat-2saat	,20187	,10746	,239	-,0752	,4789
İşlevsel Bağlılık	Sadece Geçiyorum	15dk-1saat	-,54130	,51650	,721	-1,8731	,7905
		1saat-2saat	-,88898	,48472	,259	-2,1388	,3609
		2 saatten fazla	-,98849	,47970	,168	-2,2254	,2484
	15dk-1saat	Sadece Geçiyorum	,54130	,51650	,721	-,7905	1,8731
		1saat-2saat	-,34768	,21731	,380	-,9080	,2127
		2 saatten fazla	-,44718	,20589	,133	-,9781	,0837
	1saat-2saat	Sadece Geçiyorum	,88898	,48472	,259	-,3609	2,1388
		15dk-1saat	,34768	,21731	,380	-,2127	,9080
		2 saatten fazla	-,09950	,10281	,768	-,3646	,1656
	2 saatten fazla	Sadece Geçiyorum	,98849	,47970	,168	-,2484	2,2254
		15dk-1saat	,44718	,20589	,133	-,0837	,9781
		1saat-2saat	,09950	,10281	,768	-,1656	,3646

p(sig) < 0,05 ise anlamlı fark vardır.